

PL
205
R4
v. 1

Reşad, Faik

تاریخ ادبیات عثمانیه

v.1 Title translit.: Tarihi edebiyatı Osmaniyye

University of Toronto
Library

DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET

Acme Library Card Pocket
LOWE-MARTIN CO. LIMITED

1314
507
95

FAIK RESAT,
TARİH - I EDEBİYAT

(old Turkish)

35/

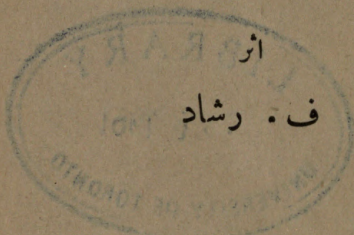
Reşad, Faik

'''

تاریخ ادب عثمانیہ

Tarihi edebiyatı Osmaniyye
برنجی جلد

v. 1

ناشری :

« در سعادت » کتب خانہ سی صاحبی آرسن

Dar Saadet

Istanbul استانبول

ظرافت مطبعہ سی — ابو السعود جادہ سندہ نومرو : ۱ .

PL
205
R4
v.1

766841

افادہ مخصوصہ

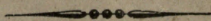
دارالفنون عثمانیہ تدریس ایتھدہ بولندیغ تاریخ ادبیات
درسلرینی احتوا ایدن بوکتابی، حس اولنان احتیاج اوزرینه،
نشرہ جراتیاب اولدم .

ایلك دفعه اوله رق میدانہ قونولان ہر اثر کی بو اثرم ده
شائبہ نقصان و خطادن سالم دکدر . مطالعہ سستہ تنزل ایدن
متخصصین کرام کرک تراجم احوال و آثار ادبیہ متعلق کرک
مطالعات و اجتهاداتمہ عائد کورہ جکلری نواقص و خطایانی
- دلائل و وثائقہ مستند و معقول اولمق شرطیلہ - تصحیح
و اکیالہ ہمت بویورہ حق اولور لرسہ تاریخ ادبیاتمزہ خدمت
ایلہ مش اولہ جقلری چون ہمتلری مشکور اولور .

کتاب اوچ جلددن متشکلدر : جلد اول بر مدخل ایلہ
اون ایکی یہ تقسیم ایتمش اولدیغ ادوار ادبیہ مزدن بر قسمی ،
جلد ثانی قسم متباقیسنی ، اوچنچی جلد دخی منظوم و منشور
آثار منتخبہ بی شاملدر .

دارالفنون تاریخ ادبیات و قداسترو
مکتب عالیسی کتابت رسمیه معلمی

ف . رشاد

مدخل

بنه الكريم مطالعه سنه شروع ايله ديكمز (تاريخ ادبيات) ،
ايضا حه حاجت اولماديني اوزره ، تاريخدن بر جزء ، بر فر عدر .
علمك اصل ، فنك فرع اولمه سنه كوره (تاريخ ادبيات)
فنون تاريخيه دن بر فن اولمش اولور . نيتنه كيم طب اصل اولمه سي
حيثيتيله بر علم ؛ تشريح ، كيميا ، مواليد نلته . منافع الاعضا ،
جراحلق ، اجزاجيلق ايسه علم طبيدن برر فرع اولق اعتباريله
فندر لر .

هر علم وفنك بر تعريفى ، بر موضوعى ، بر غايه سي يعنى فائده سي
اولديني كبي تاريخ ادبياتك دخى بالطبع تعريفى ، موضوعى ،
غايه سي واردر .

تاريخ ادبيات ، عموميت اوزره « هر ملتده نظم و نثر دن
عبارت ادبياتك ابتدائى شيو عندن حال حاضره ، يا خود معين
بر زمانه قدر اولان احوال تاريخيه سنى بيلديرن بر فندر » ديه
تعريف اولنور .

بزم اوقويه جغمز تاريخ ادبيات ، عثمانلى تاريخ ادبياتى
اولديني جهته جمله ده كى « هر ملت » تعبيرينك « عثمانلىلرده »
تعبيرينه تبديلى ، يا خود « ادبيات » لفظنه برده « عثمانيه » صفتنك
اضافه سي ايله تخصيماً ذكر اولنق ده ممكندر .

موضوعى : ادبياتك - اسباب و مؤثرات طبيعيه و اجتماعيه

تخمند اوله رق — زمان زمان کچیردیکی دورلرله او دورلرده
 ظهور ایدن اصحاب آثار و اثرلرندن و هر دورک کندنندن صوکره
 کلن دورلرده کی تأثیراتندن — لسانک دخی ترقیات و تکملاتی
 نظر اعتباره آلتق شرطیله — باحث اولان فندر .

غایه سنه کلنجه: تفصیلاتنه اطلاع صورتیله ادبیات حاضره نك
 منابع و مولداتی تعین ایله عبرت بین اولمق و بوکا قیاساً ترقیات
 و تکملات آتیسه سی اسبابی استحضار ایله مکدر .

علی اکرم بک افندی کچن سنه ویردیکی درس لرده [۱]
 بورلرندن بحث ایتدیکی صیره ده بو فنک غایه سنی افادات آتیله
 ایله ده کوزل ، ده ا مکمل آ کلاتیور ، دیورکه :

« مسائل ادبیة ماضیه ایله توغل ایتک ، ماضیه رجوع
 دیمک اولمایه جنی محتاج بیان دکلدر . مثلاً بوندن اوج عصر
 اول کلمش اولان نفعینک ، بو معظم هیکل ادبک ، او ابدی
 الاشتهار عثمانلی شاعرینک آتاری ، اثرلرینک مؤثراتی ، کندیسنک
 حیات و اخلاقی اوزرینه اولان تأثیراتی ، خلاصه او شاعرک
 بوتون ماهیت و قدرت ادبیه سی هر حالده اونی تقلید ایتک ،
 اونک کبی دوشونمک ، اونک کبی یازمق ایچون تدقیق و تتبع
 اولمایه جقدر . نفعینک اولاددن احفاده انتقال ایده ایده تا
 زمانمه قدر یتیشن تأثیراتی آرانیه جق ؛ شعریمزک ، ادبیاتیمزک
 او تأثیراتدن نه درجه حصه مند اعتلا اولدیغی کوروله جکدر . »

[۱] او زمان مشار الیه وکلالت ایله مکده ایدم .

« ايشته تاريخ ادبيات ، بر ملتك ادوار تكاملات عموميه -
سندن مفرز بر قسمتك ، يعنى ادبياتك تاريخيدر كه هر ملتده
امّ المعالى اولديني نظر اعتباره آلتنجه سائر اقسام تاريخيه دن
زياده شايان اهميت كورولور. مع هذا نفعي كبي ادبياتمه تاثيرات
كليہ ايقاع ايتمش اولان دُھات پك محدود و ديكر ادبا وشعرايى
بو شرائط تحتنده تدقيق ايجون وسائط لازمه مفقود اولديني
جهتله تدقيقاتمزي يالكز بو كبي اصحاب تجدد ايله احوال
و آثارى مضبوط اولان ادبائه حصر ايتك و ملاحظاتمزي
هر دورك احوال عموميه سى حقنده يورومتك مجبوريتنده يز . »

*
**

تاريخندن بحث اولنان بر شيتك ماهيتنى بيلمك ده بر امر
ضروريدر .

كرچه (ادبيات) ديوروز ، بو كله نك مدلولنى آكلايوروز .
فقط بو قدر جق بر آكلايش ماهيتنى بحق تعينه كفائت
ايده مز . بناء عليه بو بابده ايضاحات و تفصيلات كافيه و مقنعه
اعطاسى ايجاب ايدور .

استاد بلاغت ناجى افندي نك (نظم - نثر) عنوانى مقاله سى
ايضاحات مطلوبه يى بالتمام جامع اولديغندن بوجه آتى تلخيصاً
اقتباس ايله دك . آنجق بوندن اول شوراسنى سويله يه لم كه
(ادبيات) و (اديب) تعبير لرينك شيوعيله برابر ايكنجيسنك
زمانمزه دلالت ايتديكى معناده استعمالى همان قرق ، قرق بش

سنهك برشيدر. اوندن اول (ادبيات) ه بدل (علم ادب) ،
(علم بلاغت) تعبيرلى قوللانيلىردى. نيته كيم (ميزان الادب) ،
(مفتاح البلاغه) برر ادبيات كتابى اسملىردر . جودت پاشا
دخى ادبياته دائر تاليف ايتديكى كتابنه (بلاغت عثمانيه)
نامنى و يرمشدر .

بز شيمدى (اديب) ديمكه معرفت شعر و انشاده ماهر
بر كيمسه مراد ايدرز . قداما ايسه شاعرى ، منشى يى برى
برندن تفريق ايدهرك جهتيني جامع اولانه « شاعر و منشى » ،
ياخود « ارباب شعر و انشادن » ديرلر و (اديب) لفظندن
— يرينه كوره — مؤدب ، علم ادبه آشنا ، صاحب معرفت
معناسى قصد ايدرلردى .
نفعينك :

« بر اديب كاملى كوردكده طفل مكتب اول »

مصراعى ده قولزى مؤيد شواهدندركه بونده كلهنك معنای
اخيرى مراد اولنمشدر .

§

نظم و نثر

بو نامرله ايكيه تقسيم اولنان سوز يابليغدر ، يا دكلدر .
بليغ ايسه — نظم اولسون ، نثر اولسون — « ادبيات » دن عد

اولنور؛ دكل ايسه — كذلك نظم اولسون، نثر اولسون —
« ادبيات » دن عد اولماز .

نقاد بلاغت، صانع حكيمك انسانلردن بك چوغنه
احسان بويورمامقده اولديغي « ذوق سليم » در . سوزك بليغ
اولوب اولماديجنى « معيار ادبيات » ديلمكه شايان اولان بو قوه
جليله تعين ايدر .

(شعر) ادبياتك اك كوزل پارچه لريدر . بو حالده شعر
ادبياتدن بر قسم خاص اولمش اولور .

ادبياتدن عد اولمايان سوزه « شعر » دينيله مه مك لازم كليز ؛
چونكه هر حالده « شعر » مفهومى « ادبيات » مفهومنده داخلدر .
حقيقتده برسوزك « شعر » نامنى آله بيلمه سى اول امرده
ادبياتدن معدود اولمهنه توقف ايدر، منظوم اولمهنه دكل .
اوله بيليركه برسوز منظوم اولورده ادبياتدن معدود اولماز ،
او كا « شعر » دينيله مز . « ذى روح » مفهومنده داخل اولمايانه
« انسان » دينيله بيليرمى ؟

مادام كه سوز ادبياتدن صاييله بيلمك ايچون بليغ اولمق
لازم كليور، مادام كه سوز منظوم اولمقده برابر بليغ اولمق
لازم كليور، « شعر » دينيله جك سوزك مطلقا منظوم اولمهنه
اقتضا ايتمز .

مثلا، فضولينك زمانى حكامنندن شكاييت يولو سويله مش
« اولديغى » سلام ويردم، رشوت دكلدر ديه آلماديلار ! « سوزى

بلیغدر . بناءً علیه ادبیاتدن معدوددر . بوکا « شعر » دیمک
ایستهینلرده حق ویریه بیلیر . فقط ینه فضولینک :

« پاره پاره دل مجروح و پریشانمدن

سرکوینده اولان هر ایته بر پاره فدا »

بیتی بیک پارچه اولسه « شعر » نامی آلهماز ؛ نصل آله
بیلسون که بر کره ادبیاتدن معدود اولهماز . بویه سوزلره دینلسه
دینلسه « نظم » دینیلیر . حال بوکه — یوقاریده بیان اولندیغی
وجه ایله — منظوم بر سوزک ادبیاتدن معدود اولهمامهسی
جاژدر . ادبیاتدن معدود اولهمایان سوز ایسه هیچ بر وقت
« شعر » اولهماز . کمال بک « آثار ادبیه یه زاده طبعیت دینلر
خفایای قلبه نه بویوک وقوف کوسترمشیر ! هر منتسب ادبک
وجدانته مراجعت ایدرم : انسانک یازدیغی شیر سویلشده
اولادیله برابر دکلیدر ؟ » سوزینه باقلسون . پک سویملی بر
شعر دکلیدر ؟

زده هر منتسب ادبک وجدانته مراجعت ایدرز : فضولینک
شو ییتنه شعر دیوبده کلاک بو سوزینه شعر دیمهمنک موافق
انصافیدر ؟

« ادبیات » دینیلن بلیغ سوزلره طبعیت — درجه بلاغتنه
کوره — آز چوق منجذب اولور . بو انجذاب حاصل اتمهین
هیچ بر سوز دائره ادبیاته کیره مز . ادبیات ایچنده طبعیتک
اک زیاده منجذب اولدیغی سوزلر شعردر .

ادبیات بلیغ سوزلر ایسه شعر اڤ بلیغ سوزلردر . شعر ادبیاتک اڤ منتخب پارچه لری اولدیغندن هر شعر ادبیاتدن معدود اولدیغی حالده هر ادبیاتدن معدود اولان سوز شعر اوله ماز . شعر هم نظم ، هم نثر کسوه سنده تجلی ایده بیلیر . بر سوزه — منظوم اولدیغیچون — « شعر » در دینیه مه یه جکی کبی — منشور اولدیغیچون — « شعر دکلدر » ده دینیه مز . شو قدر وار که اکثریت اوزره طبیعت منظوم اولان شعره منشور اولان شعر دن زیاده میل ایدر . مثلا لطیف بر فکر نثر ایله شعر دینیه جک صورتده افاده اولنسه ، ینه او فکر نظم ایله کذلک شعر دینیه جک صورتده بیان ایدلسه طبیعت نظمه نثر دن زیاده منجذب اولور . بوده نظمه او طبیعت نواز آهنگ مخصوصدن ایلری کلیر . قافیه ایسه نظمک زیور جاذبه افزاسیدر . بونک ایچوندر که قافیه لی نظم قافیه سز نظم دن زیاده سویلیر .

ظن ایدرز که شعرك اوتهدن بری — بعض قیود سائره ایله برابر — « موزون ، مقفی سوز » دیه تعریف اولنمه سی — بیان اولندیغی اوزره — طبیعتک کلام منظومی کلام مشوره ، قافیه لی نظمی قافیه سز نظمه ترجیح ایتک استعدادنده بولنمه . سندن نشأت ایتشدر ؛ یوقسه شعرك مطلقا موزون ، مقفی اوله سی ایچون لزوم حقیقی یوقدر .

منظوم سوزه عرفده « شعر » دیورلر ؛ چونکه بو نامه اڤ زیاده لایق کوروله جک جاذبه لی سوزلر نظم آره سنده بولنور .

بز علی العموم بلیغ سوزلره « ادبیات » دیمکله برابر
بولنلرک اڤه زیاده بلیغ اولانلرینه شعر دییورز؛ منظوم ویا
مشور اولمهسنی قید ایتیمورز. مع هذا شعر دینیله بیلهجک
بر سوزک — مشور اولمهسنه نسبتله — منظوم اولمهسندن دها
زیاده ذوقیاب اولدیغمزی اعتراف ایلیمورز.

بز شعری نظم و نثره تعمیم ایدیورز، اولنر نظمه تخصیص
ایدیورلر. بو تخصیص شایع اولمش. شعر دینلدیکی کبی « موزون
و مقفی سوز » خاطره کلیور. حال بوکه — بالاده کوسترلدیکی وجه
ایله — او یله موزون، مقفی سوزلر وار که شعر اولق شویله
طورسون، بیاغی ادبیاتدن بیله معدود اوله میور. بالعکس او یله
سوزلرده وار که نیجه منظوماته فائق بولنیور.

وزن، قافیه یوق ایکن شعر وار ایدی. هیج نطق اولورده
شعر اولمازمی؟ بو حالده شعرک نظمه تخصیصی حادث اولدیغی
تیین ایتزمی؟

بزم تعریف ایتمکه چالشدیغمز شعر، طبیعیدر. شعره
« موزون و مقفی سوز » دیمک صنایعیدر. بو باده طبیعیک
صناییکه البته تقدم ایدر؛ چونکه انسانک هیج بکنه مه یه چکی
بر سوز منظوم اوله بیلیر. بالعکس بک بکنه بیله چکی بر سوزده
مشور بولنه بیلیر. اوتنه کنه شعر دیمکه، بریکنه دیمکه نه دن
مجبور اولسون؟

.....

تاریخ و آثار دلالت ایدیورکه منظوم، منشور بلیغ سوزلردن،
 تعیر دیگرله شعر و انشادن عبارت بولنان ادبیات بزعمانلیله —
 لسان سیاسی و ادیبی فارسی اولان — دولت سلجوقیه دن
 انتقال ایتمدر . ینه تاریخ و آثار دلالت ایدیورکه عثمانلیلرده
 « شعر » عاشق پاشادن باشلار، یعنی بزده اک اول شعر سویله مکله
 طائمش و شهرت آلمش اولان ذات اورخان غازی عصری عرفای
 فضلاسندن عاشق پاشادر . اما کرک عاشق پاشانک کرک اوندن
 سوکره ییلدیریم بایزید و چلبی سلطان محمد زمانلرینه قدر کلن
 سلیمان چلبی و مشار الیهک جدی محمود چلبی و یونس امره
 وادرنه لی امام خلیل کبی ارباب نظمک آتازی هپ الهیاتدن
 معدود و غزلسرالقی و قصیده پردازلوق وادیلرنده، یعنی صرف
 حس و خیاله و غرامیاته متعلق و اکثریا مداح کابری متضمن
 اولان « قصیده » طرزنده نظم اولنمش سوزلر کر میانلی شیخی
 ایله اونک استادی اولدینی مروی بولنان احمدیده مشهوددر .
 طبیعت شاعرانه جه شیخی احمدی به قات قات راجح
 وایکیسی ده بر عصرک آدمی اولوق و اگرچه ییلدیریم بایزید
 زماننده نیازی قرامانی امثالی بعض دکرلی شاعرلر ظهور
 ایتدیکنی تاریخ خبر ویریورسه ده تیمور فترتنده اثرلری محو و نابود
 اولدینی کبی اوتاریخلره عائد مؤلفات ادبیه دن ده همان الیه بر شی
 بولنه مامق حسبیلله مراد ثانی عصرینی شعر عثمانینک دور اولی،
 یاخود طبقه اولاسی، شیخی بیده عثمانلیلرک شیخ الشعراسی عد
 ایتمک ضروریدر .

علی اکرم بك، عثمانلیلر بر قاج یوز چادر خلقدن عبارت اوله رق تاتار بلیه سندن قورتلق و اناتولینک داخلندن دها زیاده منبت و محصولدار اولان ساحله قریب اراضیسنده تأمین معیشت ایتمک و دها طوغروسو انقراضه یوز طوتان سلجوقیه و بیزانس حکومتلرینک خرابه زار اقلیملرنده بر نوین تخت سلطنت وجوده کتیرمک املیه (سوکود) نواچیسنه هجرت ایله دکلری زمان کندیلرله برابر بر ادبیات کتیر دکلرینی و واقعا عشایرکده ادبیاتی بولنورسه ده او ادبیات کندی نوع و جنسنه دلالت ایده بیله جک بعض صفحات و خواص میزه پی حائر بولنسه بیله بر (ادبیات ملیه) اولمادیغنی بیان ایله دکن صوکره « عربک بلکه هر قومی، هر عشیرتی باشقه بر ادبیاته مالکدر. شو قدرکه ادبیات عربیه دینیلنجه بونلرک بر نوع و شکل مخصوصی و فلان یافلان قبیله نک شعری دکل، بوتون قبائل و عشایرک اشعار و آتاری آ کلاشیلیر [۱]. ارطغرل بلکه برابر کلن عثمانلیلر اوله بر فئه قلیله دن عبارت اولماسه یدی، ارطغرل بک بر عشیرتک بکی دکل، بر ملتک حکمداری اوله رق بوتون خلقیه، بر قاج یوز بیک کیشیلک اردوسیه هجرت ایتمش بولنسه یدی « ادبیات ملیه » سنی ده برابر کتیرمش اولوردی. بویه بر قاج

[۱] بالطبع هر قبیله ویا عشیرته مخصوص کلمه و شیوه فرقلری مستنادرکه بوراسی بوتون ملتورده بویله در. بناء علیه بو عبارده کی « عربک بلکه هر قومی، هر عشیرتی باشقه بر ادبیاته مالکدر » جمله سی بو معنایی متضمندر. رشاد

یوز دلاورک قوندقلری یرلره برابر کتیره بیله جکلری بر شی
وارسه اوده انجق کندی لسانلیدر « دیور .

فی الحقیقه بو دلاورلرک اللرنده کی سلاحدن باشقه حوله لری
یوقدی . لسانلری ایسه — سیک دریا به قارشمه سی قیلندن —
لسان محلی به منقلب اولوب کیتمشدر .

ینه اکریم بک دیورکه : « دور استیلا ، بر دوز استیلا
ایدی . او دوردن بز بر ادبیات عثمانیه بکاهمه صلاحیتدار
حکمز . مع مافیه دور استیلا پادشاهلری آت اوزرندن اینمه ،
قیلیجی الدن براقغه (زمان) وامکان بولدجه ملتک احتیاجات
تمدتی نظر اعتباردن دورطو تمامشدر ، عثمانیلرده علوم و فنونک ،
شعرک ، صنعتک ، خلاصه ترقیات و احتیاجات فکریه و روحیه نک
حصول و تقررینه آز چوق (دکل ، بک بویوک) بذل
همت ایتمشدر . »

عثمانیلرده علوم و معارفک ، صنایعک ، شعرک ترقیاتنه ،
خدمت ایدنلر یالکز دور استیلا پادشاهلری اولمادیغی ، دور
وقوف و انحطاطده کلن پادشاهلردن بر چوغنکده اثر آبا
واجداده اقتفاء بویابده خیلی خدمت و همت ایله دکلری هر دورک
تاریخ ادبیاتندن بحث ایدیلبرکن کوروله جکدر .

دولت عثمانیه نک تمامیه تأسس و تقرریله عثمانیلرک اقوام
متجاوره اسلامیه و بالخاصه عرب و عجمه حاصل اولان اختلاط
و تماسی بو ایکی قوم مدینک انوار علوم و معارفندن اقتباسی

استلزام ایده‌رک بو سایه‌ده ادبیاتمز دخی رفته رفته ترقی و تجدد
ایتمشدرکه ایشته بو ترقیات و تجدادات نظم و نثرجه بر چوق
ادوار ادبیه‌نک انکشافنه سبب اولمشدر .

ادوار مذکورہ پی تعداد و تفصیل ایتمزدن اول بالعموم
ملترک ادوار ادبیه‌سنه عائد اوله‌رق معارفندان اخوانمزدن احمد
حکمت بک [۱] (مصاحبه) عنوانی یازدیغی ملاحظه ادبیه‌دن
شو پارچه‌لری نقله لزوم کوردک :

« بر قومک ادبیاتی ، حین ظهورندن وقت تکملنه قدر
اوج دوره طبعیه‌یه انقسام ایده‌بیلیر : اولاً بر جماعت ملیه
تشکیله برابر صاف و راکد ، بر نوزادک ایلك سوزلری
کبی آزاده هنر بر ادبیاته مالک اولور . بو ادبیات بر روح
بداوتک - تعبیر جائز ایسه - ایشلمه‌مش ، جلالنماش بر فکر
خامک ترجمانی ، افق ابتدائی اطلاعک تصویر طبیعیسیدرکه
صولردن ، چاپیرلردن ، اورمانلردن ، قویونلردن ، قارلردن ،
کونشدن ، عشقندن ، بالخاصه عشقندن سطحی ، ساده بر صورتده
بحث ایدر . اونده قطعياً برشمه هنر و تفوق ، بر شائبه تقلید
و اقتباس بولنمق احتمالی یوقدر ؛ صرف عندی و صمیمیدر .
بو ، دوره طفولیتدر . تورک ، عرب ، عجم شعرای اولینی
ایله فرانسز ، آلمان ، ایتالیان (توروبادور troubadour) لری
وبوتون ادبیات جهان بو دوره اولیه‌پی کچیرمشدر . »

[۱] پشته باش شهبندی .

صوکره دورهٔ اختلاط باشلارکه بر قوم، اک یاقین قومشورلیه
بالاختلاط اونلرک عاداتندن، اخلاقندن، ذوقنه، طبیعتنه
اویانلری آدیغی صیرهده بالطبع ادبیاتی ده بوندن مستفید اولور.
بزم عرب و عجمه، عربلرک، لاتینلرک یونانلیلره، فرانسز
و ایٹالیانلرک لاتینلره، روسلرک آلمانلره، آلمانلرک فرانسزلره
تقلید ایتهلری هب بو دورهٔ ثانیه نك الحجات طبیعیه سندنر .
دورهٔ ثالثه ایسه تقلید و اقتباسک ممکن مرتبه کنديسندن
مترقی ملتلره تشمیلیله بدء ایدرکه بو دورک حدودی، نهایتی
یوقدر . ایشته بزم و روسلرک فرانسزلردن و بوتون ملتلرک
یکدیگرندن استفاده سی بو نقطه ده در . بو اوچنجی دوره بر قومک
حیات ادبیه و مدنیه سنجه تکاملنه خادم بر خطوهٔ مهمه درکه
اک زیاده دقت و اعتنایه چسپاندر . بالطبع شیمدی بز بو
اوچنجی دوره داخلنده بولنیورز .

بزم کبی ملل متمدنه نك کافه سی لایتغیر احکام تاریخیه
تبعیتله بو ادوار حیاتیه بی امرار ایتشلر و اختلاط ایتدکلری
ملتلردن قربیت و بعدیت نسبتیله و صیره سیله استفاده
ایله مشلردر . «

حکمت بکک سوزی بوراده بیتدی . بو ملاحظه بی تمامیه
موافق حقیقت حال بولورز . آنجق ملل مترقیه دن اقتباس
خصوصنده بزم ده ملاحظهٔ مخصوصه من واردرکه محل ایرادی
بورادن زیاده دور جدید ادبمز اولدیغیچون اورایه صاقلادق .

اسماعیل صفا مرحومك (ملاحظات) نده بو مبحثه تعلق
ایدن بر ملاحظه جنفی ده او قومهدن کچمه یه لم :

« معلومدرکه انسانك ادواز حیاتیه سی اذواق متخالفه ایله
تجلی ایدر . بش یاشنده ایکن اکلندی کمز او یونجا قلدن سکز ،
اون یاشلرنده فارغ اولدیغمز کبی او سنده خوشلان دیغمز
او یونلردن سوکره ذوق آلامه یه باشلادق . تخالف اذواقده
دقت اولنه جق بر شی وارکه اوده او یونجا قلدرك ، او یونلرك
تدریجاً جدیته ، یاقلاشمه سیدر .

« (اسیر آماج) او یونی البته بیکلرله اکلنمکدن جدیدر .
شطنج او یونی البته نسبت قبول ائمه یه جک درجه ده (اسیر
آماج) دن حکیمانهدر . ایشته انسان مبادی حیاتنده جدیته
نصل بیکانه ایسه هرلسانك تاریخ ادبیاتنه نظراً ایلك وجوده
کتیردیکی آثار شعریه ده اکثریتله عمل و حکمته او یله اجنبی
اوله رق کیتدکجه معقول بر حاله کلشدر .

« فی الحقیقه شاعریت ناطقیته قائمدر ؛ هر قوم کندی
لسانندن بر چوق شعرلر کوستره بیلیر . آنجق ملل موجوده دن
برینك شعر دیه کوستردیکی سوزلری دیکرلرینك عینیه او نام
ایله ، او رغبتله قبول ائمه سی لازم کلز . بونك بکندیکی سوزلرده
اوتهمکی ینه کندی اعتبارینه کوره نقایص ادبیه یه بر چوق مثال
بوله بیلیر . او حالده هانکی طرفك صورت تلقیسنه التفات
ایتملی ؟ بو سوآلك جوابی درجه تمدنك سلامت ذوق ایله

مناسبتی اولوب اولمادیغی کسیدرلدکن صوکره کندی کندینه
 آکلاشیلیر . ذوق سلیمک بدویلرده مدنیلردن زیاده بولندیغنه
 قائل اوله بیلمی یز؛ واقعا انسا لک قابلیات تأثری اقالیمه ، عادات
 و امرجه یه کوره در ؛ واقعا برهنه پا بر حالده بادیه پیا اولان
 هر بدوینک طویغوسزلغنه حکم ایتمکله کاخ نشین قلمرو مدینت
 بولنان هر فلسفه شناسک رقت قلبنه قناعت ایله مک عین خطادر .
 آنجق بو ایکی صنفدن حساسیتلری مساوی ایکی شاعر آیریرده
 بونلره تصویر حس ایتدیر رسهک شبهه ایتمه یه لم که فیکری فنون
 و معارفه تنور ایتش اولانی دیکرینک لسان خالی قدر بلیغ
 بر افاده ایله تشریح ضمیره موافق بوورز .

*
 **

ادبیات عثمانیه نک نظم قسمی اون ایکی دوردن عبارتدر که
 شویله در :

- ۱ — عاشق پاشا دوری . ۲ — شیخی دوری . ۲ — احمد
- پاشا دوری . ۴ — نجاتی دوری . ۵ — ذاتی دوری .
- ۶ — باقی دوری . ۷ — نفی دوری . ۸ — نابی دوری .
- ۹ — ندیم دوری . ۱۰ — راغب پاشا دوری . ۱۱ — شیخ
- غالب دوری . ۱۲ — شناسی دوری .

برنجیدن آلتنجی یه قدرکی دورلر شعر عثمانینک دور
 طفولیتیدر . شیخی ، احمدی ، احمد داعی ، جمالی ، احمد پاشا ،
 نظامی ، نجاتی قصائد و مثنویاتده تماماً و غزلیاتده قسماً عجم

وینه عجم دیمک اولان ماوراءالنهر شعراسی مقلد لری اولقله برابر افکار و خیالات شاعرانه لری غایت محدود بر دائره داخلندن خارجه چیقارمه مادقلری کبی لسان لری نیده قابالقدن قورتارمه ماملردر . بوده ایکی سببدن ایلری کلیر : بری ، او عصر لرده تور کجه نك شیمدیکی وسعت و انتظامنه نسبتله پك ابتدائی و قرووی بر حالده و او حالک تحت تأثیر نده بولنمه سی ، دیکری ده عرب و عجم اوزان عروضنک بو ایکی لسانک لغاتنه ، هجاسنه ، طرز تکلمنه کوره وضع اولنهرق تورک لسانی ایسه بوس بوتون باشقه اولدیغیچون اوزان مذکور نك تور کجه یه قابل تطبیق اوله مامه سی ، یعنی او قابلبره اویمامه سیدر . لکن سوکره لری لسان ادب اولان فارسی ایله کثرت توغل و ایترافک ایجابات طبیعیه سندن و تورک لسانی ممالک عثمانیه نك همان هر طرفنده باشقه صورتده ، باشقه لهجه ده تکلم اولندیغی جهته وحدت قومیت و لسانجه ادباً و سیاستاً حس اولنان احتیاجک نتایج ضروریه سندن اولمق اوزره — بری برینه اویماز و اونی تکلم ایدن مملکت خلقندن باشقه لرنجه آکلاشلماز اولان — تور کجه کله لر و تعیر لر برر برر ترک ایدیلهرک یرلرینه کلمات و تعیرات فارسیه و عربیه استعمال ایدلمکه باشلانمغله بر طرفدن او قابالقلر یاواش یاواش زائل و بر طرفدن سوزی زور ایله وزنه صووقت ایچون اختیار و ارتکاب اولنان غیر طبیعی و مخمل فصاحت چر کیندکلر که — اماله و زحاف ، وصل

و فصل کبی عیوب شعریه دن عبارتدر — بالتدریج مرتفع اونه سیله
لسانده حس اولنور مرتبهده کوزلاک حاصل اولمشدر .
بوراده لسانمژک اصلی اولان تورکجه حقننده بر آزمعلومات
ویرهلم. احمد و فیک پاشا مرحوم، که تاریخ و لغات ملیه مزده کی
بهره کاملیله شهرتشعار ایدی، (لهجه عثمانی) نامنده کی
لغتنده، (تورک) ماده سنده دیرکه :

• تورک = اصل اولان قدیم سلاله نک بریدر [۱] :

شرق تورککری اویغور، خلیج [قیلیچ]، قارلیخ [قارلق]
کبی درت بش اولوسدن، یعنی ملتن و غرب تورککری
اوغز، قپچاق، بجنک [باجاناق]، قیرغیز، قانکلو کبی
اون قدر اولوسدن عبارتدر .

هجرتدن بش بیک سنه مقدم تورککری هند، توران، ایران،
بابل سمتلرینه مستولی اولدیلر . برشعبه سی الاکن هند جنوبیده
منتشردر . دیگر برشعبه سی، که قدیم تورانی وکلدانی طوائفیدر،
هجرتدن بیک اوچ یوز سنه مقدم ایران و بابل، آثور، شام
دیارلرینه کلدککری کبی اوغوزلردخی اورالره اقتحام ایتشردر .
تاریخلرده (اوغوزخان زمانی) دیدککری بودر . یونانیلر

[۱] نوحک اوغلی یافت، پدرینک امریله قاپچاقده برنهر عظیم
اولان (بابیق) کینارینه آیدوب اقامت ایتدیکی زمان سکنز اوغلی وار
ایدی که اک بو بوکی (تورک) اسمنده ایدی . یافت بونلردن تورکی
یرینه پادشاه ایتشدر . (شجره تورکی) .

اونلره (اُسكوت) و (اسكولوت) ، اهل فارس ايسه (ساك)
تسميه ايدرلر. اويغورلر خط و كتابتده رسوخ بولمغه اونلرك
لسانى شرقى توركلر بيننده زياده منتشر وهر قومك دبير [كاتب]
و وزيرلى اويغور دن منتخب ايدى .

تاتار و مغولك تركستانه غلبه سندن صوكره چغتاي خانك
ممالكنده محررات بوتون اويغورجه متداول ايدى . اونك
ايچون (۷۰۰) سال هجر يده « چغتاي لسانى » تعبيرى شيوع
بولمغه باشلامش و بوشرق توركجهسى فارسى يه تقليدأ حرڪات
بارزه ايله املا قيلنمش ايدى . اسلام ايله مشرف اولان مغول
و سائر تاتاركيدهرك هپ اويغورجه متكلم اولدى . اوغوزلردن
بغداده عسكرلك ايچون كلن اويماقلك آردى صيره (قايساق) ،
(سالور) اولوسى دخى ظهور ايتدى . بونلر (۴۰۰) تاريخلر نده
اسلامه داخل اوله رق ممتاز لرينه (سلچوق) ، عمومته (غوز ،
غيز) و سهواً (تغز) و نهايت (توركان) ديمشدر . صحرانشين
اولوب شهره داخل اولمايانلره (تورك) و (اوغوز) اسم
عموميدى قالمغه ايلريده (تورك) تعبيرى قابا كويلو و (اوغوز)
ساده و صافدل معناسنه استعمال اولمشدر . « توركه شهر
ايچى زندان كلير » كبي مثلر بوندن ناشيدر .

(۵۰۰) تاريخنده حكومتى سلچوقيلر استيلا ايدوب
اوغوز ، يعنى توركان لسانى تحرير ايدلمكه باشلانجه اشبو عربى
توركى كلمه لر عربى يه تقليدأ حرڪات مقصوره نك اضماريله
ومثلا (اولوب) كلمهسى (الب) صورتده يازلدى .

تورك عشایرینك اشرفی اوغوز اولوسی و اوغوزك حسیب و نسیب صاییلان قسمی (قانی ایلی) در . قانی طائفه سی تورکستاندن خراسانه و اورادن جنکیز وقتنده ایرانه ودها ایلریله کیتدیله . بر اویماعی اورفه و ارزنجان طرفلرینی کزه رك سلطان علاءالدین سلچوقینك براتيله بیله جك و آنقره آره سنده کی اووه دهه ، (سوکود) و (قاره جه شهر) جوارنده قرار بولدی . (۴۱۶) اوبه خلقی ایدیله . بکلری عثمان غازی دشمندن بیله جك ، لفة ، طومانلیج ، یار حصار ، خرمنجك ، اطرانوس یکیشهر ، اسکیشهر قلاغنی و جوارینی ضبط ایتدی . (۶۸۸) ده (سلطان اوکی) سنجاغنك بکلکی ایله سرحد دار نصیب اولنهرق دولت سلچوقیه نك (۷۰۰) ده انقراضیله استقلال بولدی . آناتولی سلچوقیلرینك ممالککنده علما ، ادبا ، بهادران بوتون باشنه طوپلانندی . ایشته اونک خلقنه (عثمانلی) دیدیله . عثمانلینك تربیه و ترقی ایله تشکیل ایتدیکی لسان (اوغوز) تورکجه سنندن ، یعنی تورکمان لهجه سنندن آریله رق آرتیق لسان عثمانی اولدی .

*
**

هیچ بر زمان عجم ادبیاتنه و اونک عصرآ بعد عصر
انقلاباتنه تابع اولمقدن قوزتوله مامش اولان ادبیات عثمانیه نك
نفعی و نابی دورلرنده عرفی شیرازی ، فیضی هندی ، صائب
تبریزی ، شوکت بخاری اشعاری رواجیاب اوله رق هپ اونلر

تقلید ایدلدیگی کبی تورکجه مزده بر طرفدن تکمل اتمکده بولندیغی جهتله او دورلرده کی شعرانک ساحه اندیشه لری اسکیلرله قابل قیاس اوله مایه جق درجه ده فسیح و لسانلری دها دوزکون ، دها فصیح کورونور .

باقی دوری شعر عثمانینک دور کالی ، نفعی و نابی دورلری دور اقبالی ، شیخ غالب دوری دور زوالی عذ اولنور .

غریبدرکه سلطان مصطفای ثالث زمانندن سلطان عبدالمجید عهدی اوائلنه قدر شعر عثمانی غایت سونوک بر حالده ایکن بردن بره — همان بالجمله ادوار ادبیه یی کولمکده براقه جق مرتبه ده — مشعشع و فیضناک بر دوره ادب تجلی نمای ظهور اولمشدر ، که آشاغیده بیان اولنه جنی وجه ایله ، دور اخیر ایله دور حاضر آره سنده خط وصل حکمنده در . شناسیلر ، ضیالر ، کمالر ، عارف حکمتلر ، عونیلر ، راتبیلر ، علی روحیلر ، فائقلر ، اشرف ، ممدوح ، کاظم ، جلال پاشالر ، عثمان شمس و سنیح افندیلر بو دوری تشکیل ایدن زمرة ارباب شعر و انشانک صنایدیندر .

علی اکرم بک « الده بر تاریخ ادبیاتمز بولنسه یدی ، درسلیرمز — برر نسیانکاه غفلت پناه اولان — کتبخانه لودن بعض نفائس پرست ذواتک طوبلادیغی کتب عتیقه دن [۱] ، شورادن بورادن پارچه پارچه ، سطر سطر ، کلمه کلمه طوبلایوب ،

[۱] بو عاجزدن و یانان کتابلرمدن کمنابه در .

سور و کله یوب چیقار مق ، صوکره او درس لر دن بر (تاریخ ادبیات) یاز مق بزم ایچون بر مجبوریت قطعیه اولماسه یدی عثمان اول دورندن طو تدوهرق بو کونه قدر تاریخ ادبیات میز یوتون تفرعات و جزئیات یله تدقیق ایدردک . حال بوکه بزم المزده کوچوک بر اساس بیله یوق ! شعر و نثر میزده بر موقع ممتازی اولان ذواتک مؤثرات روحیه و عوامل فکریه سنی حیفاکه مقابر متروکه کبی منسی اولان صحائف تاریخیه مزدن نصل بوله بیله جکمز ؟ « دیور .

واقعا ، الله بر (تاریخ ادبیات) کتابمیزک اولمامه سنه نه قدر تأسفلر ایدلسه آزدرد . آنجق میدانده او یله بر کتابک بولنمامه سنی وسائط لازمه نک فقدانده دکل ، بز اخلافک قصور و نقصانده ، اهل و تکاسلنده آرامق اقتضا ایدر . یوقسه اسلاف کرک کندیلرینک کرک محیطلرینی تشکیل ایدن خلقک درجه وسع و اطلاع و استعداد و قابیلرینی نسبتنده بحمل ، مفصل ، متعدد (تذکره) [۱] لر ، درلو درلو اسملرله اثرلر یازمشلر درکه بونلر هب تاریخ ادبیاته دائر برر کتاب ، تعبیر آخرله تاریخ ادبیاتدن برر فصل و بابدر .

نه فائده که بزلر بونلرک وجودندن خبردار اوله مادیغمز کبی تحریلرینه ده همت ایتمه مش اولدیغمز دن کتبخانه لریمز برر

[۱] تذکره = تراجم احوال و آثاره متعلق کتاب . تخصیصاً شعرانک احوال یله منتخبات آثارینی حاوی اولانلرینه « تذکره شعرا » دینیلیر .

« نسیانگاه غفلت پناه » اونوب قالمش و بالطبع ایسته دیکمز صورتده بر تاریخ ادبیات وجوده کتیر یله مه مشدر . بر زمان تراجم احوال و آثار قدمايه مراق ایدرک وظائف مأموریتدن اختلاس وقت ایده بیلدیکجه کتبخانه کتبخانه طولاشیر و صحافلردن اشترا و احبادن استعاره ایلهدیکم کتابلردن، مجموعهلردن ماعدا بر چوق آثار قیمتمداره دسترس اوله رق جمله سندن باشقه باشقه مستفید اولوردم . اکر خصوصی و یا رسمی بر هیأت تشکل ایدوب ده « مقابر متروکه » تعریفندن زیاده « کنوز مطلسمه » تعیرینه الیق اولان کتبخانه لریمز آچیلوب توزلر، طویر افلر آلتنده قالان و یاخود کووه لره غدا اولان مدفوناتی میدانه چیقارلسه کیم بیلیر نه قدر قیمتلی ، نه قدر نفیس آثاره دسترس اولنور ، هر برندن نه بویوک استفاده لر ایدیلیردی ! دریغ و افسوس که احتیاجات علمیه مزک باشلیجه لرندن معدود اولان بویله بر امر مهمک چیز آرای حصول اوله سنه هیچ بر طرفدن همت ایدلمه مش و بوده یاپله سی لازم بر چوق خیرلی و نافع ایشلر کی ترک و اهمال ایدلمشدر .

*
**

آثار اسلافی اک زیلده تدقیق ایدنلردن ، بناء علیه بویولده اک زیاده صاحب اختصاص اولانلردن بری ده ضیا پاشا مرحوم ظن اولنوردی . حال بوکه تدقیقاتنک نه درجه ده ناقص ، تاریخ

ادبیاتمز حقننده کی معلومات و اجتهاداتنک نه قدر خطا آلود
اولدیغنی (خرابات) ه یازدیغنی مقدمه کوستریور. مشارالیه :

ایتدم شعرای رومی تحقیق

آثار و زمانلریله تطبیق

دیہ اسلاف و آثار اسلافه وقوف ادعا ایدرکن :

اول سوزه باشلامش نوایی

تقلید ایله فارسی ادایی

دیور. برکره احوال شعرای رومدن بحث اولندیغنی صیرهده
تورکستانی، دها طوغروسی عجم اولان، بناء علییه عثمانلیقله
قطعا علاقه و مناسبتی اولمایان علیشیر نواییی قاله المقده نه معنی
وارد، بیلنه مز. ثانیاً اکر مقصد ابتدا تورکجه شعر سویله
نوایدردیمک ایسه کندسی فاتح عصرنده یاشامش بر شاعر
اوله رق حال بوکه اوندن عصر لرجه اول، هم ده چقتایجه دکل،
عثمانلی تورکجهسی ایله شعر سویله یینلر وار ایدی. پاشا بوسوزی
متعاقب شو بیتی یازار :

کلمش شعرای روم پیشین

قیلمش او اداده وزنی تعیین

بیتده وضوح تام، دلالت صریحه اولماقله برابر اولیله آکلاشیلور که
گویا شعرای روم پیشین اوزان فارسییه بیلمز لر ایمش ؛
نوایینک اشعاری بورالرده شایع اولدقدن صوکره اوکر نمش لر ؛

نواییده هانکی وزنلری بولمشلر ایسه او وزنلری اخذ و قبول و تعیین ایتمشلر. اکر بیتک مفهومی بزم آکلادیغمز کبی ایسه جهت جهت مردوددر؛ چونکه او یله اولمش اولسه یدی اوزان عجمی نواینک اشعارنده کوروب او کره نن عثمانلی شاعر لرینک بالخاصه احمد پاشانک ، نظامینک اشعارنده اونلردن اولکیلرک اشعارنده بولنمایان یکی یکی، فضله وزنلر کورلمک اقتضا ایدردی. حال بوکه مثلاً شیخی، احمدی قاچ وزنده شعر سویله مش ایسه لر احمد پاشا و نظامی ده او قدر وزرنده سویله مشلر. فضله وزنده تک بر بیتلرینه دخی تصادف ایدیله مز. شوراسی ده محققدرکه بز من القدیم اشعارده عجم مقلدی اولدیغمز حالده هر نه سبیدن ایسه اونلرک استعمال ایتدکلری بحور و اوزانک برچوغندن خوشلا- نه ماددیغمز ایچون اولجه طبعمزه موافق بولوب آلدیغمز اون بش ، یکرمی قدر وزنی کافی کوره رک فضله سنه احتیاج حس ایتمه مشر. بو ، اول و آخر بویله اولمش .

پاشا ، بو بیتلردن بر آزدها آشاغیده :

اسلافده احمد و نجاتی

آواره و دلشکسته ذاتی

تورکی سخنه تمل قومشلر

اما تملی کوزل قومشلر

رأینده بولنیور . بورأی ایله « اول سوزه باشلامش نوایی » قولی آره سننده کی تناقضی بر طرفه براقلمده کمال بکک

(تخریب خرابات) ده بوکا دائر اولان ملاحظاته عطف نظر

ایده لم .

کمال دیر که :

« افادات سنیه لری نیک تاریخ ادبیات مزه هیچ موافقتی

وارمیدر ؟ حضرت مولانا و سلطان ولد نه جهته او نودلمش ؟

(مولد) نیک هزبیتی سهل ممتنع عد اولنان سلیمان دده نیچون

تخطر بویورلامش ؟ شاهدی [۱] نیک تورکی آناری عجباً منظور

دولتری اولماشمیدر ؟ حتی میرنظیفک « منتخبات » نده بیله [۲]

بر غزلی واردر . یا خود احمد و نجاتی و ذاتی دنیا به بو صایدیغ

ذاتلردن مقدمی کلشدر ؟ »

احمد و نجاتی ایله ذاتی یوقاریده اسملری کچن و تورکی

سخنه اساس وضع ایدن عاشق پاشادن ، شیخیدن ، احمدیدن

چوق صوکره ظهور ایتمش و حتی احمد پاشا ایله نجاتی بونلرک

غزلیات و قصایدینه همان حرفی حرفنه تقلید ایله مش اولدقبرندن

[۱] شاهدی = ابراهیم دده . مغنیسالیبدر . منظوم لغت

کتابی معروفدر . (کلشن توجید) ، (وحدتنامه) اسمنده ایکی

منظومه سی و سائر اشعاری واردر . مولوی ایدی . (۹۲۷) ده

وفات ایتشدر .

[۲] سلطان محمود ثانی عصری شعراساندن و عساکر مصریه

میرآلابلرندن ایکن (۱۲۵۱) ده وفات ایدن احمد نظیف بکدرکه

بر (منتخبات) جمع ایتشدر . اکثری دیوانلری معروف اولان شعرائک

قصائد و غزلیات و سائر منظوماتندن منتخب بولنان بو کتاب مطبوع

ایسه ده نسخه سی نادردر .

تَنقیدك بو جهتی طوغرودر. آنجق حضرت مولانا [ق. س] بر آز آشغیده نمونه‌لری کوروله‌جک بیتلر قبیلندن و شطحیات صوفیه نوعندن بش اون بیتدن باشقه تورجه شعر سویله‌مه دکلری و اونلرده تورجه اولمقدن زیاده چغتایجه اولدینی و باخصوص کندیلری دولت عثمانیه‌نک تأسسندن اوتوز سنه مقدم ازتحال بو یوردقلری جهته مشار الیهی عثمانلی و عثمانلی شاعری عد ایتمه‌ک امکان یوقدر. کرچه سلطان ولد حضرتلری عثمان غازی زمانتی ادراک ایتمش ایسه‌لرده اصلا عثمانلی ملکنه آباق باصمامش و پدر عالیلری کبی بوتون سنوحت عارفانه‌لری فارسیدن عبارت اوله‌رق یالکز بر ایکی غزل ایله (رباب نامه) اسمنده‌کی مشویلرینک یوز آلمش بو قدر بیتتی تورجه نظم ایتشلردر.

حضرت مولانا‌نک تورجه ایاتندن :

کچکنن [کچن] اُغلن سن بزه کل کل
 دغدن [طاغدن این] دغدن هی کزه کل کل
 آی بیکیسن [کیسک] سن گن بیکیسن سن
 بی مزه کما بامزه کل کل

§

هرگز این آخر روا باشد هلا ای سنکدل
 من زعشقت « اَلدُمُ آخِرُ سِنِ مَنی سُو مَسْمِیْسِن ؟ »

سلطان ولدك :

انی کم بن کوررم سن کوراسن
 نیم حالم نیتا دورکی بیلاسن
 اکر طاشسن اکر تیمور بو نوردن
 طولاسن بدکه کلی نور الاسن
 ایکی عالم اکر سنک الرسا
 قویاسن عالمی آنی دتاسن
 ارنلر کوکه آغدیلمر بو یردن
 ارنلرله بیلا کوکه آغاسن
 طهور درحق سجیسی اچق ایجره
 اکر طامرسک اندن سن ایچاسن
 یاووقل کندوزوکی دلو بیکی
 کم انی که دلرسن سن بولاسن
 ولد سنی کنشدن بلو گردی
 نیجه سن اوزک اندن کیزلیاسن

§

(ربانان) دن :

مولانادر اولیا قطبی بلنک
 نه کم اول بیورسا انی قلنک

تسکریدن رختدر آئن سزلی
کورلر او قرسا آچلا گزلی
قنغی کشی کم بو مزدن یول وارا
تسکری انک مزدینی بانکا ورا
یوقد مالم طوارم کم ورم
دوستلغن مالیه بللو گستم
مال کم تسکری بانکا وردی بودر
کم بو مالی استیا اول اسلودر
اسلو کیشینن مالی سزلی الر
مالنی ورر بو سزلاری الر
مال طیرقدر بو سزلی جاندر
اسلولر اندن قاچر بونه در
سز قلور باقی طورر فانی الر
دیری بی طوت قوغل انی کم الر

بر یوقاریکی منظومه لره، برده مشار الیهمایه اسناد ایدیلن :

عجب حدیجکه مولانا سوزی تور کیجه نظم ایلر
کلامندن اولور معلوم کشینک کندی مقداری

هرکه بوکون ولده اینانوبن یوز سوره
 یوقسول ایسه بای اولور ، بای ایسه سلطان اولور
 بیتلرینه باقانلر آره سنده اکثریا بویولده کی اسناداتک منهج
 صوابدن نه قدر بعید قالدیغنی بیلنلر شو اسنادک قبولنده تردد
 ایتسه لر معاتب اولمازلر . نیته کیم ینه سلطان ولد حضرتلرینک
 اولمق اوزره شیوع بولان وکمال بک طرفندن ده اویله تلقی
 ایدیلن :

بن بیلمز ایدم کیزلی عیان هپ سن ایمشسک
 جانلرده و تنلرده نهان هپ سن ایمشسک
 سندن بوجهان ایچره نشان ایستر ایدم بن
 آخر بونی بیلدم که جهان هپ سن ایمشسک
 رباعیسی جامینک :

در دیده عیان تو بوده من غافل
 در سینه نهان تو بوده من غافل
 از جمله بجهان ترانشان جسمم
 خود جمله جهان تو بوده من غافل
 رباعیسی ترجمه سی اوله رق التنجی دور اساطیر شعر اسندن
 نوعینکدرکه (حسب حال) عنوانلی منظومه سی طردیه لر ندر .
 ضیا پاشا :

فعلن فعلن اوله دن نمایان

پارماق ایله ایدی بزده اوزان

دیور . واقعا عثمان غازی نیک .

کوکل کرسته سیله بر یکی شهر و بازار یاپ

ظلم ایله مه رنجبر لره، هر نه ایسترسه ک وار یاپ

بیتیه باشلایان منظومه مشهوره سندن دخی استدلال اولنه جفی
وجه ایله حسب بنان اوزره شعر تنظیمی یک اسکی زمانلردن
بری معلوم ایدی. فقط او زمانلرده بیله بومقوله سوزلر (قوشمه،
ازکی، مانی، دیوان) و بعضاً قائل و ناظم لری نیک منسوب بولندقلری
طوائفه نسبتله (وار ساغی) فلان کبی اسملرله اوزان عروضه
مطابق و تعریف معروفنه صادق اولان حقیقی شعرلردن تفریق
ایدلیکی کبی بونلری سویله یئلرده (ساز شاعری ، چوکور [۱]
شاعری، قهوه شاعری) ناملریله اصل شعرادن آیری طوتولوردی.
الحاصل مانی، قوشمه، ازکی یولنده کی سوزلر غزللردن،
قصیده لردن، رباعیلردن، قطعه لردن نصل آیری ایسه کوهریلر،
عاشق عمرلر و دهها بیلمم کیملر باقیلردن، فضولیلردن باشقه در .
پارماق حسابیله سویله ن یاوه لرك من القديم شعر دن عد ایدله .
دیکنه بو کون الده لایعد و لایحصا دیوانلر، مجامیع اشعار و سائر
برطاقیم منظومه لر موجود و متداول اولدینی حالده از کیلرک، قوشمه
لرك، مانیرک بر قاج عامی و امینک مجموعه لردن، چونکلر ندن [*]
باشقه یرلرده جای قبول بوله مامش اوله سیله ده نابتدر .

[۱] چوکور = طنپوره نوعندن بر ساز .

[*] چونک = مستطیل الشكل و طولاً آچیلوب قاپانیر مجموعه .

بز بونجه عصر لدر در عرب و عجم ادبیاتیه مألوف و اوانلرک
 ذوق و حسلیله متذوق و متحسس اولمشز، ولو که ملی اولسون،
 بو مقوله کوهی و صحرائی سوزلر شیمدیکی حالده بزجه ذره
 قدر تأثیر حصوله کتیره مز . عینیه بر جسد بی روح کبی
 قارشیمزده جامد و بارد طورور . حال بویله ایکن و زمانمزده
 اکرم ، عبدالحق حامد ، توفیق فکرت ، اسماعیل صفا کی
 جدی و حقیقی شاعرلریمزک اشعارنده کوردلیکی اوزره اوزان
 عروضمز هر در لو افکار و حسیاتی تمامیه تبلیغ و تصویره
 مساعد اولدندن باشقه نغمات موسیقیه کبی بر آهنگ لطیف
 مخصوصی حائر ایکن اونی ترک ایله پارماق حسابنی احیایه
 قالشمشق بر قالب بی جانه روح تازه افاضه ایله مک و میال اعتلا
 اولان طبیعتلریمزی اووادیلره سوق و امالیه چالشمشق عنقارلرک
 مقرر زاغ و کلاغ اولان ویرانه لرده لانه ساز اولمه سنی ایسته مک
 قبیلندن بر سعی بی سود ، بر تمنی محالدر .

اما بعض ذوات، اوزان عروض دیدیکمز وزنلر اساساً
 عرب و عجم لسانلرینک کلمات و تراکیبنه مخصوص اولق اوزره
 دوکیش بر قالب حکمنده اوله رق طبیعتاً اونلردن بوس
 بوتون آیری اولان تورکجه مزه موافق کله دیدیکندن اشعاریمز
 اماله ، مد ، قصر کبی عیوب و نقائصله مالی و بناء علیه حسن
 طبیعیدن غیر خالی اولدینی و ارتجاله محل اولمادینی رأینده
 بولنیورلر . اولاً اماله ، مد ، قصر کبی نقایص انتخاب کلمات

و تنسيق كلام خصوصندە پك مسامحه كارانه طورانمش اولان قدمات و برده اعوجاج طبيعت اصحابنك اشعارنده كورولور . يوقسه متأخرينك ، از جمله يوقايرده اسملريني صايد يغمز شاعرلرك و بونلرله برابر كمال ، عارف حكمت ، على روحى ، عونى ، ناجى كى استاد و صاحب ذوق سليم اولانلرك اشعارنده همان هيچ يوق كيدير . ثانياً لسان علوى شعر محاوره و مخابره لساني دكلدركه ارتجال آرانلسون ؟ بونده آرانيله جق بر شى وارسه اوده بلاغت ادا و علويت مؤدادن عبارتدر . اكر ايوم معروف و مستعمل اولان اوزانى بر آزدها توسيع و تنويع ايده بيليرسهك ظن ايدرهم كه ايسته نلديكى كى ارتجال مقصدينى دخى استحصال ايتمش اولورز .

— استطراد —

حساب بنان اوزره سويله نيلن سوزلرى « شعر » دن عد ايتميشمز و « ياوه » تعبيريله ياد ايديشمز او وادنده كى سوزلرك اكثر تى ، يعنى كويلو ، چوبان مقوله سى ائى و عامى كيمسه لرله افكار و حسياتجه اونلردن فرقى او ابايان ساز شاعرلرينك آغيزدن ايشيديلن ويا مجموعه لرده كورولن سوزلرينك ماهيتى اعتباريله اولديغنه شبهه ايدلمه سون . يوقسه اسكى و يكي بعض افاضل شعرا مزك آز مايش طبيعت يولنده ، كيفه تبعيته ويا بر ماتمزه دن

آره صیره صدور ایدن غیر مطرّ نوحات مأیوسانه قییلندن
 اوله رق سویله دکلی سوزلر میانده دقیق و رقیق خیالاتی ،
 سوزناک و مؤثر حسیاتی متضمن ، بناءً علیه صحیحاً «شعره اطلاقنه
 سزا کوزل پارچه لر بولندینی قابل انکار دکدر . از جمله
 عاکف پاشانک ، حفیدینک و فاتندن طولایی مرثیه کونه
 سویله دیکی مشهور شرقی ایله ادهم پرتو پاشانک ، مناسترلی فائق
 بکک ، خواجه حیرت افندی نیک آشاغی به نقل ایله دیکمز دستانلری ،
 مانیلری بویولده کی شعرلرک اک لطیفلر ننددر :

شرقی

طفل نازنینم اونوتم سنی
 آیلر ، کونلر دکل چکرسه بیللر
 تلخ کام ایله دی فراقک بی
 چیقارمی خاطر دن او طاتلی دیللر

§

قییه ماز ایکن او پمکه تنک
 شیمدی نه حالده در نازک بدنک
 آ کدجه کلشنده غنچه دهنک
 یانسون آهم ایله کول اواسون کللر

§

فلکک کینه سی یرین بولدیمی
کل یاناغک رنک روی صولدیمی
عجبا چورودی طوبراق اولدیمی
اوبوب او قشادیغ او باموق اللر

§

تغیرلر کلوب جسم سمینه
دوکلدیمی سیاه ابرو جینه
صیرمه صاجلر یاییلدیمی زمینه
طاغلدیمی قوقلادیغ سنبللر

پرتو پاشانک داستاندن [۱]

بودلی کوکلک جوشغونلغی وار
ظنم او یوصمه نک مبتلا سیدر
یتیرمش صبرینی بیلمم نه آرار
عشق ایلینک اسکی بدلا سیدر

§

اوله بر یوصمه درکیم هیچ یوقدر اشی
کیم کورسه بکنمز او ماهوشی

[۱] صدر اسبق محمود ندیم پاشا مدحنده.

کوزللك کونکنک پارلاق کونشی
محبت افقنک بر ضیاسیدر

§

قورلمش قاشلری قضا کانی
تیره در کیرپیککی اوقی هر یانی
قتنده حالادر قامونک قانی
بوده خلقتنک مقتضاسیدر

§

مرحمتی یوقدر دیکله مز آهی
بیک عاشق اولدورور هر بر نگاه
اجل دیدکری امر آهی
غمزه سنک قدیم آشناسیدر

§

پک یخشیدر اونک شیرین لقاسی
هر سوزی ، سحبتی ، طور و اداسی
ذره دکلی آما یوقدر وفاسی
دم اورسه ده قورو ادعاسیدر

§

دوادر قان یوتمه دردلی اوزیمه
جلادر آغلامق یاشلی کوزیمه

بر نظر ایله یین صولوق یوزیمه
دیرکه عاشق لک بی ریاسیدر

§

صدق ایله زمانده صدیق اکبر
عدل و سیاستله حضرت عمر
زهد ایله حیاسی عثمانه بکزر
عرفان ایله وقتک مرتضاسیدر

§

باغشلار قلمی بزهره قوت
رأیله انتظام بولور ممدت
ویرلمش کندینه هر درلو حکمت
ادب مجلسنک (بایقرا) سیدر

§

دور سامیسنک خلقه هر کونی
اولدی سماحتله سوینج دوکونی
یر مکی دینیلن ایران دوشکونی
باب احساننک بر کداسیدر

§

ای آصف جهان ، خدیو ذی شان
یکانه دوران ، فرید زمان

جناب افخمك بی ریب و كان
بختی قوتلورلك پیشواسیدر

فائق بکک دستانندن [۸]

عشقک ایله رینی خراب ایله یین
قانلی قیلدیجکک ماجراسیدر
صینیق یورککری یساب ایله یین
کیرپیکک اوقلری ، قاشک یاسیدر

کوکئل او جانغنده عشق اودی یاندی
تکرینک اونده چراغ او یاندی
سینه م کل کل اولدی قانه بو یاندی
وارسه عشقک بوده بر صفا سیدر

قاره بختمدنمی نه دندر عجب
عقلم ، فکرم ، صبرم هدر اولدی هپ
کوکلمیدر بیلم حسنکمی سبب
بیلمه یین ایشه هپ بوراسیدر

زده کورسه یالین یوزلو بر دلبر
سوداسی اودینه یانغنی ایستر
آتشلر ایچنده آه ایدر کیدر
بو بلالر اونک اوص بهاسیدر

§

ذات پاکی کبی عالیدر اسمی
دولته ، ملتہ لازمدر جسمی
تکری کولکه سنک صدر اعظمی
عثمانلی خلقنک ملتجاسیدر

§

تکرینک قتنده آغ اولسون یوزی
عدل ایله ایله دی قورتلری قوزی
نه لازم بویولده اوزاتمق سوزی
دولت کیمسنک ناخدا سیدر

حیرت افندینک (روس و ژاپونیا) محاربه سی انناسنده
سویله دیکی (دستان) دن :

ای مشرقدن طوغان مبارک انوار
ضربک قارا کلغن ایله تارمار

ایت بر کیجه سی یوق کوندوز آشکار
کوستر قدرتی حقک ژاپونیا !

§

غریبک قارا کللی بولوب کثافت
چوکش یره قطعه قطعه ظلمت
هرقطعه نک آدی اولمش بر دولت
نه بلا شونلره باقک ژاپونیا

مانی [بوده مشارالیهکدر] .

کلدی بر حاله کوکل
کلز خیاله کوکل
آرزولر هپ یاندی ده
قالدی بر ناله کوکل

§

دیکله یم ایکله کوکل
ایکله یم دیکله کوکل
ایمیل ایمیل [۱] یانهلم
شویله سنکله کوکل

§

یوللادم سنی کوکل
اونوتدک بنی کوکل
دیردک شیمدی کلیرم
بیل اولدی هانی کوکل؟

*
* *

تخالف امرجه ، قناعت وجدان ، حکم زمانه وعادته متابعت
مقتضیاتندن اوله رق سائر افراد ناس کی شعرای عثمانیه دن بر
طاقیمی - ظاهراً و باطناً آداب شریعتیه تحلیدن عبارت اولان -
تصوف و عرفان و حقیقت سمته ، بر طاقیمی مسلک مجازی ،
بر قسمی طریق فضیلتی ، بر قسمی راه ضلالتی ، الحاصل هر
بری بر یول طوتوب و قالنی ده حالنه اویدوروب کیمی الهیات ،
کیمی غرامیات ، کیمی هوایات سویله مش و بوندن باشقه غزل
کبی ، قصیده کبی ، تخمیس و تسدیس کبی ، ترکیب و ترجیع
بند کبی ، قطع و رباعی کبی اقسام نظمندن هر کس کندی ذوق
و طبعنه ملایم کلن بر وادی بی اختیار ایله او مقاملرده نغمه پرداز
اولشدر . وسعت خیال و فکر جوآله مالک اولان بعضلری ده
احتساسات قلبیه و سائنحات فکریه لرینی تبلیغ ایچون بوزمینلردن
هیچ برینی مساعده کوره مه بوب مشنوی یولنی بالا اختیار فقط ینه
عاده تبعیت مجبوریتیه یا (خمسه) دینیلوب موضوعلری (یوسف
وزلیخا) ، (سرو و شیرین) ، (لیلی و مجنون) ، (وامق
وعذرا) کبی قصص مشهوره دن برینی ویا بر قاجخی ویا خود مثلاً

(خورشید و جمشید) ، (شاه و کدا) . (شمع و پروانه) ،
 (حسن و عشق) یولنده صرف کندی محصول خیالی بر
 افسانه یازمشدر. بونلرک (خسه نرکسی) کبی مشور اولانلری ده
 واردر .

قدما عندنده صاحب خسه اولمق و یاخود بو وادیده بر
 مثنوی یازمش بولمق برنجی درجه ده برمزیت و قدرت شاعران-
 نه ن فوق العاده لکنه علامت صایلیردی. حتی لطائف ادبیه دن
 اولمق اوزره منقولدرکه: شاعر مشهور ذاتی به، هیچ سومه دیکی
 و بکنمه دیکی خیالی ویحی بکلردن هانکیسنی ده شاعر اولدیغنی
 صورمشلر . « ایکیسی ده شاعر دکلدر ؛ امایحی هیچ اولمازسه
 کتابیدر» جواب ظریفانه نی ویرمش و بونکله هم خیالینک مشرب
 لابلایانه سنه تعریض هم ده ییحی بکلر صاحب خسه اولدیغنی
 ایما ایله مشدر .

مع هذا مسالك شعرائك تعدد وتنوعی سوزلرینک اکثریتی
 اعتباریله در. یوقسه مثلاً رندلابالی مشرب برشاعرك بعضاً تصوفدن
 دم اوردیغنی کبی صوفیه دن برشاعرك رندانه ، قلندرانه سوزلرینه
 تصادف اولنور . بونک ایچوندرکه برشاعرك مشرب و مسلکی
 حقنده صحیح و هیچ دکله صحیحه قریب برحکم ویره بیلیمک
 ایچون - اثر دن مؤثره انتقال قاعده سنجه - بهمه حال بوتون
 آثار و کفتاری کورلمک ایجاب ایدر .

ضیا پاشا :

باقی به کلنجه نظم کویان
 اولدی قدمای اهل عرفان
 اوندن نابی بهدک اواسط
 اشعار هنوز دکلدی ساقط
 اوندن صوکره کلیر اواخر
 بو صنفده شاعر اولدی نادر

بیتلرنده بیان ایله دیگی وجه ایله شعرایی - قرون تاریخیه به
 امتثالاً - (اوائل) ، (اواسط) ، (اواخر) اعتباریله اوچ
 دوره تقسیم ایتمش و بو تقسیم بعض ادبا طرفندن دخی قبول
 اولمشدر . تقسیم طوغرو اوله بیلمک ایچون عاشق پاشادن ،
 یاخود شیخیدن شیخ الاسلام یحیی افندی به قدر کن شعرایی
 (اوائل) ، نفعیدن راغب پاشایه قدر ظهور ایدنلری (اواسط) ،
 اوندن شناسی به قدر کلوبینه اونکله ختام بولان ادبایی
 (اواخر) قسملرینه ادخال ایتمک و برده شعرک زمانمزده
 آلدینی شکله نظراً بوکا (متجددین) نامیله برقسم دها علاوه سیله
 ادوار مذکوریه برده ابلاغ ایله مک لازم کلیر . دردنجی
 قسمده ایسه باشده کمال بک اولدینی حالدده استاد اکر می
 و (کلدان) صاحبی محمد و عبدالحق حامد بک کرله ادهم پرتو
 پاشایی ، معلم ناجیی بولورز ؛ چونکه ایوم مرعی و معتبر اولان
 طرز بیان و اشکال نظم بو ذاتلرک اثر اجتهاد و ایجادیدرکه

اونلردن اولکی شاعرلردن هیچ برینک آثارنده کوروله مز .
 ایشته بونلر بو صورتله دور جدید ادبک مقدماتی اعداد
 ایشلردر . مع هذا ، یوقاریده برنبذه ایضاح اولندیغی وهر دورک
 آنا ادبیه سنده عیاناً کوروله جکی اوزره ، شعریمز ابتدای
 شیوعندن بو آنه قدر بر چوق انقلاباته اوغرامش اولدیغندن
 بو تقسیم ادبیات نظمیه مزجه و بالخاصه تاریخ ادبیات مزجه قابل
 تطبیق و شایان قبول دکلدر .

*
 * *

معلومدرکه نظمک قصیده ، غزل ، قطعه و سائره کبی
 برچوق اشکالی واردر . اسکیلری - محضا اسکی اولدقلریچون -
 بکنمه مکی و بیلیر بیلمز زباندراز طعن و تشنیع اولغنی بویوک
 بر معرفت صایان و « بزده شعر فضولیدن باشلار » دیه جک قدر
 تاریخ ادبیات مزه بیکنانه بولنان کروهدن بری (تاریخ ادبیات) نامنی
 ویردیکی بر اثرنده دیوانلرک ابتدا مناجات و نعوتک ، صوکره
 قصائد و توارینحک ، دها صوکره - صیره سیله - غزلیات ،
 قطعات و مفرداتک درجی صورتیه ترتیب اولمه سنی مقام تزییفده
 بیان و بو عاده بردرلو عقل ایردیره مه دیکنی اتیان ایدیور .
 بش اون پارچه منظومه دن عبارت بر مجموعه اشعارده بو عاده
 رعایت اولنمایه بیلیر . اما دیوانلر بونلره مقیس اوله مایه جغندن

و هر نه اولورسه اولسون بر شی متعدد اقسامه منقسم اولدینی
تقدیرده هر قسمی متجانس لریله بر آرده بولندرمق اثر
انتظام اولمقله برابر تحریجه سهولتی، بناء علیه محسناتی موجب
اوله جفندن اوته دن بری ترتیب دیوان خصوصنده بو اصوله
رعایت، بو عاده تبعیت اولمشدر .

*
**

شیمدی کله لم آثار نثریه یه :

شعریمز ، مقتضای حکم زمان ایله ، بالتدریج بر چوق
استحالاته مظهر اوله رق حال حاضرده کی شکل مرغوب
و مستحسینی اکتساب ایتمش اولدینی حالده انشامز - بعض
سفلی طبیعت انسانلر کی - او کهنه قیافتی بر درلو دکشدره -
مه مش و لفظ و شیوه یه عائد اوافق تفک فرقلردن ماعدا بر اثر
تجدد کوستره مه مشدر . نشانچی محمد پاشا ، فریدون بك انشاجه
نه طریقه کیتمشلر ایسه ویسی ، ترکی ، ده ها ضوکره آلی ،
نابی و حتی متأخریندن عاکف پاشا ، سامی پاشا ، دانش بك
دخی او طریقی تعقیب ایتمشلر ، بلکه اسکیلره رحمت اوقوته جق
درجه ده ایلری کیتمشلر . (منشآت السلاطین) دن بر فتحنامه
ایله دانش بك (درعیه) فتحندن طولانی مصر والیسنه
یازدینی تبریکنامه یی و بروسه لی لامعینک (شرف الانسان) یله
سامی پاشانک (رموز الحکم) نی قارشیلاشدیره جق اولورسه ق
صدق مدعا ثابت اولور .

« لفظ و شیوه به عائد اوافق تفک فرقلر » دیمکنن مقصدم ،
 بر اثر عاجزانده سوبله مش اولدیغ وجه ایله ، بر زمانلر یازیلان بر
 شیده نه قدر غیر مانوس کلمات و تعبیرات بولندورولورسه
 او قدر صنعت و مهارت کوسترلمش صایله زق اثرده ، مؤثرده
 مقبول اولور ایکن بو کون بو صورت مردود نظر اعتبار اوله رق
 آشنا لفظ و تعبیئرلر اسستعمالیله افاده نک بر درجه یه قدر
 ساده لشدی رلمش اولمه سندن عبارتدر . یوقسه مجدد ادب عد
 ایتدی کمز رشید پاشا دخی داخل اولدیغی حالده بر چوق ادبا
 و محررینک آثار و مقالاتنده و علی الخصوص محررات رسمیه ده
 کوردیکی اوزره لسان انشامز بر درلو لطافت اصلیه سنه لایق
 و ذوق و طبیعته موافق بر شکله قونوله مایوب حالا او مسلسل ،
 متصل عباره لوله تکرار تکرار مطالعه و دور و دراز تأمل
 و ملاحظه ایدلمه دجه بر معنی استخراج اولنه مایه جق درجه ده
 مغلق ، معقد ، بناء علیه قواعد فصاحتمزه کلیاً مغایر بر حالده
 بولندرمق اصول سقیمندن واز کچله مه مکده در .

استاد اکرم (تعلیم ادبیات) نده اسالیب انشادن بحث
 ایتدیگی صیره ده استطراداً شو ملاحظاتده بولنیور :

« اسلافک زمانلرنجه بر منشی ، مثلاً بر آدمک مهارت
 لسانیه سندن بحث ایتمک ابسته دیکی حالده هیج اولمازسه (اشهب
 سوار مضمار بلاغت و نکته پروری و یکه تاز میدان فصاحت
 و سخنوری ، قهرمان عرصه جریزه و طلاق و رسم داستان

بحث و مناظرت) یولو ترکیب یامادقجه و لو ذاتاً نه درجه مهارت پروران شعر و انشادن اولورسه اولسون سویله دیکی ، یازدینی شیلری کیمسه یه بکندیره بیلیمک شویله طورسون حتی نشرینه بینه جسارت ایده مه دیکندن هپسی ده خواه و ناخواه معلوم اولان وانیه کیدر لر مش که بوندن طولانی بر درجه یه قدر معذور طوتله لری ایجاب ایدر . یوقسه اونلر نظمه نقطه سز حروف ایله دیوانلر ترتیب ایتک ، هر مصراعی عند الحساب طوغرودن طوغرویه و بونلرک آحاد و عشرات و ماتنی باشقه باشقه حساب اولنسه اونلر دخی آریجه برر تاریخ چیقجه جق یوله قصیده لر سویله مک ، نثرده ایسه هر سطرینک ایلك و صوک کله لری صیره سیله یازلسه اونلردن ده دیگر رساله لر پیدا اوله جق صورتده کتابلر تألیف ایله مک ، الفاظ و عباراتنک ظواهر معانیسی بر وقعه یه دلالتده نه قدر مکمل ایسه رموز و تلمیح اتنک لدنیات احواله اشارتی دخی او درجه مطابق کوروله جک طرزده تألیفاته موفق اولمق قبیلندن خرد فرسا بر طاقیم خوارق معرفت وجوده کتیرمه که صالح ذکا و دها اصحابی عادتدن زیاده حقیقت و طبیعتده اتباع ایتسه یدیلر شبه یوق که شیمدیکی طرزده دخی مهرة ارباب ادبی اعجاز و فقط خلقی تمامیه مستفید ایله یه جک بدایع عرفان بر اقیلردی . او حالدده ایسه هم لسانمز حائر اولدینی موقعه لایق بر حالدده بولنور هم ده خلقک بر جوق زمان اولدن بری افکاری تربیه ایدلمش اولوردی .

آشاغیلرده، عائد اولدقلری دورلر صیره سنده کورولوب
آ کلاشیله جنی اوزره قدماتک آثار انشائیہ سنده شیمدیکی
کتابت رسمیه ده و اوندن سرایتله بعض محررات خصوصیه ده
برقاعده کلیه حکمنده بولنان مسلسل، متصل عبارهلر
کوروله مز. بو، بالنسبه یکی بر طرز انشادر .

صدر اسبق سعید پاشا، اخیراً (غزته جی لسانی) عنوانیله
تألیف و نشر ایله دیکی بر رساله ده بورالزندن بحث ایدرکن
معلومات آتیہ نی ویریور :

« بعضلر ظن ایدرلرکه طرز جدیده اساس اولان مفصول
جمله لری شناسی احداث ایتدی . سبق ایدن تفصیلات اثبات
ایدرکه حقیقت او یله دکلدز . بوندن سکسان سنه اوله قدر
کرک تاریخ لساننده کرک مکاتبات رسمیه ده جمله لر منقطع ایدی .
جمل مفصوله ایله یازی یازمق اصولی تقریباً (۱۲۴۵) تاریخنه
طوغرو باشلادی . ملتزمک لسان تحریرنده بو انقلاب کلی یه
سبب نه اولدی ؟ مسبب کیملردر ؟ بونلری ده بیان ایده لم :

علت فاعله فقدان تمیزدر . سبب اولانلر ایسه فنار لیلردر
[۱] ؛ چونکه علی الخصوص (۱۲۴۵) دن (۲۵۰)
تاریخارینه کلنجیه قدر ریاست کتابت مسندنده اولانلر امور

[۱] عصرلرجه مدت خدمت دولت علیه ده بولمش بعض روم معتبرانی
عائله لریدرکه فنار جوارنده اقامت ایتدکلریچون « فنار لیلر » دینیلیر .
— اصلدن —

خارجیهده فنارلیلرک رأیلرله حرکت ایتدیلر . اکثریا سیاسی محرراتی دخی اونلره قلمه آلدردیلر . لسان عتیق یونانیده ایسه جمله لر بر درجه یه قدر بر لرینه مربوط و صنایع لفظیه دخی ملتزم و مطلوب اولدیغندن امور خارجیه یه مأمور اولان رجلمز لسان سیاسی فنارلیلرینک یازدقلری صورتدر ظننه دوشه رک او یوله تقلیده باشلادیلر .

بو طرز انشا، سکسان سنه دن بری تدریجاً دوائر حکومتک جمله سنه انتقال ایتمشدر . غریبدرکه رشید پاشا آمدجی ایکن نه قدر مضبطه قلمه آلمش ایسه جمله سی طرز جدیده موافق اولدیغی حالده صوکره لری اوده بر درجه یه قدر اصول معهوده اوزره ، یعنی مربوط جمله لرله یازی یازمغه باشلامش و عالی پاشا ایسه محتاج قالدیغی زمانلر ، یعنی دائرة سلسله ده حقیقه تصویر مرام بالطبع غیر ممکن و عکسنده لزوم قطعی بین بولنان ایشلر مستثنا اولمق اوزره بوتون بوتون نسق معهوده اقتفا ایتمش ، فضله اوله رق انشاسنده سجع لر دخی التزام ایله مشدر . شو ایکی ذاتک بو یوله رغبت کوسترمه لرینه سبب ایسه کرک قولاً کرک فعلاً غیر مصیب اولان بر شی بر ملتک اخلاقنه کچدیکی کبی اوندن انحراف ، تعبیر آخرله ، ذهاب عامه یی شق ایتمک ارباب تمیز ایچونده مشکل اوله سیدر .

شناسی مرحومک یوقاریده تذکیر اسمی مناسبیه شونی علاوه ایتلی یزکه بو ذات جمله لرده یالکز فصل اصولنی اعاده

ایتمشدر . مع مافیه شو حصر اونک قدرینی تخفیفه حمل اولماسون؛ چونکه فاسد رابطه لری ، حشو یاتی ده طرح ایتمش ، عثمانلی لسانک غرب ادبیاتی ، غرب افکاری ایله امتزاج ایتمه سنه بدرقه اولمشدر . بوشیلر لسانی اصلاح نقطه نظرندن عظیم بر همتدرکه ملت پایدار اولدقجه او ذاتک خدمتی خاطره ابداده قاله جقدر .»

*
**

لسانمز عصر دن عصره نصل تحوّل ایتمش ایسه لسانی تشکیل ایدن لغاتک صور املایه سی ده آز چوق تبدلاته اوغرامشدر . بر زمانلر ، خصوصیه ایلك دورلرده علما ، ادبا ، مؤلفین هپ عرب ، عجم ، کورد و سائر اقوام مترقیه و متمدنه اسلامیه فضلاسندن اولدقلری جهتله احیاناً تورکجه اوله رق یازدقلری آثار نظمییه و نثریه لرنده نه قدر تورکجه کلمات وار ایسه عربی و فارسی کلماتی کبی حروف حرکه دن عاری و کندی شیوه تلفظلرینه موافق اوله رق مثلاً (ایدوب) ی (ادب) ، (طاغ) ی (طغ) ، یاخود (تاغ) ، (طوغرو) یی (طغر) ، (هانکی) یی بعضاً (خانسی) ، بعضاً (قنغی) شکلنده یازمشلر و تورکارده بونلره اتباع ایتمش ، یاخود اتباع مجبوریتنده بولمشلردر . بناءً علیه اعصار قدیمه دن قاله آثار کاملاً بویله او قونماز ، یاخود قرینه ایله او قونور ، آ کلاشماز کله لرله مالیدر . نیته کیم آثار

قدمادن آله جغمز پارچه لرده — قافیه دن ویا باشقه بر سبیدن
 طولایی — املائی اصلیرینه تعرض اولنه مایان بر چوق امثالنه
 تصادف ایدیه جکدر . اما صوکره لری تور کلردن ده فضلا ،
 ادبا ، مؤلفین ظهور ایدنجه و لسان تععم و تقرر و شیوه جه
 اتحاد و مشاکله حاصل اولنجه بالطبع بو یولده کی کلمه لرده
 تدریجاً ضبط و ربط آلتنه آلمغه و املا لری یولنه کیرمکه باشلادی .
 بعض ذوات اسکی اثر لک حین طبع و استساخنده تاریخ
 ادبیاتجه احتیاجه مدار اوله جنی مطالعه سنه بناء تور کجه
 کله لک املائی قدیم لینه طوقونلایه رق حالیه ابقاسی طرفی ،
 بعض لری دخی اوقونوب آ کلاشیله بیلمه لری چون زمانم زده
 آدقلری شکلره تبدیلی جهتی التزام ایدیور لر . ایکنجی
 شقی ترویج ایدنلر « هیج بر قاعده یه تابع اولمایه رق مؤلف
 ویا ناسخنک کیفنه کوره در لو شکلره کیرن ودها غریبی بر عسرده
 یازلمش عین کتبه ک همان هر نسخه سنده باشقه باشقه املا لرده
 کورولن کله لره او عسرده عموماً قبول و استعمال اولنان
 طرز املا بودر دیه نصل حکم ایدیه بیلیر؟» دییور لر . بزده بو
 ایکنجی رأیده بولنانلردن اولدیغمز جهته آنا قدمادن آله جغمز
 پارچه لک املا لرینی — عرض ایتدی کمز کی ، قافیه ضرورتی
 ویا باشقه بر سبب اولمادقجه — تسهیلاً للقراءه دکشدره جکز .

اسلاف ادبا و شعرائك تراجم احوال و آثار منتخبه سنه
مخصوص تذکره لرله دیوانلردن، منشا تلردن، مجموعه لر دن آکلا-
شلا یغنه کوره دور اولدن دور اخیره قدر کلوب کچن ارباب
شعر و انشانک عددی بیکلره بالغدر . فقط ایچلرندن مقلدر ،
متشاعرلر چیقاریلیر و بونلرده بحق تصفییه ایدیله جک اولورسه
بیکی کچمز . بز تاریخ ادبیاتمزه فقط اقلیتده قالان و ادبیاتمزه
کلی جزئی خدمت و تأثیری سبق ایش بولنان بر صنف ممتاز
و مستثنانک . که مقداری ایکی یوزه آنجق واریر ، احوال
و آثارینی نظر اعتباره آلهرق او اساس اوزرینه بنای تدقیقات
و مطالعات ایده جکز . شو قدر که اقتضا ایتدکجه (قادر و) مزک
خارجنده قالانلرک قبوله قابل اثرلردن دخی نمونه لر ارائه
و یاخود « شو دورده فلان و فلان دخی واردر ؛ اثرلری ده
شودر » دیهرک موجودیتلرینه اشارتله اکتفا ایله یه جکز .
برده بر شاعرک ، بر منشینک کمال اشتهاری هانکی دورده
ایسه او دورده ذکر ایدیله جکدر . مثلا احمد پاشا بایزید ثانی
زماننده وفات ایتدیکندن — تذکره لرک روشنه کوره — او
عصرده کوسترملک ایجاب ایدرکن بز فاتح عصرنده کوستره جکز که
کمال اشتهاری و ادبیاتجه اولان تأثیری نقطه نظر نجه مناسب
اولانده بو صورتدر ظن ایدرز .
مدخلمزه ختام ویرمزدن اول یوقاریده کچن بر افاده یی
تکرار ایدم :

تاریخ ادبیاتدن غایه مقصود ادبیاتمیزك ادوار مختلفه سبيله مؤثر
و عامللرینی اثرلریله برلکده کوروب آکلامق و حال و استقبال
ایچون مستفید اولمقدر. اسماعیل صفا ایله هم فکر و هم زبان اوله رق
سوزیمزه شونی ده علاوه ایله یه لم که : طرز تفکریمیز ، اسلوب
ادبیاتمیز نه قدر دکشمش اولورسه اولسون اسلافی تتبع کلفتندن
مستغنی اوله رق شعر و انشایه ابتدا ایله مکده هیچ برنو هوس
ایچون موفقیت تصور اولنه ماز. آثار اسلاف صدمات اعصاره
سینه کبر مقاومت اولان او ابدیه عتیقه معماریه به بکزر که پیشگاه
مهابتلرنده انسانلر - خلف بر خلف - الی غیر النهایه باش
اکمکه ، تعظیم ایتمه که مجبور اولور .

ومن الله التوفيق

تاریخ ادبیات عثمانیه

—•••—
— ❧ دور اول ❧ —

عاشق پاشا

نظم و نثری شامل ادبیاتك بزه سلجوقیلردن انتقال ایتدیکنی، اونك ده عربیدن، فارسیدن عبارت بولندیغنی مقدمهده سویلهمش ایدك. حكومت عثمانیهك زیر اداره سنه کچن مملکتلر خلقی ذاتاً تورك اولدقلرندن - ایوم بقیه آثاری کورلدیکی وجه ایله - آزچوق فرقلرله عموماً تورك لسانی اوزره متکلم اولدقلری کبی ایچلرنده شعر سویلهینلر دخی وارایدیسهده اوزان عروض بیلمز لردی. مانی، قوشمه، ازکی یولنده هپ پارماق حسابیله سویلر لر ایدی.

عثمانیلرده ابتدا اوزان عروضه تطبیقاً شعر سویلهین عاشق پاشادر. بناء علیه مشارالیهی شعر عثمانینک واضع اولی عد ایتمک لازم کلیر.

اشعاری، بین الناس (عاشق پاشا دیوانی) دیه شهرت آلان

واصل اسمی (غریب نامه) اولان دیوانندن و برده الہیات وادیسندہ اوچ بش غزلدن عبارتدر . غریب نامه مشنوی طرزندہ و اون باب اوزرینہ مرتب بر اثر جلیلدرکہ حقیقت انفس و آفاقی تمثیل طریقہ توضیح و آیات فرقانیہ و احادیث نبویہ و کلمات کبار صوفیہ ایله توشیح ایدر . مشارالیہ بونی وطنی بولنان قیرشہرندہ نظمہ باشلایہرق (۷۳۰) تاریخندہ اتمام ایتمشدر . اسمی (علی) در . جدی شیخ الیاس خراسانیدرکہ جنکیز فترتندہ خراساندن ہجرتلہ آناطولیہ کلمش ، قیرشہرندہ توطن ایتمشدی .

مریدان و محبانک کثرتی سلطان علاءالدین سلجوقی قوشقولاندرمغلہ شیخی شہید ایتمشدر . عاشق پاشا ایستہ بو بابا الیاسک اوغلی مخلص پاشانک صلبندن (۶۷۰) تاریخندہ قیرشہرندہ دنیاہ کلمشدر . شیخ مخلص مقامات علیہ و کرامات جلیہ صاحبی ، مستجاب الدعویہ بر عزیز ایدی . عثمان غازی ایله بعض غزواتدہ بولنمش و سلطان غیاث الدینک وفاتندہ قرمان حکومتی ، اہالی و مریدانک الحاح و ابرامیلہ ، ید استقلانہ آلمش ایسہدہ آلتی آی سوکرہ بالاستعفا وطننہ چکیلوب اختیار کوشہ انزوا ایلمشدر .

عاشق پاشا دخی اورخان غازی زماندہ پدری کبی غزواتدہ بولنوردی . صاحب تذکرہ لطیفی عاشق پاشا ایچون دیرکہ : « مشایخ کبارک اغنیاسندن اولمغلہ شاہانہ عز و جہی وار ایدی .

بو صورت شاهانه ابله برابر سیرتی درویشانه ایدی .
 [کرک مشار الیهه، کرک پدرینه (پاشا) دینلمه سی وزرات،
 یاخود بکلر بکیک ، یر میرانلق کبی بر رتبه یی حائر اولدقلری
 ایچون دکل ، قدر و منزلت عظیمه صاحبی بولندقلرندن
 طولاییدر ؛ زیرا تورکجه ده (پاشا) و اونک اصلی اولان
 (باشه) ، یاخود (بشه) ایلری کلن ، سر آمد معناسنه در] .

دیواندن آنه رق آشغی به درج اولنان بر قاچ پارچه دخی
 کوستریرکه حضرتک نظمی بو کون هیچ بریمزک خوشنه
 کیتمه یه جک بر حالده در . فقط مطالعه و تدقیقندن بزم ایچون
 مادی ، معنوی فوائد کثیره واردر .

صاحب تاریخ عالینک روایتنه کوره ساده تورکجه اوله رق
 برده آل عثمان تاریخی یازمش ایمش .

وفاتی (۷۳۳) ده در . قیر شهرنده غایت مزین و مکلف
 و الآن معمور اولان تربه سی زیارتگاه انامدر .

ذکر اولنان غریب نامه نک فارسی العبارة اولان دیباجه سنده
 علمای شریعت و مشایخ طریقتدن بر چوقلرینک عربی و فارسی
 منظوم ، مشور تصنیفات بی شمار ایله افکار ناسی تهذیب و تربیه
 همت ایله دکلیخی سویله دکدن صوکره تورکجه اوله رق دیرکه :
 « بو فقیره ده تورک لسانی اوزره بو کتابی نظم ایله مک
 واجب اولدی ؛ تا که اونلرده اشبو نعمتدن محروم اولمایه لر
 و اعتقادده طریق ناشایسته یه کیتمه یه لر »

کر چه کیم سویلهدی بونده تورک دیلی
 لیک معلوم اولدی معنی منزلی
 چون بیلهسک جمله یول منزللرین
 بیرمه [۱] اویله تورک و تاجیک [۲] دیلرین

— ملاحظه —

دقت اولنسون : عاشق پاشا تورک اولدینی حالدده تورکجه یازمق ایسته میور و اکر ابنای جنسنک او نعمت معرفتدن محروم قالمه لری ملاحظه مشفقانه سی کبی بر سائق وجدانی اولماسه اصلا بویله بر « تنزل » ده بولنمایه جغنی آکلاتیور !
 تورکجه یازمقی تنزل عد ایدن یالکز عاشق پاشامیدر ؟ خیر، عثمانلی قدمای ارباب علم و کمالنک همان عمومی بویله ! واقعا عربی و فارسینک لسان علم و ادب اولدینی مسلم ، فقط تورکجه نیک هر درلو ترقیه قابل و مستعد اولدینی ده منکر دکل . اکر او ارباب علم و کمال و قبیله عربی یه ، فارسی یه ویردکری اهمیت و صرف ایله دکری همتک اونده برینی اولسون تورکجه یه ویرمش و تالیفلرینی بو لسانده یازمغه غیرت ایله مش اولسه لردی شیمدی تورکجه مزى و بالنتیجه معارف و ادبیات قومیه مزى باشقه بر حالدده بولمقله مختیار اولوردق !

[۱] بیرمه، بیرمک = ایکنمک ، تیکسنمک ، نفرت .

[۲] تاجیک = تورک شعباتندن بر شعبه، بر قبیله.

غریب نامه‌دن :

الله آدین ایدم اول ابتدا [۱]
 که آندن اولدی ابتدا و انتها
 اولک اول اولیدر بی‌کان
 آخرک هم آخریدر جاودان
 جمله عالم یوغیکن اول وار ایدی
 شویله اکیسیکمز غنی جیار ایدی [۲]
 « کل شیء هالک » دن سوکره هم
 قالمایه (الا وجهه) بی بیش و کم
 اول زمانده کیم هنوز یوقدی زمان
 بی زمان و بی مکان واردی اول همان
 هر دو عالم اول عدمده غرق ایدی
 هم عدم اول اصل یمده غرق ایدی
 وار ایدی اول پادشاه بی نیاز
 قندهسه [۳] نه ناز وار ایدی نه نیاز

[۱] بومصراعده کی « ایدم » لفظنده کورلدیکی و دها آشاغیلرده
 تکرر ایله به‌جکی اوزره قدما وزن ایچون بعضاً بر کله دن حروف حرکت
 اخیره بی اسقاط ایله اسکان ایتدکاری کی بعضاً ایکنجی مصراعده کی
 « آندن » لفظنده واقع اولدینی وجه ایله حروف حرکت متقدمه بی حذف
 ایدرک ماقبلتک حرکت سنه وصل ایدرله.

[۲] بوییتی مولود ناظمی سلیمان چلبی عیناً اقتباس ایله مشدر .

[۳] قندهسه = قانده ایسه، یعنی « هانکی بر یرده ایسه »

کندوسینه کندوسی ناز ایلهدی
 کافی نونه اوردی بر ساز ایلهدی [۱]
 کاف و نوندن قویدی نغمات و اصول
 کیم ایشتدی آنی ایلك اول اولو قول
 «عقل کل» در آدی معروف اول قولك
 قامو قولدن ایلك کلوبدر اول بیلک
 — قال النبي اول ما خلق الله العقل —
 سازی ایلکین اول ایشتدی صادی باش
 فا ویا و کاف و نونه اولدی باش [۱]
 عقل کل ایلکین ایشتدی اول اونی [۲]
 قوللغه طوتدی حقه قارشی یونی [۳]
 آنک آردنجه ایشتدی نفس کل
 اول ایشیکده اول دخی هم اولدی قول
 عقل کل باش اول آکا خوش ایلهدی
 نفس کل قاتلانمادی [۴] جوش ایلهدی
 نفس کل طوردی و چرخ اوردی سماع
 جوشه کلدی بیر و کوك طوتدی سماع

[۱] «کن فیکون» . اشارتدر .

[۲] اون = صدا ،

[۳] یون = یوز ، وجه .

[۴] قاتلانمق = و تحمل ایتک ؛ طاقت کتیرمک .

چرخه کیردی چرخ دون کوندوز دونر [۱]
 چرخ ایچنده کوستیر درلو هنر
 باق بو ازرق پوش صوفی چرخنه
 کیم بیله سک کندی نه ایمش چرخنی نه
 صوفی اول اوندن هنوز کرداندورر
 یعنی کیم بو چرخ سر کرداندورر
 شول بر اونن قاموسی جنبشده در [۲]
 کورسه ک آکیم هربری بر ایشده در
 عرشی کور انصافه کیم طور مشدرر
 اول ایشیکده نیجه باش اور مشدرر
 کرسی کور کیم نیجه طوتمشدر اوزین
 محو قیلمش بولماز ابستر کندوزین [۳]
 لوحی کور کیم یوزینی طوتمش باقار
 الله آدی یازیله دییوب انتظار
 اول زخل کور کیم انی صونمش ایشه
 الله امرندن کلوبدر جنبشه
 کور نه رأی، تدبیر ایلر مشتری
 شوندن آلیر شوکا ویریر مله کلری

[۱] دون، کوندوز . دون و کون = کیجه کوندوز .

[۲] جنبش = حرکت .

[۳] کندوزین = کندیسینی ، کندینخی .

زهره‌پی کور کیم نیجه در شادکام
 اول سماعدن ذوقه غرق اولمش تمام
 کور عطارد اول سماعه نه دوزر
 کوردیکین ایشتدیکن جمله یازار
 صوبی کور کیم نیجه آقار طورمادین
 یر قوماز قنده ایسه یوز سورمه‌دین
 یری کور کیم سجده‌یه اورمش یوزین
 اول سماعدن یاوی [۱] قیلمش کندوزین
 کور معادنن نیجه گوهر بیتر
 قوتندن نیجه مشک تر بیتر
 کور نباتدن نیجه نعمت‌ر کلیر
 اول سماعدن قاموسی لذت آلیر
 کور بنی آدم نه ایشلر قاینادیر
 اول سماعدن کیم قاموسن اوینادیر
 جمله خلقی اوینادان اول اوندورر
 بو سماعک سازی کاف و نوندرر

عاشق یاشانک (علوان) ، پاخود (الوان) چلبی نامنده
 بر اوغلی اولوب اوده پدری مسلک‌کننده در و پدری کبی الهیاته
 متعلق اشعاری واردر . عاشق پاشا (۷۲۷) تاریخنده بلاد
 مصریه‌یه عزیمت ایله‌دیکنده علوان چلبی آماسیه‌ده طانوق اووه‌سی

[۱] یاوو، یاوی = ضایع، غائب. یاوی قیلمق = غائب ایتمک.

دینیلن قصبه‌یه کلوب اقامت و پدرینک قیرشهرنده وقاتی اوزرینه اوراده توطن ایتمش و (۷۵۳) ده مرمردن مصنوع ، غایت ظریف ، کوچوک بر جامع شریف ایله اوکنده کندیسنه بر تره و عرب طرفنده جسیم بر زاویه و بونک جهت شمالیه‌سنده بر عمارت ایله بر حمام انشا ایده‌رک طانوق اوزینی احیا ایله‌دیکندن قصبه مذکوره بو خیراتک بناسندن سوکره (علوان چلی قصبه‌سی) نامیله یاد ایدلمکه باشلامشدر .

مورخ عالی دیرکه : تورکی نظم ایله تصوفه متعلق کتابی وخصوصا مشایخدن شیخ عرقین ایله سؤال و جوابی واردر . اول کتاب رتبه عالیسنه شاهددر . کتابک اسمی (اطوار سلوک) ایتمش .

سلیمان چلی

غازی سلیمان پاشانک صالدر ایله کلیولی‌یه عبورنده :

یاقاسن روم ایلمینک دست تقوی ایله آلمشسک
کرامت کوستروب خلقه صویه سجاده صالمشسک

بیتنی سوویه‌لمش اولان شیخ محمودک نیره‌سی ، یعنی قیزینک اوغلیدر . سلطان اورخان زماننده بروسه‌ده دنیا‌یه کلشدر . بلیغ بروسوی « کلدسته » سنده یازارکه : « مشارالیه سلیمان

پاشانک ہم مشربی و احياناً سر حلقهٔ بزمنہ داخل اولوب
مصاحبتيہ شرف کسب ايدن ہمنام مؤدبی ایدی . بعدہ سلطان
ييلديريم بازيدك ديوان ہايونی امامی اولوب آستانۂ حضرت
امیرہ انتساب تامی اولمغله اشارت علیہ لریلہ نیجہ ایام جامع
کیردہ مقتدای انام اولدی . کنہ الاخبار صاحبی عالی :

« لطیفی ، تذکرہ سندہ مزبوری الحاج عوض پاشا اولادن
« عطایانی » نام شاعر قدیمک برادریدر دیدیکی خطای
فاحشدر ؛ زیرا مزبور [عطایانی] سلطان مراد سابق [ثانی]
دورندہ اولمغله سنین متعددیہ توفیقی مشکلدرد . « دیمشدر .
او تاریخده بر تاجر عجم یاخود ، لطیفی قولنجہ کرسی
نشین بر واعظ « لانفرق بین احد من رسلہ » نص کریمی
تفسیرندن دم اورورکن معنی شریفنی وجہ آخرہ تحویل ،
یعنی « تلك الرسل فضلنا بعضهم على بعض » نص جلیلندن
غفلت ایدوب حضرت عیسیٰ علیہ السلامی سرور انبیا علیہ التحایا
جنابنہ تفضیل ایلر و بو وجہ ایلہ اہالی شہرک اعتقادینہ خلل
ویروب زعمنجہ نیجہ فلسفیات سویلر .

او ائنادہ مشارالیہ دخی :

اولمایوب عیسیٰ کوکہ بولدیغی یول
امتندن اولمق ایچون ایدی اول
ہم دخی موسیٰ الندہ کی عصا
اولدی آنک عزتینہ اژدہا

چوق تمنا ایستدیلر حقدن بولار
 کیم محمد امتندن اوله لر
 کرچه کیم بونلر دخی مرسلدر
 لیک احمد اکمل و افضلدر

عقدالجواهرنی بدیهی [بالبداهه] نظم ایدوب کبار و صفار
 هزار تحسین اتمه لر یله نظم مولدنی علیه السلامه شروع ایتمشدر.
 الحق او یله بر کتاب بلاغت مآبدز که تمغازده دست قبول سلطان
 الانیا اولمغله زواج و اعتباری روز بازار حشره دک کساد بولماز
 و هر سنه شهرین ربیعینده میان جمعیتکاه آمت مرحومه ده :

هم سلیمان فقیره رحمت ایت

همدمن ایمان ، یرینی جنت ایت
 منظومه سی قرائتی عقینده یکسره مجمره افواه ناسدن صدور
 ایدن اتحاف فاتحه الکتاب ایله روح شریفنه شمیم دعا
 منقطع اولماز »

سوزناک و مؤثر اولدینی قدر سهل ممتنع اولان بو منظومه
 شریفه به بر چوق شعرا طرفندن نظیره لر سویله نلدیکی حالده
 هیچ بری بونک مظهر اولدینی رغبتی بوله مامشدر . همان سراپا
 صحائف حافظه امتده منقوش اولدیغندن مثال ایرادینه حاجت
 کوروله مه دی . باش طرفنده کی :

• ای خدادن لطف و احسان ایسته یین

مولد پاک رسول الله کل »

بیتیه مصدر اولان قطعه سلیمان چلبینک دکل ، نابی دوری
شعرا سندن امام زاده والی نامنده بر شاعر کدر .

§

ادر نهده (قاره بولوت) مسجدی امامی خلیل. که شیمدی به
قدر نه تذکره لرده ، نهده باشقه بر یرده نامنه بیله تصادف
ایدیله مه مشدر ، سلیمان چلبینک مولدینی حضرت فاطمه الزهرا
[ر . ع] نك واقعه وفاتی الحاق ایله مک صورتیه تذیل
ایتمشدر . ۵۸۰ صحیفه دن و هر صحیفه سی ۱۲ شر بیتدن متشکل
اولان بو منظومه شویله باشلار :

او کدین اللهی کتوره لم دیله
سوزه آندن باشلایه لم درد ایله
کیم که اللهی کتیرسه دیلنه
کیمسه طورماز اولور آنک او کنه
کوجنه زنجیر طورماز قیریلیر
طاغ و طاش اولسه یرندن آیریلیر
زیرا اللهی آکیجق بیل یقین
اولور الله آکا البته معین
بر کیشی کیم بر ایشه بنیاد ایده
یکدر اول الله آدین یاد ایده
هم حدیث ایله بیلورز آنی بز
الله آدنسز بر ایش اولماز تمیز

ایمدی واجبدر بزه اشبو ثنا

دیهوز الحمدلله اولّا

خامهسی ده شودر :

بو خلیلی یاری قیل یا مستعان

دوزخ او دین آکا ایله بوستان

سن شو لطف ایصی [۱] کریمسک قیل کرم

کیچ صوچندن هر نه ایسه بیش و کم

بو کتاب (ادرنه) ده اولدی تمام

بونی ترتیب ایلهدی ، دوزدی امام

بو ضعیف و عاجز و احقر وجود

بو امام مسجد (قاره بولود)

§

کر ایدرسهک سال هجرتدن سؤال

صای سکیز یوز ایله داخی یدی سال

~~~~~

نیازی

لطیفی و عالی قوللرنجه شعرای رومک اقدم و مقتداسی

بوذات ایمش . شیخی، احمدی، احمد پاشا هپ بونک پیرولی

ایمش . حتی احمد پاشانک اکثر قصائدی، از جمله (لعل)،

[۱] ایصی = صاحب .

(آفتاب)، (شکار)، (آب) ردیفنده کی قصیده لری بوکا
 نظیره واقع اولمش ایمش .

پاشا (قصر) قصیده سنی [۱] بونک :

آهوی فلک چرخ پلنکنندن امیندر

شیر علمک سایه سنی ایدلی ملجا

بیتلی قصیده سنه حرفیاً نظیره اوله ق سویله مش که او بیت
 شودر :

آهوی فلک کوردی سحر شیر لواکشی

خون جکرندن دم صبح اولدی هویدا

بو بیت دخی ونک ایمش :

زلفک کیجه سنده باشمه کون طوغه برکون

تحقیق ایسه کر نکتہ (الیلة حبلی)

کندیسی قرمانلی اولوب ییلدیریم بایزید عصری شعرا سندن

ایمش . اکثر اوقاتی پادشاهک مدایحنده کچیریمش ایمش .

پادشاه مشار الیه وصفنده اولان ملمع بر قصیده سندن :

ییلدیریم خان ابا یزید الوقت

حامی الملك و ماحی الاعداء

تو تهمتن تنی، سکندر در

توسکندر دری و دارا را

[۱] طوب قابو سرانی حقنده کی قصیده تاریخیه در .

بنه لطیفی و عالینک بیاننه کوره السنهٔ ثلثه اوزره مرتب دیوانی وار ایمش ایسهده مدخلده اشارت اولندیغی اوزره تیمور فترتنده قضایه او عرایه رق ضایع اولمشدر . اربویله اولمایوبده دیوانی کورلمش و معاصرلرینک اشعاریله مقایسه ایدیلوب تفوق و تقدیمی ثابت اولمش اولسهیدی شیخینک مقامنی بوکا ترک ایتمکده تردد ایدلمزدی .

بروسهلی بلیغ، نیازینک ترجمهٔ حالنی یازدیغی صیرهده « بیلدیریم بایزید خان عهدنده ظهور ایتمشدر » دیدیکی حالده « (۹۱۴) ده وفات ایلهدی . بروسهده زاویهٔ زینیهیه مدفوندر » دیمهسی اثر ذهول و اوتارینخده وفات ایدوب بروسهده مدفون بولنان نیازینک بروسهلی نیازی اولهجنی اربابنه غیر مجهولدر .

*
**

برنجی دوره عائد تورکجه آثار نثریهدن بوکون اده همان بر شی یوق کبیدر . بونلردن بزم کوره بیلدیکمز ایسه شهزاده سلیمان پاشا طرفندن روم ایلیدهکی مظفریاتی مشعر پدری اورخان غازییه یازیلان عریضه ایله ارضروملو مصطفی بن عمر الضریر نامنده بر ذاتک مصرملکی سلطان ابو سعید بر قوق بن انسک التماسیله (۷۷۹) تاریخنده ترجمه ایلهدیکی (سیرالنهی) کبی بر قاچ کتابدن عبارتدر . گرچه بعض تاریخ کتابلریله اسکی انشا مجموعه لرنده کرک او دورک کرک اوننی تعقیب ایدن دورلرک

یادکاری اولمق اوزره بر طاقیم مکتوب صورتلری و سائر آثار ادبیه منشوره کورلمکده ایسه ده بولردن رسمی اولان و فریدون بک منشآتنده مندرج بولنان طاقیمی بر چوق تعدیلات و تصحیحاته اوغرامش و بناء علیه احتیاجه غیر صالح بولنمش اولدینی کبی مثلا، متأخرین ابدان اولوب (۱۲۸۲) ده وفات ایدن رفیق بکک (لطائف انشا) نامنده کی منتخبات کتابنک باش طرفنده کویا عثمان غازی زماننده یازلمش آثاردن اولمق اوزره درج ایدیلن صفت بهاره دائر مقاله نوعندن خصوصی اولانلری ده بشنچی، آلتنجی دورلرک محصولات ادبیه سندن بولندیغی ارباب تدقیق نظرنده عیاندر . ذکر اولنان عریضه شودر :

صورت عریضه

درکاه عالی و بارکاه متعالی جنابنه [جانبنه] معروض اولان بودرکه :

دولتاو بابام خداوندکار، اعزّ الله انصاره، نک خیر دعاری برکاتنده قوکور حصاريله کلیبولی حصارینک تدارکی هر نسنه دن کورولوب حق تعالانک عونيله دزدار [۱] لرینه و ارنلرینه [۲] مقدارلی مقدارنجه علوفه و تیمار تعیین قیلنوب دفتر و یوقلامه اولندقدن صوکره سیلیوری بکی اولان ارنلر قوچاغی [۳]

[۱] دیزدار = قلعه محافظی

[۲] ارنلر = ابرمش اولانلر ؛ خواص .

[۳] قوچاق = بسالتلی ، شجیع .

حاجی ایل بک دام عزّه ایله استانبول اطرافنه واریلوب چکجه قلعه سی محاصره اولندقدن کشان قلعه سی اطرافنه واران قدوة الامراء الکرام اورانوس بک زید قدره دن اولاغ [پوسته جی] ایله خبر کلوب دیمتوقه کفاری خذلهم الله تعالی (اندریه) دینیلن ملعون ایله سوز برلشدیروب دون [کیجه] باصقینی ایچون فکر فاسد ایتدکیرینی اعلام ایله مکله زمرة سپاهدن عوض یکیت باشی بیک نفر سوار نامدار ایله برغوس سمتنه کوندریلوب و اورانوس بکه کلوب مزبور یکیت باشی ایله آنده جمعیت ایدسک دیوتی [امرنامه، فرمان] یازیلوب تنبیه اولمشدی. واروب توفیق حق ایله ملاقات ایتدکده برغوس حصاری اطرافندن خیلی طویوملق ایدوب حاضر و مهیا ایکن اشبو سنه تسع و خمسین و سبعمائه شوالنک اواسطنده اندریه [ادرنه] بکلرندن (دیمتری اشتوان چاری) نام پلید دیمتوقه بکیله کلوب اوزرلینه دن باصقینی ایدرکن اورانوس بک ایله یکیت باشی خبردار اولدقلر ایچون هربری بر طرفدن پوصویه کیروب ویرلنده قره جعفر قوللریله بر مقدار غازیلر قویوب فرصت کوزلر ایکن ناکاه سحره قریب کفره فجره قره جعفر اوزرینه دوکیلوب میدانده زورتشمه و دوندرشمه [چرخه] اوزره ایکن پوصوده اولان غازیلر ایکی طرفن آلوب الله الله دیوکلبانک محمدی ایله آرسالن صاغانه و قورد قویونه طوقونور کبی اطرافلرین قوشادوب قیلیج صوندقلره فی الحال هر برین بر طرفه

طاغیدوب صباح اولدوقده بش یوز باشند زیاده باش کسلدیکی معلوم اولوب و ایکی یوز نپردن زیاده دیل [اسیر] طوتولوب و بکلری اولان پلید مجروحاً قاچوب کیدرکن مرد اولدینی استماع اولنوب غزات اسلام سالم و غانم « الشکر علی نعم الله » دیو بن قولکه کلوب بولوشوب ماه مزبوزک اواخرنده ذکر اولنان باشلری و طوتولان دیلاری قره جعفر قوللریله یوجه درکاهلرینه کوندریلوب خیر دعاری برکاتیله بز دخی یوز آقلغی امیدنده ایدک که تکفور جانبدن دولتو خداوندکاره ایلچی واروب ویرگو قبول ایتمکله تضرعی مقبول طوتولوب محاصره دن فراغت ایدک دیو مبارک بتیلری سوندک چاوش ایله واصل اولدی و تکفوردن دخی اول حینده بزم ایچون باشقه ویرکو کلوب دولتو خداوندکاره مطیع اولدیغیچون قالقیلوب دیمتوقه یه عزیمت اولندی . حق تعالی حضرتلری خیرلر نصیب ایدیور . اما ردوسجغه [۱] واریلوب شوپله که فرصت الویره تأخیر و تراخی روا کورلمدیکی پایه سریرلرینه عرض اولندی . باقی فرمان رأی عالیشانلرینه مفوضدر .

بندۀ کتر

سلیمان

[۱] ردوسجق = تکفور طاغی .

توضیح

متوسطین آثارنده دخی کورلیدیکی اوزره بر عبارده ده (کلوب ، کیدوب ، واریلوب ، کورولوب) یولنده عطف صیغه لرینک تعدد و توالیسی بزه کوره مغل فصاحتدر . فقط الیوم آناطولی ولایتلرینک بعضلرنده سویله نلیدیکی وجه ایله بونلر منضی شهودی مقامنده و (اولدی ، کلدی ، کیتدی ، الح) معناسنده قوللانلدیغندن بو صورت قدماجه مقتضای شیوه لساندر .

§

(ضریرک ترجمه سی صورتی)

— حکایه جارود و قس بن ساعده —

ابوالحسن بکری رحمة الله علیه ایدر [۱] : عبد الله قبيله سنده بر رئیس واردی . محشم کیشیدی . آدینه (جارود بن عبد الله) دیرلردی . اول ولایتک اولوسیدی . رسول حضرتنک جاوین [۲] ایشتدی . هم معجزه لرین ظاهر کوردی : انشقاق قمر کبی که جمیع عالم خلقنه معلوم اولدی . بس [۳] ، جمیع قوم و قبيله سنی و تحت یدینک خلافتنی اویدردی ؛ زمان ایله سوردی ؛ مکیه کلدی . ابو جهله خبر اولدی که لشکر کلدی ، رئیساری

[۱] ایدر = ای ایدر ، یعنی دیر ، سو بلر . [۲] جاو = صیت ،

صدا . [۳] بس = ایمدی .

بیله [۱] در . محمدی صورار لر دیدیلر . تیز یرندن طوردی .
 [۲] بر قاچ کافرله قارشی واردی . سلاملاشدی . رسولی
 صوردیلر . جواب ویردی که ساحر محمدیمی صورارسز ؟
 نیدرسز ؟ دینجه جارود ایتدی : « ای کوزسز ! سن اونکله
 بر شهرده اولورسک ، اونک معجزاتن کورمز میسک ؟ جمیع
 عالم خلقی کوردیلر و ایناندیلر . سن اینانمازمیسک ؟ »
 دینجه اول منبع قباحث و معدن شقاوت و ضلالت کندویه
 لایق هرزه لرسویلهدی ، منع ایده کوردی . بشرمدی [بجره مهدی] .
 جاروده اول ملعونک حسدینی و عداوتی و ضلالتی بیلدی .
 سوزینه اویمادی ، سوردی رسول حضرتنه کلدی ، جماعتیه .
 پس ، خبر اولدی رسول حضرتنه (صلی الله علیه وسلم) .
 دستور ویردی . ایچری کوردی . جارود جماعتیه ادبله ،
 حضور ایله اوتوردیلر . باشلادی جارود بن عبدالله رسولک
 جمالنه قارشی اشبو مدحه آغاز ایلهدی :

ایا صاحب النور والمعجزات
 ایا کامل الذات والصفات
 رسول مبین و صدیق امین
 مفضل قامودن سن اولدک همین

[۱] بیله = برابر .

[۲] طورمق = قالمق .

سنگ عشقکه اولدی کون و مکان
 سنکچون قورلدی بو چرخ دوان
 بو فرصتکه ویردی سکا حق بشا [باشند]
 ابو جهل قهرین چکرسک نشا [نیجه]
 بویورسهک جمیع کافری قیره دم [قیره یدم]
 که هر برینه بن جواب ویره دم
 رسوله دونوبن سلام ایله دی
 بو مدحی که جارود تمام ایله دی
 دیدی : تگری بردر و سن حق رسول
 شهادت ایدرم سن ایله قبول
 سعادت قاپوسی آچلدی اکا
 هدایت نورندن صاحلدی اکا
 چو صدق ایله اولدی مسلمان اول
 قامو قومی اینه دینه اولدی قول

چون جارود ایمان کتیردی، مسلمان اولدی، کندی ایله
 کن قومی دخی ایمان کتیردیله . رسول حضرتی صلی الله علیه
 وسلم شاد اولدی . زید بن حارثه یه بویوردی ؛ زمزم قویوسنه
 ایلندی . آنده غسل ایله دیله ؛ وضو ترتیبین اوکرندیله ؛
 نماز ارکانن بیلدیله ؛ حرم ایچنده قیلدیله . کری رسول
 حضورینه کلدیله ، صحبتته مشغول اولدیله . آندن مفخرالانیا

محمد مصطفیٰ بن لردن قسّ بن ساعده یی صوردی . بیلنگز
 حکایت ایدی ویرک که نزار بن معد بن عدنان اوغلر ندندر دینجه
 جارود رضی الله عنه باشلادی ، ایتدی : « یارسوالله ! عرب
 عربادن اول عیسی پیغمبره اقرار ایدوب دیننه کیرن قسّ بن
 ساعده در . چوق یاش یاشامش کیشی ایدی ؛ دنیانک آجیسن
 و طاتلیسن کورمشدی . موحدلردن ایدی . دنیا اهللیله
 اوتوروب طورمازدی . دنیا سوزین سویاه مزدی . دائم
 یابانلرده ، طاغلرده کزردی . حیوانلرله انس طوتمشدی .
 بر وقت عکاظ بازارینه کلیردی . اول خلائقه دوه اوزرنده
 وعظ ایدردی . دخی سنک رسالتکدن ونبوتکدن سویلردی
 و سنی مدح ایدردی و احوالکدن خبر ویریردی . یاقین
 زمانلرده وفات ایلهدی » دیدی . آندن ، امیرالمؤمنین و امام
 الموحدین ابو بکر الصدیق رضی الله عنه ایتدی : « یارسول
 الله بن دخی وعظنی دیکلهدم ، سوق عکاظده . ایدری که
 « ایهاالناس ! اسمعوا ودعوا ودعیتم فاتبعوا ! . . . الخ ،
 یعنی ای آدمیلر ! ایشیدک وشغلکزی ترک ایدک وسزی دعوت
 ایدرم ، اویک ؛ زیرا هرکیم دیریدر اولور و هرکیم اولور ،
 ایتدیکن بولور و هرنه کیم کله جکدر کلور . یاغمورلردن ،
 اوتلردن ، دیریلردن ، اولولردن و دنیا ایچنده کی آیات ودلائلدن
 و کولکردن ، دیکزلردن عبرت آلك : الله تعالانک وحدانیتنه
 دلیلدر . بن سزی کورددم که بو نسنه لردن رجوع ایدرسز ،

حقه بویون ویره سز « دیر ایدی ، دیدی . آندن صوکره بر صحابیدر دیکله دی ، ایتدی : « یار سو الله ! بن دخی قس بن ساعده یه ایرشدم ، بر کون دوه یایوی قیلدم ، آنی آرامم . اوچ کون کزدم ، بوله مادم . بر وادی یه ایرشدم . دوه می بولدم . آلب کلوردم . بر صحرایه کلدم . کوردم که بر اولو آغاج بیتمش . دینده بر کیشی اوتورور . قتنه واردم . کوردم که قس بن ساعده در . النده بر چوبوق ، نسنه یازار ، بر اوزرینه . یانندن بر بوکار چیقار . اول بوکارک یاننده بر عبادتگاه وار . دائم آنده عبادت ایدرمش . معبدک ایکی یاننده ایکی قبر واردی . اوزرنده ایکی آرسلان یاتیردی . صوردم که یاقس بن ساعده ! بو قبر نه قبردر ؟ دیدم . پس ، دیدی : « بو قبرلر ایکی مؤمن قولک قبریدر . بنم یارانلرمدی . بن دخی منتظرم که آنلره قاووشم » دیدی . اول عبادته مشغول ، بن دوه می آلم ، کیتدم . بن دخی قس بن ساعده یی اول قدر کوردم « دیدی . آندن رسول حضرتی [ص.م] ایتدی : « الله تعالی قس بن ساعده یه رحمت ایله سون . امید وارزکه الله تعالی آنی امتلمه بیله قاپیره » دیدی . آندن جاروده جماعتی برله دستور ویردی . وداع قیلدیلر ؛ ولایتلرینه دوندیلر ، روان اولدیلر »

بو ذاك (فتوح الشام) نامنده بر کتابیله یوز حدیث شریف ترجمه سی واردر .

— ایک نئی دور —

شیخ الشعرا شیخی

اسمی (سنان) در . کوتاہیہ لیدر . طبیب اولق مناسبتیہ
 « حکیم سنان » دیرلر ایدی . کتب تاریخده تفصیل اولندی
 اوزره چلبی سلطان محمد بعض انفعالات نفسانیہ دن طولانی
 دوچار اولدینی مرض هائلدن بونک تدبیر حکیمانہ سیلہ قورتلش
 اوله سنه مکافاتہ رئیس الاطبا تعیین ایتشدی . بالخاصہ فن حکالیده
 استاد ایدی .

اوائل حالنده ایرانہ کیتمش ، علوم ادبیہ و طبیہ یی اوراده
 تحصیل ایتمش ، اثنای تحصیلده فاضل مشهور شریف جرجانی
 ایله شریک اولمش ، کبار مشایخدن بر چوقلریله تشرف و اولردن
 اقتباس انوار تصوف ایله مش ، حاجی بیرام انقر ویدن اخذ دست
 انابت ایتشدی . نظمدہ عصرینک یکانہ سی و قصیدہ و مثنوی
 وادیلرینک فرزانه سی ایدی . (خسرو و شیرین) نامندہ کی
 منظومہ سی مشهور و مقبول جمهوردر . تذکرہ لک قولنجہ بونی
 سلطان مراد ثانیکن امریله نظامیدن ترجمہ صورتیله نظمه
 باشلایوب فقط اکیاله موفق اولمقسزین وفات ایتکلہ صوکره
 همشیره زاده سی شیخ او غلی جمالی اتمام ایتشدی .

خرافات تبیلندن بر طاقیم قصص و اخباری حاوی سکسان جلدن عبارت بر منظومه یازمش اولان فردوسی طویل، که فاتح عصرینه یتشمش و بناء علیہ شیخی به تذکره نویسناک جمله سندن ده‌ها یاقین بر زمانده بولنمشدر . دیباجه کتابنده شیخینک خسرو و شیرینی کره‌میان زانه‌لردن مصطفی چلبی نامنه نظمه باشلامش ایسه‌ده اتمام ایتهدن چلبی وفات ایتمکه سلطان مراد امریبه اکمال و مشار الیه نامنه اتحاف ایله‌ش اولدیغنی یازیور . حالا درگاه مولاناده پوست نشین ارشاد عرفای دوراندن ولد بهائی چلبی افندی حضرتلری بر وقت مطالعه ایله‌دکبری (خسرو و شیرین) ایچون آخر کتابه شونی یازمشلردی :

« بوکتابک مطالعه‌سندن تظاهر ایدرکه شیخی، مثنوی شریفه پک زیاده منتسب ایمش . درون کتابده بر چوق معارف مثنویه وار . حتی بعض ابیاتی عیناً ترجمه ایتمش . حکیم سنائینک دخی « الهی نامه » سنه واقف ایمش . الحاصل مولانا سنائی، عطار و امثالندن عبارت صوفیه صافیه‌نک مسلک‌نه‌سالک ایمش . مسلکجه، ایراد مثلجه شیخ سعدی‌نی دخی آکدیرر . اونندنده خیلی اقتباساتی واردر . بوجه‌تلازه ترجمه اصلندن ده‌ها مکملدر .»

§

شیخی ترجمه‌دن بر ایکی جزء یازوب پادشاهه تقدیم ایتدکده غایت مقبوله کچمکه کندیسنه بعض اراضی تملیک ایتمشدی .

مملکتنه عودت ایتدیکی اثناده بعض رقبا و حسادینک اثر
 خیاتی اوله رق حرامیلر [۱] یولنی باصدیروب را کب اولدینی
 قاطیره وارنجیه قدر نهسی وار ایسه آملشر، بی چاره نی چیریل
 چپلاق براقشیلر! بو وقعه نی تصویراً (خر نامه) اسمیله
 تحف بر منظومه یازمشدر. پادشاه حضرتلری حاله واقف
 اولنجه شاعرک ضایعاتی تضمین ایله برابر فاعل جنایت اولانلری
 یولدوروب شدتله جزالاندرمشدر. ذکر اولنان (خر نامه) دن
 بر قاج بیت :

وار ایدی بر خر ضعیف و زار
 یوک الندن قاتی شکسته و زار
 گاه اودونده گاه صوده ایدی
 یوک الندن قاتی قوصوده [۲] ایدی
 یاغز ایدی سراسر اندامی
 یوعیدی آخور ایجره آرامی
 بر زمان اولمشیدی پک خوشحال
 قود یغنجه ایدی خر دجال
 نعره شیره کوش صالماز ایدی
 کرکی عینینه هیچ آماز ایدی
 آصلان اورکر ایدی قولاغندن
 قورد قورقار ایدی چوماغندن

[۱] حرامی = اشقیما .

[۲] قوصو = غصه محرفی . غم، قسوت .

جوعدن شویله قالمشیدی نحیف
 بی علفلکله اولمشیدی ضعیف
 رحم ایدوب آکا صاحبی بر کون
 صادی بر اوتلغه تنم ایچون
 واردی اوتلغه چونکه مسکین خز
 کوردی اول اوتلاق نیجه بقر

شویله سمیرمش اوتلق ایچره بولار [بونلر]

چکر ایسهک قیلن یاغی طاملار

کیمنک بوینوزی وار آی کبی

کیمینک حلقه حلقه یای کبی

کوریچک خز بو حالی دیدی همان

نه عجیبر زمانه و دوران :

بونلرک باشلرینه تاج نهدن ؟

بزه بو فقر و احتیاج نهدن ؟

آخر عمرنده اختیار تقاعد ایله بر عطار دکانی آچهرق
 اجرای طبابت ایدردی [۱] . غریبدرکه کندیمی کمال اولدیغی
 حالده مرض عینه مبتلی ایدی . حتی ، بر کون کوزلری آغرییان
 بر ظریف بوندن بر آچهک کحل آلدقن صوکره بر آچهک

[۱] « عطار » فی الاصل نظریات صائان دیمک ایسهده عقاقیر
 طبیه صائانلره ، یعنی کویچی دیدیکمز اصنافهده دینلیرکه بونلر او زمانلرده
 عاداتا اجزا خانه و عطارلرده اجزاجی ایدی .

دها آلوب عطاره اوزاتهرق — بونی ده سن آل ، کوزلریکه
علاج ایت — دیدیکی مشهوردر .

« ۸۲۶ » ده وفات ایتمشدر . قبری کوتاهیبه ده در .

غزلیاتندن :

آج آلدنکی یوزنی جهانک منور ایت

چوز زلفکی دماغنی جانک معطر ایت

بالاکی [۱] باغه عرضه قیل اولسون چنار پست

صال سایه کئی ده سرو سر افرازی سرور ایت

مطرب شکرلبنده نه رنگین غزل دیدک

ترتیل خوش ترانه در آنی مکرر ایت

آب خضر کرکسه بو ظلمات دهرده

جام جهان نما ایله عیش سکندر ایت

§

شاعر مشهور نجاتی بك :

لعل کهر انکیزک شکر شکن اولمشدر

کیسوی دلاویزک مشک ختن اولمشدر

بیتیه مصدر غزلنک مقطع عنده شیخینک غزلیاتنه شو وجه

ایله ثنا خوان اولمشدر :

خسرو ایده لی همت بی چاره نجاتی به

شیخی کبی اشعاری خوب و حسن اولمشدر .

نظم

ماهست نمیدانم خورشید رخت یانه ؟
 بو آریلق اودینه جانم نیجه بر یانه ؟
 صد تیر رسد بر دل زان ترك کمان ابرو
 بو فتنه ایله چشمی کر او یقودن او یانه

قصائدندن :

خرمّ ایردی بو کرامتلی کون ای کان کرم
 عیش و ذوق ایت که فدادر یولکه جان کرم
 قوتلودم، بختلی ساعتدر و فرخنده زمان
 که یینه قوللره تشریف ایدیسر خان کرم
 کرم اهلن بو کیجه عالم معناده کوروب
 صوردم آنلاره عجب نودی سخا، قانی کرم ؟
 درکه شاه عطا پیشه و خیر اندیشه
 کرمیان مملکتی مالکی سلطان کرم
 آچیلیر نعمتی بارانی ایله کلشن جود
 بزه نیر قامتی سروی ایله بستان کرم
 یاسبان سلطنتی قصرینه کیوان فلك
 سایبان دولتی درکاهنه ایوان کرم
 ای که فیضک کهری مایه عمآن عطا
 ای که فضلك اثری دایه نیسان کرم

شرف نقدك ايله فخر ايدر اوقات شريف
 كرم ذاتك ايله خوش كچر ازمان كرم
 بوشالير كاسه بجر و توكنير كوزه كان
 بوله ماز نعمت بي حديگه پايان كرم

نعت شريف

يا خاتم الرسالة يا اشرف الورى
 انت الذى تقرر بالفضل والعلی
 اى فخر خلق كيمده اولاهمه مدحكه
 چون حق دیدی : (لعمرك) و (لولاك)، (والضحی)
 سير سمند سريگه ميدان عرش تنك
 پرواز مرغ فكرتكه لامكان فضا
 نطقك معلمی شبه [۱] عقله در نجات
 انطقك مفرحی مرض روجه در شفا
 نطقك دمی ايدر نفس نفسی دلپذیر
 خلقك یلی قیلار حرم روحی خوش هوا
 رحمان ایکن معلمك امی قودك آدك
 سلطان ایکن دوكونه قباچه كدرر عبا [۲]
 سایهك حقیر طوپراغه صالحه ایدی شرف
 هر ذره کون کوزینه اولور ایدی توتیا

[۱] شبهه نك جمی . نظمه مخصوصدر .

[۲] قباچه == خفتان .

تحت اللوا که آدم و من دونه مطیع
 فخر آنره که ایله دیلر سا که اقتدا
 جمع ایله یوب جمیع کالانی لطف رب
 بر ذات اکمل ایچره آدین قویدی مصطفی
 یکدانه سک جهان صدفنده مهر کبی
 ای بی بدل « یتیم » انکچون دینیر سا
 هم خرمن شفاعتکک خوشه چینیدر
 آدم که دانه حرصی ایله ایله دی خطا
 آدیكک ایکی حرفنه ایلر اشارتی
 آنده که یدی یرده خدا آکدی میم و حا
 خلقکه چونکه خالق اعظم دیدی عظیم
 لایق خلایق ایله به می خلقکه ثنا
 ایردی نبات و معدن و حیوانه دعوتک
 کیم اولدی شاهدک شجر و اشتر و حصا
 کسدک کلیچه [۱] مهی تنور چرخده
 چون خوان معجزاتکه گرم اولدی اشتها
 باغلانسه امریکه نوله شمس و قمر کمر
 نورکه بولدی نشوونما بو ایکی خود نما
 کر زردبان ایدنسه طقوز چرخ عقیل کل
 بر پایه سنه ایرمه به معراجکک شها

[۱] کلیچه = کلچه قرص، مدرو شیلر . تشبیه طریقله

اسرا کیجھسی سرّیکہ سیر ایتسہ سدرہ نك
 اعلاى منتهاسیدر ادناى متکا
 چون اول سفرده مقصدہ تیز ایله دك بصر
 « مازاغ » اولدی عینک و قلبک « و ماطنی »
 کوردک آنی که کورونیسر لایقی کوزه
 خلوتسرای خاصده بی چون و بی چرا [۱]
 عاصیلره نواله عفو ایتدک ارمغان
 بولدی نوالهک ایله قامو بی نوا نوا [۲]
 راه ضلاله وارمامغه دکمه بوالهوس
 کورندی نور سورہ « والنجم اذا هوی »
 دوندک چو هفت و پنج ایله شش گوشه منزله
 دیدک یقین چار امنیکه ماجرا
 هر دم سکا و آلکه حقدن هزاربار
 جان و جهان طولوسی صلوات و سلام اولا

(خسرو و شیرین) دن

سیاس و شکر و منت اول آخر
 آکا که اولدر قامو پنہان و ظاهر

---

[۱] « چون و چرا » = نصل ؟ نیجون . بری کیفیتدن دیکری علتدن
 سؤال ایچوندر .
 [۲] نوا — رزق .

چوموجود ایلهدی کونینی جودی
 دلیل وحدت ایتدی هر وجودی
 بشر کیم مظهریدر هر صفانک
 صفی وزبده سیدر کائناتک
 اولورسه عقل و علم ایله موافق
 اولور تشریف « کرّنا » یه لایق

§

نه سلطان آفتاب هفت کشور
 هایون طلعت و فرخنده اختر
 صورارسهک کیمدر اول حقدن مؤید
 دیرم « سلطان مراد ابن محمد »
 مراد جان و مقصود جهاندر
 آنک حرمتلی آدی خرز جاندر
 خدایا ! چون شرف و یردک بو آده
 ایرشدر ایکی عالمده مراده
 § جنابک منبعی آب حیاتک
 غبارکدر حیاتی کائناتک
 اگر رخصت ویریرایسه شهنشاه
 دیهم برنیجه حکمت لفظی کوتاه
 اگرچه دولت ایله بخت پیروز
 سکا ناصحدر وهم حکمت آموز

ولی عاقلر ایدر ای خداوند
 ندیمیدر خردمند آدمک پند
 وفا قیلماز بیلیرسک دورخیره
 فنای باقی یه ایله ذخیره
 کوزت عالم نه شهردن قالوبدر
 زمانه کیملرک ملکن آلبدر
 غبار اولمادیمی تاج نریمان
 یله ویرم، دیمی تختن سلیمان
 هر ایشده کرچه آکاهک واری شاه
 دیلرم داخی آگاه ایده الله
 اکرچه لطفکه یوقدر نهایت
 کر آرتیرسهک اولور عین عنایت
 که سلطانلقده بو درت ایش کزیندر :
 سخاوت ، پس شجاعت ، عدل و دیندر
 آکا کیم عمری شاه ایچون فدادر
 دریغ اولمازسه مالیه روادر
 قامویه امر حقدر عدل و احسان
 اولور سلطانلره غایسته آسان
 که زیرا جمله شاهکدر مطیعی
 النده در شریفی و وضعی

چو بر دم عدل قیله شاه عادل
 اولور ییلاق عبادتله مقابل
 کیمه کیم دکدر کرائمی راحت
 بو فانی اوده بیک زحمت کر کدر
 نیجه آکلار غنی محتاج حالن
 نه بیلسون طوق اولانلر آج حالن
 کونش کیم نور اعظم پرتویدر
 دمادم منزلی درویش اویدر
 بو عمره ، زوز بازویه اینانمه
 یله آدانمه و صویه طایانمه

کیدر شیخی دل و جان غصه سینی
 دخی شیرین دی خسرو قصه سینی
 که چوق بیلدک جهانک قصه سندن
 سروری آزودوغن [۱] غصه سندن
 سکا بو آز فر حدن وار حصه
 اوله ، یا اولمایه نه بو نیجه غصه ؟
 ینه افسانه شیرین قیل آغاز
 که ایده جان قوشی پرویزه پرواز

مکر بز کون که عالم خرم ایدی
 نسیم صبحه بلبل همدم ایدی
 بولوتلر سبزه یه کوهر صاچاردی
 هوا خاکه عبیرتر صاچاردی
 نوا و برک ایله طولمشدی کلشن
 جهان جانان حمالی کیبی روشن
 بر ایکی یار ایله شهزاده خلوت
 قیلاردی بر چنده عیش و عشرت
 باشنده جوهری تاج مرصع
 النده عبری جام ملمع
 کورتورمش سرو کیبی غم کوکلدن
 اوتورمش کل کبی سرمست ملدن
 مکر بر یاری وار ایدی قدیمی
 قمتنده خاصکیسی [۱] و ندیمی
 عجایب دیده و کار آزموده
 کزیده قولی و فعلی ستوده
 جهان کورمش جهانده ایی یاتلو
 دیلیم طاتمش زمانده آجی طاتلو
 اوکش [۲] سیر ایتشدی شرق و غربه
 نیجه کز [۳] حاضر اولش حرب و ضربه

[۱] خاصکی = خدمت مخصوصه ملوکده بولنان

[۲] اوکش = اولجه ، مقدهما .

[۳] کز = کره ، دفعه .

شو رسمه ایدی نقش ایشنده استاد
 که رسم اوروردی صوده صورت باد
 تخیل قیلیجق برنقش دلکش
 قلم چکمه دن اولوردی منقش
 وفا و خلقی هر شهر ایجره مشهور
 شه یار و مشاور آدی « شاوور »
 یر اوپدی تخت اوکنده دیدی : دستور
 بیلیرسه م فاش ادمه بر نیجه مستور
 سکندر قدر اکر ایلرسه فرمان
 آقیده م سوز یرینه آب حیوان
 اشارت قیلدی خسروکه : « ای جوانمرد !
 دکل کیم گرم اوله هنسکامه سرد »
 پس آچدی آغزینی شاوور نقاش
 هزاران رنگ ایله اولدی شکر باش
 که : « دور ایتدکجه دوران بندهک اولسون
 زمین افتاده ، چرخ افکنندهک اولسون
 هایون تاجک و فرخنده تحتک
 مظفر دولتک ، پروز بختک
 جمالکدر جهان اهلینه جان بخش
 مدام اولغل جهانگیر و جهان بخش
 عمم آلسون کیم سنی شاد ایسته مزسه
 خراب اولسون کیم آباد ایسته مزسه

اوکش کوردم عجایب دهر ایچنده
 دیلیم دور ایلهدم هر شهر ایچده
 بر اقلیمه ایرشدم آدی « ارمن »
 که اولمش دانه حسن آنده خرمن
 بر اولو عورت اولمش پادشاهی
 که جوش ایلتیر [۱] سپاهانه [۲] سپاهی
 قامو ابحار و دربند و کهستان
 اونک امرینه اولمش بنده فرمان
 الی آلتنده وار بیک قلعه عالی
 که هریرنده مالامال مالی
 طاوار و چارپا جذبی کاهی
 صایلمایه صایله مور و ماهی
 دوزتمش عیش اسبابن مهیا
 ایشی هر دون و کون ذوق و تماشا
 صلیب اهلنده کی بولمشدی شهرت
 (مهین) بانو [۳] آدی و پر مهابت
 اوزینه اولمغه هر فصل مسکن
 مناسب بر هوا قیلمش معین

[۱] ایلتیر = ایله تیر، کوتورور .

[۲] سپاهان — اصفهان .

[۳] بانو = خانون

یابین [۱] ارمن طاغیدر آکایایلاق
 سمنلر بی شمندر ، کللر آیلاق [۲]
 مقامیدر خزان فصلنده انجاز
 که اولور آنک یمشلی شفا ساز
 قیشیندر ملک بر دع آشناسی
 کیم آنک کرم سیر اولور هواسی
 بهار اولدقده مرغاندر طور اغانی
 که پر نسرین و کلدر باغ و راغی
 ییلاک هر درت فصلن حکمت ایله
 کچیریر ذوق و عیش و عشرت ایله
 نه دکلو دیر ایسهک وار عقل و تمیز
 ولی ار سومه مش یوق اوغل و قیز
 قارنداشی قیزیدر بر پری وار
 نه پری که آی و کوندن یک [۳] فری وار
 جمالندن کونش دوشمش زواله
 کمالی بدری دوندرمش هلاله
 کیجه زلفی سوادینک ندیمی
 سحر حسنی شعاعنیک نسیمی

[۱] یابین = یازین .

[۲] آیلاق = ایشیزه ، کوچیزه ، سرسری ، اعتبارسز .

[۳] یک = ابی ، اعلی .

صاحبندن سنبلک بویننده بیک باغ
 لبندن لاله‌نک باغرنده یوز داغ
 سرمو دیرسم آغزینه یازار اول
 که زیر اسویله ییجک قیل یازار اول
 خلاف راستی اول قدی شمشاد
 جهانی بنده قیلمش سرو آزاد
 خدنک غمزه، ابروی کمانکش
 جهانکشدر بریسی، بری جانکش
 اوقور جادو کوزی زلفینه افسون
 که اوله جانلر اول مفتوله مفتون
 ایشیدن اول لب و دندان سوزندن
 براقیر لعل و لولوی کوزندن
 صاحبینک جینی مسکندن طوتوب بو
 یاقار باغرین ختنیده هر دم آهو
 صنوبر بوی سیمین، بوی نسیرین
 شکر دن دادی شیرین، آدی (شیرین)
 نه شکر آب حیوانک مزاجی
 الن یودوغی [۱] صودن اوله آجی
 ایدرکن حسنی باغینی تماشا
 بو بر قاچ بیتی عاشق قیلمش انشا :

دستان اولالی عالمه دیداری آتی
نسخ اولدی حور قصه سی ، جنت روایتی
عیسی نبوتی نفسینک نسیمیدر
خضرك کرامتی صوینی خاک و لایتی
کر زلفی ظلمتی دل و جانہ ضلال ایسه
نوری جمالک دو جهانک هدایتی
الفاظه وار نہایت و حد یوق جمالنه
کیم ایده منتہیلہ بیان بی نہایتی

ترجیع بند

فرہاد لساندن :

کیم ایکی جهانہ روشنادر	یارب بو نہ جان آشنادر
سلطان قمر کمر کدادر	نہ شاہدرر کہ موکبندہ
خورشید جهان نما سہادر	نہ ماہدرر کہ پرتونده
خاک قدمینہ کم بہادر	نہ عزت اولور کہ فرق افلاک
یوز مہر کوزینہ توتیادر	ہر ذرہ غبار جوہرندن
جان عقدہ سنہ کرہکشادر	ہر عقدی صاحبی گرہلرینک
ہر قطره سی چشمہ بقادر	نہ جام صونار کہ جرعه سینک
چون آینہ جهان نمادر	اول جامدہ جان کوزیلہ کوردم
وار ایستہ کہ یاردن نہ کیم وار	کیم یوق بودیار ایچندہ دیار

§

کیم پرتوی نوردر آلهی	احسنت زهی جمال شاهی
ماهین آکلاماز کاهی	تشبیه قیلان یوزینی ماهه
کیمک که بوشاهد پناهی	اورسون دوجهان پشت وپایی
کم قیلسه صاچنده طکمی [*] راهی	هجری کیجه سیله قاره کوکلم
اول لطفه که یودی [۱] هرکناهی	ایردم هله هرکون آه ایله اوش
ویرانه یه قوردی بارکاهی	اول کون و مکانه صیغمایان شاه
که اولدر سکا تاج پادشاهی	اورایمدی یوزک ایزنه درویش
که افلاکه ایردیره سک کلاهی	قیل جانگی خاک پینه ترک
ویریر ایکسی دخی کواهی	چوقدن سورارم کوکله جانه
وار ایسته که یاردن نه کیم وار	کیم یوق بو دیار ایچنده دیار

§

که اورم قدم کده [۲] عرشه ساقی	ساقی ! بری صون شراب باقی
جان ذوقن آیر کوکل مذاقی	نه شربت اولور که لذتندن
کیم روحه ویریر حیات باقی	نه راحت بو راحت افزا
قاشک کوزک ایله اتفاقی	عالم طواہ فتنه در ، ایدلن
که ایردردی کونشه احتراقی	آهم فلکه بر اود براقدی
یازسه م غم شرح اشتیاقی	طاشک ایچی طاشی [۳] باغلا یه داغ

[*] طک، طاک = عجب. طکمی؟ = عجبمی؟

[۱] یومتی = ییقامق .

[۲] قدمکده = قدمک سایه سنده ، یمن قدمکله .

[۳] طاش = طیش ، طیشاری .

بونکله که طاقتمدرر طاق
 عالم که اوکئی صوکتی عدمدر
 جان ایله جهان عجوزه سینه
 کیم یوق . . . الخ §

ای عالم جان و جان عالم !
 جسمکده او قوندی آیت روح
 تشنه دوداغیکه آب حیوان
 اعجازه صاچک عصای موسی

خالک ورق جماله نقطه
 ساقی ! کتیر ایمدی یینه برجام
 شول جام که قطره سی طامارسه [۳]
 ور [۴] آنسزا اولورسه جوی جنت

عالم طولو کفت و کودر، الان
 کیم یوق . . . الخ §

جان مرغی طوتلایوب جهانه
 پرواز فضای قدس ایدرکن
 یعنی که چو کوردی زلف و خالک
 اول حسن و جمال بی نشاندن

طویمق = تحمل اتمک ، طاقت کتیرمک .

[۲] ایکیک = چکه چوقوری، ذقن .

[۳] طامارسه = طالارسه

[۴] ور = اگر .

خوشدم قدمکده آل آدم

یوزکده یازلدی اسم اعظم

جوشان ایکیکیکه [۲] چاه زمزم

احیاده لبک مسیح مریم

زلفک علم جلاله پرچم

کیم جان و یروب ایرمه دی آکاجم

کوثر صاچه آتش جهنم

کورینه کوزه سراب بی نم

هر کیم بونی بیلدی اولدی ایسم

قیلدی ایشیکیکئی آشیانه

صید ایتدی هوای دام ودانه

سیمرغ ایکن اولدی مرغ خانه

یوزکده کورور کوزم نشانه

ویریر کوکل اول نشانه یوزجان
 گنج دل و جان و کوهر عشق
 ساقی! کتیرا یمدی قوت روحی
 که ایدهم بوصفا دمنده دریافت
 اونو تمغه وارلغن دوگونک
 کیم یوق . . . . الخ

§

کر قیلجه قالیرسه جان تعبدن
 شی اللهم ایشیک کدر ای دوست
 کستا خلغه سبب نه؟ لطفک
 عالم نیجه لطفک او مماسون چون
 دون کون سنک ایله، سا که مشتاق
 ساقی! صونیور شراب عناب
 خاصیتی لعلکک نه در کیم
 مطرب! نفس اور که جان شیخی
 اول ازکی یه (۳) دوزه صبح وشامن
 کیم یوق . . . . الخ

* *

زمانمزده شیخیدن و آتارندن بحث ایدن بر ذات جناب

[۱] اوزلک = کسملک ، منقطع اولق .

(۲) طون = لباس .

(۳) ازکی = ترنم ، نغمه .

شاعره متین بر سوادهك ، بر جریان لطیف افاده ، یعنی روانلق ، بر قدرت تصویر ، خلاصه بر صنعتکار روحی یاشامقده اولدیغنی سویله دکن صوکره « یالکز قصوری پک زیاده طاغی تورکجه یه میال اولمه سیدر » دییور . (طانیلق) ، شیمدیکی حالدیه بر چوغنی بزه قابا و صحرائی کی کورون الفاظ و تعبیرات دیمک ایسه اودورلرده کی دیگر شعرانک آناری کورلسه ایدی بو خصوصده شیخینک یالکز اولمایوب عمومئک مشترک بولندیغنی و بناء علیه اوزمانلرک لسان بیانی بوندن عبارت اولدیغنی آکلاشیلیر ایدی .

احمدی

شیخیدن صوکره بو دورک اک مشهور و مقدر شاعریدر . کرچه زمان اشتهاری شیخیدن اول و حتی علم طبده اولدیغنی کی ادبیاتده دخی اونک استادی ایسه ده شا کردی قدر ادبیاتمه تأثیری اولماش و یوقاریده بیان اولندیغنی وجه ایله بزه او تاریخلرده تعریف معروفنه موافق شعر شیخیده کورلمگه باشلامش اولدیغندن حق تقدّم شیخی یه ویرلمک طبیعیدر .
 بوده کر میانلیدر . مصدره تحصیل علوم ایتمش ، مولانا فناری ایله طبدن « شفا » مؤلفی حاجی پاشایه شریک درس اولمشدر .
 مریدرکه بر کون اوچی بر لکده کبار مشایخدن برینک نزدنده بولندقلری صیره ده شیخ قوت کرامتله هر برینک احوال

مستقبله سنی کشف ایدرک ملا فنارینک بر عالم متبحر، حاجی پاشانک بر طیب ماهر، احمدینکده شعره حصر اشتغال ایله تضحیح اوقات ایدر بر شاعر اوله جغنی سویلر . فی الحقیقه شیخک دیدیکی عینیه واقع اولمشدر .

مصدرن کلدکن صوکره کر میان اوغلرندن میر سلیمان ، بعده ییلدیریم بایزید شهزاده لردن سلیمان چلبی یه معلم اولمشدی . شهزاده لردن هرایکسنکده شعره و شعرایه کمال رغبتلری اولغله بونلرک نامنه بی عد و بی شمار قصائد و اشعار نظم ایله دیدیکی کبی کر میان زاده اسریله نظامینک « پنج کنج » ندن « اسکندر نامه » یی ترجمه یه باشلایوب فقط سلیمان چلبی زماننده اکمال ایتمکله دیباجه سنی مشارالیه نامنه یازمشدر [*] .

ظریف ، خندان رو ، لطیفه کو ، مزاجگیر بر آدم ایتمش . تیمور مشهور آماسیه یه کلدیکی زمان بر قصیده تقدیم ایتمش ، بو وسیله ایله تیمورک احسان و التفاتنه نائل و بالآخره خواص ندماسی سلکنه داخل اولمشدر . نقل ایدر لرکه : بر کون تیمور ایله حمامده بولندقلری صیره ده تیمور بوکا مقر بلردن هر برینه بر قیمت تقدیر ایتدر دکن صوکره « بکاده بر بها بیج »

(۱) اسکندر نامه بو بوجک بر کتاب اولوب باشند ربع مقدار محلی اسکندر کبیرک مناقبنی . متباقیمی ملوک سالفه احوالیه سلاطین عظام عثمانیه نک اختصار آوقایعنی محتویدر . بعض تذاکر و تاریخ و یسار اسکندر نامه نک یکر می درت جلد اولدبعنی یازارلسده « جلد » ک « جز » دیمک اوله جنی اغلب احتمالدر .

دیمه سی اوزرینه احمدی سکسان آچه تقدیر ایتدیکنده تیموز
« انصاف ایت ! یالکز بلده کی فوطه سکسان آچه ایدر » دیمه سیله
احمدی « شاهم ! بنم ده قیمت قویدینم او فوطه در ؛ یوقسه سن
ایکی آچه بیله دکمزسک ! » دیمش .

ابن عرب شاه [۱] « عنقودالنصیحه » نامنده کی اثرنده
احمدیدن بحث ایتدیکی صیره ده « اسکندر نامه » دن ماعدا
مصنفات عدیده سی واردر . « صرصر » ردیفنده کی قصیده سی که
حروف هجا عددنجه یکر می طقوز بیتدر ، هریتی بلانتقان
حروف هجانک جمله سنی شاملدر . صوکره شرح ایله دی « دیر .

— ملاحظه —

بویله ، هریتده یکر می طقوز نوع حروفک تکراری
الترامیله یاپیلان اوقصیده کیم بیلیر نصل اعجوبه برشی ایمشدر !
قدمانک عفو اولماز بر قباحترلی وارسه اوده لسان حکمت
وحقیقت اولمه سی حیثیتیله دائماً معالیاتک تبلیغ و بیاننه واسطه
اولق لازم کلن شعری کرک بو قبیلدن کرک لغز و معما

[۱] اسمی احمددر . شاملیدر . تیمور شاهی استیلا ایتدکده
بونی والده سی و برادر لریله برابر سمر قنده نی ایشدی . بعده دیار رومه
کلوب چلبی سلطان محمدک اولادینه معلم اولدی . اون بیل صوکره
وطننه عودت ایتدی . تیمور لهنسک مناقبنی متضمن (عجائب المقدور
فی نوائب تیمور) اسمنده برکتاب یازدینگی کی فارسی « جامع الحکایات » سی ده
آتی جلد اوله رق ترکیجه به ترجمه ایله دی . « عنقودالنصیحه » کندی
سرکدشته دائر عربی بر اثردر .

نوعندن لهویاته آلت ایتک صورتیله سوء استعمال و سوکره
بونی بر صنعت ، بر معرفت عد ایتمه لریدر .

§

مرتب و معظم دیوانی ، (جمشید و خورشید) اسمنده بر
منظومه سنی و علم طبدن « قانون » و « شفا » نک بعض مسائلی
مشمول دیگر بر منظوم اثری واردر .

طرز غزلده شیخی نی آکدیر بر سه ده او نده کی حال و خلوت
بونده یوقدر و « کل مکثار مهزار » لازمه سنی اوزره غنی
سمینندن چوقدر .

(۸۱۵) ده سنی سکسانی کچمش اولدینی حالده کوتاهی ده
وفات ایتدی . اوراده مدفوندر .

اشعارندن نمونه

غزلیاتندن

جهانک اصلی و فرعی حقیقت بیل که آدمدر
مسیحه فیض اولان حقندن بوکون آدمده کی دمدر
کورنمز حقندن آرو کوزلریمه هر نه به باقسه م
محیط کل شی اولدر بئم یا بو نظر نه دمدر؟
یوغیمش حقندن آرو چون وجودی جمله اشیا نک
صاقن بر کیمسه یه آروق دیمه عالمده بو کمدر
حیات جاودانیدر اولومدن قورقه ای عارف
جهانده جمله شادینک بیلیرسک آخری غمدر

صاقن علامهٔ عصرم ديه لاف اورمه ای واعظ
 نیجه یوز بیک سنک کیبی بو علم اللهده ملزمدر
 نیجه باشلر کسر صوفی بو کون خلوت بوجاغنده
 ولی صورتده صانیرسک که ابراهیم ادهمدر
 امیرم هر کیمی کورسهک حقارتله نظر قیلمه
 جهانی صاعمه خالیدر نه لر واردر بو عالمده!

(اسکندر نامه) نک تاریخ عثمانی به متعلق قسمندن :

کیتدی ارطغرل جهانندن بیرینه
 اوغلی عثمان قالدی آندن بیرینه
 اولدی عثمان بر اولو غزی کیم اول
 نیره به کیم واردی ایسه بولدی یول
 سلجوقی فتح ایله دی اول نامدار
 اینه کول ایله دخی کیرو [۱] حصار
 طورمادی هر یاکا لشکر صادی اول
 آز زمانده چوق ولایت آلدی اول
 کافری ییقوب یاقوب اول نامدار
 بورسهی، ازنیقی ایله دی حصار
 اوله تقدیر ایتدی حق عزّ و جل
 اول ایکسن آلمه دن ایردی اجل

[۱] کیرو = بوراده متعاقباً معناته .

چونکه حق اورخانی ایتدی پادشاه
 اولدی اول دین اهلنه پشت و پناه
 طوغری کلدی هر نه کیم ایشلهدی اول
 یرینه یتدی نه کیم باشلادی اول
 چونکه نصرت بولدی حقدن تاجدار
 بورسهی آلدی و ایلهدی حصار
 بر بهادر سرور ایدی اورخان
 آکا دیرلردی زیمان زمان
 اولو اوغلیدی سلیمان پاشانام
 آنده شرط سروری ایدی تمام
 هم شجاعت هم سخاوت اهلیدی [۱]
 هم ریاست هم سیاست اهلیدی
 خوب اوصاف ایله اول موصوف ایدی
 شویله کیم الطاف ایله معروف ایدی
 دائماً ایدردی جهدی اجتهاد
 کیم اولنجه دین یولن [۲] ایده جهاد
 فکره دوشدکده اول آصف را ایدی
 جنکه کیردیکنده آهن جا ایدی
 شیرگیر ایدی و هم شمشیر زن
 خصم بند ایدی، دخی لشکر شکن

(۱) « اهلی ایدی » دن مخفف .

(۲) یولن = یوانده .

کیم یورسه لشکر ایله نامدار
 مملکت فتح ایده و شهر و دیار
 نیره یه کیم واردی غالب اولدی اول
 چوق دیار و شهر و قلعه آلدی اول
 بر زمانده ایزدی آکا چنک اجل
 چاره نه حق امریدر عز و جل
 فی المثل نه در جهان ؟ بر رهگذر
 بونده اوغرایان کیشی لابد کیدر
 تکریدن وعده ارون، اورخان
 اولدی بوندن خلد باغینه روان
 طوتوبن اوتوز طقوز ییل تاج و تخت
 چنک کلزارینه ایلدی رخت
 آلدی آنک بیرینی غازی مراد
 کیم جهاد و غزو ایدی آکا مراد
 پادشاه کامل و دانا ایدی
 صاحب تدبیر و اهل را ایدی
 کو کلی پست و همتی ایدی بلند
 نفی چوق و یوق ایدی آنده کزند
 نیجه دوشمشلره اولدی دستگیر
 نیجه لری ابدی یوقسولکن [۱] امیر

[۱] یوقسول = فقیر، محتاج.

بی نوالفدن قویوبن چندری
 قاتنه کلدی خلیل چندری
 عزت و حال فقیرین بیلدی اول
 لطف ایله آنی اهل منصب قیلدی اول
 عاقبت ایتدی آنی ملکه وزیر
 نه وزارت . اولدی بر ملکه امیر
 چونکه اول غازی مراده ایردی بخت
 بولدی آرایش آنکله تاج و تخت
 اولی بهادرلقده گئی معروف ایدی
 هم غزایه همتی مصروف ایدی
 اولدی لر باغی آکا قارداش لری
 قامونک کیتدی النده باش لری
 قیلدی جندن اولدی لر جمله تباہ
 اولمش ایدی حق آکا لطف و پناه
 ایتدی آنکله قرمان شاهی چنک
 لیکن اولدی بر یوزی باشینه تنک
 هر یکادن ایستهدی عون و مدد
 بو پناه ایتدی آنی که اولدر احد
 هم بهادر کیم تتر [تاتار] ده وار ایدی
 قامو آکا لشکر و هم یار ایدی
 برق وار ایریشوب آکا اوردی ضرب
 دشمن ایله ایله دی شیرانه حرب

هم تتر هم ترك اولوبن تلف
 قیلدیجه اولدیله آنک علف
 قاچدی او کندن قرمان شاه آنک
 اولدی مهریله سپاهی ماه آنک
 رخت و پنکاهی قامو ترك ایتدیله
 جان عزیز اولور، قویوبن کیتدیله
 نیجه بکله اولدیله آنده هلاک
 نیجه بیکیتملر دوشوبن اولدی خاک
 چون میسر اولدی اشبو فتح آکا
 قیلدی عزمی کیرو کافر دن یکا
 روم ایلمنی چون مسخر ایله دی
 بکله بن کندویه جا کر ایله دی
 لازه [۱] ده ایتدی طمع انجامکار
 آره پیره دوشدی لاید کیرو دار
 کیرو ترسا غریبه دکن نه که وار
 لازه لشکر ویریدیله بی شمار
 ایله لر غازی مراد ایله نبرد
 قیلدیله آنک وجودین خاک گرد
 ایتدی غازی خان اولارک ایله جنک
 شویله اولدی آنلره یر یوزی تنک

[۱] لازه، لاس = صربستان، صرب .

قویدی بر جنک اوراده کیم روزگار
 ایتدی تاریخی آنک یادگار
 باش ایدی هر یا کا کیم ایتسهک نظر
 کوده ایدی نه یره قیلسهک کذر
 یر طولو باش و تن ایدی قات قات
 کشتهلر اوستنده یورور ایدی آت
 ضربدن اول حربده اولوب زبون
 قاجدیلر کفار اورادن سر نکون
 قاوه کیتدی [۱] دشمنی خیل سپاه
 قالدی بر قاج قول [۲] ایله بر یرده شاه
 طوردی اوراده دکنجه دک جری
 اول آراده بولهلر اول سروری
 قانه آلوده اولوب تا پا و سر
 یاتیر ایمش آنده بر کافر مکر
 کوده لر ایچنده اولمشدی نهان
 لیک غازی خان کورور ایدی عیان
 چون قضا ایردی یاتیرکن طوردی اول
 صیچرایوب خنجرله شاهی اوردی اول
 اول آراده دهرده سلطان سعید
 غازی اولدی مطلقا اولدی شهید

[۱] قاوه کیتدی = قرغدی، قوشمقده دوام ایتدی .

[۲] قول = عسکر .

چون شهادت بولدی غازی شهید
 پیرینه او توردی سلطان بایزید
 آتا، دده کیچی عادل اولدی اول
 دوکلی [۱] ایشلرده کامل اولدی اول
 رومدن سیواس و توقات آلدی اول
 جان آتوبن صامیسونه کلدی اول
 چونکه اولدی فتح اول داخی آکا
 دوندی کپرو دار ملکندن یکا
 کلدی دارالملکه و او توردی شاد
 مملکتده قیلدی غایت عدل و داد
 خلق چون اول عدلی آنده بولدی لر
 اولو، کیچی [۲] عیشه [۳] مشغول اولدی لر
 بو قامو روم ایچره بریر قالمادی
 کیم آنک عدلیله معمور اولمادی
 § پیرینه میر سلیمان اولدی شاه
 کون کبی روشن نه حاجتدر گواه
 اول مروت اهلیدر، اهل عطا
 اول فتوت اهلیدر نعم الفتی

[۱] دوکلی = هپ . جمله .

[۲] اولو، کیچی = بویوک، کوچوک .

[۳] «عیشه» بوراده -ن زندگانی معناسنه در .

آفرینشدهن بو شاه ایدی مراد
 قامودن صوکره کلوبن بولدی آد
 احمدی خدمتنه ایردی آنک
 یولنه جان و جهان ویردی آنک

— خاتمه —

شکر کیم بو دفتر کوهر نظام
 بویله خوش ترتیب ایله بولدی ختام
 حقه منت کیم بو سلاک کوهری
 تحفه ایتدم آکا که اولدر جوهری
 اشبو رسمه درج بر نقش و نکار
 چین ایچنده یازمه ماز کوهر نکار
 لفظی زیبا و عباراتی لطیف
 نظمی موزون و اشاراتی شریف
 بر کستاندر آچلمش کلری
 تازه اولمش لاله و سنبلری
 در حکمتله لبالب طولودر
 درج معنادر قامو فصلنده پر
 هر برین بر نسنه یه قیلدم مثل
 تا که سوزمده بولنمایه خلل

بوندن او کڏين نيجه سوزلر ديديلر
 درلو دستانلر بيان ايله ديلر
 قيل تفحص قاموسن او کڏن صو کڏا
 هيچ بريني کورکه بکزر مي بوکا
 بوکا انصاف ايله ايلر سهک نظر
 کوره سک کيم نيجه در سلک کهر

*

**

احمدينک « حمزوی » نامنده بر قارداشی واردر که حضرت
 حمزه نک غزواتی حاکی ونظم نثر آمیز اوله رق یکر می درت جلد
 اوزرینه مرتب و بین الناس « حمزه نامه » اسمیله مشهور اولان
 کتابک مؤلفیدر . بو مناسبتله « حمزوی » تخلص ايله مشدر .
 دیرلر که احمدی ، برادرینه غبطه ایدوب اسکندر نامه سنی یکر می
 درت جلد ابلوغ ایتدی . نظمی احمدیدن ده ا ساده در . عالم
 ودانا و بالخاصه تواریخ و محاضراتده صاحب یدطولی اولدیغندن
 برادری کبی اودخی سلیمان شاه بن بایزیدک نظر کرده لرندن ایدی .
 شو غزل اونکدر :

نم بیک جان ايله دلداره مشتاق
 بلی [۱] عاشق اولور دیداره مشتاق
 کوکل طوطی کبی عشقکده حیران
 قالوبدر لعل شکر باره مشتاق

[۱] بلی = اوت، نم معناسنه بو لفظ مشترک مهجوردر .

سکا مشتاق اولور سه م بوله ای جان نامه
 که هر بلبل اولور گلزاره مشتاق
 فراق کدن جفا حکمشد زرق چوق
 بو مسکین حمزوی، بی چاره، مشتاق

و کذا شایب بلبل اولور لاجا لای

سید نسیمی

ت. اسمی «عماد الدین» دره. بنیاد اتدن اولغله «سید» دیتلمشدر.
 جنسی ترکان، مولدی دیار بکر دره. بغض تذکره لر بغدادده «نسیم»
 نامنده برقریه د. اولدیغی بو مناسبتله «نسیمی» تخلص ایله دیکنی
 بیان ایدر لولسوده لخصیحی یازدیغمز کیندره. سیدقاچه شایب
 سلطان مراد اول زماننده بروننه یکش ایدی. صوکره
 حلبه کیده رک اوراده توطن ایتمشدر. رشتیا فی ایلده ت
 علم حکمتدن بیلرسه ک کل بری کل ای حکیم
 سن نسیمی منطقندن دیکله (فضل الاهی) کور
 § کترین اولدی نسیمی فضل حقا چا گری ایلده
 چونکه وصله واصل اولدی عشق ایله بولدی حضور
 یتلرندن دخی آکلاشیله جنی اوزره فضل الله حروفی مذهبنده
 ایدی. اکثر اوقاتی استغراقده چر و غلبه وجد و حال ایله:
 بنده صیغار ایکی جهان بن بو جهان صیغمازم

کوهر لامکان بنم کون و مکانه صیغمازم = [۱]

عمرش ایله فرش و کاف و نون بنده بولندی جمله چون
 کس سوزیگی و ایسم اول شرح و بیانه صیغمازم
 صورته باق و معنی صورت ایچنده طانی کیم
 جسم ایله جان بنم ولی جسم ایله جان صیغمازم
 کرچه محیط اعظم ، آدم آدمر آدم
 طور ایله کن فکان بنم بن بو مکانه صیغمازم
 جان ایله هم جهان بنم ، دهر ایله هم زمان بنم
 کور بو لطیفه یی که بن دهر و زمانه صیغمازم
 انجم ایله فلک بنم ، وحی ایله هم ملک بنم
 چک دیلکی و ایسم اول ، بن بو لیسانه صیغمازم
 ذره بنم ، کونش بنم ، چار ایله پنج و شش بنم
 صورتی کور بیان ایله چونکه بیانه صیغمازم

بولنده حوصله ادراک عوامه صیغمایه جق سوزلر سویلردی .
 عاقبت ، ظاهری شرع شریفه منافی بعض کلمات و تفوهاتده
 بولمه سیاه الخلقك دعواسی و علمای عصرک فتواسی اوزرینه
 (۱۸۶۶) ده حلبده دایمی ایوزلمک صورتیله وجود هستیدن

انسلاخ ایله مشهوره کلام رفاک ریاء آماجک انشققت

السنه ثلثه اوزره مرتب دیوان اشعاری و عاشقانه، متصرفانه،
 اربابنه کوره مؤثر کفتاری واردر . فارسیسی تورکجه سندن
 دهها متین ، دهها لطیف و رنگیندر . قوت ناظمانه جه زماننک
 ارباب نظمته ترجیح اولنور .

عالی دیرکه : « ترکی شعره شهرت و یرن سید مزبوردر .
مرتب فارسی دیوانی حقیر کوردم . توحید باریده و نعت
شریف نبویده اعلی غزلرینی کوزدن کچیردم » .

اشعارندن نمونه

غزلیاتندن :

کل کل که آلدی شوق جمالك قراریمی
فاش ایلهدی فراقك ایله [یابانجی یه] حال زاریمی
یارب ! زمانه خلقنه بن نیلهدم عجب
بندن جفا و جور ایله آیردی یاریمی
ای لاته طایچی سنی عیب ایتمزم ، نهدن
کیم کورمه مشسك اول صنم کلعداریمی

یارك جفاسی جمله وفادر جفا دکل
یاری جفا قیلار دیین اهل وفا دکل
اول کیمسه نك که قبلهسی ای جان سن اولمادك
دوشدی ایراغه کعبه اهل صفا دکل
عشقك اکرچه آدینی عاقل بلا قومش
نعم البلادر اهلنه بئس البلاد دکل

چون هر نه کیم اکرسك ، آنی بیچرسك آخر
دنیاده آنی اکه کیم آدی اولدی عصیان

ناقص وجوده چون کیم نقصان کلیر همیشه
جهد ایله کامل اول کیم گلز کماله نقصان
حرص و حسد صفاتن ترک ایله آیرل آندن
زیرا که اول صفتدن ناجیدر آریلان جان
نفس خسیسه اویمق نادانلرک ایشیدر
ایشک نهدر نظر قیل ، فکر ایله اولمه نادان

فانی جهانہ قالمادق ، آماره نفسه اویمادق
آلدانیدلر ، آلدانمادق دنیا و مکر و آله

ای حق اهل یقین ایمش بو خبر
که بیلن نفسنی در اهل نظر
نفسنی کیم که بیلدی بولدی حق
نفسنی بیلمینلر اولدی شقی

عشق و معشوق و عاشق اولدی یار
لیس فی الدار غیر نا دیار

یوزک مصحفدر ای روح مصور
تعالی شانہ الله اکبر
سراسر نور معالقدر وجودک
نه ماهیتسک ای ذات مطهر

مصراع: *بیتا زلفه چو کمانه* *مهر و مهره رسوله*
جهل ایمن جهل اول مرض کیم قابل درمان دکل

زند آریا دریا شایر کشفه بسکه رسوله

مشار الیهک (شاه خندان) نامنده بر قارنداشی و ارایدی که
«ژولیده مو» لقبیه مشهور و سلالک واصل نامنه بر عاشق
محرور ایدی *بر ادرینک کشف اسرار* ایستدیکیندن خبردار
اولنجه:

کله بو سری کیمسه یه فاش ایله مه
منازه لیمه آله ایله ایله
کل بو سری کیمسه یه فاش ایله مه
خوان خاصی عامه آش ایله مه

بیتنی یازوب کوندیریر . نسیمی ده بوکا شو بیتلره جواب ویریر :

بیتا یلوا ایله رصفه زلیله
بیتا زلفه چو کمانه
دریای محیط جوشه کلدی
گون ایله مکان خروشه کلدی
سر ازل اولدی آشکارا

بیتا یلوا ایله رصفه
بیتا زلفه چو کمانه
عارف نیجه ایله سون مدار ایشه
نقاش بیلندی نقش ایچنده
لعل اولدی عیان بدخش ایچنده
بیتا یلوا ایله رصفه
هر قطره محیط اعظم اولدی
بیتا یلوا ایله رصفه
هر ذره مسیح مریم اولدی
بیتا یلوا ایله رصفه
اشیا ایکیلکدن اولدی خالی
بیتا یلوا ایله رصفه
باقی احد اولدی لایزالی

ای طالب ! اگر دکلسه کُ اعمان
 کور وعده (کل من علیها)
 رفع اولدی حجاب میسوی الله
 القدرة والبقاء الله
 غیر اولدی هلاک وجه قالدی
 بحر اولدی شو کیم بو بحر طالبدی

بلاغی * شمله آ ر عیسه

بو دورده باشده سلطان مراد ثانی حضرت تازی بولندیغی
 حالده بر خلی شعرا کورولورکه ایلی کینلری شیخ اوغلی
 جمالی ، احمد داعی ، هامی ، صفی مخلص شاعر درلر . ماعداسی
 بونلرک پیرولیدر .

اگر چه وقعه نویس اسعد افندی مرحومک سلاطین پدشین
 عثمانیک اشعارینی حاوی خط دستیله محور مجموعده و اندرونی
 عطا تاریخنک دردنجی جلدنده ییلدیریم یازیدخان ایله جلی
 سلطان محمد خانک اولمق اوزده لایکی غزل کورولورسهده
 بونلره باشقه هیچ بیز برده تصادف ایدیله مه دیکی واعطا تاریخنک
 اشعاره متعلق قسمتی ایسه حقیقت و صحتدن بالکلیه عاقل بولندیغی
 جهتله بونلرک صحیحاً مشار الیه مانک اولدیغنه وجدانم مطمئن
 دکل ، سلاطین عثمانیه ایچنده ابتدا منظوم ، یعنی اوزان عروضه
 مطابق شعر سویله نذاتک سلطان مراد ثانی اولدیغنه قانع وقائلدر .
 ذکر اولنان غزللر شونلردر :

یاری رند زمانه در صانیرم
 بحث وصلی ترانه در صانیرم
 اهل هجرانه فتنه اغیار
 اورته ده بر بهانه در صانیرم
 کوز او جیله قیین قیین باقیشی
 دل آلوب قصدی جانهدر صانیرم
 قصه بی آکلاماش آخر کار
 آنی ده بر فسانه در صانیرم
 خشم ایله زخمنک دلسوزی
 ییلدیر یمدن نشانه در صانیرم

§

جهان خصم اولسه حقدن نصرت ایسته
 ار نلردن دعا و همت ایسته
 جالوب دین او عرینه اعدایه شمشیر
 آکوبن چاریاری خدمت ایسته
 اکر لب تشنه ایسه ک ای بد اندیش
 بو دشتک چشمه سندن شربت ایسته
 کچندن کچ دمیر طاشدن صاقنمه
 دمیری محو ایدندن قوت ایسته
 چو یرمه یوز مخالفدن محمد
 عدو بی عرصه دن سور وسعت ایسته

سلطان مراد ثانی

ذکر اولندیغی و حسن چلبی تذکره سنده محرر بولندیغی
اوزره سلاطین عظام عثمانیه دن اڭ اوّل شعر سویله یین و شعر
و شعرایه رغبت و التفات ایدن ذات سلطان مراد ثانی در هفتده
ایکی کون علما و ادبایی نزد همایوننده جمع ایله علمی و ادبی
مباحثه لر ایتدیره رک ابراز ماستر فضل و کمال ایدنلری انواع
عواطفه مستغرق ایدر و احياناً کندیلری ده شعر سویلر لردی .
بو بیتلر زاده طبع شاهانه سیدر :

کر چه کیم حدّم دکلدربوسه کئی قیلمق طلب
عارف اولان چون بیلیر آنی نه لازم سویله مک

§

ساقی کتیر ، کتیرینه دونکی شرابی [۱]
سویله ت دیله کتیرینه چنک و ربامی
بن وار ایکن کرک بکا بو ذوق و بو صفا
بر کون کلیر که کورمه یه کیمسه ترابی

اویقوده دون کیجه جانم کبی جانان کوردم
تن افسرده ده قالمش اثر جان کوردم

[۱] « دون » کیجه معناسنه اولدیغنه کوره « دونکی شراب » ،

عی دوشینه دیمک اولور .

لبلك خسته ايكن آغزيمه آلام بالله

ای طیب دل و جان در دیمه درمان کوردم

ناکهان بن بو کیجه قدره اروب قابلیجه ده

بر کوموشدن یایی سیر و خرامان کوردم

ای مرادی شه دوران ایکن الآن سنی

زلفنه قیلمش اسیر اول شه خوبان کوردم

شیخ اوغلی

شیخینک همشیره زاده سیدر . مخلصی « جمال » در . پدری

مشایخدن اولغله « شیخ اوغلی » دینلمشدر . وسبيله اشعارنده بعضاً

« شیخ اوغلی » مخلص ایدر . دایتنسک و فایله ناتمام قالان (خسرو

شیرین) ی اکال اتمشدر که شیخینک سوزلردن فرق اولتماز . بر

وقت کر میان اوغلرینک یاننده نشایحلیق و دفتر دارلق خدمتلرنده

بولنمشدی . عالم ، فاضل ، تصوفه مائل بر ذات ایدی . قابل

قبول اشعاری و موعظه اسلوبنده قضائیدی واردر .

ییلدیریم یازید نامه (خورشید و فرحشاد) اسمنده منظوم

بر کتاب وجوده کتیرمشدر .

غزلیاتندن :

نظر اهلی قابوکه جنت اعلی دیدیلر

یوزیکک پرتوینه نور تجلی دیدیلر

[۱]

شاد مکه یوسفك حسن او اگر لردی جمالک کور یجک
 آنی قویوب بونی مدح ایله مک اولی دینیلر
 یینه شیخ اوغلی بوکون نامه مجنون او قومش
 آنک ایچون اوزینه عاشق لیلی دینیلر

داعی

بوده کر میانلیدر و میرسلیمان ماد حار نندرز. اسمی (احمد) در.
 زمانک کزیده شاعر لردن صایلیر. مرتب دیوانی و میرسلیمان
 نامه (چنک نامه) اسمنده بز مشویسی واردر. او زمانلرجه
 مرعی اولان اصول و قواعد کتابی والقب و تعیرات تشریفاتی
 معرف بر انشا کتابی تألیف ایتشدر که حسن تحریر هوسکار
 اولانلر ایچون مدت مدیده لوح تعلیم حکمنده طو تولوردی.
 السنه ثلثهده اشعاری واردر. اختراع خاصی اولان بولغمنلی
 مشوردر.

ایاخورشید مه پیکر، جمالک مشتری منظر
 نه منظر منظر طالع، نه طالع طالع انور
 یوز کدر آیت رحمت، اوز کدر مظهر قدرت
 نه قدرت قدرت صانع، نه صانع صانع اکبر
 سلیمان سیرتی سنده، سکندر صورتی سنده
 نه صورت صورت یوسف، نه یوسف یوسف سرور

فلك شطرنجی اوتدك [۱] سعادت ملكنى طوتدك
 نه ملكت ملكت دولت ، نه دولت دولت قیصر
 قاپوكده قوللرك بی حد ، ولی كتر قولك احمد
 نه احمد احمد داعی ، نه داعی داعی كتر

همای

ایزنیقلیدر . علما زمره سندن و سلطان مراد مادخلر ندر .
 شیخی واحمدی ایله معاصر و دائماً بونلرله معارض و مناظر ایدی .
 همای عجمك حسب حال عاشقانه یه و فراق و اشتیاقه دائر اوتوز
 دانه مکتوب منظومی مشتمل (سی نامه) سنی و زرادن خلیل
 پاشانامنه تورکجه یه ترجمه و جایجا مناسب مقام غزللر درج ایتمشدر .
 بعض کباردن اومدیغی قدر التفات و احسانه نائل اوله مادیغندن
 شویولده اظهار تأثر و ملامت ایله مشدر :

دریغ کچدی زمانه زمانجه اوله مادق
 مراد و همت نیر و جوانجه اوله مادق
 سخاسی خرمتی بونجه سعی قیلدیغمز
 جمعی واردی یله برصا مانجه اوله مادق
 ا کرچه دیلرله آدینی داستان ایتدك
 ولی قاتنده آنك داستانجه اوله مادق

[۱] اوتقی = قازانقی ، فائده مند اولقی .

دخی بود گلو هنر لاله فخر ایدوب نیده لم
چودمه بی هنر و قال تبانجه اوله مادق
همامی چونکه بیلیرسک که بی نظر در چرخ
روا دکل که دیهسک فلانجه اوله مادق

§

« سی نامه » سندن :

الا ای سرو قد و لاله پیکر
مبارک طلعت و فرخنده اختر
دهانی غنچه نخل لطافت
عذاری ورد کلزار صراوت
یدی اقلیم حسنک شهر یاری
طقوز میدان عشقک شهبواری
کلامی چون نوای ساز بلبل
سلامی چون نسیم سنبل و گل
محبت اهلنک روحی ، حیپی
دواسر درده دوشمشیر طیبی
کوره لدن حسنکی نور بصرده
اسیرک اولدی کوکلم بر نظرده
مه نو قاشکه دیوانه اولدم
جمالک شمعنه پروانه اولدم
یدی طامو فراقکدن عبارت
سکز جنت وصالکدن کنایت

وهیبا بیدار بیدار بیدار بیدار
رقعه‌ها را بجزایر و بندر و ملک و

صافی

بروسه لیدر، استاد شاعر و رسام مقدمه دخی ماهر ایدی.
مرتب دیوانی وار در درگاه سلطان مراد ثانی به مصاحب اولشدر.
پادشاهک زیاده مقرب و ملتفتی اولدیغنه بعض رفقاسی حسد
ایدوب «کفر سویله دی» دیه غمزایله بی چاره بی حبس ایتدر دیلر.
برقاچ کون محبسه قلوب قاضی عسکر اولان ملا ولی الدینه،
که شاعر احمد پاشانک پذیردر، برقصیده ایله برغزل کوندرمش
وملا تحقیقات لازمه اجرا سیله بلای افترایه اوغرا دیغنی آکلامغله
حبسدن اطلاق ایتشدر. قصیده دن:

کار بختم کیم پریشاندر بو کون
رحمتکدن نوله کر بولسه نظام
بو کدی سرو قدیمی بلدن بلا
طوتدی ماه دولتم غمندن عما
هر نه فعلی ایتمد اینه عاقبت
آلدی بندن طالع بد انتقام
گاه آتش و شرم بسیار خوب
گاه محبسدن بکا جای و مقام
غزل:

دمبدم آه جهان سوزم که قصد جان ایدر
خون دلدن کوزلوم کوه لرین مرا جان ایدر
بلبل خوش طبعمک کلپانکنه ضد خیف کیم
جان فدا الحانی آنک جایم زندان ایدر

بن نه زندان اهلی م نه خونی م نه راهزن
 کیم بی محرم اسیر بند زندانیان ایدر
 افترا در حقمه انک قامو دیدک لری
 کیم همان انسان اچنده حیلله شیطان ایدر
 والی دنیا، ولی دین، شه شرع رسول
 کیم جهانک مشکلاتن سر تسر آسان ایدر
 عمرک اولسون مستراد و غزک اولسون مستدام
 کیم سنک مدحک صفی باقلی سبحان ایدر
 ناز پرورد و نازک مزاج اولدیغندن محبسک هو اسنه و اذابنشه

تحمیل ایدمه یوب محبسندن چیقدیغنی متعاقب حبسلته لانه رق وفات
 ایتدی . مزارى ادر نه ده در نه

شیخ علوان، شیرازی

کبار مشایخنددر ، شیخ ایبرام ولی خلیفاسندن ، دیگر بر
 روایته کوره احباسیندنددر . آباء کردلمی شیرازلی اولوق مناسبتیه
 « شیرازی » لغتوانیه یاد اولندیگی لکی کشدایسی ده اشعارنده
 « شیرازی » تخلص ایدر . سلطان مراد اول عصرنده نشأت ،
 مراد ثانی زماننده و خلعت ایله مشدر . اشعاری اکثریت اوزره :

نظر هر قائده کیم قیلسم جمال یحسن مولادر
 کوزیمه کورون آدن مکر نور تجلادر

یولنده شیخانه و متصوفانه سوزلردن عبارتدر .

شیخ محمود « شبستری » نك (كلشن راز) نی نقل مال
 طریقیه ترکیهیه ترجمه و سلطان مراد ثانییه اتحاد ایله مشدر .
 دیباچه کتابنده بونی ۸۲۹ ده یازدیغنی و سنك اللییه قریب
 اولدیغنی ذکر ایدر . کتابة شو بیت ایله باشلامشدر :

نفس اوردی نفس رحمان نسیمی
 معطر اولدی جان و دل حریمی

لسان تصوفده « شراب » ، شمع ، شاهد ، زلف ،
 خدّ و خال « ك دلالت ایتدیکی معانی بی مبین شو بیتلر او
 کتابدندر :

شراب و شمع و شاهد نور معنی
 کورنمز کور و نور چون عکس مولی
 شراب اسراره ، شمع انواره بکزر
 باقک شاهد یوزی دیداره بکزر
 شراب و شمع باق کیم سر مکتوم
 سکا شاهد یوزندن اوله معلوم
 خد و خط اولدی صنع پادشاهی
 کیم آندن ظاهر اولور حسن شاهی
 هم اول منشور ربانی بو خطدر
 هم اول مکتوب سبحانی بو خطدر
 بولاردن نور و ظلمتدر عبارت
 خدی آب حیات و خطی ظلمت

سواد اعظم اول زلف سیه تار
 که هر تارنده بیک منصور بردار
 اولورسه زلف مشکین عنبر افشان
 جهانده قالمایه اصلا مسلمان

غزلیاتندن :

یوزی مطلوب ، زلفی طالبدر
 ناری مغلوب ، نوری غالبدر
 مطلعنندن کمال پرتوینک
 صد هزار آفتاب غاربدر
 زلفنک حلقه حلقه عقده لری
 سلسله اهلنه مراتبدر
 مجلسی شمعی روشن اولسون آنک
 که خیالک ایله مصاحبدر
 اشتیاق لبندن آب حیات
 چشمه سی چشم خشک و غائبدر
 ایلر اول غمزه رمز شیرازی
 قتلنه هر کیمک که طالبدر
 دیدم ابرولرک اکریدر ای ماه
 دیدی اول سروقد طوغرو بر الله
 دیدم اولدم فراقکدن حبیبیم
 دیدی اول لاله رخ : الحکم لله

— ❖ — اوچنچی دور ❖ —

بو اوچنچی دور ، تاریخ ادبیات عثمانیه جه اولدقجه فیضلی بر دور صایلیر . بوده شبهه یوقدرکه دورک پادشاهی اولان فاتح سلطان محمد حضرتلربنک پای تخت سلطنته ممالک اسلامیهنک هر طرفندن ، حتی اوروپادن برچوق اصحاب فضیلت و معرفت کتبرتهرک هر برینی انواع عاطفت و عنایتنه مظهر ایتمک کبی علوم و فنون و صنایعه اولان فرط رغبت و ملک عثمانینک حصول معموریت و آبادیسنه ایتدیکی همت درجه سنده شعره و شعرایه اولان التفاتنک ثمره جلیله سیندر . تاریخ کتابلرنده بورالری تفصیلات لازمه سیله کوسترلمشدر .

حسن چلبی دیرکه :

«زمان سعادت اقترانلرنده همت علیه لریله ظاهر اولان اهالی و موالی دیار رومده ، بلکه بر کشورده ظهور ایتمه مشدر . اطراف و اکنافدن علما و اشراف عبه جناب مکارم مآ بلینی مطاف ایدوب فضله موآند و عوآند کثیرالاسرافلرینی وجه معیشت و سبب کفاف ایتمشلردی . بو طائفة شریفه یه کمال محبتلرندن حومه حمایتلرنده اولان قوابل و امائل زماندن دانشمند و معید و طالب و مستفید هرکیم وار ایسه اسمی و رسمی ایله دفتر ایدوب حضور شریفلرنده صاقلارلر ایدی که بر منصب

جدید محلول اولسه هانکیسی لایق ایسه آکا تقلید [تفویض]
ایتمکله بنای سرای علم و کمالی تشیید ایدرلردی . کاهی ذات
سعادت پناهلری شعرای زمانی و فصیحای دورانی ایله صحبت
ایدوب بو طائفه کلی میل ایدرلردی . کندیلری دخی احیاناً
اشعار بلاغت آثار دیرلردی . بو زمره حقمده الطاف علیه لری
کامل و مراحم سنیه لری شامل اولوب تصرف مناصب و مراتبدن
قالانله آیده بیک آچه رواتبلی معین و مقرر ایدی .

ادبیات و بالخاصه تاریخ ادبیات عثمانیه ده احاطه کایه سی
کندیسی طانیانلرجه مسلم اولان اعزّ اخوانمز علی امیری
افندی حضرتلری (جواهر الملوك) نامنده کی اثرینک [۱]
مقدمه سنده فاتح حضرتلرینه قدر اولان سلاطین عظام عثمانیه نک
اسملرینی تذکیر و هر برینی شعر شناسلق و شعرا پرورلک ایله
توقیر ایله دکدن سوکره دیرکه :

لکن شعرا اصولی اوزره	ترتیب هجا فصولی اوزره
فاتحدر اولان بلاغت آرا	دیوان ایدن ابتدا مهیا
اولشدر او فاتح معظم	دیوان ایله سرفراز عالم
ایلردی او خیر و هایون	بعضاً ده جلوس تخت مضمون
سلطان ایدی کائنات نظمه	برهان ایدی سائنحات نظمه
(عون) در اوشهریاره مخلص	عرفانه طبیعتی مخلص

[۱] سلاطین عثمانیه نک اشعاربله تخمیساتندن عبارت قیمتمدار

دیوان ایله شهرت آوران چوق	کرچه اوزمانده شاعران چوق
یکدیگره اویمور سیخنلر	تدقیق ایدلسه لکن اکثر
املالرینک ده فرقی چوقدر	بر لهجهیه اتباع یوقدر
بو طرز لطیف و منتخبده	از جمله بو وادیء ادبه
والدلینک لآلی باشقه	سلطان ولدک مقالی باشقه
لکن بوکا حیرته نه حاجت ؟	هر کس ایدیور بو حاله حیرت
اندن ایدر انشعاب کفتار	اتراکده چوق قبیله لر وار
عثمانلیلرک زبانی اوزره	اما که اوغوز لسانی اوزره
جولان حقیقی فاتحکدر	دیوان حقیقی فاتحکدر
آرتق بوکا اعتراض اولماز	آثاری کبی کهر بولماز
دیوانتی ایله بر قرائت	درک ایله نه در او عالی نجات

§

مشارالیهک (ادبیات و ابوالفتح سلطان محمد خان)
 عنوانیه ورسائل موقوته دن بریله نشرایتدیگی بر مقاله هم صده
 عاڈ هم ده مقدمه ده کی افادامتزدن برینی مؤید اوله سیله شورا جقده
 اوندن دخی بحث ایتمک ایجاب ایله مشدر .
 (خرابات) مقدمه سندن شو :

باعث ایکی خسرو یکانه	اولمش بو تبدل لسانه
خاقان مؤید و مبجل	سلطان جهان سلیم اول
صاحب قانون خان سلیمان	اوغلی دخی پادشاه عرفان
هم دولته هم لسانه وسعت	ویردی بو ایکی شه فضیلت

یتلرینی نقل ایتدکن صوکره سلطان سلیم و قانونی سلیمان
 حضراتنک بو خصوصده کی همت شاهانه لری مسلم اولمقله برابر
 جد اعظم لری حضرت فاتح ایله اوغلاری شهزاده جم و سلطان
 بایزید ثانی نیک صاحب دیوان اولدق لری، جمله سی ده سلطان سلیم
 ایله سلطان سلیمان دن مقدم بولندق لری حالد عالم ادبیاتمیزک صف
 اولیننده بولنان حضرت فاتحک ذکر اولنما مه سی عفوی ناقابل
 خطا لردن اولدیغینی بیان و کذلک (خرابات) مقدمه سی ایاتندن
 اولان و یوقاریده ذکر ی کجن :

اول سوزه باشلامش نوایی

تقلید ایله فارسی ادایی

و

اسلافده احمد و نجاتی

تورکی سخنه تم قوشلر

یتلرینی اتیان ایتدکن صوکره دیر که :

« علیشیر نواینک تولدی ۸۴۴ ، وفاتی ۹۰۶ سنه سنده در .
 جناب فاتحک ایسه ولادتی ۸۳۳ ، ارتحالی ۸۸۶ در . کرک ولادت ،
 کرک ارتحال خصوصنده جناب فاتح علیشیر دن مقدمدر . شیمدی
 نصل اولیورده نوایی فاتح دن اول سوزه باشلایور ؟ کذلک
 احمد پاشا جناب فاتح دن ۱۶ ، نجاتی ۲۸ ، ذاتی ۶۷ سنه صوکره
 وفات ایتمشلر . دیوان فاتح میدانده طورورکن بونلر تورکی سخنه
 نصل تم قوشلر اولیورلر ؟ .

« ادیب اعظم کمال بك مرحوم احمد پاشانك ، دیوانی مقدمه‌سنده علیشیر نواینك استانبوله کوندردیکی منظومه‌نری کورنجه‌یه قدر شاعر اوله‌مادیغنی برلسان تواضعکارانه ایله بیان ایله‌دیکنی یازیور . احمد پاشانك وقتیه یازمش بر قاج عدد دیوان اشعارینه مراجعت ایله‌دیگمز حالدّه اوله بر عبارّه تصادف ایده‌مه‌دك ایسه‌ده روایت مذکورّه‌ی حسن چلبی تذکره‌سنده مندرج بولدق . مع‌هذا حسن چلبینك شوافاده‌سنی دخی موافق حقیقت حال کوره‌میورز ؛ چونکه یوقاریده بیان اولندیغی اوزره نوایی جناب فاتحدن یکریمی و احمد پاشانك اون آلتی سنه صوکره وفات ایتمش اولدیغی کبی پاشانك دیوان اشعاری فاتحدن صوکره یازید خان ثانی امریبه ترتیب و تدوین ایله‌دیکنی دیواننده موجود شو بیتلر اثبات ایدیور : بوشعره شروع ایله‌مکدن مراد بودر که آکلدقجه دنیاچه آد دیه احمد ایچون قریب و بعید که اولدز دعا کوی شه یازید بو نام ایله نامه اولوب نامدار قاله حشره‌دك سوزلرم پایدار بو فرمانی ایتدی چو سلطانمیز که جمع اوله مجموع دیوانمیز مزین قیلوب حور افکاریمی بهشت ایله‌دم باغ اشعاریمی امیری افندی بوندن صوکره‌ده شو ملاحظه‌ی یوروتیور :

« دیوان فاتحدن لسان عثمانی حقنده ماده ، معنی اولنه‌حق استفاده بك بویو کدر ؛ چونکه عثمان غازی حضرتلریله آره‌لرنده یوزیدی سنه‌لك بر مسافه اولدیغندن بالذات عثمان غازی

حضرتلرینی کورن بعض معمرینه یتشمش اولمه لری احتمالدن
بعید اولمایوب هله مشار الیهک بقایای رجالیه هم صحبت اولانلرک
پک چوغنه واصل اولمش بولندقلری کبی کندیلری ده دقایق
لسانه واقف اولدقلرندن دیوان فاتح لسان عثمانینک اس الیاسنه
بر نمونه بدیع بی مثالدر [۱] .

ابیات منتخبه سی :

یوزک مه عید و سر زلفک شب اسری
غمزه کد موسی ، لب لعلک دم عیسی
آنک قمرینه ، یوزک آینه مشابه
سن کیبی کوزل کورمادی بو چرخ معلا

—
باغده کلرخلرکدر ورد حمرادن مراد
قامتکدر راستی سرو دلارادن مراد

—
آهم فلکه ایردی ، یاشم طوتدی زمینی
حالیجه نئم شاهد اولان ارض و سمادر

—
جوریکک ویرانی اولمشدر نیجه معموره لر
عشقکک معموریدر نیجه خراب آبادلر

---

[۱] فاتحک دیوانی ، که سلطان سلیم اولک امریله ایران خطاطلرندن
حاجی حسنک عماد پسند تعلیق خطیله محرردر ، یوزه قریب غزل ایله
بر قطعه و بر نحمدن عبارتدر . بر نسخه سی آلمانیا ده باصلمش ایسه ده
پک نقصاندر .

کون یوزک رنکیله کُل جانینه بیداد ایله دک
 قدیکه سروی قول ایتدک یننه آزاد ایله دک
 تیغ چکدک شاد اولدم دشمنی قتل ایله دک
 غیر ی شاد ایتدک ولی بو شادی ناشاد ایله دک

جکرم یاره له دی خنجر جور و ستمک
 صبریمک جامه سنی طوغراد ی مقراض نمک
 سجده کاه ایلر ایدی کعبه و محراب کبی
 کویک ایچنده ملک کورسه نشان قدمک

سلطنت تاجینه باش اکمز قبول اتمز سریر
 سا که بیگ جان ایله قولدر اوزکه سلطاندر کوکل

وصلم دیله ین جوریمی چکسون دیمش اول یار
 بو وعده سی کویا که دکل جورینه داخل

چوققیدر ایتسه کوکل ناله و افغان بو کیجه
 کله دی مجلسه اول دلبر فتان بو کیجه

زلفنک زنجیرینه بند ایله دی شاهم بی
 قولغندن ایتسه سون آزاد اللهم بی

بزمه مردك دعوى ایدرمش اول قاره مانی
خدا فرصت ویریرسه کر قرا بیره قاره مانی

احمد پاشا

بروسه نك مدار افتخار ابدیسیدر . ولی الدین اوغلی
عنوانیله معروف ایدی . ادرنه یه ملحق دیمتوقه ده دنیا یه کلمشدر .
پدری ولی الدین بن الیاس ، که سادات حسینیه دندر ، سلطان
مراد ثانی دورنده قاضی عسکر اولمشدر [۱]

پادشاه مشار الیهک بروسه ده بنا کرده سی اولان جامع
شریف ایله عمارتک (۸۳۰) تاریخی وقفنامه سی والدینک اثر
خامه سی اولوب بوکا :

« حرره الفقیر ولی الدین بن الیاس القاضی بالعسکر » عباره سیله
امضا وضع ایتمش اولدیغی نوعی زاده [عطایی] « کوردم » دیه

[۱] احمد پاشا بر مکتوبه ءوان انخاد ایتدیکی :

سلام کانفاس اذا کنت ناطقاً

بمدح رسول الله جدی وسیدی

علی خیر ابرار البریه سیره

صدیقی ، صمیمی ، مشفق و مؤیدی

قطعه سنده شرف نسبتی تصریح ایتمشدر .

نقل ایدر . تحصیل علم و کمال ایله بروسهده مدرسه مرادیه
مدرس اوله رق حائز اولدینی علومدن اصحاب تحصیل بر مدت
مستفیض ایتدکن صوکره ادرنه قاضیسی اولدی . طالعکشی
ارباب علم و عرفان فاتح سسلطان محمد خان کندیسی زیور
سلک صدور ایله دی . ولی الدین اوغلی دانشوران ایچنده
« ابوالعرفان » اطلاقه شایان ایدی . پادشاه بر کون حافظ
شیرازینک بلاغت اشعارندن بحث ایتدیکی صیرهده :

آنان که خاک را بنظر کیمیا کنند

مصراعنی انشاد ایله « آلت طرفی نهدر ؟ » بویوردقه بالبداهه :

کحل الجواهر قدمت توتیا کنند

جوابنی ویرمک کبی ظرافت بردازلقلر سایهسنده مظهر توجه
اوله اوله خواجه شهریاری اولدی . بو استادانه تقریک نتیجه
فاخرهسی اولمق اوزره بر آز صوکره خواجهنک وزیر اولدینی
کورلدی ؛ فقط چوق کچمه دن بر وضع نالایقندن طولانی عزل
و حبس ایله دوچار بعد و جزا ایدلدی .

نوله جمر کبی یانارسه ایچم - بزم شاه جهانندن آیرلدم

ییتی حسب حالی اولدی . پاشا :

ای محیط کرمک قطرهسی عمان کرم

مصراعیه باشلایان و شیخی به نظیره اولان مشهور (کرم) قصیدهسنی
محبسی اولان قاپوجیلر او طهسنده کمال تأثرله یازره رق نظرگاه

پادشاهی به تقدیم ایترمه سی اوزرینه مظهر عفو اولمشدر .
 بوکیفیت دخی فاتحک « مرحمتی غضبنه غالب اولمق » خُلق
 الهمیسیله متخلق اولدیغنه دلالت ایدر .
 ذکر اولنان قصیده پک مؤثر بیتلری حاویدر . از جمله
 نمونهٔ بلاغت توصیفنه لیاقت کوسترن :

خی خوار ایله مه کیم عزتی سن ویرمشدک
 لطفنه اولمه پشیمان که بودر شان کرم

بیتی فاتحک یوره کنده کی بو یوکاکدن ، ولو جزئی اولسون ،
 حصه دار اولان عثمانلی یوره کلرینه تأثیر ایتمه مک ممکن دکلدر .
 پاشا بو قصیده ده :

قول خطا ایتمه نوله عفو شهنشاه قانی
 طوته لم ایکی الم قانده ایمش ، قانی کرم

کی سوز لرله اعتراف جرم ایدر .
 مؤخرأ دخی نائل الطاف پادشاهی اولمش ایسه ده اولکی
 مرتبه قدر قره یاقلاشه مامشدر . خارجه بر قاچ مأموریتده
 بولندقدن صوکره بازید ثانی دورنده بروسه ده « میرلوا »
 [سنجاق بکی] ایکن (۹۰۲) ده وفات ایتمکله مرادیه جامعی
 حذاسنده بنا کرده سی اولان مدرسه نک قربنده دفن ایدلدی .
 بعده قبری اوزرینه تر به یالمشدر .

احمد پاشا ، فتح قسطنطنیه ده سائر بعض عرفا کی فاتحک

خدمتده بولمشدرد . ابن کلاک تاریخ عثمانی به متعلق بر کتابنده بیان ایله دیکنه کوره محاصره نك صوك کونلرنده فاتح، احمد پاشایی بالانتخاب « فتح میسر اوله جقمی ؟ » سوال استمداد- کارانه سیله پیر حقایق بین آق شمس الدین حضر تلیرنک نزدینه کوندرمش ایدی . جناب مرشد بویوردیلر که :

— عند الهیده بوتون عوالمیک کوچوک قالیر . بو حصار جغک نه اهمیتی اوله بیلیر ؟ فیض ازلی ایسه نامتناهیدر . نام پاکنی اعلا مقصد اعلا سیله کیجه کوندوز چالش مقده اولان بونجه اصحاب ایمانی مایوس اتمه مک شان ربانیسی اقتضاسندندر .

پاشا بو خبری پادشاهه ایصال ایتدی . پادشاه ، پاشایی « کندیلرندن شافی بر جواب آل ! » اراده سیله تکرار حضور شیخه کوندردی . حضرت شیخ بودفعه بعد المراقبه « فلان یردن یوروش اولسون ! » دیدکن صوکره ایرتسی صباح بعون الله تعالی فتح میسر اوله رق حصارک ایچی غلغله اذان محمدی ایله طوله جغنی ، حتی صلات صبحک ایچریده قیلنه جغنی تبشیر ایله دی . پاشا ، همان بومژده بی پادشاهه کونوردی . فاتح مسرور و مطمئن اولدی .

روایت مشهوره به کوره احمد پاشا تاهل اتمه یوب عمرینی تجرد حالنده کچیرمشدر .

تذکره صاحب لرندن بعضاری ، باخصوص تاج زاده جعفر چلبی مشار الیهی قصیده لرنده شعرای عجم آتارندن نقل مال

ایدردی . یولنده اتحال ایله اتهام ایتمک ایسترلر . بو بابدنه ناجی
افندی دیر که :

« بو کیفیت، پاشانک پالکز قصیده لرنده دکل، غزل لرنده دخی
نظر دفته چارپار . از جمله حافظ شیرازینک :

آتش آن نیست که برشعله او خندد شمع
آتش آنست که در خرمن پروانه زند

بیتنی کورمش اولانلر پاشانک بر غزلنده کی :

اول نه آتش اوله کیم شعله سینه شمع کوله
آتش اولدر که یاقه خرمن پروانه سنی

بیتنی کورنجه نه دیرلر ؟ مع مافیله ایجاب حال ایله آزمایش طبیعت
قیلندن اوله رق بویله اقتباساتده بولنمه سی طبیعی اولان مشار الیهی
مؤاخنده ده ایلری کیتمک حق سزلق اولدر »

ذاتاً حقیقت حال آرانیه جق اولورسه تهمت سرقتدن بری
همان هیسج بر شاعر یوقدر . بو ، بویله اولمش بویله کیدر !
مشار الیهی اک اول اتهامه قالدیشان تاج زاده ایله :

« سرقت شعر ایدنه قطع زبان لازمدر

بویله در شرع بلاغتمده فتاوا ای سخن »

دیمش اولان سنبلزاده عجباسویله دکلری ، یازدقلری سوزلرک
هپ کندی محصول قریمهلری اولدیغنی دعوی و بو دعوالرینی
اثبات ایده بیلیلر می ؟ هر ایکسینک ده آثارینی تدقیق

ایده جک اولسهق برچوق سوزلرینک شورادن بورادن تراشیده
ایدلمش اولدیغنی کوروروز . الله رحمت ایله سون ، شیخ غالب
ینه منصف بر ذات ایش که :

« چالدم ولی میری مالی چالدم »

دیه اعتراف حقیقت ایدیور !..

اشعارندن نمونه

بیتلر :

حریم جنت کویک یتر پناه بکا
حرامدر دخی برغیری سجده گاه بکا
دیار یاری قویوب سیر سبزه زار ایتسه م
چنده دیل اوزادیر هر بیتن کیمه بکا

طوبی قدک که جنت کویکده سالنه
جبریل سدره دن دیه طوغروسی منتها
ای ماه حسنه مهر رخندن ضیا ویرن
اولماز ایچی جهان سنی برکورمکه بها

طینتک تخمیر اولندیغنی دم ای نازک بدن
خاک جنت آب حیوان ایله ایش امتزاج

سدره قدك فـكـرینه اوچق دل و جان مرغنك
منتهای آرزوسی ، غایهٔ آمالیدر

کوشواری صالینیر طرف بنا کوشنده
کوشهٔ مهده صانیرسک که ثریا صالینیر

سودای زلفی کوکلی دارای وقت ایدر
یارک خیال طره سی ظل همایدر ؟

قیلدم بلای عشق ایله بن مبتلا سفر
مشهوردر که عاشقه یاصبر ، یاسفر

عاشق شوریده سن که اولدوروب که دیر کورن [۱]
غمزهٔ دزدیده سی و خندهٔ پنهانیدر

کعبهٔ کوک خیالنده بو چشم اعل بار
بیت معمور اوستنه یاقوتدن میزاب اولور

قرار و صبرم آلان زلف بی قرار کدر
خراب ایدن بی شول چشم پر خار کدر

خندنگ غمزه گئی پیوسته ای کمان ابرو
 چکرده صاقلادینم بو که یادکار کدر
 نظر فقیره قیل ای پادشاه حسن و جمال
 که دولت ازلی حسن اعتبار کدر
 هلال حلقه سنی کوش آسمانه طاقان
 قمر یوز کده کی پروین کوشوار کدر

سحر غمزه کدن اولور شیدا کوکل ، بی خواب کوز
 یاد لعلکله چکر صهبا کوکل ، خوناب کوز
 کوز دوشوردی کوکلی دریای عشق قعرینه
 کیم نه حکمتدر اولور احیا کوکل ، غرقاب کوز

افلا که ایردی آهم ایرشمنز سرایکه
 حیرتده یم که بونه یوجه بارگاه ایمش

کاله قابل ایسهک استفاضه قیل احمد
 محالدر بو که فیضنده بخل ایده فیاض

نامه اعمال جرممدن سپهدر حشرده
 اول محبت نامه کیم نامک اکا عنوان دکل

لطفده بر آیه بکزر جسمک ای نازک بدن
 کیم دل سنکینک آنده کورونور مرمر مثال

حکایت غم هجران یاریمی دیهلم
 شکایت ستم روزکاریمی دیهلم

چین زلفک مشکه بکزتم خطاسن بیلمه دم
 کی پریشان سویله دم بویوز قاراسن بیلمه دم
 قدقیامت ، غمزه آفت ، زلف فتنه ، خط بلا
 آه کیم بن حسنکک بونجه بلاسن بیلمه دم!

کونیی کورمکله دلدہ ساکن اولماز شوق یار
 قانع اولماز جنت فردوسه دیدار ایسته یین

غم ییمزدم دل سراین بیقیدیغیچون روزکار
 خیل سلطان خیالک آنده مهمان اولماسه

فر ویردی کرچه چهره که نور محمدی
 هجرک جهنمنده در امت نه فائده!

صور دل بی چاره مک حالن پریشان زلفکه
 حالنی بیلمز پریشانک پریشان اولمایان

منع ایدر مش احمدی مهر رخکدن مدعی
کوز کوره ایمانه قصد ایلرمی شیطان اولمایان؟

خدیکک جنت کبی یوز کلشن خندانی وار
جنتک خدک کبی بر لاله حمراسی یوق

بو طاشدن قاتی کوکله که نیجه کار ایله سون آهم
بو کوکدن یوجه قصریکه نیجه ایرشسون افغانم

ای طالب اولان عارف سیر ایتمه که جانانی
دقته تماشا قیل هر کوردیکک انسانی
آینه رحمانی چون صورت انساندر
بو آینه به کل باق ، کور صورت رحمانی
صورتده کور نمز هیچ جان دیدی منافق
سن جانہ نظر قیاسون کور مک دیله ین جانی
سن حسن دلارادن کوز یومسه نوله زاهد
خفاش کوزی کور مرز خورشید درخشانی
اول خاتم لعلکدن بر ذره خبر طویسه م
بر حبه یه آلازدم صد ملک سلیمانی
اسرار سوزین احمد کشف اینهمه نادانه
حیوانه محل کورمه سن چشمه حیوانی

مصراع لر :

بیلمزلك ایله آدم النندن نه لر چیقار !

دیوانه در اول کیمسه که عیار ایله اوینار

طوطی بی کفتاریدر ایدن کرفتار قفس

بروقت اولورکه دیر لر : اوده بر زمان ایمش !

پارسز قالیر جهانده عیبسز یار ایسته یین

دیار یاری ترک ایتمکه ناچار اولماسون کیمسه

زهی تصور باطل ، زهی خیال محال !

ایله مه عاقل ایسه ک مجنون بی محرم رازیکه

§

احمد پاشانک قدرت شاعرانه و ناظمانه سی قصیده وادیسنده
دها زیاده کورولور . (لعل) ، (کونش) کبی مشهور قصائدی
باقی دورینه قدر ، یعنی عصر لرجه مدت مشق تقلید اتخاذا اولمشدر .
بونلر مدققانه و منصفانه مطالعه اولنورسه قولمز تصدیق اولنور .
آیا صوفیه جوارنده کائن طوپ قاپو ، تعبیر دیکرله یکی سرای

حقنده یوزبیتی و تاریخی متضمن بر قصیده سی و اردر که کویانیزی به
 نظیره ایش ، الحق پک خوشه کیدر خیالات و تشبیهات ایله
 مالیدر . شو بر قاج بیت او قصیده دندر :

ای قصر فلک رفعت و وی طاق معلا !
 یا قبله عالیسک ویا کعبه علیا
 کردونده نه سقفاک کبی بر بیت اوله معمور
 جنتده نه فرشک کبی بر عرش اوله اعلا
 هم ذات عماده ایشیکک مسند عالی
 هم منزل محموده قاپوک مقصد اقصا
 حاجت الن اورماغه طواف ایجره ملائک
 کعبه قاپوکک حلقه سیدر عروه وثقا
 سان آینه غیب نما اولدی رخامک
 که ایتدی دو جهان نقشنی کون کبی هویدا
 مرقاتکه بر پایه بدی چرخ مطبق
 ایوانکه بر طاق طقوز قبه عظما
 دوشمش یلر ایکن کوکه سخنکدن ایکی خشت
 اولش بری مه ، بیرسی مهر فلک آرا
 کورور سر قصر کدن ایدن کیمسه نظاره
 نه طارمی بر دانه خردل کبی ادنا
 دوشوره سپهر اوزره کلاهینی باشندن
 هر کیم باقه عرش اوستنه سخنکدن آشاغا

وصف ابتدیکم اول صفه دررکه ایشیدوب آنی
 خجلتله نهان ایتمش اوزین جنت ماوا
 شول قصرکه آنک شمسه می شرمندن ایدر شمس
 شب سایه می آلتنده کیجه کوندوزین اخفا
 بر طاق زبرجددن آچار روزن زرین
 کیم ایده عروس فلک اول قصری تماشا
 شول باغ جنان کیم بر اولور حور ایله غلمان
 کویا که ملکلر طوابدر کعبه علیا
 شول صفه که چاروب ایده زلفن اکا رضوان
 سوپرتیسنی کوزلرینه کل ایده حورا
 بر گوشه سیدر صنه سنک صحنی دوگونک
 بر فرجه سیدر عرصه سنک بساحت عقبا
 § عقل آنده مهندسدر ودولت آکا معمار
 چرخ آنده مباشردر و رفعت آکا بنا
 هر صبح کیرج طاشیر ایدی نور ایله کردون
 هر کیجه حصا دوکر ایدی نجم سماوا
 فراشلرک چالدیغی چاروب ایله هر صبح
 کافور غباریله طولار قبه مینا
 چاروب صفت بسته میان اولسه یریدر
 کیم یوز سوروب ایشیککی پاک ایله یه جوزا

§ شول سروکه نقش ایله دی دیوارینه نقاش

تشبیه اولماغه یاراردی اكا طوبا

بو حوضمی یا چشمه خورشیدجهانتاب

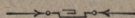
بو فرشمی یا جام جهانین مجلا

§ قصریکه قچن بکزه یه بر ماه ایله افلاک

کیم مهر لقالره طولو بونده زوایا

آهولر اولور بونده پری پیکر و مشکین

طوطیلر اولور بونده شکر خنده و کویا

نظامی

احمدپاشادن صوکره زماننک الک مشهور شاعریدر. قونیه لیدر.
احمد پاشا کی بونک ده پدینت اسمی ولی الدیندرکه علمادن
و زمره واعظیندن ایدی .

هنوز اون ساکنز، یکرمی یاشنده بر جوان ایکن آوازه
شهرت شاعریتی طنین انداز مسامع عالمیان اولمشدی .

فاتح حضرتلری نظامینک شهرته ، باخصوص وزیر محمود
پاشانک « نظامی احمد پاشادن دها اینی شاعردر » ديه صیره سی
کلدکجه نئاسنده بولنمه سنه بناء پادشاه قدردان بوکنج شاعرک
استانبوله جلبنی فرمان ایتمشدی .

لطیفینک بیانہ کورہ نظامی استانبولہ وصولندہ تقدیم
 ایدمک اوزرہ احمد پاشانک (لعل) ، (کونش) ، (قصر)
 قصیدہ لریلہ یدی دانہ غزلنہ « دقیق خیالری ورقیق صنعتری »
 حاوی نظیرہ لر یامش ، حاضر لاش ایدی . حیفا کہ یولدہ
 کلیرکن خستہ لانہ رق نہایت پنجه سختگیر اجل کتاب حیاتنک
 شیرازہ نظامی تارومار ایتمکله استانبولہ کلمک نصیب اولمادی .
 (شقایق) محمود یاشانک حضور پادشاہیدہ نظامی ایچون
 « احمد پاشان ای شاعر در » دیدیکنی یازدینخی صیردہ « الحق
 ایکسی دہ فن شعر دہ ماہر و کمال مرتبہ نظمہ قادر ایدی .
 ایکسنک دخی ابلق طبع چالاک میدان نظم دہ بری برندن قالمزدی .
 اما مولانا نظامی سرفات شعریہ وادیسنہ اوغرامایوب
 کیتمسہ نک معناسنی آلمزدی « دیور . شعرای عجم اشعاریلہ
 متوغل اولانلر نظامینک اشعارینی کورنجه اونک دہ بو تہمتدن
 بری اولمادیغنہ حکم ایتمکدہ کوچلک چکمزلر .

دیوانی مرتبدر . لطیفینک دیدیچی کبی احمد پاشانک یالکنز
 برابکی قصیدہ سیلہ یدی غزلنی دکل ، پاشا ہرنہ سویلہ مش ایسہ
 ہان ہپسنی تنظیر ایتمش اولدیغندن احمد پاشانک دیوانی او قویان
 نظامینک دہ دیوانی او قومش اولور دیسہک مبالغہ ایتمش اولماز .
 مع هذا او یاشدہ ، اودر جہ قوت طبیعتہ مالک اولمہ سنہ نظراً
 عمری وفا ایتسہ یدی ہر حالہ احمد پاشانی کچر ، اونک احراز
 ایلہ دیکی موقعی بوطوتار ایدی دیمکدہ دہ تردد ایتہ یز .

اشعارتندن نمونه

غزلیاتندن :

جان و دلدر سن مه بدرک مقامی دائماً
انک ایچون دیرلر ای عمرم سکا بدر دجا

روضه جنت جمالك كلشنندن بر ورق
آتش دوزخ فراقك سوزشندن برلهیب

ایتمه دن سیل فنا عمر دیارینی خراب
خذ من العیش نصیباً ومن العمر نصاب

داغ غمك که مهر و محبت نشانیدر
سینه مده صاقلارم که سعادت نشانیدر

غصه گئی عالمده شادی بیلمه یین شاد اولماسون
اولمایان عشقک اسیری غممن آزاد اولماسون
بو صفتده کورمه مش هیچ کیمسه نوع آدمی
هی کورک اولماه حوری وش پری زاد اولماسون!
کوکمک ویرانه سن دیرسک که معمور ایله ییم
وعدۀ وصالک کبی بی اصل بنیاد اولماسون
سروقدک عاشقه نخل جهان آرایتر
هیچ عمر عمر بیتمه سون عالمده شمشاد اولماسون

ای نظامی چونکه یارک کنجدر ویران دیلر
قو وجودک ملکی ویران اولسون آباد اولماسون

کل عارضه اولسه معارض عجب اولماز
کیم یوزی آچلمشده حیا و ادب اولماز

روز و شب زانف ورخک فکری انیسیم اولهلی
نه کیجهم کیجه به بکزر ، نه کونم کون کبیدر

شکرم بودرکه اولمش ایکن جانہ ایرمشم
کیم جان ایچنده وصلت جانانه ایرمشم
بر ذره یم که جهد ایله خورشیده یتشم
بر قطره یم که سعی ایله عمانه ایرمشم

نکارا آلدی زلفکدن بنفشه رنگ ، سنبل بو
که باغی خرم ایلر او ، دماغی خوشدم ایلر بو
هلال ابرو که بکزرردی اکر اولسه کونش یوزلو
کونش رویکه بکزرردی اکر اولسه هلال ابرو

نی سندن صنما کیمسه جدا ایله یه مز
مکر اول کون که کله جانی بدنن آیره

اتحادك وار ایدی یار ایله ای قلب ازلی
جوهر روح حلول ایله مه دن قالبه

مصراع لر :

نقش دلکش معرفت اهلینه نقاش آ کدیزیر

کیجه هر قانده ایرر ایسه غریب آنده یاتیر

غمازه موافق کورونور رأی منافق

نظامینک قارامان اوغلرندن پیر احمد بک حقنده (۴۸)

یتدن عبارت بر قصیده سی واردر که مطلعی شو یله در :

وصفنده اول جمالك ذکر ایتدیکنی بوجل

هرکیم ایشته ایدر (لله دره قائل)

عدنی

بوسنه فاتحی محمود پاشای ولیدر . جناب فاتحک اک بنام

وزرای عظامندن اوله رق احوالی تاریخلرده مفصلاً مسطور

اولدیغندن بز او مبحثده اختیار اختصار ایله دک .

بعض تاریخلر خروات جنسندن دیه یازار لر ایسه ده

مسقط رأسی (آلاجه حصار) اولدیغنه واوراسی صربستان

داخلنده بولندیغنه نظراً (عرب جنسنندن) اوله سنی
ظن غالبدر .

[برده صیره سی کمشکن فائده زائده قبیانندن اوله رق
شونی ده سویله یه لم که : تاریخ و تراجم احوال کتابلری از جمله
مشارالیه کبی اصلاً تورک و مسلمان و حر اولمایانلر ایچون
« عبدالله اوغلیدر » دیرلر . بو قدیم و تاریخی بر تعبیردر که
ابوینی کوله جنسنندن بولنانلره و بالخاصه اسیر حرب اولان
اولاد نصاریه اطلاق اولنور] .

امرادن محمد آغا نامنده بر ذات اسیر حرب اوله رق
استانبوله اوچ چوجوق کتیروب سلطان مراد ثانی یه تقدیم،
اوده اوغلی سلطان محمد اهدا ایتمشدی .

مشاهیر علمادن ملا (ایس) و (عبدالکریم) ایله محمود
باشادن عبارت اولان بو چوجوقلر او زمانلرجه حقیقی بردار
التعلیم و مکتب ادب حکمنده اولان اندرون هایونده تحصیل
و تربیه کوردکن صوکره محمود پاشا قاپوچی باشیلقله چیقمش
و حسب الاستحقاق تدریجاً ترقی و تفیض ایدرک (۱۸۵۵) ده
رتبه و زراتی ، (۱۸۵۷) ده مسند صدارتی احراز ایله مشدر .
(۱۸۷۲) ده عزل اولنوب (۱۸۷۳) ده قاپودان دریا و (۱۸۷۷) ده
ثانیاً صدر اعظم اولمشدر .

حضرت فاتحک محمود پاشایه توجه و اعتمادی پک زیاده
ایدی . لکن او زون حسن وقعه سنده مراد پادشاهی یه مخالف

صورتده بیان رأی ایتمه‌سنی بعض رقباسی طرفدارلق رنکننده
 کوسترمه‌لرندن ناشی استانبوله مواصلت هایون عقینده عزل
 ایندلیکی کبی مؤخرآ سلطان مصطفانک ارتحالی دشمنلرینه
 یکیدن فرصت ویروب پادشاهک اوینه کدرلی بر وقتنده
 « محمود پاشا شهزاده‌نک وفاتندن ممنون اولمشدر » یوللو
 افترالرده بولنه‌لری و تحقیقه کیدن مأمورک دخی پاشایی
 ئباس ماته بدل آق سادهلر کییوب شطرنج اویناتمقده
 اولدیغنی خبر ویرمه‌می پادشاهی اغضاب ایله‌مه‌سیله یدی
 قله‌یه قالدیرتیلوب اون سکز کون صوکره . که (۱۷۹)
 ربیع‌الاولنک اوچنجی کونی ایدی ، بوغدورلدی . نامنه
 منسوب جامع شریفک محرابی اوکنده مدفوندر .

جامعندن باشقه مدرسه‌سی ، حامی ، حرمین شریفینده درت
 مدرسه‌سی وسائر خیراتی وادرنه جوارنده (خاص کوی) ده
 بعض مبراتی واردر .

عاقل ، مدبر ، شجیع ، سخی ، کریم ، محب علما ، معین
 فقرا ، صالح ، متدین بر وزیر عالی شان اولدیغنی کبی
 علم و ادبجده نادرالاقران ایدی . شعرده مخلصی (عدلی) در .
 دیوانی مرتبدر . کوزل فارسی بیلیردی . (ظهیر) ک قصائدینه
 وحافظک غزللرینه نظائری و خواجه جهان ایله‌ده مکاتبه‌سی
 واردر . تذکره‌لرک متحداً بیانلرینه کوره نثری نظمندن اقوی
 وعاشق چلبینک قولنجه انشاسی نشانجی محمد پاشادن وجعفر

چلبیدن اعلیٰ ایمش . آثار نثریہ سنی شیمدی یہ قدر کورمہ دیک
ایسہدہ دیوانی منظور مز اولمشدر ، اوندن بالانتخاب آشانغی یہ
نقل ایلہ دیکمز ایآندن دخی آ کلاشیلہ جنی اوزرہ ؛ احمد پاشایہ ،
نظامی یہ نسبتلہدہا آشانغی درجہدہ اولقلہ برابر بوکون ضروب
امثال صیرہ سنہ کچمش پک کوزل ، اولدقجہ سلیس ، منقح
سوزلری واردر .

ابیات منتخبہ سی :

سرودن تابوت وکلدن باکہ ایتسونلر کفن
اولدوررسہ شوق روی و حسرت بالای دوست

آی یوزک شوقنہ سرکشتہ اولان ذرہ مثال
کندینی کون کی تاج سر افلاک ایلر

کویندی [۱] درد ایلہ پروانہ وش دل عدنی
ا کرچہ شمع کی ظاہراً کولر کورونور

وصفیہ در دیشیکک ایا مہر ماہرو
پزوینہ نظمی عدینک انشاسی اوکرہ تیر

چون نور طلعتک صنما آشکار اولور
مہر فلک زوالہ دوشوب شرمسار اولور

[۱] کویندی = یاندی .

حسنک کلی عروسی بزند که ناز ایله
کون شیشه کلاب ومه آینه دار اولور

کولر یوزیکه آنلر کیم کل باغ جنان دیرلر
کوزم یاشینه جوی وقدیکه سروروان دیرلر
کوکل! ایکی جهانک وارلغین بریار ایچون ویرکیم
کیشتی به چونکه اول جان کرک صوکره جهان دیرلر

دوشدیکي یرده بویک سایه سی ای کلبن ناز
تارون ظاهر اولور سرو خرامانده بیتر

عشق جانان ایله معموره عالمدر دل
کرچه بی درد اولانلر آنی ویرانه صانیر

سینه مده رخک مهری نیجه کیزلنه چونکه
خورشیدی کل ایچنده نهان ایله مک اولماز

باشدن آیاغه روح مجسمدر تنک
کیم دیر وجود پاککه کیم لطف رب دکل

هانکی دل تختنده کیم عشق سنک سلطان دکل
بنده بی درد در کیم قابل درمان دکل

شیرین سوزیدر آغزی وجودینه اولان دال
لابد بیلینیر ذات مؤثر اثرندن

کوزم یاشینه رحم ایت سورمه دردن
که مردم زاده در دوشمش نظر دن

غرور ایله یوزی آینه بکزر م دیه لی
زوال ایرشدی کونه بکزر آهمز طوتدی

باغ حسن ایچره بویک تک سرو دلجو بیتمه یه
کلش جانده رخک وش ورد خوشبو بیتمه یه

مصراعلر :

کیمسه می واردر جهانده لطف واحساندن قاچار

مثلدن بوکه انسان چوق طمعدن چوق زیان ایلر

سر ویرمک اولور سر می عیان ایله مک اولماز

جهانده نوشمی واردرکه آنده نیش اولماز

شاد اولمق ایسته‌ین غم ایله آشنا کرک

دریا تموج ایتمکه لابد هوا کرک

اول کیشی‌یه جان کرک آندن جهان کرک

خلاص اولماز جهانده کیمسه خلقک افتراسندن

سعادت اول کیشینک کیم جهانده سوز طودی

عطانی

بیله‌یریم بایزیدوزراسندن عوض پاشانک اوغلیدر. ادرنه‌لیدر. دها پک کنج ایکن شعر ایله شهرت بولمشدی. پدرینک وفاتی اوزرینه سلطان مراد ثانی بونی سرای هایونه آلمق ایسته‌مش ایسه‌ده (دریغ) ردیفلی برقصیده ایله عنفونی استرحام ایتمه‌سی اوزرینه صرف نظر اولندی. فاتح عصری او اخرنده وفات ایله‌دی. شعرده نجاتیدن اول ایراد مثل ایدن بودر. (کونش) ردیفلی قصیده‌سی مشهوردر. احمد پاشانک قصیده‌سی بوکا نظیره‌در.

قصیدہ :

ینہ عنم رزم قیلدی سرور خاور کونش
 کیم دیار ہندہ چکدی صبحدم لشکر کونش
 جوشن اطلس کیوب زرین سپر آلدی الہ
 چرخ میدانندہ چکدی نقرہ گون خنجر کونش
 شول قدر دوکدی سپاہ مغربیدن خونی کیم
 ایلہدی حصن شفق برجن قامو احمر کونش
 باز مشرق آشیاندر کیم طیور انجیمی
 صید قیلماق قصدی ایلہ آچدی بان وپر کونش
 گہ عروس ماہہ دیبای سپید ایلر نقاب
 گہ بنات نعشہ [۱] والادن [۲] دوزر معجر [۳] کونش
 کویا کوش فلکدہ بردر یکدانہ در
 کیم جہان یوزی جمالینہ ویریر زیور کونش
 بی سر و پا بویلہ کیم سوز ایلہ سیر ایلر کونش
 شاہ عالم مجلسندہ کیزدیریر حجر کونش
 شہ (مراد ابن محمد خان) کیم اولمشدر آنک
 رایتینہ مہ درفش وطبلنہ چنبر کونش

[۱] قط شمالی جہتندہ یدی ییلدیز۔ پریشانلقہ ضرب تہ اولمشدر۔

[۲] والا = برنوع قماش۔

[۳] معجر = باش اورتوسی۔

شاه والا همت و عالی نژاد اول کیم آکا
 تخت اولدی آسمان ، رایت قر ، افسر کونش
 اول جوان بخت و فلک منزل ، ذکا دل کیم بوکون
 کبریسی آسماننده اولدی کم اختر کونش
 کیجه کوندوز بزماهنده ذهبله نقره دن
 یاندریر ماه فلک مشعل ، صونار ساغر کونش
 اولماسه انوار رأی خرمنده خوشه چین
 دکمه گز عالمده اولمازدی ضیا کستر کونش
 § خطبه مدح اوقومق دیلر یوجه آدیگه کیم
 ماهی سیمین سیف ایدوب چرخ قیلار منبر کونش
 بن بو مدحی فکر ایدرکن شاه وصفنده ایله مش
 نرجهان غیبیدن بوخوش سوزی ازبر کونش
 ای جالک پرتوندن نور آلوب طالع اولور
 هرستاره برقر ، هر برقر انور کونش
 نیل اشکمه یوزک شوقی ایله خدم کبی
 بحر نیلیدن [۱] طوتوبدر رنک نیلوفر کونش
 قارشوگه آینه در کیم لبلرکدن چشمکه
 آب حیوان کوستیر چون چشمه کوثر کونش
 سیمبر اولدیغی آندندرکه اولمش طفل ایکن
 مجد مهدندن اکا بالش مه و پستر کونش

بولدی بحر دلدہ مهر کدن عطایی نظمی زین
 عادت مشهوردر اولدیغی در پرور کونش
 رونما اولسون سکا عون خداوند قدیم
 تا سحر سلطانه هر کون اوله رهبر کونش
 طلعتکدن زیب و فر بولسون جهانک صورتی
 تا که ویره عالمک چشمینه نور و فر کونش

سنان پاشا

« تضرعنامه » عنوانلی اثر بی نظیرینه صحائف تاریخ ادبیاتمزدہ
 ابدی ومبجل بر نام بر افش اولان « سنان پاشا » اک اول
 استانبول قاضیسی اولان خضر بکک اوغلیدرکه شجره نسبی
 خواجه نصر الدین مرحومه منتهیدر .
 اسمی (یوسف) در . ۱۸۴۴ده طوغمشدر . ابتدای تحصیلنده ،
 که اوان شبانہ مصادفدر ، علم کلام ایله زیاده متوغل ومسالك
 فلاسفه دن لادریه [۱] مسلکته متمایل اوله رق پدرینک بونجه
 ارشاداتنه رغماً بوهوسه اتباعدن واز کچمه مکده ایدی .
 حتی بر کون سفره باشنده پدر ایله اوغل آرسنده مذهب
 مذکور حقنده مباحثه ومناظره جریان ایتدیکی صیرهده خضر
 [۱] هر شیتک غلط رؤیت وحس اوله رق کورندیکندن وتصور
 اولندیغندن باشقه بر ماهیتی حائر اولدیغنی وهم ایدن و بناء علیه هر شیتہ
 نظر شک وتردد ایله باقان بر فرقه مندیبهدر .

بکک « سن و همه تابع اولمقدمه او قدر ایلی و اردک که مثلا شو او کگنده کی سخنک باقیر اولدیغنده بیله شبهه ایدرسک » دیمه سنه مقابل « اوت ، شبهه ایدرم ؛ زیرا احتمالدن بعیددکلدرکه بو سخن باشقه بر جسمدرده بز اوئی غلط حس اوله رق باقیر شکلنده کوریورز » دیر دیمزم پدری سخن قاپدیغی کبی باشنه کچیریر . ادرنه دارالحدیثی مدرسی ایکن فاتح حضر تلری کتیرتوب کندیسنه معلم تعیین و بر آز سو کرده (۸۷۵) ده رتبه وزارت احسان ایتدی . ایشته بو مناسبتله (خواجه پاشا) دینلمشدر . (۸۸۱) ده برسبدن طولایی پادشاه غضب ایدرک وزارتدن عزل و حبس ایتمش ایسه ده علمانک شفاعتی اوزرینه حبسدن اطلاق و فقط سیوری حصار قاضیلغی و مدرسلیکله استانبولدن اخراج ایله دی .

سلطان یازید جلوس ایتدکده ایکنجی دفعه اوله رق ینه دارالحدیث مدرسلیکنی ویردی .

۱۸۹۱ صفرینک ۲۴ نجی کونی بر روایتده ادرنه ده ، دیگر بر روایتده کوره ده استانبولده وفات ایتمشدر . ابو ایوب انصاری جوارنده مدفوندر . (شقایق) ده او قوندیغنه کوره سلطان یازید زماننده وقوع بولان استمدعاسنه مبنی تقاعد ایدلمش ایسه ده بر سنه سوکره کلیبولی سنجغانی متصرفلغی توجیه اولتمش و اوچ سنه دوام ایدن بو مأموریتی زماننده اورانک عمرانه خیلی همت و خدمت ایتمشدر .

سنان پاشا زیاده سخی و کریم اولوب هیسج دنیا لغه میل
ایتمه مش ، حتی حین وفاتنده غسلی ایچون سو ایصیتمغه اوند
اودون بولنماش ! اسحاب طریقتیه ، باخصوص شیخ وفا
حضر تلرینه کمال درجه ده محبتی اولوب ملازمتندن بر آن منفک
اولماز ایمش .

تضرعنامه نك بر قسمی کتابخانه ابو الضیا اجزاسی میاننده
نشر اولمشدره شهرتیه مبنی کرك اصلی کرك اوجزك محتویاتی
همان هر کسجه معلوم اولقله برابر متخذیمز اولان اصولی
بوزماق ایچون بر ایکی پارچه سنی بورایه نقل ایله دک :

ازل تاابد پادشالتق سنك	جهان یادشاهها ! خدالتق سنك
وجودکله اولدی نه وارایسه هست	سن اولدک خداوند بالا و پست
رواندر نسیمکله آب حیات	ویریر وحدتکدن خبر کائنات
مغیث الوری ، خالق لمیزل	نه ساکه عدیل ونه ساکه علل
که یانکده جمله شهنشه کدا	خدایا ! سکادر بوشه لک سزا
دمکله یانار شعله نور و نار	قاپو کده بیتر حاجت مورومار

§

آنکله بولور جمله نام و نشان	قدیمی توانا که جان و جهان
له الحمد والملك والكبریا	عطاسی فراوان و بی انتها
های خرد قمری طوقیدر	سرای جهان کلبه شوقیدر
ویریر باغ جسمه اول آب روان	منابع کشای شراب جهان
زبان حماد و روان نبات	شنا کستر مبدع کائنات

بر مبدعسك كه عدم خزانۀ ابداعكدر . بر موجدسك كه
یوقلق وسیلهٔ اختراعكدر . عقل دورین افق ذروء کمالگنی
کوره من . وهم تیز پر دامن سراقق جلاله که ایره من .

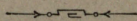
نسر طائر خاطر انسانی ، که هر وقت موجودات علوی
وسفلی شکار مخلب و منقازیدر ، بر نفس ربوبیتك هواسنده پر
آچوب اوچهماز و طاووس عقل و فکرت آدمی ، که روز و شب
فضای ملکوت و صحرای جبروتده جلوه سازدر ، بر قدم الوهیتك
ساحه سنده سیاحت ایزه من .

برعلیمسك كه علمكۀ غایت یوق . برقدیرسك كه قدرتكه
نهایت یوق . تدیمسك ، عقول متقدمین و متأخرین دائرۀ قدمکۀ
قدم باصه ماز : حکمای اولین و آخرین حکمت
معرفتکدن دم اوره ماز .

بر معشوقسك كه عشقك هواسنده افلاك چرخه کیروب
اوینار ؛ بر محبوبسك كه شوقك دردندن بوتون کون آسیای
چرخ ایگلر . بر قهارسك كه جلالك سطوتیه هر موجود مقهور ،
رحمانسك كه جمالك تجلاسیله هر ذره مسرور .

سمیعسك كه سمعكۀ آلت یوق . بصیرسك كه بصركۀ آفت
یوق . مدیرسك كه ارادتكۀ علت یوق . خالقسك كه مخلوقكۀ
نهایت یوق . جوادسك كه بخششكۀ غرض یوق ؛ حیسك كه
حیاتكۀ مرض یوق . قیومسك ، عالم سنكله قائم ؛ فیاضسك ،
جهان فیضكۀ دائم . موجودسك ، مكانسز ؛ دائمسك زمانسز ؛

وهابسك كه كمينه بخششك وارلق ، رزاقسك كه خزينه كده
 يوق يوقلق . وارثسك كه اول دخى سن مالك ؛ باقيسك كه ،
 باقيسى جمله هالك . كبرسك ، كبرك اضافى دكل ؛ صادقسك
 وعدك خلافى دكل . عالمسك ، علقديمك كلى وجزئى نى محيط ؛
 لطيفسك ؛ لطف عميمك مركبه وبسيطه بسيط . واحدسك ،
 سرادقات لم يزليده فردا نيتله موصوف ؛ احدسك ، سرير
 لايزالیده وحدانيتله معروف ...

عشق

عشق بر جوهر بی مثل و همتادر که آنک وصفی امثال ایله
 دینلمز ؛ عشق بر سر مخفی ناپیدادر که آنک تصویرى مثال
 ایله کوسترلمز . عاشقرك ديلى آلتنده سوزلر واردر که لب اوکا محرم
 اولماز . عشق اهلنك سينه سی ایچره نفسلر واردر که دم اوکا همدم
 اولماز .

عاشقله معشوق میاننده بر کفت و کو اولور که زبان حاجیدن
 غیرى اوکا ترجمان اولماز . جان ایله جانان آره سننده بر جست وجو
 بولنور که گوشه چشمدن اوزکه اوکا دیده بان اولماز .
 عشق بر ظاهر در که اورتلز . عشق بر سردر که آچلماز .
 عاشقک کیمسه ایله کارى اولماز ؛ آینه عشق ژنکاری
 اولماز . عشق سر آزاده لری بنده ایدر ؛ عشق سر افرازلری
 افکننده ایدر .

عشق افسانه و افسون دکلدر . عشق صنعت هر دون دکلدر .
هر عشق دعواسی ایدن عاشق اولماز . هر محبتدن دم اوران
صادق اولماز .

آلهی ! هر کیشی مرد عشق اولماز و دله قلبده درد عشق
بولماز . عشق بر کیمیادر ، آنک معدنی جان اولور ؛ عشق
بر جوهر در آنک مکانی کان اولور .
عشق بر ذوقدر آنکده باشقه بر دلی وار . عشق بر شو قدر
آنکده آیری اهلی وار .

هر دل که عشقه خانه اولور ، تیر بلایه نشانه اولور .
هر کوکل که محته مقام اولور ، محنت آنده مدام اولور .
هر رتبه دشوارلقه حاصل اولور . هر عزت خوارلقه
واصل اولور . هر کیم بلبله عشقندن سرمست اولماز ، نعره
بلبلانه همدست اولماز . عشق تخمی دل کشتزارنده اکیلیر
و محبت نهالی اکرچه کوکل کاستاننده دیکیمیر ، اما آب چشم نمناک
و حرارت درون سوزناک ایله نشو و نما بولور .

*
**

ابوالضیا مرحوم ، بزم نقل ایتدی کمز پارچه لری « نمونه
ادبیات عثمانیه » سنه درج ایتدیکی صیره ده کرك سنان یاشا کرك
اثری حقنده دیورکه :

« شیوه افاده سی پک کوزل اولمقله برابر قافیه جولوق
واصطلاح پرورلک یولنده ، باخصوص « نثر مرسل » طرزنده

یازلمش اولمه سی جهتیه لسانمزك طبیعتنه موافق اولمادیغیچون
 شیمدی مقلد به عد اولنمه سی آرزو اولنماز و بلكه اولدن بری
 اولنمادیغنه تشكر اولنور. فقط ترتیب تصویرده مؤلف حضر تلرینك
 اختیار ایتدیکی نظر حکمت ، اکر اخلافه درس عبرت اولمش
 اولسه یدی ، هیج شبهه یوقدرکه بزدهده - تعریفنه لایق -
 بر لسان ادب موجود اولوردی . حیفاکه عثمانلیلرک سیف
 جلادتی ایرانلیلری ته قدر کردنداده انقیاد ایتدیسه ایرانلیلرک
 ترهات قلمی دخی عثمانلیلری اودرجهده مقتون حیرت ایله دیکندن
 او یله بر حکیمک کوستردیکی نمونه عرفان دخی و صافک ،
 خواجه جهانک بر سطرده سکز قاف و اون التی شین جمع
 ایتکدن عبارت اولان شقشقه زندکارنده خلقک توهم ایله دیکدی
 لطافته غلبه ایده مه مشدر .

توفیق بك بونی دیدکدن صوکره علاوه شو یله بر فقره
 یازیور :

« بونی بزینه سنان پاشانک نقصان همتنه حمل ایدرز .
 میدانه قویدیغی اثر ، زمانک آثار عجمانه سنه بیك قات فائق
 ایکن الفاضله اونلرک طرزینی تقلید ایتک کندنجبه
 فقدان جسارتدن باشقه بر شیئه حمل اولنه مایه جق درجهده
 کوچوکلکدر . »

معلوم اولدیغی اوزره یازیلان برشیده اسلوب افاده موضوعه
 کوره اختیار اولنور. کرک موضوع اعتباریله اولسون کرک

او تاریخلرده اصحاب قلمك الفت و اعتیادلری مقتضیاتندن بولنسون پاشا بونی - توفیق بئك آرزوسی وجه ایله - ساده بر طرزده، باخصوص اوزمانك طرز سادهسی اولان قابا برلسانده یازمه ماز ایدی . توفیق بئك متأخرین میاننده اك چوق س جمع بردازلقله مألوف و معروف بر ذات بولندیغی و اثرک شیوه . افاده سننده کی کوزللكی تصدیق و اعتراف ایله دیککی حالد جناب مؤلفی قافیله پردازلقله اتهام ایدیشی نه قدر عریب ایسه بونك اصطلاح پر دازانه ونثر مرسل طرزنده یازلمه سی اسلوبك ایجاباتندن دکلسه ده او عصرک جمله تمایلاتندن ایکن مشارالهی نقصان همتله، عدم جسارتله، خصوصاً علی الخصوص «کوچوکلک» له استحقاق ایله ییشی اودرجه شایان اسفدر . کیم نه دیرسه دیسون ، بزم رأی مزجه تضرعنامه - موضوعنک علویتندن قطع نظر - طرز افاده اعتبار ایله دخی بوکون بیه سوه سوه او قونه حق ، حتی برچوق پارچه لری اسلوب مزین و عالی ایچون نمونه اتخاذ اولنه حق آثار مخلده ادبیه عدادینه داخلدر .

نشانی

قارامانلی نشانچی محمد پاشادر . قونیه لی و حضرت مولانا نسلندندر . محمود پاشا مدرسه سننده مدرس ایکن عرفا و فضیلتی ، شعر و انشاجه اولان اقتداری محمود پاشانک جالب نظر تقدیری اولمغله اونک دلالت و همتیله (۸۶۹) ده نشانچی [یعنی طغرانیس] اولمش و اون آی صوکره احراز رتبه و زرات ایتمشدر .

مدت مدیده نشانیلقده بولندی. (۸۸۲) ده کدیك احمد پاشا
یرینه صدر اعظم اولدی .

(۸۸۶) ده فاتح حضر تلری مصر اوزرینه سفر قصدیه
استانبولدن چیقدیغنی متعاقب ککبوزده ارتحال اتمکله عسکر
سفر مناسبیله بریده مجتمع بولندیغندن شاید بر فتنه ظهور
ایدر ملاحظه سیله سلطان بایزید کمنجه په قدر پادشاهک وفاتی
کتم ایتمش و بر تقریب جنازه نی استانبوله کچیرمش ایسه ده
نصلسه حقیقت حال میدانه چیقدیغندن یکیچری عاصیلری
کلوب خانه سنی یغما و کندیسنی شهید ایتدیله . قبری شیخ وفا
تکیه سی قریبنده در .

مشار الیه ، نشانیلیغنی مناسبیله (نشانی) تخلص ایدر .
اشعاری متوسط درجه ده در . لطیفی دیرکه : سلطان محمد
غازی جانبدن دیار عجم سرداری اوزون حسنه ارسال اولنان
مکتوب مرغوبی بو املا و انشا ایله مشدر .

اتفاق فضلا و فصحا بودرکه ولایت عثمانیه دن ملوک ممالکه
اوندن مفید و مختصر بر نامه تحریر اولنمامشدر . منصب وزارت
و مسند صدارته وارمه سنه باعث او مکتوب اولدی .

— صورت مکتوب —

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين ... [*] والسلام علی من

[*] بوراده جناب حق مالک الملکدر . ملکی دیله دیکته ویرر .
دیله دیکتدن نزع ایدر مألنده بر آیت کریمه وار ایدی ، یازمادی .

اتباع الهدی. خالق انکونین و رازق الثقاین، جلت قدرته و علت کلمته حضر تلرینک بن قولی که والی البلاد، حمی العباد، محیی سنت رسول الله و مجری شریعت نبی الله علیه و علی آله صلوات الله شاه سروران سلطان محمد بن مراد بن بایزید خانم سکا که سردار عجم، خان اعظم، کیخسرو یکانه، فریدون زمانه حسن خانسک مثال شریفمده [مثال فرمان دیمکدر] شویله اصدار بیوزدم که آگاه اوله سسک، کیشی دولته مغرور اولوب حقندن تجاوز ایدوب بی انصافلر حرکاتی قیلمق علامت انتقال دولت و امارت زوال مملکتدر. پس، شول و ساوس شیطانیه کیم دماغک جوونی مقر ایدنمشدر، استنشاق ماء انابت ایله آنی زائل و عقل امامنی پیشوا ایدسک که بزم مملکتمز دارالاسلامدر ابا عن جد دولتمز چراغی [قندیلی دیمکدر] کفر اهلنک یوره کی یاغیله روشندر. اسلام اهلنه اکر اوز قصدک وار ایسه اعدای دولت و شریعتدن بعضی سنسک و سکا متابعت ایدوب معاونت ایدندر. پس، بزم دخی اول طائفه نک قعی قصدینه آتمز اکر نیشدر و قلیجمز قوشانمشدر. بیلمه دم و یاغافل ایدم دیمه یه سسک. هیچ سن بری کلمک حاجت دکلدر. شوآل مبارکده، عمت میامنه، فتاح ذوالمنن دستور یله لشکر منصورم ایله قاعه قره حصارک اوزرینه واریرم. شول قصده که: بن قولنی سبب قیلوب سنسک ظلمگی مظلوملر اوزرندن کوتورم و نام و نشانکی نابید قیلم. بالجمله تطویل کلام لازم دکلدر. والسلام.

علی من ارادنی بالخیر والحمد لله الوهاب النصره علی خیر الخلق
و عظیم الخلق محمد و آله و صحبه اجمعین الی یوم الدین .

—
اشعار نندن نمونه

غزلیات نندن :

زلفشکی قیلسهک پریشان یوزک اوزره صانیرم
دسته دسته کلشن حسنکده ریخانلر یاتیر
ای کمان ابرو ایدلدن غمزه لر تیرین روان
سینه ده هر لحظه زهر آلود پیکانلر یاتیر
ماهروی شاهدن بر ذره بر تو صاله الی
کوشه قلبمده خورشید درخشانلر یاتیر
شهریار مملکت (سلطان محمد بن مراد)
کیم درنده خانه اقبالنک خانلر یاتیر

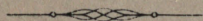
—
حسنک کل فردوس ، لبک چشمه کوثر
زلفک بر طاووس ، بکک قطعه عنبر

—
قعر بحر دله قالیردی بودر شاهوار
ای نشانی اعتبار حضرت شاه اولماسه

—
ظالعه دولت اولماسه خدمت نه فائده
حقدن عنایت اولماسه طاعت نه فائده

خورشید رخی آینه نور السهی
 زلف سیهی سلسله نامتناهی
 لعل لبی دلتشنه قیلار آب زلالی
 شمع رخی پروانه ایدر مهر ایله ماهی
 بکزردی کونش یوزینه اولسه قرنده
 لاله یکناغی ، غنجه لبی ، زلف سیاهی
 هر دم ایریشیر پرتو لطفی دو جهانه
 بر ذرّه نشانی به یتر همت شاهی

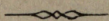
بودورده اهمیت و شهرتی درجه ثانیهده بر قاقچ شاعر
 دها وارکه اونلری ده ذکر اتمه دن کچمه به جکز . بونلرک بری :

مایحی

بو دورک علماسندن و علمانک شعراسندندر . توقاتلیدر .
 اوائل حالنده ا کمال تحصیل ایچون ایرانه کیتمش وملا جامی به
 شریک درس اولمشدی . عودتی اوائل فتحه تصادف اتمکله
 استانبولده توطن ایله دی . فنون ادبیهده احمد پاشانک استادی
 ایدی . پاشانک دلالتیله حضرت فاتحک شرف صحبت و قربتنه
 مظهر اولدی . لکن صوکره لری نصلسه یولنی آزیتوب
 خراباتیک سمتی طومش و اول مقامی بزم خاص سلطان
 ایکن آخر مقری مجلس باده نوشان اولمشدر . کیت کیده

عیاشلقده بر مرتبه وارمش که (شقایق) که تعریفیج، السنه ظرفاده روح ثانی تعبیر اولنان باده جانجش روح افزانک کیفیت حرارتی مانند روح روان دروننه حلول و جریان و دم حیوانی کبی عروقنه دخول و سریان اتمه دجکه الی آیغی طوماز و عصابز یورویه مز « اولمش . نینه کیم کندسی ده کندمی حالی بو قطعه ایله تصویر ایتشدر:

بو ملیحی ایکی عصا کوتورر بری جسمانی ، بیری روحانی
اول که جسمانیدر آغاچدندر اول که روحانی لعل ربّانی

مؤلف شقایق ، پدرندن نقلاً یازار که علم لغتدن (صحاح جوهری) اول صراف بازار فضائلک رشته خاطرنده مانند جوهر منتظم اولوب لغات عربیه دن بری استشکال اولنسه کتاب مذکورده او لغته متعلق مرسوم اولان تراکیب و عباراتی بی کم و کاست از بر او قوردی . ثقات صلحادن بری حکایه ایله دی که : بلاد عجمدن رومه کله جکم صیره ده عبدالرحمن جامی حضرتلرینی زیارت و عزیمتدن بحث ایله « او طرفده بر خدمتکز و ارمی ؟ » دییه صور دیغمده « ملیحی نامنده بر شریکم واردی ؛ حالا استانبوله سا کندر دییه ایشتم . بر مکتوب ویره یمه اوکا ایصال ایت « دیدی . استانبوله کلدی کمده مولانا ملیحی بی - جامی ایله شریک و مصاحب اولمسی جهتیله - صلحای علمادن ظن ایدوب اول زمره دن بعض ذواتدن

سؤال ایتم . « سن اونی آنجق میخانه لرده بولورسک »
 دیدیلر . فی الحقیقه آراشدیروب بر میخانه ده بولدم ! جامینک
 سلامتی ، مکتوبنی تبلیغ ایله دم . بو پیام اوزرینه شدتله آغلامغه
 باشلایه رق « سائق قضا بنی فسق وفجور سمتنه و مولانایی
 صلاح و فلاح طریقنه سوق ایتمدی . نیم کبی اسوء الحال بر
 آدمک بو رساله [مکتوب] بی مثاله نظر ایله مه سی جائز
 دکدر » دیه مکتوبنی اعاده وینه کار نام مشروعه شروع ایتمدی .

اشعارندن نمونه

مجر کوروبن سوز درونم اوده یاندی
 شمع آغلا دیغم کوردی یاشم قانه بویاندی

دوشدی یینه دل دردینه بر غنجه دهانک
 کیم آفتیدر جانک و آشوبی جهانک
 کوکلم دوشه لی عشقنه دیر دیده مه هر دم
 دوکدک یره قانیمی یره دوکیله قانک
 زلفکله رخک مصحف حسنکده نکارا
 تفسیرین ایدر آیت نور ایله دخانک

مشتی اولدی کوکل بر صنم مهرویه
 که بنا کوشنه بر دانه ثریا آصیلیر

تر ایله یم سرشك ایله کوی نیکاریمی
 تا کیم صبا کو تورمه یه آندن غباریمی
 ای کرد بادا کر یولک دوشه زلف سیاهنه
 لطف ایله یوقلا آنده دل بی قراریمی
 دل ملکنی سپاه بلایقدی ای صبا
 آگاه قیل بو واقعه دن شهریاریمی
 آهم نسیمی ایرمه دی کلزار کویکه
 ضایع کچیردم ای یوزی کل روزکاریمی

خایلی

دیار بکرلیدر . فنون لازمه نی مملکتنده تحصیل ایله فاتح
 عصری اوائلنده ازنیقه کله رک توطن ایله دی . بر آره لقا استانبولی
 زیارت و بر سنه قدر اقامت ایتدکن صوکره تکرار ازنیقه
 عودت ایتمش و (۸۸۰) ده اوراده بر زاویه یه شیخ اولمشدی .
 (۸۹۰) ده سنی سکسانه متقارب اولدیغی حالدده وفات ایتدی .
 همشهرینی سید نسیمی متبعلر نذندر . اشعارینک بعضلری
 صوفیانه و عارفانه ، بعضلری عاشقانه و رندانه واقع اولمشدر .
 زمانه و قومیتنه کوره لسانی دوزکون کورونور .
 قدیم مجموعه لرده بر خیلی آثاری و (فرقت نامه) اسمنده
 ماجرای عاشقانه سنی مصور مثنویسی واردر .

اشعار نندن نمونه

غزلیاتندن :

مهر اوله می بو، مهمی عجب ، یارخ زیبا
 احسنت زهی حسن ، تبارک و تعالی !
 فیروز اوله رق طالع اولور جان افقنده
 بکزر آکا دایه مه ایدی مهر ایدی لالا
 بکزر دیر ایدم یوزینه کل ، قدینه سروی
 پاک اولسه ، کلک دامنی ، سرو اولمسه یکبا
 زیبا یوزینی راهب صد ساله کورورسه
 آمنت دیر آتار اوده زنار و چلیپا
 دولتلی زهی باش کیم اوله یولنه قربان
 غزتلی زهی کوز کیم آنی قیله تماشا
 آغاز ایدیجک یازمغه بو مدحی خلیلی
 چشمی طولو قان ایدی و باشی طولو سودا

ای بیلن حقک صفاتن سرّ اسماسی نهدر ؟
 یا بو آسمادن مراد اولان مسماسی نهدر
 چون عبادت حقه در ، معبود بر حقدر همان
 مسلمانک مسجدی ، گبرک کلیسای نهدر
 ظاهر و باطنده چون موجود حقندن اوزکه یوق
 یا بو موجوداتک آره یرده غوغاسی نهدر

چونکه حَقِّك ذاتن اثبات ایدہ مز ارباب عقل
عاشق حق بین ایله ہر دمدمہ دعواسی نہ در
یازیلیرکن صورت اشخاص ہر دم مختلف
متفق اولدیغی انواعك هیولاسی نہ در

بر (ترجیع بند) ندن :

ای مظهر کائناتہ مظهر	ای مملکت جلالہ سرور
قوتلو قدم و خجسته طالع	عیمی نفس و فرشته پیکر
نطقکدن ایرر حیاتیہ مردہ	شرمنده لبکدن آب کوثر
عشقک لمعانی ای قروش	جان لوحنه اولہلی محرر
ہجران کیجہ سندنہ بلبل دل	بو نغمہ ایله ترنم ایلر

کیم : وجہ حبیب دلستاندر
سرمایہ عمر جاوداندر .

کیم کہ سن شاہک جمالی عیدینہ قربان اولور [۱]
ثقلنندن قور تولور جسمک سراسر جان اولور
اول کدا کیم خاک درکاهک قیلار کحل بصر
رؤیت اشیا کاهی عینہ آسان اولور
زاهدا کل آدم خاکی پی انکار اتمہ کیم
آدم خاکی پی انکار ایله بن شیطان اولور

سوی مشرقدن صبا بر آفتاب آلمش کلیر
غالبا یارک جمالندن نقاب آلمش کلیر

ای یوزک شانکده منزل آیت الله نور
لبلرک حقنده دیندی نکتته ماء طهور

جمالکده نه کمال ایله بکزه دم آبی کیم
یوزنده بدر اوله جق شوپله قاره سی کورونور

عشق معشوقنده اول عاشق که قیماز جاننه
درده همدم اولما مشدر ایرمه سون درماننه

ایسترکه طواف ایده سر کویکی هر دم
نه مکه دیلر بوجل شیدا نه مدینه

بر آشیان وحدتک مرغ هایون بالیسک
سن آفتابی قیل طلب میل ایله مه ذراتنه

بز خدایی بیلمشز علم الیقین عین الیقین
کورمشز هرشیده ظاهر خالق الاشیا مزی

دلده گئی مشکل ایمش سوکیلی جان آریلنی
تنده کی حسرت ایمش روح روان آریلنی

کو تور برقع جمال کدن دیسون تا کیم ملائک هپ
 تعالی الله زهی صورت ، نه خوش شکل و شمائلدرا
 مصراعلر :

عارف نفس اولما نجه کیمسه بولماز حقه یول

جان نه درکه آنی قربان ایتیم جانانه بن

مهدی

حضرت فاتحک ندیم خاصی ، بدیهه کو برشاعری ایدی .
 قابل قبول سوزلری واردر . شو بیتلر اونکدر :

برک کل باد صبادن سحری خاکه دوشر
 بلبلک ناله سی آندن دل غمنا که دوشر
 بر اولور ایکی جهان صورتی معنیده بکا
 نقشنک عکسی چون آینه ادرا که دوشر

رسمی

بروسه لیدر . بزآز اصنافندن وشاعر احمد پاشانک همدم
 ومصاحب لردن ایدی . مرتب دیوانی واردر . طبیعتی تخمیس
 جهتنه مائل اوله رق احمد پاشانک و سائر شعرانک غزللرینی

تخمیس ایلردی . شیخینک بر غزانی الحق پک کوزل تخمیس
ایتمشدرکه بر بندی شودر :

دوران یاقاکی ایله مهن ظلم الیه چاک
سیف ستمله دهر سنی ایتمدن هلاک
خاک اولمهن بوجسم ، یله وارمهن بوخاک
« ژنکار غمدن ایت دل و جان کوزکوسینی پاک
بر صورت ایله که آینه غیب بین اوله »

بر غزلندن :

جور ایله مک بو عاشقه جانانه دن کلیر ؟
یوقسه جفای دوست محبه وفامیدر ؟
بیکنه بی حریمکه محرم ایدوب شها
رد ایتمک آشنایی درگدن روامیدر ؟
آواره در نیم کبی باد صبا دخی
بالاک [۱] ایچون بلایه عجب مبتلامیدر ؟
تیر بلامیدر بو ، یا مژگان یارمی
اروی دوستمی بو ، یا قوس قضا میدر ؟
رسمی دیلر وصالکی حقندن دیدم ، دیدی
بالله بومستجاب اوله جق بر دعا میدر ؟

[۱] بالا = قد و قامتدن کنایه در .

دل صاچك بندینه دوشمکاکه دیوانه لنینر
 جان رخك شمعنه یانمقلغه پروانه لنینر
 پامال اولوب آیاغه دوکیلور بیک دل و جان
 صبحدم دست صبادن که صاچك شانه لنینر

ای نور محمددن اثر بودرخ زیبا
 وی روز قیام امتنه اول قد بالا
 ایوب صفت صبر ایدهلم تیغ جفایه
 دیلرسه دل و جانمزی چون زکریا
 برجیس کبی هجر نه غم اولدوروز ایسه
 وصلی دم عیسی کبی برکون قیلار احیا
 لعل لبکک شوقی ایله دمبدم ای دوست
 قانلی یاشمه غرق اولورم نیته که یحیا
 یعقوب بدل اوله می حزن ایله بکا کیم
 یوسف اوله ماز حسن ایله سن دلبره همتا
 عشقک دل رسمی یه انیس ایدی شو دم کیم
 آدم دخی [۱] اولماش ایدی مونس حوا

نیجه مقارن اوله سک اول ماهه رسمیا
 ای بی ستاره کوکده سنک ییلدیز کمی وار ؟

یاره ایرمز بر زمان یار وفادار ایسته‌ین
 یارسز قالیر مثلدر عیدسز یار ایسته‌ین

عرض ایله جبینکی هلال ایت مه بدری
 کوستر رخکی مهر درخشان اوده یانسون

ستر ایدر لبلریکک سرینی دل جانی کبی
 حفظ ایدر سینه رخک مهرینی ایمانی کبی

علوی

بروسه‌لیدر . سلطان مراد ثانی و فاتح مادحلرندر .
 (هفت پیگر) نامنده بر منظومه‌سی واردر . شوییتی مشهوردر :
 ای سفر عزمن ایدن یار خدا یارک اوله
 همت اهل نظر قافله سالارک اوله

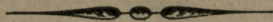
زینب خاتون

لطیفی ، قسطنوننی دیارندن بر مرد هنرورک دختر ساعد
 اختریدر ، عاشق چلبی ایسه آماسیه‌لی بر قاضینک قیزیدر دبه
 یازار . علوم و فنونی ترتیب اوزره کورمش ، فارسیدان ،
 موسیقی شناس ایمش . شیخی‌به نظیره اولان شو غزلی
 مشهوردر :

کشف ایت نقابکی یری کوکی منور ایت
 بو عالم عناصری فردوس انور ایت
 دپرته لبیکي جوشه کتیر حوض کوثری
 عنبر صاچیکئی خوز بو جهانی معطر ایت
 خطک برات یازدی صباه دیدی که : تیز
 وار ملکت خطا ایله چینی مسخر ایت
 آب حیات اولما ییجق قسمت ای کوکل
 بیک بیل کر کسه خضر ایله سیر سکندر ایت
 زینب قومیلی زینت دنیا یه زن کبی
 مردانه وار ساده اولوب ترک زیور ایت

ولها

شها بو صورت زیبا سکا حقندن عنایتدر
 صانیرسک سوره یوسف جمالکدن بر آیتدر
 سنک حسنک بنم عشقم ، سنک جورک بنم صبرم
 دمام آرتار ا کسلمز ، توکنمز بی نهایتدر

در دنجی دور

بو دورده صاحب تخت و تاج عثمانی اولان بایزید ثانی
 پدری کبی مهربی، فضلا، حامی، ارباب دانش و ذکا، محیی
 اصحاب شعر و انشا اولدیغندن ایام سلطنتی روز بازار علم
 و عرفان ایدی. شعرانک اکثر سر آمدلری عهدنده ظهور
 ایتمش، بو دورده شهرت بولمشدر. جائزه [عطیه] آلانلردن
 ماعدا وظیفه و سالیانه نامیله خزینه خاصه شاهانه سندن معین
 معاشلی اوتوزدن زیاده شاعر و وار ایدی. هر زرده بر اهل هنر
 و ذی معرفت خبر آلسه استانبوله کتیردوب انعاملره، احسانلره
 غرق ایدر، کله مه یئلره سالیانه کوندیرر ایدی. حتی ملا
 جامی به سنوی بیک آلتون ارسال ایلر ایدی [۱]. زماننده

[۱] ملا جامی شو لطف پادشاهیدن طولایی تشکری حاوی بر

منظوم عریضه تقدیم ایتمشدرکه شویله باشلار :

شیوه مادحی چوداری پیش

مدح شاهان سرفراز اندیش

خاصه شاهی که از مسافت دور

مدت قطع او سنین و شهر

مخلصی را بتئکنای خمول

بسته بر خود ره خروج و دخول

الح ... تاریخ اندرون مؤلفی احمد عطا بیگ بو مکتوبک هر بیعتی
 (مفرد) نامیله آیروب جمله سنی ده سلطان بایزیدک اشعار فارسیه سندن
 نمونه اوله رق کوسترمشدر !

شعر و انشا ایله اشتهار ایدن ادریس بتلیسی بی (هشت بهشت)
عنوانلی تاریخ مشهوری قدمه آدرمق ایچون کتیرتمش و خزینه
عامرهدن تعیین ایله دیکی معاشدن باشقه جیب هایونندن دخی
مستوفی وظیفه تخصیص ایتمشدی .

شعر و شعرایه اولان رغبت و التفاتی شوندن قیاس
ایتملی که سعی نامنده بر شاعرک :

صورتک نقشنی یازنجه کوکل نامه سنه
قانلر آغلالتدی کوزم کیر بکمت خامه سنه
بر کوموش سرو قبا پوشدر اول مه که آنک
کونش آلتونلو کل اولسه یاراشیر جامه سنه

یتلرینی حاوی غزلنی کوروب پک بکنمش ، شاعری بولدوروب
مستغرق احسان بی پایان ایتدکدن باشقه اندرون هایونه فارسی
معلمی تعیین ایتمشدر .

الحاصل ، سلطان بایزیدک عهدی دخی پدربینک زمانی کبی
علم و ادبجه بر فیضلی دوردر . برادری سلطان جم و مولانا
ابن کمال و قاضی عسکر ، جعفر چلبی ، مؤید زاده ، حاجی
حسن زاده و نجاتی کبی فضلا و بلغا ایله تورکی و فارسی مشاعره
ایدردی .

کندیسی ده عالم ، فاضل ، شاعر و تیراندازلق فننده ماهر ایدی .
شعرده مخلصی (عدلی) دره . مرتب دیوانی واردز که مطبوعدر .

حضرت فاتحک :

جگر م پارله دی خنجر جور و ستمک

صبریمک جامه سنی طوغرادی مقراض نمک

مطلعلی غزلی صاحب تذکره لطیفی سهواً سلطان بایزیدک اولمق

اوزره کوسترمشدر .

بویتلر مشارالمهدو :

صبحه دک هرکیجه ای خورشید رخ سن ماهدن

نیجه فریاد ابله دم قورقازمیسک اللهدن

—

کاه اولور دوران بزه مهر وفالر کوستیر

که دونر هر لطفنه یوزبیک جفالر کوستیر

صانمه کیم فرصت ویریر ذوق ایتمه کجکرو فلک

جور ایدر معنی ولی صوری صفالر کوستیر

—

نجاتی

دردنجی دور شعراسنک استاد و پیشواسی ، تعبیر صحیح

ایله امیرالشعرا سیدر .

باقی دورینه کلنجه یه قدر ادبیاتمزده طرز بیان و شیوه

لسانجه پک بویوک فرق کوروله مه دیکی کبی نجایتنک اشعاربله

احمد پاشانک اشعارنده دخی الفاظ جهتبله برفرق ، بر تفاوت

کوروله مزسوده معناجه کندن اول کلن شعرانک جمله سنه فائق طوتوله بیلیر . اشعارده ایراد مثل ابتدا بونده کورلمشدر . ادریس بتلیسی (هشت بهشت) نده نجاتی بی (خسرو روم) دبه توصیف ایتمشدر .

نامی (عیسی) در . مهتدی اولوب ادرنه لی بر طول قادینک کوله سی ایدی . صوکره (سائلی) نامنده بر شاعر ولد معنوی اتخاذ ایله او قوتوب یازدرمشدر . محل نشو و نما سی قسطمونیدر . حتی بعض رسائله کندینی بلده مذکوریه نسبت ایتمشدر . فاتح زمانه یتشمش ، مشارالیه نامنه بر قاج قصیده تنظیم ایتمشدر . دیوان هایون کاتبلرندن ایکن سلطان یازید شهزاده لرندن سلطان عبداللهه ، اونک وفاتندن صوکره برادری سلطان محموده نشانجی اولدی . شهزاده محمودک دخی ارتحالی اوزرینه عالمدن انقطاع ایله بر مقدار وظیفه تقاعد ایله تناعت و وفا قرینده کی خانه سنده اختیار عزلت ایله دی .

ارتحالی (۹۱۴) ذی القعدة سنک ۲۵ نجی کیجه سی وقوع بولمشدر .

شاگرد خاصی صاحب تذکره ادرنه لی سهی بک استادی ایچون خانه سی اتصالنده بر تر به ، برده سبیل یاپدرمشدی . حیفا که اسلاف و آثار اسلاف حقنده اوتهدن بری روا کورمکده اولدیغمز حرمتسزک و قیدسزلق اثری اوله رق بو کون هزایکی بنادنده نام و نشان قالمامشدر !

عاشق چلبی ، نجایتینک اوغلی حسین چلبیدن روایهٔ
 دیرکه : « حال احتضارنده دامادی امّ ولد زاده عبدالعزیز
 چلبی ایله اوغلرینی ، بعض خواص احباسبی جمع ایدهرک او صیرهده
 سوبله دیکی بر غزلی اللرینه و یروب « سزه و شعره و داعمدر »
 دیهرک استحللال و استغفار ایتدکن صوکره ذکر و تهلیل ایله
 دنیادن انقطاع ایتدی . ذکر اولنان غزلك مطلعی بودر :

بردم ایکن دولت دنیایی هر دم صاندیلر

بوفنا کلزارینک عیشینی عالم صاندیلر

مجالس ادباده قدمای شعرا و اشعارندن سوز آچلدقچه نجاتی
 ایله احمد پاشادن هانکیسی ده ائی شاعر اولدیغنه دائر بخنلر
 جریان ایتک اوته دن بری هان عادت حکمنده در . حتی زماننده ،
 کندی یاننده بیله بو یولده بخنلر ایدیلر و بعضلری بونی
 احمد پاشایه ترجیح ایتک ایسته دکرنده — اسمی عیبی
 اولوق مناسبیله — :

نجایتینک دیرسندن اولوسی احمدک یگدر

که عیبی کوکلره آغسه ینه دم اورور احمددن

جواب ظریفانه سنی ویرر ایش . بنجه نجایتینک شو جوانی
 مقتضای تواضع و نزاکت اولسه کر کدر . واقعا ، دیدیکمز
 کبی شیوهٔ بیان و طرز تنظیم جهتیله ، بینلرنده فرق اولمادیفی
 و بوده همان ایکسینک بر عصر آدمی اولم سندن ایلری کلدیکی
 درکار ایسه ده دیوانلری یکدیگریله مقایسه ایدیلر جک اولورسه

نجاتیده دها یکی ، دها اینجه مضامین و خیالاته و مونس
تعبیراته تصادف و بناء علیه احمد پاشایه ترجیح اولنور .

اشعارندن نمونه

زلفکّه نسبت یا آلتک جنت اولور یا رخک
چونکه شامک باغ خلد آلتنده یا اوستنده در

جانا جفاکئی عاشق بی دل وفا بیلیر
هرطاش که آته ردک الی مرحبا بیلیر

صورمه کل خاطرینی خسته نجاتینک کیم
گاه اولور کندیسنی بیلمز اولور گاه بیلیر

نرکس کوزیکّه او یکنه لی قدیکّه شمشاد
باغک بوکورور کوزیدر اول طوتار الیدر

نکاره گاه کونش گاه اولور قمر دیرلر
کورک او بی بدک یوزینه نه لر دیرلر !

بر کیجه ایشیککئی یاصدانانک
قدر ایله باشی آسمانه دگر

پروانه کرچه خنده سنه شمعك الدانير
بيلمز آنی که جوق کیشی وقت غضب کولر

ای چرخ! سن ده یار کبی اوله بی وفا
زیرا بودگلی عالمه بر بی وفا یتر

زلف درازی دردی بندن صور ای طیب
اوزون کیجه بلاسنی بیمار یک بیلیر

هدایت نورینه مانع دکدر جام یاقوتی
که صرچه حائل فر ضیای آفتاب اولماز

باغ رخکده دانه خالیگه ای پری
میل ایله سهك عجب بیدر آدم دکلی بز

بنی یردن کوتورن اشک رواندر اما
آیاغک طوبراغنه درینه هب متممز

نور رخسارک یاننده آفتابک فرتی یوق
یانه دکلی نور ویریر کوندزین یانان چراغ

مال دنیا ایله عرض ایلر تجرّد حالی
رده قارون بریکا، کوکده مسیحا بریکا
عشقه مانع اوله‌ماز ناصح کلام هوشمند
کیمسه قارشی طوره‌ماز کر آقسه دریا بریکا

—
اثر ایتمز بوقدر آه سحرگاه سکا
مکر انصاف ویره حضرت الله سکا

—
نیده‌لم دور صونارسه سکا شربت بکا زهر
بوجهان دابی بودر: کاه بکا کاه سکا

—
خوش یاراتمشدر دعانکده لبک
جانی یوقدن وار ایدن پروردگار

—
سکوت‌ایت دیر بکا کوکلم، هوای عشق ایدر تحریک
بری اوکمادیغ ایستر، بریسی خیرخواهمدر

—
بر داخی بنم سنجیلین پادشهم یوق
ای دوست سنک نیجه بنم کیلرک وار

—
یار حسنن ذکر ایدرکن جتی آکمه‌ک بکا
سویله‌من دنیا سوزین شول کیمسه کیم قرآن اوکور

لاله خدلر ینه کلشنده نهلر ایتمه دیلر
سروی یورتمه دیلر ، غنجه یی سویله تمه دیلر
عادتق خویلرک جور و جفادر اما
بکا ایتدکلرینی کیمسه لره ایتمه دیلر

جهانده آدم اولان بی غم اولماز
اونکچون بی غم اولان آدم اولماز
کوکل کوز یاشنی یاغدرما نیجه
محبت سبزه زاری خرّم اولماز
هر ابراهیم عزت کعبه سنده
خلیل الله ، یاخود ادهم اولماز

اشجارا کرچه هر ورقی بر کتابدر
ادراکی اولمایانه جهان بر ورق دکل

بهار موسمیدر کلستانه واری کورک
کلی مشاهده ایلهک جمال یاری کورک

توتیا ایستر ایمش کاوله سکا خاک قدم
غرضی بوکه صاته کندینی درهم درهم

بر ایچیم صو دیلرز خنجر بر آنکدن
نوله بر کرّه ایچر سهک نه چیقار یانکدن
کل جنت کبیدر ویرمک ایله ا کسلمز
بوسه لطف ایله بزّه غنجه خندانکدن

—
قو کوکل لعلکه جان ایله خریدار اولسون
بالله ای غنجه دهن یوق دیمه بازار اولسون

—
دوستم سرو قامت اولمشسک
طور دیغکجه قیامت اولمشسک

—
آیاغی یرمی باصار زلفکه بردار اولانک
ذوق وشوق ایله ویریر جان و سری دونه دونه

—
کتیر ای دوست کچیر دل یرینه پیکانک
عاشتمک چونکه دمیردن اولور ایمش یوره کی

—
اول بزم هانی که آنده کوکل یاری کوروردی
یاران اوتورور ، شمع طورور ، جام یوروردی

صوفی یوزیکی کورمکه مشتاق کچرمش
دون مست ایکن مجلسه کلسه یدی کوروردی

سینه‌م اوزره زخم غمزه‌ک راحت جاندر بکا
غمزه‌ک اوقلاریله اولمک خواب باراندر بکا
بولدی هر برشیده ذهنم کوهر معنای خاص
دکه برقطره نجاتی بحر هماندر بکا

سن بکا کلک بعید و بن سکا ایرمک محال
کیم ها اینزیره ، قونماز کیوتر کعبه‌یه

آه کیم ایکی عدم اورتاسیدر باغ وجود
برخراب آباه کلدک صبح بردر ، شام ایکی

مصراعلر :

اوکسنز اوغلان کوبکن کندی کسر

چنده کزیمک ایله زاغ عندیلب اولماز

قامو دیارده اهل هنر غریب اولماز

کیمسه نك حدی دکل تقدیری تغییر ایله مک

کوکدن نه یاغدی کیم آنی یر ایتمه دی قبول

شهزاده عبدالله حقنده کی مرثیه سندن :

دلا! جریده الفتدن آدک ایله تراش

قلندر اول که مجرّ دله ایده لر ساپاش

اسیر که جانکی کل باغلامه جهانیه کوکل

اسیر چاه فنا ایتمه یوسفی ، قازداس !

آلیر کوزی ایله باقمه جهانیه کیم کونشک

یوزینه طوغرو باقاند آقار کوزندن یاش

وجود کهنه قبادر ، سن آکا آلدانمه

که چارسوی بقاده زیان ایدر بو قماش

طایانمه شول بر آووج طوپراغه که یک آندن

هزار کرّه ثبات وبقاده بر قوزو طاش

§

اول آفتاب سعادتدن آیری خلق جهان

قارا کیوب سورونور کولکه لز کبی بی جان

قمر طوتلیمی کیم شهر ایچینه دوشدی غریبو ؟

کونش طولاندیمی کیم قاره کولق اولدی جهان

یکلمز اشك كلبر سينه لر تنورندن
 كه كوزمه كورينور عالمی آ لير طوفان
 بو حسرت و بوفراق و بو غصه و غمندن
 باشينه خاك قويوب درد ايله ديسون ياران :
 فغان و آه كيم اولدی ييكي تله كننده تباہ
 سفنديار زمان شاهزاده عبدالله !

§

كلك فغان ايدلم روزكاري آغلادلم
 بودرد ايله فلك بي قراري آغلادلم
 نه دكلو قاره كوكلو وطاش باغيرلي ايسه
 قارا بولوطلر ايله كوهساري آغلادلم
 تولر يوزي ايله شيرين سوزيني وصف ايدلم
 گل ايله كلشن ايچنده هزاري آغلادلم
 دوشوردي افسر شاهنشهي بي دست اجل
 باش آچلم ، طورلم شهرياري آغلادلم
 بوزهر قهر ايله كون و مكاني آچيدلم
 بو زجر حجر ايله دار و دياري آغلادلم

§

حيات نقديني شاهها ! عجب نثار ايتدك
 جهان و جانه نه ميل و نه اعتبار ايتدك

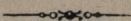
عدم دیارینه تابوت زورقن سوردك
 كوزومزك یاشنی بحر بی کنار ایتدك
 فراق و درد ایله غم کیجه سنده قوللریگی
 صباح حشره دکین وقف انتظار ایتدك
 قارا صاچك کبی باشدن آیاغه دوشوردك
 شکسته حال و پریشان وبی قرار ایتدك
 یانکجه بونجه قولگدن بر آدمی بیله یوق
 بکم ! بونجه سفردرکه اختیار ایتدك
 مکرکه کون کبی تنهاجه سایه سلطانی
 تفرج ایتدکه کیتدك ریاض رضوانی

شهبزاده محمود حقنده کی مرثیه سندن :

دنیا اوی مشقت و رنج و عنایمش
 صحن صفا دیدکلری ماتمیرا ایمش
 دولت آنک که کنیدی دنیا به ویرمه دی
 دنیای دونه میل و محبت خطا ایمش
 بردستمال ایله سیلر آخر کفن بز
 دیمز که بوکدا ایمش ، اول پادشا ایمش
 روی زمینه پر دیدیلر بز اینانمادق
 هریری بر آغیز اوله جق ازدها ایمش

خون جگرله کوز یاشی سیلاب اولوب آقر
 یاغمور یرینه درد و بلادریاغان مکر
 پرتو یرینه زهر صاچار خلقه آفتاب
 انجم خیانت ایله ایدر آدومه نظر
 طیرناقلر اوردی طیرمالادی یوزینی هلال
 چوزدی صاچن اوزون کیجه لر آه ایدوب سحر
 واحسر تا که قالدی بو حسرت قیامته
 دردا و فرقتا و دریغا ، هزار آه !

شهرزاده جم

سلطان جم دخی دیرلر . ابو الفتح سلطان محمدک ایکنجی
 اوغلی و سلطان بایزید ناینک کوچوک قارنداشیدر . (۱۸۶۴) ده
 طوغمشدر . پدرینک عهدسلطنتنده اون یاشنده ایکن قسطمونیه
 والی اولدی ، ۱۸ یاشنده قارامان والیلکنه نقل ایدلدی .
 اورالک ادبا و شعرا سندن فنون ادبیه تحصیل ایله ده
 چوجوق ایکن (خورشید و جمشید) اسمنده برمشوی یازهرق
 پدرینه تقدیم ایتشدی . تحصیل علم وادبده دوام ایله برابر
 ادمان بدنه واستعمال سلاحه اقدام ایتمکله زمانتک بنام پهوانلرندن
 وسلاحشورلرندن صاییلیردی . روایتیه کوره الیوم طوب قابو
 اوزرنده آصیلی طوران کر زمشار الیهک قولاندنی کرزایمش .

پدرلرینک و فاتیه سلطان بایزید تخت عثمانی به کچنجه ادعای وراثتله عسکر تدارک ایله بروسه به یورومش ایسه ده مغلوب اوله رق قونیه به و اورادن مصره قاچمش و ایقای حج ایتدکن صوکره بعض مفسدینک القا آتیه (۸۸۷) ده حلب و آطنه طریقله قونیه اوزرینه یورودیکي حالدینه مغلوب اولدیغندن اورویاه قاچمی مناسب کورمش و ردوس شوالیه لریله مخابره به کیریوب بونلرک کوندر دکلری کیلرله ردوسه النجا ایله مشدی. اورادن فرانسه به کوندرلدی. مناسترلرده، شاتولرده، قلعه لرده و برمدت دخی و اتیقان سراینده حبس اولندی. اون اوچ سنه درلو مختلر، مشقتلر چکدکن صوکره نهایت فرانسه قرالی سکزنجی شارل طرفندن قورتارلق ایسته نلش ایسه ده استانبولدن تبدیلاً کوندریلن قوجه مصطفی پاشا معرفتیه، علی روایه پایا آلکساندر بورزیا یدیه تسمیم ایدملکه (۹۰۱) ده نابولیده اوتوز آلتی یاشنده اولدیغی حالدیه شهیداً ارتحال ایتمشدر.

پایا کندیسنه سربست قالمق و پدرینک تختنه چکمک ایسترسه قبول نصرانیت ایتمه سنی تسکلیف ایتمشدی. سلطان جم بوتکلیفی کمال شدته ردایده رک بویله بر شرط ایله تاج و تخت عثمانی بی دکل جهان سلطانلغنی بیاه قبول ایده مه به چکی جوابیله مقابله ایله دی. جنازه سی — وصیتی اوزره — بروسه به نقل و سلطان مرهاد ثانی تره سی جوارینه دفن ایدلمشدر.

بک دکرلی بر شهزاده ایدی. کندیسی ادیب و شاعر اولدیغی

حاله اون اون بش قدر ادبا و شعرائی ندیم و مصاحب و کاتب
نامرلیله خواص بندکانی زمهره سنه بالا اداخل هر برینه حدندن
زیاده ا کرام ایله مک صورتیه ادبیاتک اعلاى شانسه همت
و خدمت ایتمشدر .

تورکی ، فارسی بر خیلی اشعاری و مرتب دیوانی واردر .
ابتدالری (سخایی) تخلص ایدردی . سو کره کندی مخلصنی
اختیار ایتمشدر [۱] .

کمال بک ، بر منتخبات کتابی ترتیب ایتمک ایستهین ابوالضیایه
یازدیغی بر مکتوبده « جم شاعر دکلدرد ؛ کیچ ! » دیمشدر .
کمال بک بو سوزی جمک دیوانی کورمه مش اولدیغنه
دلالت ایدر . اکر کورمشده دیمش ایسه موافق حقیقت
دکلدرد ؛ جمی شاعر عدا اتمه دیکمز حالده احمد پاشایی ، نظامی بی ،
نجاتی بی ده شاعر عدا اتمه مکلمز لازم کلیر . بز جمی بونلردن بک ده .
آشاعی کور میورز . بو کونکی کونده ، یعنی ادبیات حاضره مزده ،
تجویز اولنه مایه حق نقایص لفظیه و معنویه — یالکمز جمک
اشعارنده دکل — قدمانک جمله سنک آتارنده واردر .

مشارالیهک اکثر اشعاری :

[۱] بنده لرندن بولمان شعرا میاننده (سخایی) مخلصنی بر
شاعر موجود اوله سنه نظراً احتمالدرکه کندی (جم) مخلصنی اختیار
ایدنجه ترک ابتدیی مخلصی آکا یادکار اوله رق و برمشدر .

بو غربت جانہ غایت کار قیلدی
 کہ عالمدن نبی بیزار قیلدی
 کورک کوردون دونک ہمتینی
 بو غربتدہ جمی بیمار قیلدی
 بن وادی فرقتدہ جفا ایلہ ہمیشہ
 فریاد ایدرم آہ کہ فریاد رسم یوق

—

اولہلی یار دیارندن ایراق محنت ایلہ
 قیلدی بن خستہینی آوارہ دیار آریلغی
 یولندہدہ کربت غربتدن شکایتی متضمندر .

(سنت آنز) قلعه سندنہ کی محبوسیتی اثناسندنہ قلعه نیک
 دو قہسی اولان شخصک (الہنا) اسمندنہ صاحبۃ الجمال قیزی
 ایلہ معاشقہ لری واقع اولمشدر کہ بو حال شہزادہ نیک فرنک
 طور اغندہ کی آلام ومصائبنہ باشقہ جہ بررنک کدورت ویرمش
 وبرقات دہا شہرتنہ باعث اولمشدر . غزلیاتی آرہ سندنہ ، مثلاً :

مژدہ ای جان کیم ینہ جانان کلیر
 شاد اول ای تن اولمش ایکن جان کلیر
 باکہ یوز طوتدی سعادت بو کیجہ
 چون بو برجہ اول مہ تابان کلیر

دلن ای جم اول پری رخ یولنه
 پیشکش جان ویرکه خوش مهمان کلیر
 کبی بونی ایما ایده جک سلوزلره تصادف اولنور .

اشعارندن نمونه :

در توحید

سبحان من یسبح فی البرّ والبحار
 سبحان من تقدّس فی اللیل والنهار
 دانای بی نظیر و شهنشاہ بی عدیل
 سئطان هر دیار و منزّه خود از دیار
 اولدی دلیل وحدتی راهینه مهر و ماه
 اولدی گواه قدرتی صنعینه نور و نار
 اولدر معین عالم و هم صانع ازل
 اولدر قدیم و قادر و ذوالمن و کردگار
 حکمینه کوره جنبش ایدر چرخ روز و شب
 امرینه کوره گردش ایدر دور روزگار
 اول قامودن منزّه و آندن طولو قامو
 فوق ایله تحت و پیش و پس و هم یمین ، یسار
 جم رحمتی طاہکدن اومار ای کریم وحی
 دریای رحمتیکه چو یوقدر سنک کینار

غزلیاتندن :

اولدی یوزینک برقی اول زلف سمنسا
 سبحان قدیر جعل اللیل لباسا
 هر صبح آچار روزن زرمهر فلکده
 حسنک کوتنی قیلمغه ای دوست تماشا

دل جفادن قاچدی واردی کویکه
 چونکه جنت ایجره اولمازمش عذاب

شیرین لبک حلاوتی شهد و شکرده در
 نازک رخک طراوتی شمس و قرده در
 ذکرک همیشه دیلده و فکرك کولکده در
 شورک دماغم ایجره و سوزک جکرده در

اشکم ستاره سی شو قدر آقدی دیده دن
 کیم آدم عالم ایجره شهابی ستاره در

ایشیکک کعبه سی پناه مدر
 ایکی عالمده سجده کاه مدر
 حکمی وار جور ایدرسه ایتسون یار
 بنده یم بن او پادشاه مدر

ساقیا صون جام جان افزا که جانان بونده در
مطربا سازیکی پرسوز ایله سلطان بونده در

کفر زلفندن نکارک قاحمه ای بی چاره دل
کیم جمالی پرتوندن نور ایمان بونده در

دل هلاک ایدوب کوزک خنجر چکر جان اوستنه
نیجه خونیدر که قان ایتمک دیلر قان اوستنه
دلده غمزه ک تیری وار ایکن غمک کوندرمه کیم
قونمق اولماز ای صنم مهمان مهمان اوستنه [۱]

اگله مه بردم ای اجل خاکه برابر ایت بی
اوله کیم اوستمه دوشه سایه سرو قامتی
چونکه غمکدن اولورم کشف نقاب ایت ای صنم
نور جمالکی کوروب عرض ایده یم شهادتی

اول دم قانی که کعبه کویک مکان ایدی
آرامگاهی کویک اول آستان ایدی

[۱] دلده غم وار شیمدیک لطف ایله کله ای سرور
اوله ماز بر خانه ده مهمان مهمان اوستنه
دیمش اولان ندیم، مطلقا بو غزلی کوردمش اولمیدر .

اول دم قانی که سبزه لیرین تازه طوتمغه
 اول کلستانده یا شلم آب روان ایدی
 اول دم قانی که سایه بر هما کبی
 ظل ظلیل گرد رهک سایبان ایدی
 اول دم قانی که مرغ دله آستانکک
 هرکوشه مشرفی بر آشیان ایدی
 اول دم قانی که مسکن ایدی ایشیکک جمه
 حیفاکه کچدی بیلمه دک اول خوش زمان ایدی

روماده ایکن سویله دیکی :

جام جم نوش ایله ای جم بو فرنگستاندر
 هر قولک باشینه یازیلان کلیر دوراندر
 مطلقه قصیده مشهوره شیمدی به قدر کورولن دیوانلرینک
 هیچ برنده موجود اولمادیغی و بعض قدیم مجموعه لرده بر ایکی
 ینک محرف و خصوصیه :

بو قصیده دیندی نام حضرت شهزاده یه
 یاد ایدوب اول مجلسی آقان کوزمدن قاندر
 خسرو شهزاد کاندر ، یادکار شاه روم
 کیمدر اول ، ظل خدا خان زاده جم سلطاندر

بیتلریله مدیل کورلدیکی ایچون بعضلری ، از جمله صاحب
 تذکره لطیفی بونک شهزاده مشارالیهک شاعر لرندن سعیدینک

اولدیغنه ذاهب اولمش ایسه ده کندی زاده طبعی اولدیغی
 محقق وشوقدرکه ذکر اولنان ایکی بیتک سعدی طرفندن تذیل
 ایدلمش اولمسه سی ملحوظدر .

سلطان جم نامنه حسن بن محمود البیاتی ناهنده بر ذاتک
 (اوغوزنامه) نك سلاله آل عثمان حقنده کی معلومات تاریخیه دن
 بالاقیتباس (جام جم آیین) عنوانیه یازدیغی بر اثرده مشار الیه
 طرفندن والدهسنه الك صوئک کوندرلمش اولمق اوزره مندرج
 بولنان بر مکتوب منظوم کندی سرگذشته متعلق و اولدجه
 بر قیمت تاریخیه یی حائز آتاردن اولدیغندن بروجه آتی نقل
 اولندی. مؤلف کتاب، که اوغوز قومنک (بیات) قبیله سندندر،
 دیر که : [۱]

۸۸۶ خالانده حجاج دمشق ایله کعبه معظمه یه کیتمشدم .
 اول مقام عالیده حسب حال اوله رق شو غزلی سویله مشدم [۲] :

دارم دلی چه سان دل مملو ز محنت و غم
 آری زغم تهی نیست یک لحظه نسل آدم

غزلی بعض احباب یازدیله . او اثناده مصر سمتندن حج
 شریفه کلن سلاله آل عثماندن سلطان جم حضر تلیینه قدر
 واصل اولمش . تورکجه اوله رق شو وجه ایله تنظیر بویورمشلر :

هر چند آدمی زاد اولماز جهانده بی غم
 غم صوکی شادلقدر ای دل طارمله اپسم

[۱] مآلاً آندی.

[۲] غزاک یالکز مطلبی آلینوب قصوری ترک ایدلی.

سلطانلق اولماز ایسه درویشلک ده خوشدر
 کورنیجه ترك ایدندی تخت ایله تاجی ادهم
 اولسهك شهنشه روم اولمازدی جم نصیبك
 بیك شکر اولدی روزی بودولت معظم
 بزم صفایی خوش طوت شوق اوزره مروه حتی
 نوش ایله جام وحدت عشرت دمیدرای جم

مناسبت روحانیه ملاقات جسمانیه بادی اولوب شرف دست
 بوسلریله سر افراز اولدیغمده (اوغوزنامه) دن بو مختصرک
 تسویدینی مراد بویورمه لریله برهفته ده اتمام ایدوب (جام جم آیین)
 نامیه بالتوسیم تقدیم ایتدم .

رقاق بیلدن صوکره مصره واروب حج شریفده ملاقات
 اولنان محرم آغارندن سلیمان آگاهه والده معظمه لری خدمتده
 ایدی کورولوب تفقد حال اولندوقده :

جم جامنی صیمشدی ، ریم پایا [۱] کافر شوم
 اولمشدی شهد عمری زهر اجلله زقوم

مضمونی ظاهر اولدی . چونکه اغای مرقومک حرم محتر -
 ملریله رومه [استانبوله] وارمه سی محتمل ایدی . بعض حسب -

[۱ ریم پایا = پایا . بوراده (ریم) رومادیمک اوله جقدر .

حال منظومه‌لری، که حال حیاتنده والدہ لرینه ارسال ایتمشلر ایدی،
بوداعی‌یه ایرشدکده تخمیس ایله دم .

بوذات، مشارالیهک وفاتنه برده تاریخ سویله‌مش. بوتاریخ
شہزادہ نک ارتحالی (۹۰۰) اولق اوزره تعین ایدیور .

صورت مکتوب منظوم

ردوس عزمینی صامه والدہ امر عجیب آنجق
باشه یازو ایمش روزازل حقدن نصیب آنجق
سنک هجرک بنی زار ایتدی صدق ایله حلال ایله
بو حسرت حشره قالدی ایدلم صبر وشکیب انجق
قدیمی رسمدر [۲] شہزادہ لر دعوای تحت ایلر
کزند ملک و دین حاشا ایله شخص ادیب انجق
واروب حج ایله یوب الحمد لله مصره کلده
کوکل سودای خام ایله ایدوب فکر عجیب انجق
صیغینوب حقه شامک عسکریله رومه عزم ایتدک
واروب (انکوری) ده اولمادی روزی برزیب انجق
چو فرصت بولمایوب مصر اوزله یوب رادوسه وارلدی
غرضله یازماغین بالیوس [۳] کتاب دلفریب [۴] انجق

[۲] رسم = عادت .

[۳] بالیوس = ایلیچی، قونسلوس .

[۴] کتاب = مکتوب .

بزی مصره صالیویردرمه‌دی، آلیقودی آخر
 صیدی عهدی (میقال) مایستوری بی شک وریب [۵] انجق
 بلایه مبتلا اولدق ردوسک حیل‌سن آکمه
 بودرده چاره بولماز عیسویدن بیک طیب انجق
 فرانجه [۶] یه اولوب طالب انک دفعینه سعی ایتدی
 یاپلدی یدی قات بر قله پولیایه قریب انجق
 کیروب قالیونه کیتدک، فوچیدن قوقمش صولر ایچدک
 غدامز پکسمات، زیتون ایدی قصب [۷] الحیب انجق
 قارایه ایندی قالیون طشره چیققدق قله‌یه کیردک
 اولومه راضی اولدق صاقلادی حیّ مجیب انجق
 قالب پزمرده قاچ ییل پاییه تسلیم ایدوب دشمن
 آلوب کیتدی بزی سرهنک ارباب صلیب انجق
 (بدون) سمتینه صاتمق ایسته‌دی ریم پایا قهر ایله
 که تحصیل ایدینه اسلامدن مال وکسیب انجق
 صاقندم دین اسلامی واصل اولمادم راضی
 ایدرمی اهل حق قصدین خردمند لیب انجق
 فرانجه ایلچی صالیدی ایسته‌یوب مکتوب کوندردی

[۵] طوغروسی رانک فتحی ویانک سکونیله در .

[۶] فرانسه .

[۷] بونک‌ده طوغروسی قافک وصادک فتحه‌لریله در .

هدایای کزینله باد پای زر رکیب انجق
 سوزینه ریم پایا اولمادی قائل ایکی جانبدن
 آلایلر دوزدیله اوغراش ایچون باغلانندی طیب انجق
 صیبوب پایایی حریمیجه فرانجه به بزی آلدی
 کهی اظهار لطف ایتدی کهی ویردی نهیب انجق
 شول اوغراش بوزدی پایا حیله سن بزده خلاص اولدق
 ایرشدی عون سبحانی نجات ، الویردی شیب انجق
 یمه ایچمه فراواندر غم ایام هضم اولماز
 طولو نان ایله نعمتدر ، فراز ایله نشیب انجق
 غدامز شهد ایسه زقوم اولور بد خواه صوتمقله
 آغیز آجیلغن دفع ایله من ایوا و سیب آنجق
 دعا ایدک بزه ای دوستلر ایمان اوله روزی
 تحمل مشکل اولدی عاشقه عالم رقیب انجق

حمدی

شعراى عثمانیه دن « صاحب خمسہ » اولانلرک بریدر . آق
 شمس الدین مرحومک کوچوک اوغلیدر . اوائل حالنده طریق
 علمه سلوک ایتمش ایسه ده سوکره طریقدن فراغتله اختیار عزلت
 وانزوا ایله دی . ملا جامینک (یوسف و زلیخا) سنی بعض

الحاقات ایله ترجمه ایتمشدر . زواللی آدم، قارنداشلرندن چکمه-
دیگی ادا وجفا قالمادی . حتی کندی حالی حضرت یوسفک
اخوان یوزندن دوچار اولدینی بلیاته مشابه بولدیفندن کتاب
مذکوری ترجمه به بحال سبب اولمشدر که مقدمه ده بوراسنی
کندی ده شو وجه ایله بیان ایلر :

اعنی نور بیاض مشرق دین	قطب ارشاد شیخ شمس الدین
طفل فرزند ایدم اکا بوفقی	اولمشیدی ضعیف حضرت پیر
بکا ایلردی شفقت ایله نظر	دیرایدی: اولماسه بو اوغلم اکر
کیدر ایدم بو دار محنتدن	درد و غمندن ، بلای رقتدن
آه کیم بو یتیمی یوسف وار	قیلیسردر جفای اخوه سی زار
چونکه ایتدی وفات حضرت پیر	ایتدی لر نه دیدیسه بی تقصیر
کیتدی اول غمده بن مقیم اولدم	جوردن سفته دل یتیم اولدم
یوسف ایرمش بلاسی غایتنه	ایرمدم بن جفا نهسایتنه
افک اخوانی ایتدی ظلم و حسد	بونلرک ظلمی کندیلردن اشد

شاعر ذاتیدن منقولدرکه کتابنی بعدالترجمه سلطان بایزیده
تقدیم ایله دیسه ده هر نصلسه قرین رغبت والتفات اولمادیغندن
جانی صیقیلوب پادشاهک مدحنده یازدینی ابیاتی کتابندن طی
ایله بونک یرینه غالمده خریدار متاع معرفت قالمادی یولنده
شکایت آمیز سوزلر یازمشدر .

(یوسف وزلیخا) خلق آره سنده زیاده رغبت و شهرت

بولغله نسخه لرینی کنددی یازوب ساتار واثانیله مرفهاً تعیش
ایدردی .

فی الحقیقه حمدینک (یوسف وزلیخا) سی آثار قدما بیننده
کرك موضوعنك نصوص فرقانیه یه موافق اولماسی كرك نظمك
سلاست و بلاغتی جهتیله اك مقبول و قیمتدار آثار دندر .

بوندن باشقه مولد نبویسی ، محمدیه سی . تحفة العشاقی و قیافت
نامه سی واردرکه جمله سی منظومدر . غزل وادیسنده دخی
سوزلری وار ایسه ده حلاوت و لطافتدن عاری و (یوسف وزلیخا)
سی احسن آثاریدر .

شقایقه یازلدیغنه کوره (۹۱۷) ده ، نجاتینک وفات
ایتدیکی سنه ده ارتحال ایلدی . بولیده (کوینوک) قصبه سنده
پدرینک قبری یاننده مدفوندر .

صاحب تذکره ریاضی دیرکه :

« کمال پاشا زاده یه مسنددرکه — حمدینک یوسف وزلیخا -
سنی اوکجه کورمش اولایدم نظم یوسف وزلیخادن دم
اورمازدم — بویورمشلر » .

(یوسف وزلیخا) دن

توحید باری :

نام اعلاى مبدع متعال	افتتاح كلام اهل کمال
ذکر ایدن بالغد و والاصال	ایر مهدی حمدی منتهاسینه

ذاتی لیس کمشه شیء	صفت کلی فیہ کلّ مقال
چونکہ آنسز وجودی یوق شیئک	اولہمی آکاضدوند و مثال
غیری اثبات ایدرمی عینی اولان	کر چه و همه کلور بورسمه خیال
همه عالم ضیاء نور الله	لیس فی جبتی سو الوجود آله

§

تا کہ ایتدی ظهور نور وجود	اولدی آنکله هر ضیا موجود
کلمه سه عالم وجوده ضیا	نور اولمازدی شاهده مشهود
تاره حصرا یمه سیدی نوری رحیم	سایه آدمه قیلاردی سجود
سایه دن نوره سجده ایلر ایدی	اولسه عیننده ذره دکلو شهود
نور اولماسه ظاهر ازلہمی هیچ	ظل ممدود وضوء نا محدود
همه عالم ...	.....

§

نه ایچون خلق اولندی انس ایلہ جان	بولوق ایچون خزینہ پنهان
مخزنی اول خزینہ نک جاندر	جانگی بیل کہ بوله سک جانان
ولی یوقلق کلیدی وارلقدر	آچ کلیدی کہ اوله کنج عیان
وار دیدیکک چومعنیده یوقدر	ننکدر عارفه بو نام و نشان
بو سوزک معنیسینه شاهده در	آیت (کلّ من علیها فان)
همه عالم ..	.....

§

تا کہ ایتدی طلوع نور قدم	منکشف اولدی بو ظلام عدم

عالمی ذرّہ ، ذرّہ بی عالم	نظر آیدن بنور ایله کوردی
صورتا فرق ایتمدی ظل عدم	ذره معینده نوردر اما
اعتبار عدمدن اورمهدی دم	عدم اعتباره واقف اولان
سرّ توحیدی بولمادی آدم	ایتمه نیجه اضافتی اسقاط
.....	همه عالم . . .

§

یوسف قلبه اولمادی مالک	عشق مصرینه اولمایان سالک
عشق ایله هالک اولماسه سالک	وجه معشوقه نیجه واصل اولور
کلهها یتهی الی ذلک	عشقدر اصلی جمله اشیانک
دوجهان دولتینه اول مالک	عشق حقه اوکیم که طالبدر
عشقسز اولسه کلّ شی هالک	عشقسز اولسه هر وجود عدم
.....	همه عالم . . .

§

کرچه نقاشه نقشی اولدی اثر	حمدی نقاش نقشه ایله نظر
اثرندن مؤثرینه نظر	فکری اولدی فکار آنک که قیلار
لایق اولماز بوسکه یه هر زر	معرفت سکه مبارکدر
هرکه شوق دلی ایله بوله فر	بولمادی شمع دله نوریقین
ذوق توحیده ایردک ایسه اکر	کوش جانده مکرر ایله بونی
لیس فی جبتی سوی الوجود آله	همه عالم ضیاء نورالله

افتراق پدر و پسر

بنه قعرندن ایله دی آهی	ینه یعقوب قوچدی اول ماهی
دیددی ای نور اولان بوجان کوزینه!	یوزینی یینه اوردی کل یوزینه
خال و خدی فراقی داغ پدر	ای یوزی شعله چراغ پدر
علم حکمت شرابیدر نوش ایت	سکاپند ایلم آنی کوس ایت
خاطرک یادی ایله شاد ایله	هرایشکده خدای یاد ایله
غافل اولمق خطادر ای عاقل	قلبکی ایتمه بر نفس غافل
حسی الله لاله سواه	دی بونی کلسه بر بلاناگاه :
کلستان اولدی آکا نار عظیم	او قودی بونی جدک ابراهیم
اکا برد و سلام ایدر ناری	هرکه حقندن طلب قیلار یاری
سن دخی دائم آک بومهجوری	ین اونوتم سن کوزم نوری

مطلع داستان

اولدی پرموج خوش خروش ایتدی	ینه دریای عشق جوش ایتدی
بولدی دربقا خزینه سنی	آنده غرق ایله ین سفینه سنی
که حریق اولدی هرکه اولدی غریق	آتشیندر مکر بو بحر عمیق
چاه بابلده بند ایدن ملکی	عشقدر بی قرار ایدن فلکی
عشق ایله اولسه دوست باغیدر	دل بی عشق سینه داغیدر
جان که بی عشق اوله اولمایه حی	تن بی عشق لاشه لاشی
کندینک غیری آکا درد ایلر	عشق دردی که مردی فردایلر
غارت ایله دی خاتمانلری عشق	بنده ایدندی نیجه خانلری عشق

قدسی مجنون ایدن بوسودادر آرا یرده بهانه لیلاددر
 لذت عشق بولماسه پرویز لب شیریندن ایبرایدی کریز
 ایچدی فرهاد عشق جامینی ویردی شیرینه جان شرینی
 وامق آلماسه عشقندن وایه باقماز ایدی عذار عذرایه
 منکر ایسه کاکر بوغوغایه نظر ایت قصه زلیخایه

صفت زلیخا

ملك مغربده وارایدی برشاه رام ایدی بویروغینه ملك وسپاه
 حق اکلورمش ایدی بردختر یوزی آینه مشتری اختر
 کرچه حسنی بیانه صیغمازدی نیته کیم عشق جانه صیغمازدی
 لیک برحرف ایشیت کتابندن دیهیم ذره آفتابندن
 قامتی سرو باغ رحمتدی برک وباری صفا ولذتدی
 آب لطف ایله بولدی چونکه بنا خلعت اولمش ایدی لطافت اکا
 دام عقل ایدی فرقنک موی فرق اولناردی مشکدن بوی
 ایکی دیجور تار زلفیقی لیل ایچنده نهار مایینی
 آلتی لوح نور ایدوب الله سبق [۱] حسن آیردی آندن ماه
 عارضی جنته نمونه ایدی کللری آنده کونه کونه ایدی
 دهنی صیغمادی آنک سخنه برسخن صیغماز ایکن اول دهنه
 لطف ایله کولسه لعل خندانى عقده دل آچاردی دندانی

کون کبی طوغدی چون اوسیمین بر ییلدی اکیسکاکن قول اولدی قمر
 بر کوموش لوح ایدی اوسینه همان اول کوموش لوحه نقشبند جهان
 ایکی رسم ایله مش ترنجبه کبی بر کل اوستنده ایکی غنجه کبی
 ایکی ساعد ایکی سبیکه سیم اومار آندن زکات در یتیم
 بودورک کزیده شاعر لری اسامی و بعض ایات و اشعاری زیرده
 یازیلانلر در :

سعدی

سلطان جمک کاتبی و نشانجیسی ایدی . اسمی (سعدالله) ،
 مولدی (سیروز) در . شهزاده ، اوروپاده ایکن تجسس اخبار
 اچون استانبوله کوندر شدی . ردوسدن کمی به بینوب از میره
 چکش و تبدیل قیافتله استانبوله کله جکی صیره ده طو تلمش و صو کره
 سزملکله امر پادشاهی ایله بوغدورولوب نعشی دریاه آتلمشدر .
 بو بیتلر آنکدر :

تماشا کاه عشاقه جمالک کبی باغ اولماز
 بو روشندر که عالمده کوزه هر کز یساغ اولماز

فارغ اولدم ای صنم سا گه هوادار اولمادن
 کل یوز کچون هر سحر بلبل کبی زار اولمادن
 بن الم چکدم غم سودای زلفسکدن سنک
 چونکه سن ال چکمه دک اغیار ایله یار اولمادن

جمالی

یاقرامانی، یاخود بروسه لیدر. فاتح زمانه یتشمش، مشارالیه
نامنه (ها و هایون نامه) اسمنده بر کتاب یازمشدر. بویتلر اونکدر.

آقدی کوکلم صوکی بر دلبرک دیدارینه
طور موسادن بتر یاندم تجلی نارینه

سَر کشلک ایتمک آنجق سرویده قالدی. یوقسه
طوبی باتش اینزیروبدر اول قدّ منتهایه

ملاعذاری

کرمیانلیدر. اسمی (قاسم) در. شیخ الشعرا شیخینک
همشیره زاده سیدر. ولطنی اولان کوتاهیهدده تحصیل علم ایتدکن
صوکره ینه اوراده تدریس ایله اشتغال ایله مشدی.

آزوقته شهرت فضیلتی شایع و کیده رک سمع هایونه واصل
اولغله ابتدا آماسیه مدرسی، بعده قلندرخانه، ادرنه ده اوج
شرفه لی و سخن ثمان مدرسه لری مدرسلکلر ایله تلطیف اولندی.
نشر علوم و معارفله اشتغال اوزره ایکن (۹۰۱) ده ارتحال
ایله دی. قبری ایوبده، حضرت خالد رضی الله عنہک مرقد
منورلری قربنده در.

مرویدرکه اثنای تدریسده اوج بش سطری بردرس ایدوب
 مناسبت مقام اوزره ، صرف ، نحو ، معانی ، منطق و سائرده
 بر چوق مسائل مهمه پی تقریر و توضیح صورتیه طلبه نك جهت
 جهت استفاده سنه همت ایدوب ایام تعطیلیده ایسه یازین بعض
 سیرانکاهلرده ، قیشین کندی خانه سنده دانشمندان طلبه سیله طعام
 زمانه قدر مصاحبات علمیه ده بولتور ، بعدالطعام اكله نه رك
 وقت کچیرر ایش .

شرح موافقه حاشیه سی ودها بعض تألیقاتی واردر . اشعاری ده خیلی
 کوزلدر . اکثری ار جوزه نو عندندر بو بر قاج بیت زاده طبع لطیفیدر :

سرو دیوانه هوای قد دلجویندن
 سدره آشفته و حیران کیده مز کویندن

صاقین آهمدن ای نکار صاقین
 کینه جو در بو روز کار صاقین
 طوقونور چرخکه فلک بر کون
 یرده قالماز بو آه وزار صاقین
 بن نه خام کدر و یرهم سا گه
 کوکلکه کله سون غبار صاقین

دله سَنَك ملامت اولدی سیر
بولماسون تیرك انكسار صاقین

قطعه

بر یا کا کشتکیر عشق نکار
بر یا کا آتش غم دلدار
بیله نم هانکیسیله طوتوشه یم
وقنا ربنا عذاب النار

صمعی

قسطمونیلیدر . نجاتی بکک شا کرد خاصی وشهزاده
حمودک دیوان کاتبی ایدی . بو مناسبتله « نجاتی صنعیسی »
دینلدیکی کبی کاتب صنعی دخی دینیلیدی .

نجاتی بکک وفاتندن چوق کچمه دن بوده وفات ایتمشدر .
مزاری آیدین داخلنده ایمش . بو بیتلر اونکدر :

یاشلی کوزومه زلف سیهکاره کورندی
ای مردم کشتی سوینک قاره کورندی

خلقه بن سرّیکی فاش ایتمه دن ای غنجه دهن
بیلدیلر حالمی هپ چاک کریبانمدن

شوقی

ادرنه لیدر . اسمی (یوسف) در . بو دخی شهزاده
محمودک دیوان کاتب لرندن ایدی . بونک ایچون « کاتب شوقی »
عنوانیه شهرت بولمشدر . شعرده اولدینی کبی انشاده وحسن
خطده دخی ماهر ایدی .

عثمانلی تاریخچی یازمشدر دیرلر . مزارای غلطده ایمش .
تورکی وفارسی اشعار و مرتب دیوانی واردر . بو بیتلر
اونکدر :

آه ایله یچک یاش دوکولور دیده تر دن
برک کل بادام کبی باد سحر دن

شو بیقی تحف بر جناسی مشتملدر :

سد چکدی تیغ غمزه سی باشیمه لطف ایدوب
ایردی بو دولت ایله کوکل عمر سر مرده

کمال

(صاری کمال) عنوانیه مشهوردر . برغمه لیدر . صدر اعظم

محمود پاشانك دائرہ سی خدمہ سنہ معلمك ایدردی . صوکره
 پاشانك ادرنه جوارنده (خاص کوی) قریہ سنده کی مدرسه سنہ
 مدرس اولمشدی . افندیسنك وقوع شهادتی اوزرینه مشارالیهك
 قریه مذکورہ ده کی چفتلککنه چکیلهرک زراعتله اشتغاله باشلادی .
 مرتب دیوانی ووصافدن مترجم (ترجمان البلاغه) اسمنده انشایه
 متعلق بر اثری واردرکه زماننده خیلی رغبت وشهرته مظهر
 اولمشدر .

شو بیت اونکدر :

ای طفل نه در خاک ایله بازیچه ایدرسک
 کیم کوکلزی گاه یاپار گاه ییقارسک

وصفی

سیروز داخلنده دمیر حصارلیدر . قضاتدن ایدی . معلقره
 قاضیسی ایکن وفات ایتدی . دیوانی واردر . شو بیتلر
 اونکدر :

سن سهی سروی کلستانده تماشا امچون آب
 باشدن آیاغه کوز اولمشدر دکل یر یر حباب

ینه بر شوخ جفا پیشه کوزل دلدارک
 اوغرین اوغرین باقیشی عقلمی تالان ایتدی

بر مه نامهر ایچون چرخ ایتدی سرگردان بی
کور نصل بر کون ایچون حفظ ایله مش دوران بی

غزل

مهر گله ا کر خاک اوله بوسینه چاکم
تا حشره دکین بوی محبت ویره خاکم
اولدر بی کیم شول قدرم درد و غمکله
یانمده حیاتمدرر ای دوست هلام
باکم اول ایدی کیم بی اولدرمه یه چشمک
چون چشمکی کوردم صنما قالمادی باکم
قهرمدن آنک هر طرفن سیل غم ایتدم
سن ماهه نظر قیلدیغیچون دیده باکم
کر زلفی هواسیله تم چاک اوله وصفی
تا حشره دکین بوی محبت ویره خاکم

مهری خاتون

آماسیه لیدر . (بلای) مخلص بر قاضینک قیزیدر . سنان
پاشازاده اسکندر چلبی ایله معاشقه لری اولوب چلبی حقیقده بعض
غزل لر سویله مش واز جمله برغزلینک مقطوعنده نامنی تصریحاً :

ایردی چون آب حیاته مهری اولمز حشره‌دک
کوردی چون ظلمت شبنده اول عیان اسکندری

دیش اولدینی ایچون بعضلرینک سوء ظنی دعوت ایتمش
ایسه‌ده دامن عفتنک هیچ بروقت لکه‌دار اولمادینی متفق علیهدر.
ذکراولنان غزلک تمامی شودر :

خوابدن آچدم کوزم ناکاه قالدردم سری
قارشیمه کوردم طورور بر ماه چهره دلبری

طالم سعد اولدی یاخود قدره ایردم غالباً
کیم محلام [*] ایچره کوردم کیچه طوغمش مشتری
کوزیمی آچوب یومنجه اولدی چشممدن نهان
شویله تشخیص ایلم کیم یا ملکدر یا پری

اکثر اشعاری نجاتی‌یه نظیره‌در . مرتب دیوانی واردر .
بو بر قاچ بیت دخی اونکدر :

دیدم یوزیکی کورمه‌دم اولکی کور شده
کشف ایتدی نقابینی هان دیدی: کور ایشه

بن اوماردم که سنی یار وفادار اوله‌سک
کیم بیلردی که سنی بویله جفا کار اوله‌سک

[*] محله، بوراده سمت اقامتگاه، معناسنه‌در.

بد دعا ایتمزم اما که خدادن دیلرم
بر سنک کیبی جفا کاره هوادار اولهسک

نجاتی به نظیره :

آتش غمده کباب اولدی جگر دونه دونه
کوکله چیقدی دخاتمله شرر دونه دونه
دل دروننده طوتشدی یینه بر شمع کبی
تن خیالیکه فیر اولدی یئر [یانار] دونه دونه

بشنجی دور

بو دور ، علما و فضلا و ادباسنک کثرتی وهر برینک علو
اقتدار و مزیتی جهتیله اولکی دورلرک جمله سنه فائق عد اولنور .
بوده محضا سلطان سلیم اولک همت عالیهسی سایهسنده در .

آز زمانده چوق ایشرا ایش ایدی سایهسی اولمش ایدی عالمکیر

شمس عصر ایدی، عصرده شمسک ظلی مدود اولور زمانی قصیر
 تجلیسنه مظهر اولان پادشاه حضرتلری، طقوز سنه دن عبارت
 عهد سلطنتی تنظیم امور حکومتله اسباب جهانگیری وغالیته حصر
 ایله مش اولمقله بر ابر خالی زمانلری یا علملر اوادبا ایله مصاحبه ویا کتاب
 مطالعه ایده رک امرار ایله دیکی کبی اصحاب لیاقتی، درجه استحقاق لرینه
 کوره، پایه وعطیه ایله تلطیف وتطیب وتشویق دن کری
 طور مامشدر. حتی مصرده بولندیفی اثناده ادیس بتلیسینک
 تبریک مظفریاتی متضمن تنظیم وتقدیم ایله دیکی بر قصیده به جائزه
 اوله رق بش یوز آلتون احسان ایتدکن ماعدا بیوجک بر
 قطار ایله خانه سنه بر چوق اشیا کرابها کوندرمش، ادیس
 ایسه نائل اولدیفی شو لطف عظیم پادشاهیدن طولانی شکرانه
 اولمق اوزره یوز آلتونه بر کوله آلوب اسمنی (معنوق)
 قویقدن صوکره آزاد ایتمشدر.

بازیچه افکار قبیلندن اوله رق نظم اشعار ایله ده اشتغال ایدردی.
 مخلصی (سلیمی) دره. فارسی دیوانی مرتبدر. رومده اک کوزل
 فارسی شعر سویا یینلرک برنجیسیدر دینیله بیلیر. بر دیوانچه
 تشکیل ایده جک قدر تورکجه اشعاری موجود اولدیفی
 و (تاج التواریخ) ده :

تورکی و فارسی و تباری

نظم ایدردی نفیس اشعاری

دیندیکی حالدی غریبدرکه بعض تذکره لر :

« بن یاتهم لایقمی او کمدی اول آیاغن طوره

سرونزم دیک بن اولدکده نمازم قیلماسون

یتندن باشقه تورکجه شعر سویله مه مشدر « دیمشدر و بو
سوز لریله تاریخ ادبیاتمزه پک بویوک و قوفسزلق کوسترمشدر در . کمال
بک دیرکه :

« حکومتی متعلق افعالی شو یله طورسون بازیچه افکار اولان
اشعارنده بیله زماننک حالی اولان لفظ پردازلق کبی سیئه لردن
اثر بیله کوروله من . قلمندن هر نه صادر اولدیسه مصادمه
سحاب ایچنده ظهور ایدن برق چهان کبی هیجان افکار و
وجدان آره سنده جو ال اولمش بر نور معرفتدرکه قائلنک حکمت
و حماسه و یاشوق و محبتی دائر اولان احوال قلبیه سنی ایضاح ایدر .

الهی ! ترا زبید این پادشاهی

که هر پادشه را تو پشت و پناهی

مطلعی مناجاتی بر لوحه ایله تر به سنده آصیلیدر . الحاصل
مشارالیه سلاطین عثمانیه نیک اک بویوک بر شاعریدر . دولتک
اک شانلی بر قهرمانی اولدینی کی . «

اشعار نندن نمونه

(توحید) نندن :

منجلی آینه دلده نقوش کائنات
ایش او مرآت مصفایه جلا و یرمکده در
محو ایدنجه ماسوایی نورحق ایله ظهور
مقصد آنجق قلبه بویله انجلا و یرمکده در

مناجات :

یا محو ایت لوح عصیانندن بو عبد پر قصور اسمن
چیقار یارب یا خود اسماء حسندان غفور اسمن

عزلیاتندن :

مردم دیده مه بیلم نه فسون ایتدی فلک
کریه می قیلدی فزون ، اشکمی خون ایتدی فلک
شیرلر پنجه قهرمده اولور کن لرزان
بنی بر کوزلری آهویه زبون ایتدی فلک

بز بلبیل محرق دم کلزار فراقز
آتش کیسلیر کچسه صبا کلشنمزدن

اتحاد ایتنرسه ملت داغدار ایله بنی
کوشه قبرمده حتی بی قرار ایله بنی

مجموع نشو و ندن بی تاب چشمی
آنکچون عاشقک بر آب چشمی

مصراع

کوزلرک فتنده ابروئک ایله انبازمی که ؟
دل آ صلماغه ایور زلفکه جانبازمی که ؟
بزی قهر ایله دیکک لطفکه آ غازی که ؟
نیکی [*]، شیوه می که ، جور می که ، ناز می که ؟

§

دلی صید ایتمده عالم بیلیر استادلغک
کی صاقین عالمه بایسلغایه بیدادلغک
بیلغزم سرئی نهدر بیدش ایکن یادلغک
نیکی . . . . .

§

دل نهدر نسنه می وار عشق اودینه یاقمادیغک
عشق زنجیرینه کردنی قودک طاقمادیغک
بی کوردکده یوزک دوندوربن باقمادیغک
نیکی . . . . .

§

قصد ایدر خونی کوزک ختمجر ایله جانمزه
 بی کینه کیرمه بزم پادشهم قائمزه
 بزدن اعراض ایدوبن کله دیکک یانمزه
 نیکی . . . .

§

بو سلیمی قولنگه جورى روان ایله دیکک
 بونجه صدقن ره عشقکده یالان ایله دیکک
 یوزینی کوستروبین پینه نهان ایله دیکک
 نیکی، شیوه می که ، جور می که ، ناز می که ؟

ذاتی

باشنجی دوزک استاد شعر اسیدر . بالیکسریلیدر . اسمی
 (عوض) درکه تاریخ ولادتى اولان ۸۷۶ سنه سنلی کوستریر .
 اوائل حالنده موزه دوز ، یعنی چیزمه جی ایدی . سلطان
 یازید زماننده ترک صنعتله استانبوله کلدی . سلیم اول و سلیمان
 قانونی زمانلرینی ادراک ایتمشدر . زمان اشتهاری سلیم اول
 عهدیدر .

بو اوچ پادشاهی بر طاقیم قصائد ایله مدح ایدرک احسان
 والتفاتلرینه نائل اولمشدر . حتی سلطان سلیمه تقدیم ایله دیککی
 بر قصیده نك ایااتندن بولنان :

سرورا بر بنده بی قیددر قابوگده عدل
طوته مازدی آنی زنجیره چکوب نوشیروان [۱]
بتی طرف پادشاهیدن بالخاصه تقدیر اولمشدر .

استانبوله کلنجه قاضیق طریقنه سلوک ایتک ایسته دیسه ده
مبتنی اولدیغی صمم حصول املنه مانع اولمش و صوکره تولیت
کبی بعض خدمتیر تکلیف اولندی ایسه ده کرک طرف
پادشاهیدن کرک صدراعظم علی پاشا ایله بعض اکابردن آلدیغی
سالیانه وعطیه لره قناعتله بر خدمت و مأموریت قبول ایتمه بهرک
اولدقجه مرفهانه و آزاده سرانه یاشامقده بولمش ایدی . حیفا که
حامی و منعم لرینک بر برینی متعاقب وقوع وفاتلری حسیله
معیشتی خیلیدن خیلی سکتهدار اولمش و هله ایس پاشانک
صدارتنده عموم زوائد خواران صیره سنده بونکده تخصیصاتی
قطع ایدلمکله زوالینک الی بوکرنده قالمش ایدی .

برمدت صوکره بایزیدجامعی حولیسنه کیرنلر ذاتی بی اوراده
بیزمرده بر قیافتله بر دکانچه ده قاعد بولورلردی . موزه دوز
بودغه رمال اولمشدی . « وفق » یابه بیله جکنی سویلیوردی .
دکانچه سنی زیارت ایدنلر آرزوکلدی . رمل دوکدرمک ،
وفق یاپدرمق ایسته ینلر بو « کاهن مشهور » مراجعت ایدرلردی .

(۱) روایات تاریخیه دندرکه نوشیروان (عدالت) نامه آلتوندن بر
طوب یاپدیروب دیوان کونلری اوتوردیغی تخنک طاوانه یه آلتون
بر زنجیر ایله آصدیرر وکوزینی اوندن آیرمازمش .

دكان نوھوسان ادب ایچون دخی بر مرجع حالی آلدی . آره
صیره اورایه کیده رك شعر لرینی تنقید وتصحیح اولمق اوزره
رماله عرض ایدرلردی . اوده هر برینه دائر بز درلو بیان
ملاحظه ایدردی . شاعر یحیی بك ، خیالی ، باقی بو نوھوسلر
میانشده داخل ایدیلر . نه فائده كه زوارك كثرتی شاعرك ضرورتدن
بری بر حالده یاشایه بیلمه سنی تأمین ایتزدی .

سنه لرجه مدت بو حال اوزره یاشادی . سنك كیتدكچه
ایلر یله مه سنه بار فقر و ضرورت دخی منضم اوله سیله بلی ایگی
قات اولمشدی .

عاشق چلبی دیركه : «مرحومك اوی صاری كز محله سنده
ایدی . هر كون پیاده جه دكانه كیدوب كلیردی . النده عصا
طاشیردی . چامورلو كونلرده عصاصنه طایانیردی . چوق
كچمه دن دكانه دوامدن قالدی . ضعف پیری آفتن آلدی .
اوی قربنده قوجه ابراهیم پاشا حامی جوارنده بر دكان
طوتوب بر زمانده اوراسنی آلت هنكامه (جمعیت) ایدوب
جمع شعر ایلادی .» الحاصل :

« اولماز ایشی شاعرك مرتب »

مضمونه ماصدق بر حالده ، كمال فقر و احتیاج ایچنده (۹۵۳)
رمضانك نصف اخیرنده وفات ایلمشدی . ادرنه قاپوسی خارچنده
ایوبه کیده جك طریق اوزرنده مدفوندر .

ضیا پاشانک ذاتی بی « آواره و دلشکسته » لکنه توصیف
ایدیشی شاعرک حیاتی بویه پریشان روزگار اولهرق کچیرمش
اولهسندن طولاییدر .

عاشق چلبی دیرکه: کسندن استماع ایتدیکم اوزره ۱۴۰۰ عددینه
۱۷۰۰ عددی آرمسده غزلیاتی ۴۰۰۰ی متجاوز قصائدی، دیوانی .
(شمع و پروانه) ، (فرخ نامه) ، (احمد و محمود) ،
(فال قرآن) ، (مجمع اللطائف) نامنده منظوم و منشور رسائی
واردر . مرحوم پیری چلبی ۶۰۰ غزل و سگسان قصیده انتخاب
ایله آیریجه بر دیوان ترتیب ایتمشدر . اگرچه مرحومک اشعاری
متین و رصین و مطبوع و مقبولدر ؛ اما بعض باره ادالر و پست
تعبیرلر و بیگانه معنارله مدخولدر ۹۴۰ دن سوکره دیدیکی اشعار
لطافت و سلاستدن عاریدر . اکابره قصیده و شعرادن برینه بر
نظیره دیمک لازم اولسه اولکی قصائد و غزلیاتنه مراجعتله اسکی
خیال و مضموملرینی لباس آخر ایله تعبیر و جزئی تغییر
ایدردی .

فی الواقع قصائد و غزلیاتندن برچوغی مکرر المعنی و یک لفظ
و یک ادا در .

بونکله برابر بولندیغی عصرک اگرچکدن استادی و باقی
طرز ادبناک یگانه عامل و مؤثریدر . مثل گولفده دخی نجاتی

کبی بی مثل وعدیلدر . کندینک برچوق سوزلری ده مثل حکمنه
کیرمشدر .

(مجمع الطائف) اکثریتله کندیسـیله ادبا . ظرفا بیننده
گذران اولان لطائفی جامع و مختصر و کوزل برر رساله در .
ذاتاً خلقک ذکاچه سنه کوستردیکی رغبت و توجیهک بر آزی ده
ذاتینک طبعاً بشوش ، خوشکو اوله سندن ایلری کلیوردی .
ارباب مراجعته شاعرانه سوزلر سویلر ، کوکلرینی آ لیردی .
بعضاً مؤثرجه لطیفه لر ایتدیکیده اولوردی . فقط کندیسـنه
کوجنن اولمازدی . از جمله (دابه) لقیله معروف اولان چلبی
ایله بینلرنده برکون شو محاوره جریان ایتمشدر :

چلبی — مولانا ! بعض ذواتده وفقلریکزی کورپورم
بکاده بر وفق یاپارمیسکز ؟

ذاتی — باش اوستنه ! نه زمان ایسترسه کز .

— ممکن ایسه شیمدی ایسترم .

— دنیویمی اولسون اخرویمی ؟

— دنیوی اولسون .

— بر آیت کریمه واردر ؛ سزه اوندن بر وفق یاپیم .

— هانکی آیت کریمه ؟

— ومامن دابه الا . . .

بونک اوزرینه چلبی « بونی باشقه بری سوپله مش اولسه

محوینه قدر یوروردم . فقط سکا کوچنمک المدن کلز . نه
سبکروح آدمسک !

§

ینه کندیسنک لطائفندرد که چرکین یوزلوردن اولان
صدر اعظم علی پاشانک حضورینه ایلك دفعه اوله رق داخل
اولدقه پاشا بونک یوزینه باقدقن صوکره بعض حضاره
« ذاتی کوزل بر ذات دکل ایمش » دینجه شاعر : « یکیت یکیدک
آینه سیدر ! » جوابی ویرمش .

ذاتینک بروقتلر سلطان بایزید و سلیم اول ایله بعض وزرادن
آلدینی عطیه لر و جاژه لرله کچنیدیکنی سه یله مشدک . بو مناسبتله
شوراده قصیده لر حقمده بر استطراد یاپه لم :

مدح اکبری متضمن اولان قصیده تنظیم و انشادی اسلامده
یک قدیمدر . اصحاب کرامدن و فحول شعرادن حسان بن ثابت
[ر . ع] حضرت تلرینک شاعر النبی اولدینی و ابلغ الانبیا
افندیمز حضرت تلرینک کندیسنی « اللهم ایده بروح القدس »
کلمات روح بخشاسیله احیا وینه اصحابدن کعب بن زهیر حضرت تلی
[ر . ع] « قصیده برده » دینیلن و بین الاسلام آثار مبارکه دن
اولان (بانّت سعاد) قصیده سنی حضور عالی پیغمبریده انشاد
ایتدیکی زمان رسالتناه افندیمزک کمال محظوظیتلرندن آرقه لرنده کی

برده شریفه بی جیقاروب مشارالیه اهدا بو یورمش اولدقلری
 وهر زمان شعرایی بر صورت و وسیله ایله مظهر التفات و بعضا
 کندیلریله ملاحظه ایله دکلمی کتب سیرده مسطوردر .

بعده خلفای راشدین حضراتی ، دهها صوکره امویه و عباسیه
 خلیفه لرله ایران و تورکستان پادشاهلری اثر عالی نبوی به اقتفاء
 کندیلرینه قصیده تقدیم و انشاد ایدن شعرایه بذل عطایادن باشقه
 قریه لر تمليك ایتک و آغیزلرینی اینجو و جواهرله طولدر مق کبی
 بویوک بویوک کرم و عنایتلرده بولندقلری کبی جناب فاتحده ،
 بایزیده . سلطان سلیم و سلیمانده کوردلیکی ودها آشاغیلرده
 کوروله جکی وجه ایله سلاطین عظام عثمانیه حضراتی دخی علما
 و شعرایه ملوک سالفه نک احسانلرینه قات قات فائق طوتوله جق
 مرتبه لرده اکرام ایتمشر و اکثر وزرا و کبرادخی پادشاهلرینک
 کیتدیکی یوله کیتمشلردر . ایشته بو سببله درکه قصیده پردازلق
 هر عصرده بویله بر جوق ضعفای شعرایه وجه معیشت اولمشدر .
 ایشته ینه بو سببله درکه قصیده پردازلق وادیسسی بو پادشاهلر
 زماننده رواج بولوب صوک زمانلره کلنجیه قدر هیچ بروقت
 نظر رغبتدن دوشمه مشدر . هر هانکی شاعرک دیوانه باقلسه
 لااقل اون ، اون بش قصیده کوزه چاربار .

فقط حریت شخصیه سنه مالک ، قدر و شرف انسانیتی مدرك
 اولانلر ایچون بو عالمده ثمره کسیدن باشقه مدد معیشت وسی

ذاتیدن اوزکه سایه عاطفت و عنایتنه التجا ایده چک بر صاحب
 همت ، بر ولی نعمت اوله مایه جنی کبی شاعر لکک حقوق غیردن
 باد هوا استفاده ایچون سبب استحقاق عد ایدله مه به چکی حقیقی
 ماد حله جده ، ممدو حله جده آکلا شلمغه باشلا دینی زماندن بری
 قصیده پرداللق و ادیسی کیده رک متروک حکمنی آلمش و زمانمزده
 ایسه او یول بالکلیه مسدود اولمشدر . مع هذا قدمانک
 قصیده لرینی مجرد قصیده در دیه نظر دقت و اهمیتدن اوزاق
 طو تماملیدر ؛ زیرا اونلر — ممدو حله رینک جالب تحسین و آفرینی
 اولوق ایچون — اولانجه قدرت شاعرانه لرینی قصیده لرنده کوسترمکه
 چالیشه رق بونلری الحق نظر فریب اوله حق جواهر زواهر
 معانی و مضامین ایله ترصیع و تزین ایتمشلردر . احمد پاشا ،
 ذاتی ، مسیحی ، مقالی . فغانی ، باقی بو یولده حائز قصب السبق
 امتیاز اولان شعر اندرلر .

اشعارندن نمونه

حسب حال خود :

دریادن آب ایسته مش اولسه م شراب اولور

کر آلتونه یاپشسه م او ساعت تراب اولور

آب حیات صونسه اکر خضر دستمه

زهر هلاهل ایله ملمع شراب اولور

کیمدن جهت اومارسه م او دم وضعی دیر : ییقل !

دائم سرای دل او جهتدن خراب اولور

قامتک ای بوستان لامکان پیرایه سی   نعت
نوردن بر سرودردوشمزمینه سایه سی
یوسفی کرچه کورنرالرینی کسدیلر
کون یوزک کوردی سنک شق اولدی ماهک آیه سی

میل ایدر جنته آدم مکرای حورلقا
آنده نقاش ازل حسنکی تصویرایتدی

جانم آل یارب ! بنم مهر رخ جانان ایله
عاقبت کوندر بو دنیا دن بی ایمان ایله

بد طالع جحیمدن افزون یاقار بی
کیرسه م بهشته ده بکا راحت عذاب اولور
هیچ کیمسه نک بو بایده ذاتی کنهای یوق
دولت یوزینه بخت سیاهم نقاب اولور

قصائدندن :

قانه غرق اولمش شهیدان اوزره کویا نوراینر
لاله لر اوزره دوکلدکجه دمامد یاسمین

اسدیکنجه باد موج اورور چین دریا کبی
هرشکوفه برصدف، هرزاله بردر ثمین

طله لردر مهرومه آلتونلو فندقلر نجوم
تیر آه عاشقه تعلیمخانه آسمان

قوس قزح دکلدر اول، پهلوان چرخ
بر آره دن دیلرکه چکه نیجه برکان

بو حاله بادصبح بر آه ایله دی همان
باشدن باشه سویوندی قنادیل آسمان

غزلیاتندن

بیتلر :

عجب هانکی حرارتلی کوکلدن کچدک ای دلبر
قیزارمشسک سراسر جسمکی مستغرق ایتمش

نوروز اولوب اغیار ایله سیر ایله دی دلبر
کیجه یله کونم اولدی نیم یینه برابر

بن آه ایتدر مزم دیر ایسه خلقه چرخ کج رفتار
دخان آتش آهم آنک یوزین سیاه ایلر

الی آلتنده اوله کیسه نك خاتم کبی ای یار
کورنلر دیمه سون تا کیم کوزک اوستنده قاشک وار

عجبمی خلق ایچنده آدی حیقسه ذاتیا آنک
سنگ اشعاریکک هر ییتی برغرا معمار

شاعندن شیم روز ودخانندن کونم دوندر
نه کیجه م کیجه در آهم اودندن نه کونم کوندر

هر کیجه سیر ایلر ز دوشده سراسر کویکی
سیریمزدن آکلانان بودر که اهل جنتز

هر دم ای تیر الم کوکله طوقمه بنم
طاشمی صاندک یوره ک، قلعه می صاندک بدنم

لطف قیلمشسک سلام ایتمشسک ای حوری لقان
اولدی ذاتی به ججیم فرقتک دارالسلام

دوستلر! بن عندیلی دمیلم گریان ابدوب
کولدورور دشمنلری اول ورد خندانم بنم

ذاتی خسته یه تلقینی سن ایت اولور ایکن
طویماسون جان آچیسن لذت کفتارکله

آلیرسک جانی خلقک، اورورسک تیغ برائی
اقدم یوقیدر یوقسه بو بن دلخسته نک جانی

دیمش هر کیم قولم اولورسه قربان ایلمم آنی
ایشتم بوسوزینی اولدم آنک قولی، قربانی

کعبه یوزیکی کورمکه واردقجه قاپوڭه
سعی ایله چیقمغه کرم ایت کورهیم سنی

میل ایدر حننه آدم، مکرای حورلقا
آنده نقاش ازل حسنکی تصویر ایتدی

جانم آل یارب بنم مهررخ جانان ایله
عاقبت کوندر بودنیادن بنی ایمان ایله

گرم اولوب چاك گریبان ایتدی صدری اوردی برق
مصطفانك کیردی کویا ماه تابان قویننه

دائم کماله مائل اول ای یار بی مثال
کور بدر انوری نیجه بی مثل اولور کمال

برفقیرك کوکلنه کیر ، قیل رعایت خاطرین
وارمق ایسترسهك اکر کیم ای توانکر کعبه یه

دکل شو کیمسه که عالمده طیب الاعراق
وجوده کلهدی آندن مکارم اخلاق

مصراعلر :

کورهلم آینه دوران نه صورت کوستیر (۱)
فتنه یه اکثر سبب بزم جهانده باده در

صحتم ، عمرم ، حیات جاوداتمسک بنم
بردیگرمندر جهان هر کیمسه بکلر نوبتن

زشت رو آینه‌ی، اعمی چراغی نیله‌سون !

آق آقچه قاره کون ایچون دیمشردر مثلدر بو

یا‌له‌ی ! کیمسه‌ی نامرده محتاج ایله‌مه

بکا او‌گر تمه گوتدیکم طوموزی

پیر اولدی کیتدی کوکلی فقط نوجوان دخی

چون هما اینزیره ، قونماز کبوتر کعبه‌یه

کیمدن او‌گر ندک بوکاری؟ آفرین استادیکه !

توبه اولسون رازیمی فاش اتمیم قارداشمه

عالی طو‌گدردک ای واعظ کلام سرد ایله !

قالمامشدر دوستم باقی بودنیا کیمسه‌یه

بوجهانده لذتی سیاح آلیر عیاش ایله

مسیحی

بو دورک اک دگرلی شاعرلرنددر. پرشتنه‌لیدر. اسمی عیسی

اولمق مناسبیله (مسیحی) تخلص ایتمشدر . صدر اعظم خادم
 علی پاشایه دیوان کاتبی اولمشدی . حسن کتابتی وانواع خطوطده
 مهارتی وار ایدی . پاشانک وفاتندن سوکره تاج زادهیه انتساب
 ایتمشدر . اونکده وفاتی اوزرینه بر مقدار تیمار ایله قناعت
 واختیار عزلت ایله دی . « مسیحی فوت شد » ترکیبنک کوستردیکی
 (۹۱۸) ده ارتحال ایتمشدر .

زماننده شعر ایله خیلی اشتهار ایتمشدی . عموم نذا کر شعرا
 صاحبیری « آسمان بلاغتک مسیحی » ، « خلاق معانی » کبی
 وصفقرله ثنا و ثناسنده اطرا ایدرلر .

مرتب دیوانی ، « کل صدبرک » اسمنده یز عدد صور
 مکاتبی حاوی و فن انشایه متعلق بر کتابی واردر .
 ذاتی ایله آره لرنده بعض معنالرحه توارد واقع اولمغله
 ذاتی بوکا اسناد تهمت سرقت ایتدکده بوقطعه یی یازوب
 کوندرمشدر :

قطعه

صانه کیم معنی نادانه بی ال اوزادهم
 دکلم طفلکه خاییده ایدینه افطار
 تنده کی روح بکا عاریتی اولدیغیچون
 کونده بیکن کز ایدرم کندی حیاطمدن عار

اشعار نندن نمونه

جلوسیه :

[سلطان سلیم اول حقنده]

ملكت روم الحیره اولوب لشکر فته روان
 کرد محنتدن آچامازدی کوزین خلق جهان
 صولدوروب باغ جهانی تند باد حادثات
 برک اصفر کبی تیرردی قامو پیر و جوان
 یرلره دوکلش ایدی مهرهٔ سلك نظام
 بی نفاذ اولماغه یاقلاشمشدی احکام نشان
 طوتمش ایکن باغ رومی زنیکی زاغ فتن
 قدرتندن صالیدی حق بر شاهبازی ناکهان
 صیت عدلک سائح صحرای صحن کائنات §
 وصف ذاتک سابع دریای نیل آسمان
 تیغ بر کسکین غلامکدرکه آدیدر (حسام)
 نیزه بر پرچلی بنده گدر که اسمیدر (سنان)
 کر مرادک اوزره دبرنمزسه افلاک و نجوم
 چرخ آشاغی کچسون . انجم ایچنه کیرسون قران

[نشانی جعفر چلبی حقدء]

خواب غفلتدن اویانماغه عیون ازهار [۱]

هر سحر یوزلرینه صو سهلر ابر بهار

شویله جانلانیدیلر ارباب چمن کیم سروک

آیاغی باغده اولماسه ایدردی رفتار

باغدر تن کیدر اولمش آکا آب روان

جویدر عمر کیدرکه کچر لیل ونهار

قطره شیر کبی طاملادیغنججه شبنم

غنجهلر آغزین آچار نیتکه اطفال صغار

ماء جاریلری قاچغین دیه زنجیره چکر

کورنیجه نقش کچر (۲) آبه نسیم اسحار

کل عروسینک اوکنده یورویوب جوی حباب

باشی اوستنده لکنجه کوتورور جاریه وار

فاخته چونکه النده بیومهشدر سروک

وستنه مدح اوقویوب اولسه هواداری نه وار

(۱) باقینک :

روح بخش اولدی مسیحا صفت انفاس بهار

آچدیله دیده لرین خواب عدمدن ازهار

مطلعلی قصیده سی بوکا نظیردر .

(۲) نقش کجک = دک ، دوباره ایتمک ، آلداتمق .

باشقه بر عالمی و ر باد بهارك كه آنده
 يا سمن روز سفید اولدی بنفشه شب تار
 ژاله كل صفحه لرین مهره له یوبدر تا کیم
 یازه رنگین سوزین اول صاحب تمکین ووقار
 § رفعت و قدری سمندی ایده چونکه جولان
 یریدر کر ایریشه خاطر کردونه غبار
 کف در پاشنه بکزردی اوله فی الجمله
 ابره باغشلا دیغنی ینه آلماسه بحار
 شاهد رأیکه عالمده کورنمدهی نظیر
 اوله لی جام جهان بینگه مهر آینه دار
 طشت پر نقش فلک پادشه فیکر تکک
 الی آلتنده اولور نیته که طشت زرکار
 خوف نیزه کدن اکر قاجسه عدو کهساره
 طاغیر ایچره کندانه طوتار حلقه مار
 § بحر علمک چو محیط اولدی بوقطره حالن
 تربیتله نوله قیلسه آنی در شهوار

غزلیاتندن

بر لحظه ایشیک کده اکر اولسه مجاور
 افلا کده رشک ایده مسیحی به مسیحی

کوکہ چیقاردم کمنده آہ ایلہ
بن چیقہنجه قورقارم اینر مسیح

بر بوسه گی آلتجه کلیر جانم آغزیمه
بر تبرک ایشنجه کوکلدن نهلر کچر

هرمهک عشقی متاعینه ویریر جان تقدین
شویله بکنزرکه بزم ییلدیزیمز مشتریدر

بحر معنادرر طبیعت کیم
اول دکنزده زبان بردیلدر

خاتی بربر یاتیردک ای ساقی
طولو اورمیشه دوندی صحتتمز
اولیجک قبریمزه اوغرار ایسهک
نوره مستغرق اوله ترتمز

بو اولو دولت دکلیدر مسیحی کیم بزه
فزیریمزله بونجه ابکار معانی بسلهرز

چاه قبره قومق ایستر بومسیحی نی فلک
نه عجب بویله قویو قازدینی دهر آنک ایچون

درم ژالهی خرج ایتسه نوله مهریکه کل
کندی یوزی صویدر، کندینک آلتی تریدر

ایستر ایسه ک کر تجلی ایده نور
کعبه دیدار یاره قارشنی طور

باشم دیار غمده بلا کوهساریدر
ایکی کوزم بعینه آنک بیگاریدر

مسیحی اشتیاق کوی دلدار
سنی ائک صوکره اهل جنت ایدر

کربو دفتردن مسیحی کیده گلز مثلی هیسج
ییرینه اول دکلو یازماز اولنجه خط تراش

ینیمیدر اول صورت زیباده کی یارب
یا اصبع احمدکه مهی قیلمش ایکی شق

سوزلرک کوش ایده لی باغری دلندی کهرک
کوره لی کون یوزیکی ییلدیزی دوشدی قهرک

کلشن دهری صبا کیبی سراسر کزدک
بز وفا بوینی کلزار فناده سنزدک

زلفنه دمک ایچون ویردی اجازت بزده یار
عمری چوغ اوله آنک کیم بز آ کا دکمز ایدک

کیشی صاغ اولوب اولمقدنسه محروم
اولوب یگدر آ گلمق باری مرحوم

قاپوگده بی صوچلو چیقارمه کرم ایله
بو بآبده یوقدر بنم ای دوست کناهم

چون حرامی اولانک قانی حلال اولمق کرک
بیلمزم خون صراحی بی نه دن اولمش حرام!

کوزم بلای رمددن قیزیل کله دوندی
مژه دمکل کورونن بیتدی خار چشممده

بز شو نور محض بی مثلز بوکون عالمده کیم
سایه مز حق سلب ایدوبدرکه اولمایه همتا بز

رخ منیریکه جانا مشابه اولدیفچون
کونش یوزین کوریحجک کندیدن کیدر ژاله

باشلادینی وقت ابراهیم آذر کعبه یه
کارنامه [۱] یار ایشیکن قیلدی بکزر کعبه یه

سایه صالمازسه بز محشردده یارک قامتی
حلمز نولور قیامتده، محمد امتی !

عاشقک بیک وار ایسه نوله قولکده بیریدر
یولگه جان ترک ایدر یوقدر مکر بیگده بری

ابن کمال

« کمال پاشا زاده » دخی دینیلیر. هر نه زمان بو نام آ گلسه
کوز اوکنده اعظم علمای اسسلافدن بر ذات، سیای پر وقار
و تمکینیه تجسم ایدر. انسان اونده شاعر لره و شاعر لکه مخصوص

[۱] کارنامه = رسم. پیلان

کبی تخیل اونان اوضاع و اطوار دن برشی ، مثلاً :

« کمر کسسته ، پراکنده گوشه دستار »

کبی حاللر کورمک ایسته دیکي حالدہ کورہ مز . حال بوکہ علامہ
هرفن اولان بوذاتک ادبیاتجه ، بالخاصہ شاعر لکجه اولان
نصیبی دخی دوبالا وازان جمله سلطان سلیم حقندہ کی مرثیہ سندن :

آز زمانده چوغ ایشلر ایتشیدی

سایه سی اویشیدی عالمکیر

شمس عصر ایدی ، عصرده شمسک

ظلی ممدود اولور زمانی قصیر

پیتلری رشک انداز بلغای سخن آرادر . بناءً علیه تاریخ
ادبیاتمزدہ . مشارالیه ایچون دخی بر قاج صحیفه لک یر تخصیصی
لازم کلیر .

اسمی احمد ، مخلصی شمس الدیندر . فقط اشعاری نام
ومخلصدن عاریدر . مولدی توقات ، منشای ادرنه در . پدری
سلیمان چلبی وجدی امرادن اولمه لریله اوائل حالنده کندیمی ده
او زمره دن ایکن بر کون دیوان هایونده بولندیغی صیره ده مشاهیر
علمادن ملا لطفینک کلوب بالجمله امرانک اوست طرفنه کچهرک
اوتوردیغی کورمه سی ویاننده بولنسان برینه بونک کیم اولدیغی
سؤال ایدوب ده موالی قسمندن ایسه ده فضل وکالی حسیلہ

«رتبه‌العلم اعلی الرتب» مقتضای اوزره امرایه تقدّم ایتدیکی جوابی آلمه‌سی اوزرینه ایرته‌سی کوندن اعتباراً ترك جاه و جلال ایله بر مدرس‌یه کیروب تحصیل علوم ایله اشتغال ایله‌مش واستعداد خدادادینه منضم اولان سعی سایه‌سنده آز زمانده مقصدینه نائل و ۹۳۲ ده ارتحال ایدن علی چلبی یرینه شیخ‌الاسلاملق مرتبه‌سه قدر و اصل اولمشدر .

امرفتواده آیت کبری و جمیع مسائل عقلیه و نقلیه‌ده خواجه مشکل‌کشا اولدینی جهتله «مفتی الثقلین» عنوان تکریمی‌ده احراز ایله‌مشدر .

«ارتحل العلوم بالکمال» ترکیبک کوستردیکی اوزره ۹۴۰ سنه‌سی شوانک ایکنجی کونی ارتحال ایله‌دی . قبری ادرنه قاپوسی خارچنده محمود چلبی زاویه‌سی قرسنده‌در .

هیچ بر زمان اشتغالات علمیه‌دن خالی قالماز . شیخ‌الاسلاملی زمانده کونده بیک قدر فتوايه امضا نویس جواب اولور ، یوزلرجه طلبیه درس و یرر . بوندن باشقه بر جزء تشکیل ایده‌جک قدر اثر تالیف و تحریر ایدر‌مش . تأیفاتک عددی اوچ یوزه قریب اوله‌رق اکثری رسائلدن و باشلیجه مؤلفاتی‌ده شونلردن عبارتدر :

تمامه قریب بر تفسیر ، کشافه نا تمام بر حاشیه . شرح هدایه متن و شرحی حاوی (اص-لاح) و (ایضاح) ، متکلمین ایله

حکما پیننده کی مباحثاتک محاکمه سنی حاوی (تہافت)، تاریخ آل عثمان، لغات فارسیہ نیک دقایقی مشتمل (دقائق الحقائق)، «نجوم الزاہرہ فی احوال مصر القاہرہ» ترجمہ سی، طبدن «رجوع الشیخ الی صباہ» ترجمہ سی، فتاوان برچوق مسائل مشکلی متضمن (مہمات)، لغات عربیہ و فارسیہ بی حاوی (محیط اللغہ)، کلستانہ نظیرہ فارسی عبارہ (نکارستان)۔

آرہ صیرہ نظم اشعار ایلہ دہ اشتغال ایدردی . احمد پاشا و نجاتی مسلکندہ در . عربی . فارسی . تورکی برخیلی اشعاری، تورکچہ بردیوانی واردرکہ مطبوعدر . فقط وقتیلہ اقدام معلبہ سندہ باصیلان بودیوانک ترتیب و تصحیحی ایشی پاشاقجی زادہ احفادنن (عندلیب) مخلص اسعد بک مرحومہ حوالہ ایدلمش ، مرحومدہ النده بولنان بر ایکی اسکی مجموعہ دہ نہ قدر لادری نامنہ! شعر کوردیسہ دیوانہ علاوہ ایلہ مش اولدیغندن مندرجاتک برطاقیمنی باشقہ لرینک سوزلری تشکیل ایتشدرد .

از جملہ شو غزل «ایسلی عبدی» لقبیلہ ملقب بروسلی عبدالوہاب افندیگرد :

مرض عشقی کور شفا یرینہ   آلی کور دردینی دوا یرینہ
 بکا سودای زلفک آخرکار   فارہ چل (چول) گیدریر عبارینہ
 مفت (۱) مسکن صانیر جهانی کیشی   نقد عمرین ویریر کرا یرینہ

مشارالیهك آثار انشائیہ سندن بعضری منظور یمز اولدی .
 همان جمله سی ساده و تکلف و تصنعدن آزاده براسلوبده اوله رق
 ایچلرنده «منشیانه» دینیله نیله چک برشی بوله مادیق . ذاتاً یوقاریده
 دخی سویله نلش اولدینی وجه ایله — اولانجه اوقاتی تعلیم و تدریسه
 ویا آثار علمیه تألیفه حصرا یتمش اولدیغندن تکلفله یازی یازمغه
 وقتی ده مساعد دکل ایدی .

اشعارندن نمونه

غزلیاتندن :

استاد بهاری که طوقور سبزه حریرین
 برک کل حمرادن اورور باد اکا تمغا

بلبل نیازه باشلادی سن ناز قیل دیه
 کلشنده کل بوداغنی تحریک ایدر صبا

برسرو بسله دم نیجه ییل باغبان اولوب
 سرکشک ایتدی اول دخی دامنکشان اولوب

غمزه کک خنجرلری زخن دهانم صاندیلر
 شعله چیقدی آتش دلدن زبانم صاندیلر

آیاغیکه دوشدوکن عاشقارک طعن ایلمه

دو کولور شمع آباغینه یا نیچون پروانه لر

کوزلرم یا شی امید وصل و بیم حجر ایله
بکزر اول بارانه کیم بر آن دینر، بر آن یاغار

کوزلرمدن کیزله یین کون یوزیکی زلفک دکل
با که کون کوسترمه یین بخت سیاهمدر بنم

صاقین ناله مبتلادن صاقین
یگیتسک کورنمز بلادن صاقین

جانان اودرکه میل ایده آنی کورنجه جان
قدسی وقاشی خوب اوله اما بشرط آن (۱)

یاش دو کوب آه ایله یوب اول ماهی جست وجودیم
خدمتم اکیسک دکل کاه اودده ، کاهی صودهیم

قاشک طاقی اوکنده رخلرک غرق اولمش اواره
یانار محراب اوکنده صان که ایکی شمع کافوری

نیجه طوینجه کورهم سن کل نازک بدنی
 کندی کیریکم اولوبدر بکا کوزم دیکنی
 چیقماسون اهم اودی آغزیمی آچدرمه بنم
 یاقماسون سوز درونم سنی سویلتمه بی

(مصراع) سن کوز یوموب آچنجه بو عالم کلیر کیدر

سعی

صورتک نقشی یازنجه کوکل نامه سنه
 قانر آغلادی کوزم کیریکمک خامه سنه

مطالعلی غزلی سلطان بایزیدک فوق العاده نظر تقدیرینی حلب
 ایتمکله کندیسنی استانبوله دعوت ایله دیککی حالده دعوته اجابت ایتمه مش
 اولدیفی مشارالیهک ترجمه عالی صیره سنده یازلمش اولان شاعر در.
 صو کره سلطان سلیم زماننده کلوب کلی اتفات پادشاهی به نائل
 اولدقدن باشقه اندرون هایونه معام اولمشدر .
 اسمی مصطفادر . کیمی استانبوللو ، کیمی پرزرینلیدر ،
 ومورخ نهارینک برادریدر دیه یازار . نهارینک پرزرینلی اولمه سنه
 کوره نقل اخیرک اصح اولمه سی اقتضا ایدر . شقایقک مطبوع نسخه لر نده
 اسمی سهواً (سیفی) یازلمشدر . کتاب مذکورک نقلنه کوره
 سلسله سی التنجی درجه ده شیخ سعدی شیرازی به منتمی ایمش .

ینه شقایقده یازلدیغنه کوره اوائل حالنده تجارتله اشتغال اوزره اولوب بر آرهلق دولکر زاده (۱) ایله برابر لاجل التجاره اسکوبه کیتمش که سلطان بایزیدک دعوتنه اجابت ایدمه مه سی بو سبیدن ایلری کیشدر .

علم حدیث و تفسیرده متبحر، فن انشاده ماهر، السنه ثلثهده نظمه قادر، ادیب، لیب، حلیم، کریم بر ذات ایمش .
سلطان سلیمانک اوائل سلطنتنده وفات ایله دی . ابو ایوب انصاریده مدفوندر .

ذکر اولنان غزلدن باشقه تذکره لرده شو بیتلری کورولور:
باغه و ارسه م سنمز ای مه برک سبزی کلرک
کسمکه نخل حیاتم ارده هجران اولور

بن نیجه تشبیه ایدم شمه او خد مهوشی
شمع بر مقتول سر عریان ایشیقدر (۲) آتشی
آیاغن تیر اوزره باصمشدر کانه کشلک ایدر
ناوک مژکانی اوستنده نکارک یاقاشی

(۱) ایشیق = بر صنف هندی ، آسیالی درویشلردر که عریان
ن ، کشکول بدست طولاشه رق تدارک اقوات ایدرلر .
[۲] سراجخانه جوارنده مسجدی بولنان شمس الدین حبیب افندیدره .

جعفر چلبی

« تاج زاده » دیمکله معروفدر. بابایی اصحاب سیفدن ایدی. کندییی طریق علمه سلوک ایله مشاهیر عامادن حاجی حسن زاده محمد افندیدن ملازم اولدقدن صوگره محمود پاشا مدرسه سنه مدرس و صوگره نشانجی وقاضی عسگر اولمشدر .

شاه اسماعیل صفوی سفری ائناسنده آماسیه ده یکیچریلری سفردن عودت ایچون تحریک ایتمش اولوق تهمتیله مظهر غضب پادشاهی اوله رق اعدام ایدلی .

مرویدر که قتل اولندقدن صوگره پادشاه اظهارندامت ایدوب قرناسنی « نیچون بی بوندن منع ائمه دیکز ؟ » دیه توبیخ ایتمش. اوندن صوکره ده نه زمان تاج زاده نك آدی آگلسه « زمان سلطنتم ایکی بویوک ذاتک وجودینه اقتران ایله شرف و شان بولمشدی : بری مؤید زاده، بری ده جعفر چلییدی . حیفا که اولکیسنه اختیارانی هنکامنده ایرشدک ؛ ایکنجیسنه ده بز کندنی المزله قیدق ۱ » دیه ضباعنه اسف خوان اولوردی .

سلطان سلیم جامعی قرینده بنا کرده سی اولوب الیوم محله سیله برابر نامنه نسبتله یاد اولنان نشانجی مسجدی حظیره سنده مد فوندر . فن انشاده زمانتک خواجه جهانی عد اولنوردی .

حسن چلبی دیر که : « کلام مشوری منظومندن نیجه مراتب

ایله غالب و غزلیاتندن قصائدی راجح و فارسی انشاسی تورکی
انشاسندن اعلی ایدیکی اهلی قاتنده ظاهر و واضحدر .

غزلیاتنک قدمای شعر اعندنده مقبول اوله مامه سنه سبب یگانه .
چونکه غزل غرامیاته متعلق حسیاتنک تصویری اساسنه مستند
اوله رق بونک غزلیاتی ایسه :

« اثر بوق سوزدلدن - ووزلرنده » مصرعی مؤداسنیجه اوشر طی
جامع اوله مایشیدر .

نقل ایدر لرکه بزم خاص پادشاهیده عشقندن و اشعار عاشقانه دن
بحث اولندیغی صیره ده حاضر بالمجلس بولنان تاج زاده عشق
دینلین کیفیت مایخولیادن عبارت اوله رق حقه قته و جودی
اولمادیغنی ادعا ایله صورت انکارده بولنمسی اوزرینه مدعاسنی
اثبات ایچون برهان ایسته مشلر . چلبی اقامه برهاندن عاجز قاله رق
مدت عمرنده کندیسنده بویله بر حال واقع اولمادیغنه نفسنی بالاشهاد
سوزینی تأیید ایچون برده یمین ایدنجه پادشاه دل آگاه :

— یمینه نه حاجت ؟ سنک عشقی منکر و بو حالدن غیر
متأثر اولدیغکه اشعارک شاهد ناطقدر ا - بویورمش .

هر تب دیوانی واردر . (هوسنامه) نامنده منظومه سی
مشهور و مقبولدر .

اشعار نندن نمونه

غزلیاتندن :

سویله مک قصد ایله دجه یاره درد حسرتیم
 آغلامق طوتار نی کفتاره قالماز قدرتم
 بن نیجه سن شمع جان بخشه روان جان ویرمهیم
 یوقیدر عالمده بر پراونه دگلو غیرتم
 قابوکه ایلتوب کوتوردی بن غباری خاکدن
 واردر یردن گوکه باد صباه منتم

گونده بیگ گز گورسه بیلمز اولبت رعنائی
 نیله سون بردمده بیگ شکله قویار سودا بی

شکسته اولدینی یگدر گوگل آینه سی غمندن
 که آنده بر نیجه یردن گورونور دوست دیداری

گوردم اغیاری کنار یاره جمع اولمش دیدم :
 بولدی صورت معنی (لآخر الا فی الوسط)

دستبوسه نیجه کیم سعی ایدرم ایرمن الم
 دوستم باری اجازت ویر آیانک اوپه لم

ع — ایردی عمر آخره اکسلمه دی طول امل

(هوسنامه) سندن

مقدمه :

سپاس وشکر اول یزدان پا که   که اولدر جان ویرن بر مشت خاکه
 حکیم نقشبند طین آدم   که صنعیدر جمال آرای عالم
 ایدر ترتیب صورت آب وکلدن   قیلار پیرایه سینی جان و دلدن
 یار اتدی ادمک چون جسم پاکن   کل ایتدی شبنم عشق ایله خاکن
 آکاویردی حواس خمس وادراک   دخی روح مقدس، هم دل پاک
 دلی ایدوب جمال و حسنه مائل   پدیدار ایتدی چوق شیرین شمائل
 قیلار می عقل دراک آنی ادراک   که حق معرفتدر (ماعرفناک) (۱)
 ثناسندن نیجه دم اوره آدم   که (احصی) دیدی چون فخر دو عالم (۲)

§

در وصف خطه استانبول

سواد اعظم قسطنطنیه   حماها الله عن کل البلیه
 اولوب اول شهر یارک (۳) تختکاهی   شرف ویرم شدی تاج و تخت شاهی

(۱) « ماعرفناک حق معرفتک » حدیث شریفنه اشارت .

(۲) (لاحصی ثناء عليك انت كما ائنت علی نفسك) حدیث شریفنه

تلیحدر .

(۳) سلطان بایزید ثانی .

وجود شاه ایله اولمش توانا
 گداوش یوز سورر قاپولرینه
 هواسی دلکشا و روح پرور
 سوادى مردم چشمی جهانك
 رخ مصر اوزره اولوب گوزیاشی سیل
 گوزللكده نظیری یوق جهانده
 اولوبن عاشق دیوانه سی سور
 نظر ایدوب بوسورك دوره سینه
 سر بارو بروجه یار اولمش
 سحر گهدن قاپولر شامهك تا
 برون سور برئی خندق ژرف (۱)
 بو خندقدن اوته فرسنگ فرسنگ
 گوزل یرلر ، دلارا بقعه لرده
 جمیع روضه لر معمور و آباد
 مثال دلبر طناز و پرناز
 کنار بحر بندرگاه معبر
 اولور هر گون محاسب آنده عمال [۲]
 ایدر لر پرسش اوضاع واحوال
 سحر گهدن گلوب عمال شاهی
 قیلار لر خفظ وضبط مال شاهی

(۱) ژرف = درین ، عمیق .

(۲) عمال = ناملك جمعی . برایشك مأمور مخصوصی . دها

اسکی زمانلرده متصرف و قائم مقام کبی ملکیه . اُمور لرینه دبیلیردی .

صفت کاغذخانه

درختستان و سبزستان و گلزار	درختسایه پرور لر ایرشمش	گنیش صحراسی چوره یانی کهسار
بوداقلر بر برینه ال ویرشمش	طوتار لر ال اله سرو ایله شمشاد	سگیردوب قالقار اوستندن گچر باد
زبان اولمش قامو جسمی سراسر	یکی یابراق گتیره مش صاعمه عمر	که روزو شب نیاز ایله آلهه
کزند ایرشمه یه بو سزه گاهه	آر الق یرده بر ایرماق روانه	چمن پر لاله و گلدر سراسر
چندر در کنار بی گرانه [۳]	گولو شور غنجه لر ایدوب نظاره	گل ایله ماجرای جویباره
سور جانی گیجی آب روانی	صوایله بیدایدوب خوش زندگانی	اولور آب اوسته هریدلر زان
آنکچوندر که باد اولدقجه جنبان		

§

شه آوازیله خوب یلر سر آغاز	دوزوب بلبل هزاران سوز ایله ساز
گیدرزار یلری فر سنک فر سنک	دیر یلوب قوشلر ایله آکا آهنگ
اونو تدق روضه دار السلامی	چو گوردی گوزلر یمز اول مقامی
که ایر گوردی بزنی یینه بهاره	بر آزشکر ایله دک پروردکاره
بو بر قاج بیقی قیلدم آنده بنیاد :	جهانی گوردم اولمش جنت آباد

§

دور ایتدی چون کنار گلستانی جویبار
سیمین کمر قوشاندی صافرسک که برنگار

(۲) کراه = اوج، نهایت

آچدی یوزین گوزین گل ایله نرکسک صبا
 صاقلاردی گرچه پردهسی آلتنده سبزه زار
 چون آب رویدر چمن و باغ و گلشنک
 طوتسه عجمی شبنمی ال اوستنه چنار
 فتح ایتدی غنجه قلعه لرین بادصیخدم
 غرق اولدی خون لاله لره تیغ کوهسار
 همته خاردن دخی کر اولمادگسه دون
 جعفر بهار ایرشدی گلستانده قیل قرار

*
 **

جعفر چلیپنک آثار انشائییه سی عمومیتله فارسی و عربییدر.
 تورکجه لری ده همان فارسی عداولنه حق برطرزده در. مشار الیهک
 قلمیه اولان استانبول قتحنامه سی اخیراً تاریخ انجمنی رساله سیله
 نشر اولمشدر .

*
 **

مشار الیهک (سعدی) نامنده برکوچوک برادری واردر که
 علم و فضیلتده، باخصوص شعر و انشاده برادر یله مساوی طوتار لر.
 مدرسیندن ایدی . جعفر چلیپنک قتلندن سوکره مصر سلطانه
 بر نامه هایون تسطیری لازم کلدکه بعض مقربانک توصیه سی
 اوزرینه تحریری بوکا سپارش اولمش و یازدینی مسوده پسندیده
 پادشاهی اولمغله تلطیف ایدلمش ایدی . (۹۲۲) ده وفات ایله دی .

اشعاری وارسهده آثار نثریه سی گبی هپ عربیدر .
 تور کجه اوله رق سویله دیکی شعر لردن انجیق شو بر ایکی بیت
 مضبوطدر .

یارب نولوردی عالم ایچنده دل اولماسه
 باری اولورسه هر گوزله مائل اولماسه

عشق حالاتی فرهاد ایله مجنون نه بیلیر
 بری طاغ آدمیدر اول بری صحرا دلیمی

التنجی دور

بودورده پادشاه زمان، کشور کشالقده، عزم و همتمده، سیاست
 و کیاستده اولدینی قدر فضل و معرفتمده، بالخاصه علما و شعرا یه
 التفات و رغبتده سلیم اوله ثانی اولان سلطان سلیمان اولمغله سایه
 عنایتنده عهد سلطنتی دولت عثمانیه نك دور اقبالی اولدینی کی
 علم و ادبجهده دور کالیدر .

فی الحقیقه، بوندن اولکی ادوار ادبیه به بر نظر رجعی ایله باقلدی بی حالدله طرز انشا و انشادیمیزی ابتدائی بر درجه ده و مال و مؤداجه یکنسق بر صورتده کورمکلگمز. مقابل بودورک یادکار عرفانسه عطف نظر امعان ایله دیگمز تقدیرده کر چکدن شعر و ادب اطلاقه لایق بر مرتبه عالیه و مکمله ده بولورز .

باقیر، نوعیلر، فضولیلر، خیالیرگی بلغا هپ بودورک نمره فیضیدر . آسمان ادبک مهر و ماه بی زوالی اولان نجاتیدن، ذاتیدن استضائه ایدن شعر آنجق بو عصرده نشر انوار بدایع ایله دکلرندن شو آلتنجی دور حقیقه تاریخ ادبیاتمکزک اک پارلاق بر دوریدر .

پادشاه حضر تلی شعرای وقتی تشویق و ترغیب ایچون اونلرک شعر لرنی تنظیر و تخمیس ایتدیگی گبی کندی شعر لرنی ده اونلره تنظیر ایتدیریدی . باقیه ، خیالییه زیاده توجهی واردی . هر ایکسنه ده ترتیب دیوان ایتدرمشدر .

ضیا پاشا (خرابات) ک احوال اشعارتورکی بختنده احمد پاشا، نحاتی، ذاتی دورلرنده کی طرز غزل و قصیده نیک ناخوش و بر طاقیم حشویات و امالات و زخافات ایله مالی اولدینبی حالدله صو کره لری لسان دوزلمش و گوزلشمش اولدینبی سویله دکدن صو کره :

اولمش بو تبدل لسانه	باعث ایکی خسرو یگانه
سلطان جهان سلیم اول	خاقان مؤید و مبجل
ایتمش او شهنشده مظفر	ملک سخنی دخی مسخر

اکثر سوزی فارسیدر آنک مقبول و مسلمی جهانک
 یوق، روم آرانیرایسه سراسر اول شیوه‌ده فارسی دیمش ار
 اولمغله شه جهان معنا دیوانی طورور جهانده حالا
 اوغلی دخی پادشاه عرفان صاحب قانون خان سلیمان
 گورمش ایدی تربیت پدردن البته چقار گهر گهردن
 تأسیس بنسای دولت ایتدی تنظیم لسانه همت ایتدی
 ظاهرده و عالم سخنده کندوسنه خلقی قیلدی بنده
 صورتده دگل فقط جهانگیر ملک هنریده ایتدی تسخیر
 ویردی بو ایکی شه فضیلت هم دولته هم لسانه وسعت
 مجلسلرینه ندیم داخل اولمش ایدی زمره افاضل
 همتلری ایله اولدی موجود بر ابن کمال مثالی نابود
 هم ایتدی ابوالسعودی اسعاد اول ایکی شهنشده ملک زاد
 بو ایکی هنرور یگانه بک چوق مدد ایتدیلر لسانه
 § باقی ایدی نیجه صیف و کانون پرورده خاص شاه قانون
 اولمشدی او پادشاه نقاد هم پادشه آکا همده استاد
 هر شعر ویرشده شاه ذی شان هم رتبه ویریدی همده احسان
 ظاهر کورونور قصیده سنندن طرز غزل کزیده سنندن
 کیم طرز قدیمه کسوه ویرمش شعر آنک ایله شکله کیرمش
 باقیه سزا اولنسه تعیین تعبیر مجدد نخستین
 دیرکه حقیقت حاله، بناء علیه تاریخ ادبیاتمزه تمامیه مطابقدر .

شوقدر که سلطان سلیمانک باقی به استاد اولیشی خیلی سوز کورتورور .
 واقعا باقی سلطان سلیمانک غزلیاتندن بر چوغنی تنظیر و بر
 ایکسنی ده تخمیس ایتمش ایسه ده هر ایکسنک سوزلری قارشیللا .
 شدیر یله جق اولسه کیمک کیمه استادلق ایتدیکی آپ آشکار کورولور .
 ابن کمال ایله ابوالسعود کلسانک وسعت وانتظام ولطافت کسب
 ایتمه سنه مدد ایتدکلی ده طوبغر و بر حکم دکلدیر ؛ زیرا بویاکی
 ذات شاعر اولمقدن زیاده عالم ، فقیه ، مفسر ایدیلر . منظوم و منثور
 تور کجه بعض اثرلری وحقی ابن کمالک مرتب دیوانی واریسه ده
 بونلر هر نه یازمش ایسه لر همان بوتون عربجه یازهرق آره صیره
 امر پادشاهی . یاخود کندیلرینک ویا باشقلرینک التماس و دخواهی
 اوزرینه یازدقلری تور کجه شیلر دخی عربی اثرلرینه نسبتله یوزده
 اون درجه سنده اقل قلیل اولدقدن ماعدا طرز و شیوه جه
 اولکیلردن هیچ برفرقی و بناءً علیه هر ایکسنک ده لسان ادیبینک
 توسع و تکمیلی امرنده بر کونه دخلی یوقدر .
 کمال بک (تخریب خرابات) نده :

هر شعر ویر شده شاه ذی شان هم مرتبه ویر یردی هم ده احسان
 قولی « بر ملتده ادبیاتک ترقیبی صحائف اشعارک (مقامک
 جنت اوله !) کاغدی حکمنه کچمه سنه می توقف ایده جک ؟ عجبا
 (او میروس) لر ، (اورپید) لر ، (امرؤ القیس) لر ، (طرفه) لر ،
 (شکشپر) لر ، (غوته) لر ، (ویقتور هوغو) لر ، (لامارتینلر)

کیمک چراغ عاطفتی اولمق قوتیله بولندقلری مرتبه علیای شاعرینه
 واصل اولدیلر ؟ « سوزریله رد و جرح ایدر . واقعا بونلری
 بولندقلری مرتبه علیای شاعرینه ایصال ایدن قوت هیچ شبهه
 یوقدر که قابلیت فطریه و قدرت ذاتیه لریدر . آنجق هر ملتک معارف
 ومدنیته کوشعه لی زمانلرینی ارباب استعداد و اقتداری حمایه ،
 تلطف ایدن حکمدارلرینک عهدینه مصادف زمانلر اولدینی
 اسکی یکی ملل متمدنه نک و بالخاصه امویه و عباسیه ایله فرانسه نک ،
 دولت عثمانیه نک تاریخلری شهادتیه مثبت اولدینی کبی ارباب
 کمالدن برچوعنک محضاً پادشاهلرک سایه لطف و عاطفته یتشمش
 اولدقلری ده ینه کمال بکک بوملاحظه دن برقاچ سطر اولکی « ابن
 کالر ، ابوالسعودلر ، باقیر سلیم و سلیمان زمانلرنده ظهور ایتیش
 ایسه لر احمدلر ، نجاتیلر ، سنان پاشالرده حضرت فاتحک عنایت
 و عاطفت و حمایت و صحابتی سایه سنده وجود بولمش دکلیدر ؟ »
 دیمش اولمه سیله مؤیددر .

*
*

سلطان سلیمانک شعرده مخلصی (محبی) در . بعضاً ضرورت
 وزن ایچون (محب) دیر . طرز تنظیم و اسلوب بیانی بر از
 نجاتی بی آکدیریر . خزانه سناحتی ایچنده (کلام الملوک ملوک
 الکلام) تعریفنه ماصدق کوه لرده بولنور . بری فارسی اولمق

اوزره درت عدد مکمل و مرتب دیوانی واردر . مطبوع اولان
بونلردن بریدر .

اشعارندن نمونه :

تاج و تخت سلطنت برباد اولور چون عاقبت
کندیگی عالم سریرنده سلیمان اولدی طوت

وعدۀ وصل ایله دی چونکه بزه جانانمز
ای اجل بردم توقف ایله آله جانمز

قاشلری آلتندمه روین کوردم اول یارک دیدم
قوس برجندن طلوع ایتمش کبیر آفتاب

یاغفو ایله یوزک کویستر ، یا صورمه جرمی اولدر
سنی سومک کناه ایسه افندم چوق کناهم وار

الله الله دیلم رایت شاهی چکهلم
کوزینه سرمه دیو دود سیاهی چکهلم
یا مال ایله یهلم کشورینی سرخ سرک
یورویوب هر یگادن شرقه سپاهی چکهلم

سورۂ واللیل او قوردم دون نماز شامده
زافن آ گدم دلبرك نیتدم نه قیلدم بیلعمدم

ملك دنیا کیمسه یه قالمز صوکی برباد اولور
ای محبی شو یله فرض ایت کیم سلیمان اولمشك
منعکس اولماسون ارباب صفایه دیر ایسهك
وارمه اغیار ایله سیرانه کنار جویه

صافدل اول کیمسه یه طومه صاقین قلبکده کین
فخر عالم دیدی : صیغماز کین ایله بریده دین

دستم وصاله ایرمه دی صوندم فراقه ال
کوردم زمانه اویمادی اویدم زمانه بن

بونظم درر باری او قورسه نوله جانان
لؤلؤ یار اشیر لعل بدخشان آره سنده

خلق ایچنده معتبر بر نسنه یوق دولت کبی
اولمایه دولت جهانده بر نفس صحت کبی
اولسه قوملر صاغیشنجه عمر یگه حد و عدد
کله یه بوشیشه جرخ ایجره بر ساعت کبی

رندلر بزمنده ساقی برعجب نام ایله دی
مسجدك قندیلنی میخانه ده جام ایله دی

سلطان سلیم ایله مراد ثالث دخی بعضاً شعر سویلر لردی .
ایکیسی ده اسمریله تخلص ایدرلر .

سلطان سلیمك اشعارندن :

محبت شاهنك بزبنده فرمانی بز جانا
كدای کوی عشقز عالمك سلطانی بز جانا
عدمدن کله دن بزم وجوده باده اول دمده
لبك اسرارینك بز واله و حیرانی بز جانا
سلیمی وش لبك وصفن ایدوب شیرین کلام ایله
زمانك همتکله خسرو و خاقانی بز جانا

کسمکه عشاق ایله دعوای عشقی خط یار
حجت اظهار ایله دی کرجه ولیکن حکمی وار

§

کسمکه دعوای عشقی خط یار
حجت اظهار ایتدی اما حکمی وار

طبع لطیفمزم بزم ای دل سلیمدر
یوق کیمسه یه عداوتمز حق علیمدر

عاشق صادقده دل بردر اولورمی یار ایکی
هیچ برتخت اوزره ممکنمی اوله خشکار ایکی

• مراد ثالثك اشعارندن :

رغبتمی قودی طاتلی دیلک شکره جانا
قیمتمی قودی لعل لبک جوهره جانا

مکان سندن طولو یارب ولیکن بی مکانسک سن
وجودکله زمان مملو ولیکن بی زمانسک سن
سن اول سلطان عالمسک طویار نعماک ایله عالم
جهانی وار ایدن سنسک ولیکن بی جهانسک سن
سنکدر قوت و سطوت، سنکدر عزت و رفعت
عیانسک جمله یه شاها ولیکن بی عیانسک سن
مرادی چون بودریانک کرانن بولمادی کیمسه
نظر ایلرسه سا که بیل که بحر بی کرانسک سن

باقی

او کرندی غزل طرزینی رومک شمراسی

مصراعنده قسماً کوستردیکی وجه ایله ملته لسان معلملکی
ایتمش اولان باقی ، طرز قدیم نظمی — زمانک مساعد اولدینی
مرتبهده — تجدید و احیایه چالش مشدر .

بو دورک اک بویوک شاعری اولدینی کندیسنه ویریلن
« سلطان الشعرا » عنوان تکریمندن دخی استدلال اولته بیلیر .
شاعر ، بو موقعی زماننده دکل ، عصر لرجه مدت محافظه
ایتمش و نامی دائماً لسان تحیل ایله یاد ایدیه کلشدر . حتی
— هیچ کیمسه بی بکنمه مک شانندن اولان — نفعی بیله :

حشره دک آب حیات سیخن باقیدر
آگدیروب زنده قیلان نام سلیمان خانی

دیدیکی کبی ثابت دخی :

نوله نقاد دیسه م باقی به انصاف بودر
که بزم نقره اندیشه من آنک پولیدر
نوله دوشیرسه بقایاسنی مضمونلرینک
خامه تحصیل کالاتده باقی قولیدر (۱)

(۱) باقی قولی = تحصیلدار .

قطعه‌سنی سویله‌مشدر .

نفعی ایله باقی کوزلجه تتبع ایدلسه نفعیده بر خیلی باقی
مضمونلرینه تصادف اولنه بیلیر . از جمله شو ایکی بیته باقلسون :

عرصه مدح و ثنا کک بوله‌ماز پایان

پیک اندیشه اکر بیک ییل اولورسه پویان

— باقی —

عرصه مدح و ثنا کک حدی یوق، پایانی یوق

پیک اندیشه عجبمی اولسه بی تاب وتوان

— نفعی —

نفعینک :

اسدی نسیم نوبهار، آچلدی کلر صبحدم
آچسون بزمده کوکلز ساقی مدد صون جام جم

مطالعلی قصیده مشهوره‌سی باقینک

عالم حیات نوبولور، جانلر باغشلار صبحدم

انفاس روح اللهدر گویا نسیم صبحدم

مدحیه‌سنه پیروک یولنده یازدینی ظاهر در .

باقی ۹۳۳ ده استانبولده تولد ایتمشدر . اسمی محموددر .

پدری فاتح جامعنده مؤذن ایدی . کنجلاکننده سراجلق صنعتنه

سلوک ایتمشکن استعداد مادر زادی کندیسینی طریق تحصیله ارشاد

ایله مشدر . بویگی مسلکده آز وقتده بین الاقران تمیزایتدی . فضل و عرفان ایله معروف اولدی . استادی قارامانی زاده محمد افندی حقنده کی مشهور (سذبل) قصیده سنی نظم ایتمه سی اوزرینه . ناجی افندینک تعییرنججه — اشتهاری قتمرلندی . هم علما ، هم شعرا ایچون مدار افتحار اوله حق بر موقع طوتندی . شیخ الاسلام ابوالسعود افندیدن ملازم اولمشدر . بر طرفدن قطع مراتب علمیه ایتمکده ایدی . ایکی دفعه استانبول قاضیسی اولدی . صوکره اناطولی صدارتیه ارتقا ایله دی . ۱۰۰۶ تاریخنده روم ایلی صدارتیه رونق ویرمکنده ایدی . سنی یتیمی کچمش اولدینی جهتله ۱۰۰۷ ده استعفا ایتمشدی . ۱۰۰۸ سنه سی رمضانک ۲۴ نجی جمعه ایرته سی کونی ارتحال ایله دی .

نمش باقی بی حامل اولان تابوت ، فاتح میداننده مصلا اوزرنده کورلدی . نمازنده امامت ایدن شیخ الاسلام صنع الله افندی ، اوراده شاعرک :

قدریگی سنک مصلاده بیلوب ای باقی

طوروب ال باغلایه لر قارشیکه یاران صف صف

بیت مشهورینی تکرار ایتمشدر .

قبری ادرنه قابوسی خارجنده ، ایوبه کیده جک یول اوزرنده

لعلى افندی چشمه سی قربنده در. سنك مزارنده هادی بغدادینك
شو تاریخی یازیلیدر :

« باقی افندی کندی عقبایه بیک سکزده »

اقرباسندن بولنان نشانچی بویالی محمد پاشانك جامی قربنده
برمسجدی واردر .

باقی ، سلطان سلیمانندن سلطان محمد ثالثه قدر درت پادشاه
قدردانك عهد سلطنتی ادراك ایله مباهی وهر برندن مظهر
التفات نامتاهی اولمشدر . تذکره لرك روایتنه کوره مشارالهمندن
هربری غزللر کوندروب تتبع ایله سون دیه فرمان و بعضاً خط
شریف لریله تذکره ارسال ایدر لردی . شاعرك بواقبالنی چکه مهینلر
الرنندن کلدیکی قدر ادبارینه چالیشیر لردی . نامی اسمنده بر شاعرك :

جهانك نعمتندن کندی آب ودانه من یگدر

ایلك کاشانه سندن گوشه ویرانه من یگدر

مطلعی غزلنی باقی به اسناد و بونده کی :

غنا صدرنده کی مغرور ونا آسوده سروردن

فنا بزمنده خواب آلود اولان مستانه من یگدر

ییتندن پادشاه زمانه تعریض معناسنی استخراج ایله ازعاج ایتمک
مراد ایدر لرسده غزل اسکی مجموعه لرده نامی نامنه مقید کورلمکله
باقی نفی ایلمک اوزره ایکن و علی روایه نفی ایلمش ایکن
عفو اولمشدر .

شاعرك بعض تعريضات محقانه سندن دلگير اولان شيخ الاسلام
بوستان زاده محمد افندی :

يوسفي بيلمزم اما سني رعنا بيليرم
§ ميخانه لر بيت الحرام . پيرمعان شيخ الحرم

مسئله لريني اورته يه آه رق كنديسني ا كفار ايتك ايسته ديكي
وقت دخي زياده جه صيقلمش ايدي .

باقئ الك اول شو مطلعلي غزلي سويله مشدر :

هر قچن كوكله فكر عارض دلبر دوشر

كوييا مرآه عكس پرثو خاور دوشر

صاحب تذكرة حسن چلبی دیرکه :

« كندیلری حکایه ابد لر که بو غزلی دیدیکمه اول زمانده
رئیس الشعراي روم اولان مولانا ذاتی یه کوتوردم . حدائت
سنمز اولغنه بونك زاده طبع اولدیغنه احتمال ویرمه یوب باشقه
لرینك آثارندن اتحال ایتدیکه ذاهب اولدیغندن سرقت شعرك
مذمتنه دائر نصحت یولنده بعض سوزلر سويله دی . بن دخي
غایت خجالت و شرمساریدن آنجق « خیر ، بنمدر » دیدم .
آخر مرحوم كندی دیوانندن بعض یر کوستروب بنی امتحان
ایله دی . مرحومك هر کز صحایف اشعارینه انکشت اعتراض
خونامش ایکن اول اشعارك شایان تعریض اولان محللرینه پارماق

ایله اشارت ایتدم . بعده ، بو غزلی دیوب مرحومه ویردم:

کلشن ایسترسهك ایشته میخانه

کل خندان کرکسه پیمانه

الخ . . . . .

تمام اعتقاد ایدرب درون دلدن دعا و بی حد و شمار نثار
جواهر تحسین و ثنا ایله دی .

ادرنه لی شاعر امری ، مجدی ، کافی و کامی ایله ده آره لری
بوزوق ایدی . بونلرک باقی ، باقینک دخی بونلر حقنده هجویه لری
واردر . آره لرینک بوزلمه سنه سببده بو اولمشدی : باقی ادرنده
ایکن بر کون شعرای مومی الهم شاعرک شرفنه بر باغده ضیافت
ترتیب ایدرلر . ینوب ایچلیدیکی ، ذوق و صفالر ایدلیدیکی اثناده
ایچلرندن بری باقی به « افندم ! شهر یمزی نصل بولدیکنز ؟ »
سؤال متفاخرانه سنی ایراد اتمه سی اوزرینه باقی « طوغروسی
جنت کبی بریر ؛ اما ایچنده آدم یوق ! » جوابی ویریر .
بو جوابدن جمله سی دلگیر اوله رق او آندن اعتباراً باقیدن یوز
چویرمکله برابر هجویه لر سویله مکه باشلارلر .

باقی سه بوریمجه اوزون بورونلو ، ضعیفجه ، قاره یاغیز بر
آدم ایدی . بو مناسبتله امری بر قطعه سنده بوکا « قارغه » دیر .
قطعه شایع اولمغله اوندن سوکره ظرفا بینده باقی « قارغه
باقی » دبه یاد اولمغه باشلار ؛ حتی طرف پادشاهیدن کندیسنه

(طوطی) نامنده سرایلی بر قادین احسان اولندیغی زمان -
ینه خصماسندن اولان - شاعر مشهور نوعی « ماشاءالله ،
طوطی به مقارن اولدیگز ! » دیه تبریک ایتدیکنده « برادر !
طوطی دیه پک اوچورمه ؛ اوده بنم کبی قارغه نك بریدر ! » دیمه سی
اوزرینه نوعی لطیفه یوللو شوپیتی سویله مشدر :

قهر دهر ایله اولور بلبل غرابه همنشین

ینه شکوایی غراب ایلر غرابت بونده در !

باقی به قارغه دینلدیکنک علت و حکمتندن خبردار اولمایان
بعض ادبا بویته درلو معازل ویره رک حقیقتدن تباعد ایتمشلر در .
باقی ، شاعر اولدیغی قدر عالم ، فاضل ایدی . حتی - بر
مقتضای شاعریت - سبکمزاجلنی اولماسه شیخ الاسلام اولمه سی
تحقق ایدی .

مرتب دیوان بلاغت عنوانندن باشقه (معالم الیقین فی سیره
سید المرسلین) تسمیه ایله دیکی (معالم الیقین) ترجمه سی ایله
(فضائل الجهاد) و (الاعلام فی احوال بلد الله الحرام) ترجمه لری
کبی آثار قلمیه سی واردر . ابو ایوب انصاریده مدرس بولندیغی
صیره ده صحابی مشاره الیهک روایت کرده سی اولان احادیث شریقه نی
جمع ایله ترجمه ایتمشدر . مکة مکرمه قاضی اولدیغی زمان
فریضه حج شریفی دخی ایفا ایله مشدر .
دائما قوللاندیغی خاتمنده کندیسنک :

قانیست جهان درو و فانیست
باقی همه اوست جمله قانیست

بیتی منقوش ایدی .

باقی، توریه و ایهامه زیاده مائلدر . اشعارنده اماله کبی بعض
قصورلر کورلدیکی کبی نادر آ غلط وضعف تألیف آثاری بولنه بیلیر
وشیمدی کهنه عد ایتدی کمز بر طاقیم کلمات و تعییرات دخی کوزه
چارپارسه ده بولندیغی زمان نظر اعتباره آنتنجه بونلر دخی عفو
اولنور . استاد اکرم « قدمادن بر قاج شاعر » نامنده کی اثرنده
باقیدن و اشعارندن بحث ایتدیکی صیره ده بویورورلرکه :

« باقی حقیقه شعر تور کینک مجددلرندن صاییلیر . اوکا کلنجه به
قدر اکثر شعرا منر الفاظ تور کیه نی (غوم الاستیق) دن دوکلمش
ادوات کبی اکنه بوننه ایسته دکلری قدر چکهرک شعرلرینی او صورتله
وزنه کتیرمکه موفق اوله بیلدکلری و بوجهته اشعار تور کیه اوزمانه
قدر سلاست و طمطراقدن محروم اولدیغی حالده باقی . سائقه حسن
طبیعتیه اکثر منظوماتی بو قصور دن بری بولندرمغه دقت ایدهرک
ایسته نیلنجه بزده دخی غایت سلیس . غایت آهنگدار
شعرلر سویله نه بیله جکنی معاضر لرینه کوستر مشدر . ضیا پاشانک

اما ینه بعض کهنه تعییر
باقیده ایدر درونی تکدیر

دیدیکی مسلم ایسه ده بو حال شاعرك شاننه نقیصه ویریحی
 شیردن معدودا ولاماق ایجاب ایدر. باقینک حسن طبیعتنه یا قشد-
 یریله مایه جق برحالی وارسه اوده آره لقدمه جناس کبی شیرده تنزل
 ایتمه سی و تشبیهات و استعاراتده بعض مرتبه مبالا تنزلق کوسترمه-
 سیدر. غزلیاتی عموماً عشرت پرورانه و ترنمی [۱] ، یعنی
 موسیقی ایله او قونه جق یولده واقع و لطیف اولدینی ایچون باقی
 عثمانلی شعراسنک (حافظ شیرازی) سی عد اولنسه بجادر .

نمونه اشعاری

غزلیاتندن :

درونک بر معارف، همنشینک مرد عارف قیل
 آچلمه ای یوزی کل شخص نادانه کتاب آسا

ضمیرین شکست ایتمه ارباب عشقک
 ینه سا که راجع ، ینه سا که عائد

یازدی سودا کی باشم زده قضا
 قید اولندی رؤسه حکم قدر

باطل همیشه باطل و بیهوده در ، ولی
 مشکل بودر که صورت حقدن ظهور ایدر

بز طالب توجه اقبال روزگار
کلبرك باغ عمر ایسه برباد اولوب کیدر

اغبار دیکلر اولدی پس پرده دن بزی
عالمده اهل عشقه کورنمز بلا بودر

پرتو آفتابی کور یوللریگه دوشوب یاتیر
یعنی رخک فتاده سی بنده خا کساردر

ایشککده بی ای مه بولور بر کون عدو نا گاه
قضای آسمانیدر ، بلای نا کهانیدر

حرمک روضه جنانه دگر
ایشکک طاق آسمانه دگر
خنجرك سینهمی دلرسه اکر
شویله بر خیر ایدرکه جانه دگر

تن زارمده په نوم استخوانی صاییلیر بر بر
بی سیر ایتمین احباب موسیقاری کورسونلر (۱)

(۱) موصقال دیدکاری دودو کدر که - چرکسک کورکس لرنده کی
فشکک کی - یان یانه کتیرلش بر چوق قامیشلردن متشکر و صداسی
چیفیرمه یه ممانلدر .

طورماز یا آمده خنجرینی مدح ایدر نکار
یعنی بکا طوقوندورر اول شوخ شیوه کار

طویلناز خوان احسانه ، قناعت کلز انسانه
کرم کوردجکه ای باقی کدالردن رجا آرتار

جهان افسانه در آدانمه باقی
غم و شادی خیال و خوابه بکنزر

دوکولن قانزره باقی دیده کریانندن
دوستم باقی به رحم ایله به جک دملردر

باقیا اول آفتاب عالم آرا گرم اولوب
ماهدن غمرا یوزم وار دیرسه وجهی واردر

باشمک یازیسنی هپ کورددم
بنم ارباب عشقه سردفتر

باش ا که یز ادانی به دنیای دون ایچون
اللهه در توکلز، اعتمادیمز
یزمتکای زرکنس جاهه طایانیمز

حَقِّ کَمالِ لَظفَنه دِراستَنادِیْمِز
مَنْتِ خِدايَه دَوْلَتِ دَنیا قَنابُولور
باقی قَالیرِ صَحیفَهٗ عَالِمَدَه آدِیْمِز

حَالِ عَالِمِ اَزلی بویله پَریشانِ آنجِیقْ
کیمی خندان ، کیمی نالان ، کیمی کریانِ آنجِیقْ
بوجهانِ کیمنه قصرِ طرب و عیش و صفا
کیمینکِ محنتِ ایله باشنه زندانِ آنجِیقْ

جمله تدبیرِ پس پرده ده استادِ کدر
اِختیاریمی صانیرسکِ حرکاتنِ صُورکِ

زمانه ایله من حرمت ، امان و یرمن دم فرصت
کَرکِ درویشِ دلریشِ اول ، کَرکِ شاهِ جهاتبانِ اول
شرف و یرمنِ دروکو هر ، کمالِ اولماز زر و زبور
هنر کسبِ ایت هنرِ بحرِ فضیلت ، کانِ عرفانِ اول

بِنمِ اولِ شاخِ نِهالِ چمنِ محنتِ کیم
میوهٔ معرفت و فضل و هنر بوکدی بلم

سن خواب غفلت ایجره خیال محالده
کچدی نسیم صبح کبی عمر نازنین

ماورای پردهٔ اسراره بولماز کیمسه راه
حضرت حقدر بیان انجق حقیقت نیدیکن

سفی یوسفله کوز لکده صورارلرسه بکا
یوسفی بیلمز اما سفی اعلا بیلیرم

وقته مالک اولان درویشدر سلطان وقت
عزّ وجاه سلطنت دگمزر جهان غوغاسنه

هزاران ملک و مال وجاهدن یک
جهانده بر نفس قلبک حضوری

کل باغه تماشا ایده کور آب روانی
سیر ایله نه در سرعت عمر گذرانی

خواب غفلت نیجه بر ای طالب دنیای دون
وار ایسه راحت یری صاندک بو محنت خانہ پی

دیلدر سکا عرض ایتمکه احوالی کویا
قبرمدہ کی خاک اوزرہ بیتن تازہ کیاہم

دانہء خالته باق جنت رخسارندہ
نیجہ صبر ایلہ سون اللہی سورسہ کڈ آدم !

ہپ سنکچوندر بنم دنیا جفاسن چکدیکم
یوقسہ عمرم واری سنسز نیلرم دنیایی بن

مصراعلر :

کامران اول کیمسہ در کیم مالک دیناردر

زہی رأی باطل، زہی فکر فاسد!

بو دنیا در کھی ماتم، کھی سور

چوق اولور یار . فقط یار وفادار اولماز

مدت دور فلک بردمدر، آدم بر نفس

ہمت مردان ایلہ آسان اوور ہر مشکل ایش

انسان کامل اولمغہ سھی ایلہ آدم اول

سوز کهر در نه بیلیر قدرینی نادان کهرک

کیشی غربت دیارنده ایدرمش آشناندن حظ

بهی خراب اولهسی عالمی خراب ایتدک !

باقی قالان بوقبهده برخوش صدا ایمش

بخت بیدار ایسته نینر ترک خواب ایتمک کرک

ییلدیزی دوشکون اوور پادشهم معزولک

تکیه در خالی دکل او باشند قلاتشدن

مفصل قصه باشلارسک، غریب افسانه سویلرسک !

وار قیاس ایت وسعت دریای رحمت نیدیکن !

خاکدن پرتو خورشید جهانتابه نه شین ؟

کچدی نسیم صبح کبی عمر نارنین

دیوانه کوکلم اگله به جنک بریر ایسترم

استاد حکمت اوله بویورمش کتابده

عاقل ایتمز عبث یره خنده

ایشمز قالدی کمال کرم ستاره

ذانا دل ایسهک سرئی نادانه طویورمه

ا کسک اولماز تکیه در مهمان مهمان اوستنه

نیچهلر نابود اولور ، دنیا بودنیادرینه

عزت و جاه سلطنت دگمز جهان غوغاسنه

چکدیکم درد و بلالر هپ او غیرتئر ایدی

بو قدر فتنه و آشوبه سن اولدک بادی

صلحه منجر اولسه بو بهوده غوغا کاشکی !

رنور ایده خدای تعالی مزارینی

میدان محبتده نه باشلر یووارلاندی !

غرض سا که نصیحتدر قولاق طوت قول استاده

مرثیه (سلطان سلیمان حقنده)

ای پای بند دامکه قید نام ونسک

تاکی هوای مشغله دهر بی درنک

آك اول كوني كه آخر اولوب نوبهار عمر
 برك خزانه دونسه كرك روى لاله رنك
 آخر مكانك اولسه كرك جرعه كبي خاك
 دوران الندن ايرسه كرك جام عيشه سنك
 انسان اودر كه آينه وش قلمي صاف اوله
 سينه كده نه يئر آدم ايسه ك كينه پلنك
 عبرت كوزنده نيجه يه دك غفلت اويقوسى
 يتمزى سا كه واقعه شاه شير چنك
 اول شهسوار ملك سعادت كه رخشنه
 جولان دمنده عرصه عالم كليردى تنك
 باش اگدى آب تيغنه كفار انكروس
 شمشيرى كوهرينى پسند ايله دى فرنك
 يوز ييره قويدى لطف ايله كلبرك تركي
 صندوقه صالدى خازن دوران كهركي

§

حقا كه زيب وزينت اقبال وجاه ابدى
 شاه سکندر افسر ودارا سپاه ايدى
 كردون آياغى توزينه ايلردى سرفرو
 دنيايه خاك بار كهى سجده گاه ايدى
 كتر كدایى آز عظامى قيلاردى باى

بر لطفی، بر مروّتی چوق پادشاه ایدی
 خاك جناب دولتی . درگاه عزتی
 فضل و بلاغت اهلنه آمیدگاه ایدی
 حکم قضایه و یردی رضایی اگر چه کیم
 شاه قضا توان و قدر دستگاه ایدی
 کردون دونه زار و زبون اولدی صانمه گز
 مقصودی ترك جاه ایله قرب آله ایدی
 جان و جهانی کوزلریمز کورمه سه نوله
 روشن جمالی عالمه خورشید و ماه ایدی
 خورشیده باقسه کوزلری خلقک طولا کلیر
 زیرا کورنجه خاطره اول . مهلقا کلیر

§

دوکسون سحاب قدّین آ گوب قطره قطره قان
 ایتسون نهال ناروتی نخل ارغوان
 بو آجیلرله چشم نجوم اولسون اشکبار
 آفاقی طو اتسون آتش دلدن چیقان دخان
 قیلسون کبود جامه نرین آسمان سیاه
 کیسون لباس ماتم شاهی بوتون جهان
 یاقسون درون سینّه انس و پریده داغ
 نار فراق شاه سلیمان کامران

قیلدی فراز کنکره عرشى جلوه گاه
 لایق دکلدی شاننه حقا بو خاکدان
 مرغ روانی کوکلره ایردی هامکبی
 قالدی حضیض خاکده بر ایکی استخوان
 چابکسوار عرصه کون و مکان ایدی
 اقبال و عزت اولمش ایدی یار همعنان
 سرکشک ایتدی توسن بخت ستیزه کار
 دوشدی زمینه سایه الطاف کردکار

§

اولسون غمگده بخیلین زار و بی قرار
 آفاق کزسون آغلایه رق ابر نوبهار
 طوتسون جهانی ناله مرغان صبحدم
 کلر یولنسون ، آه و فغان ایله سون هزار
 سنبللرینی ماتم ایدوب چوزسون آغلاسون
 دامانه دوکسون اشک فراوانی کوهسار
 کل حسرتگله یوللره طوتسون قولاغنی
 نرکس کبی قیامته دک چکسون انتظار
 آگدقجه بوی خلقکی دردگله لالهوش
 اولسون درون نافه مشک تار تار
 دریالر ایتسه عالمی چشم کهر فشان

کلز جهانہ سنجیلین در شاهوار
 ای دل بو دمده سنسک اولان با گه هم نفس
 کل نای کیبی ایگله یه لم باری زار زار
 آهنگ آه وناله لری ایده لم بلند
 اصحاب دردی جوشه کتیرسون بو هفت بند

§

کون طوغدی شاه عالم او یانمازمی خوابدن ؟
 قیلمازمی جلوه خیمه کردون جنابدن ؟
 یولارده قالدی کوزلریمز کله دی خبر
 خاک جناب سده دولت ما بدن
 رنک عذاری کتندی یاتیر کندی خشک لب
 شول کل کی که آری دوشوبدر کلابدن
 کاهی حجاب ابره کیرر خسروا فلک
 یاد ایله دجه لطف کی تر لر حجابدن
 یانسون یاقلسون آتش هجر کله آفتاب
 درد گله قاره چولره کیرسون سحابدن
 طفل سرشکی یر لره کیرسون دعام اودر
 هر کیم غمکدن آغلامایه شیخ وشابدن
 یاد ایله سون هنر لریگی قانیر آغلاسون
 تیغک بو نیجه قاره یه باتسون قرابدن

درد و غمگله چاك كرىبان ايدوب قلم
پيراهينى پاره له سون غصه دن علم

§

تېغك ايجيردى دشمنه زخم زبائلى
بخت ايتمز اولدى كيمسه كسلدى لسانلى
كوردى نهال سرو سرو افراز نيزه گي
سر كشلك آدين آ كىمادى برداخى بانلى (۱)
هرقانده باصسه پاى سمندك نثار ايجون
خانلر يولگده جمله روان ايتدى جانلى
شمشير كىبى روى زمينه طرف طرف
صالدك دمير قوشاقلى جهان پهلو انلى
آلدك هزار ميكده بي مسجد ايله دك
ناقوس يرلرنده او قوتدك اذائلى
آخر چالندى كوس رحيل ايتدك ارتحال
اوسل قوناغك اولدى اجنان بوستانلى
منت خدایه ايكي جهانده قلوب سعيد
نام شريفك ايله دى هم غازى هم شهيد

قصائدندن

خط مشكفامگله اى غنچه تر شكردر اولبلر ممسك، مكرر

(۱) يان = (اسلاوجه) حكمدار، پرنس .

نه خوش امتزاج ایله مش شیر و شکر	نه زیبا یار اشمش او لبلرله دندان
غمکدن و یروب جانه داروی هسبر	کوکل تقدین آلدی عیار غمز دك
معنی صاحکله قیچن اوله همسر	اگر چه سر آدچر شاخ سنبل
دو ز نافه چینه چرخ مدور	طولار بوی مشکین زلفکله عالم
غبار در شهر یار مظفر	مکرچین زلفکده پنهان اولوبدر
جهاندار مقبل، شهادت کستر	خداوند کامل، شهنشاه عادل
شه آسمان تخت و خورشید افسر	جهان کرم خان سلیمان غازی
ضمیر منیر یله عالم منور	وجود سر فیله دنیا مشرف
اوله شول زمان کیم سوار تکاور	رکابنده کرمی کرک تاج کسری
رکاب هایونده خاقان وقیصر	ملوک زمانه او گنجسه روانه
دواتن ارسطو، سلاحن سکندر	نه یا گه کیدرسه روادر کوتورمک
او تاج مرصع، اوتیغ مجوه	صاچار بزمه نوری، دو کر رزمه ناری
النده قلم چشمه آب کوثر	خط نظم پاکی چمنزار جنت
قیلوبدر معطر او کلک معبر	بخار بخور ایله عالم دماغن
النده اولور کوییا عود و عنبر	زمان کتابتده کلک و مرکب
رک جان بدخواهه نیزه و نشتر	نظر اهلنه میل کحل الجواهر
سخن کاشننده خرامان صنوبر	نسیم روان بخش صبح صفادن
اوسپای مطبوع، اوبالای خوشتر	او کفتار موزون، اورفتار دلکش
نوله ایتسه ترتیب دیوان و دفتر	سلاطینه دیوان اولور چونکه لازم
اشعه کتیر مشدر آلتون قلملر	دیر فلک یازماغه وارداتن

یازینماغه مانند نظم ثریا   ورقلرزرافشان ایدر چرخ اخضر
 یانار شمع ناهید او کنده شهابک   چکر هر کیجه صبحه دک جدول زر
 اکا جلد غرّا مطلا ، مجلا   مه عالم آرا و خورشید انور
 سخن مطلعندن کونش کیبی طوغسون قوسونلر شریف آدینی کنج کوهر
 فصاحت کلستانی ایچره دمادم   صوکی روان ایده بابللر ازبر

§

روح بخش اولدی مسیحا صفت افاس بهار
 آجدیلر دیده لرین خواب عدمدن ازهار
 جمله جان بولدی جهان، ایردی نباتاته حیات
 اللرنده حرکات ایله سه لر سرو و چنار
 دوشه دی یینه چمن نطع زمرد فاهن
 سیم خام اولمش ایکن فرش حریم کلزار
 یینه فرّاش صبا سخن رباط چمنه
 کلدی بر قافله قوندردی یوکی جمله بهار
 دیکدی لشکرگه ازهاره صنور توغن
 خیمه لر قوردی یینه سخن چنده اشجار
 دوشه دی مهر فلک یوللری دیبالر ایله
 ایتدی تشریف چمن ملک فی سلطان بهار
 صبحدم ولوله نوبت شاهیمی دکل
 صوت مرغان خوش الحان و صدای کهسار

چمن اطفالنك اویقولرین اوچوردی یینه
 صبحدم غلغله فاخته. کلبانك هزار
 دایه ابرینه غنجه لرك شبنمدن
 باشنه آقچه دیزر نیتکه اطفال صغار
 موسم رزم دکلدردم بزم ایردی دیه
 سوسنك خنجربی طوتدی سراپا ژنکار
 سمنك سینئه سیمینن آچوب باد سحر
 چوزدی کلشنده کلك دوکله لرین ناخن خار
 پیرهن برك سمن، کوی کریبان شبنم
 کلستان اولدی بوکون برصنم لاله عذر
 در ویاقوت ایله برنخل [۱] مرصع صاندم
 ارغوان اوزره دوگلش قطرات امطار

(۱) اسکی زمانده کلین اوطله لری برطاقیم یایمه چیچکاردن عبارت آصقی
 ایله دوناندقلری کبی کلینک اوتوردیغی برك ایکی طرفنه ده ذی قیمت
 اشیا ایله مزین و بعضاً انواع احجار و جواهر ایله مرصع دیره ک قور -
 لردی که ایشته بو دیره کله آغاج معنانه (نخل) دیرلردی . دها
 اسکیدن - بعض خرسیان جنازه لری اوکنده طاشینان دونامش موملر
 کبی- کلین آلابی اوکنده نخلر کزدیریرلر مش . یته کیم فصیح مولونک :
 راست کلدیم یاره برنخل روان ایش کلیر
 سر ده کل ، دستنده کل ، چینه ده ، دامانده کل
 بیتنده کی (نخل زوان) تعبیرندن ده بوکزدیریلن نخللر مراد اولمشدر .
 بونلری اعمال ایدن صنعتکارانده (نخلبند) دینیلردی . ایوم زیاده
 میوه دار آغاجلره (برنخل) دیرلرکه بوده (برنخل) دن غلطدر .

برك ازهارى هوا شويله چيقاردى فلکه
 پرکوا کب کورونور کنبد چرخ دوار
 دم عيسى ديريلير (۱) بوى بخور مريم
 آچدى زنبق يدبيضاي کف موسى وار
 زنبقک غنجه سيدر باغه کوموش بازوبند
 زعفران ايله يازلمش آکا خط طومار
 دهن غنجه تر درلو لطائف سويلر
 کولوب آچاسه عجمي کل رنگين رخسار
 لاله صحراي بوکون کان بدخشان ايتدى
 ژاله کلزاره نثار ايله دی در شهوار
 دامن در وجواهرله پر ايتدى کل تر
 که ایده خاک در حضرت پاشايه نثار

نوعی

باقينک معاصرى ، قوت طبيعت و قدرت شاعري تچه اونک
 معادلی، بناء عليه باقيدن صوکره زماننک اک بويوک شاعريدر.
 دينيله بيلير که باقى ظهور ائمه مش اولسه يدي بودورک صاحبي ،

(۱) ديرلک = کچنمک . طاسلامق ، کندينی برينک يرينه

قومق .

محمد طرز ادبی اولمق شرفی و سلطان الشعرا الق صفت فاخره سی نوعی به تخصیص اولنوردی .

اسمی (یحیی) در . معلقه ملی پر علی افندی نامنده عرفای مشایخدن بر ذاتک اوغلیدر . (۹۴۰) ده قصبه مذکوره ده طوغمشدر . ۱۷ یاشنده استانبوله کلوب (اخوین) دینمکه معروف قارامانی احمد و بعده بر اداری محمد افندی تحصیل علوم ایله مجاز و ملازم اولدورن صوکره (۷۳) ده کلیولیده کائن بلبان مدرسه سنه مدرس اولمشدر . اشای تحصیلده شاعر باقی واسکوبلو والهی و خواجه سعدالدین افندی ایله درس شریکلیکی ایتمشدر . (۹۸) ده بغداد قضاسی توجیه اولنمشدی . متعاقباً سلطان مراد ثالث شهزاده لرینه معلم تعیین اولنهرق بش سنه بو خدمته بولندی . او تقریب ایله شرف مصاحبت و انواع لطف و عنایت و حرمت پادشاهی به نائل اولمشدر . حتی ایام عیدده رسم دامن بوسی اجرا اولنورکن پادشاهک شهزاده خواجه لرینه قیام ایتمه سی اصول تشریفاته مغایر اولدیفی حالده سلطان مراد نوعی به قیام ایله احترام ایلردی .

(۱۰۰۳) ده سلطان محمد ثالثک جلوسیه خدمت تعلیمیه دن عفو اولندی ایسه ده خواجه لره مخصوص معیناتی ابقا اولندقدن باشقه قاضی عسکرلک پایه سی ویرلمش وقاین پدری نشانجی محمد بک مدرسه سی مدرسلیکی ده ضمیمه رواتب قیلنمشدر .

(۱۰۰۷) ذی القعدة سنده (۶۷) یاشنده اولدینی حالده ارتحال ایله دی . شیخ وفا جامعی حظیره سنده شیخی شعبان افندیگ یاننده مدفوندر .

مرتب دیوان اشعار و منشآتیی، ترجمه فصوص الحکمی، اطوار سلوکه دائر (حسب حال) عنوانی منظوم برساله سی، اون ایکی فی مشتمل (نتایج الفنون) اسمنده برکتانی . (مناظره طوطی وزاغ) و (قصه خضر و موسی) و (نوای عشاق) رساله لری، بونلردن باشقه فقهه، منطقه، الهیات و حکمیاته دائر مباحث و مسائل شتایی محتوی اوتوزی متجاوز رسائی وارددر . علم و فاضل اولدینی قدرعاقل و صاحب رأی سدید ایدی . سلطان مراد اکثر امور مشکله ده بونکله شفاهاً و تحریراً استشاره ایدردی . حتی وفاتندن سوکره متروکاتی میاننده پادشاه مشار الیهله مخبره بی متضمن اوله رق بیکه قریب اورق ظهور ایتمشدر .

● صورت کوزل اولدینی کی سیره دخی بی بدل اولوب کبار مشایخدن سرخوش بالی افندیگن منیب، درویش نهاد، صالح، متدین، قانع، صبور، عقیف و مستقیم ایدی . حتی توصیه مخصوصه سیله نائل مسند صدارت اولان فرهاد پاشا هدیه اوله رق یکر می بیگ غروش کوندرمش اولدینی حالده قبولدن ابا و عرض استغنا ایله مشدر .

وفاتنده دخی بر آقچه سی ظهور ایتمه مکله جنازه مصارفی

طرف پادشاهیدن احسان اولمشدر .
 باقیه نسبته غزلیاتی بر آزساده کورونور . سوزده ساده لکی
 پک بویوک قصور، بلکه عفو اولماز بر قباحث عدایدن معاصر لرندن
 بعضری بوندن طولایی شاعری تخفیف و تزییف ایتک ایسته -
 دککرنده بونلره شو بیت ایله جواب ویرمشدر :
 بوساده نظمی اهل صنایع بکنمه سه
 نوعی نه غم بزم سوزیمز عاشقانه در
 فی الحقیقه اشعاری اکثریتله عاشقانه در . محققانه و متصوفانه
 سوزلری ده وارد در .

اشعارندن نمونه

غزلیاتندن

بر مرتبه وارد بر اولور عاشق و معشوق
 نوعی نیته کیم عشق ایله مجنون ایدی لیلی

بر او کماز یاره در عشق و محبت یاره سی
 حاصلی صارلما نیجه چاره یوق تیمار کوچ

بر قولی یوق که یاپشه ارباب دل آنک
 بردمه کوستریر بزه یوز انقلاب چرخ

چکرده طورماز آقار خون زخم تیرنکار
اورو محک آغی باصار اوستنه بوجسم نزار

کوردم کنار جوده سحر عندلیب زار
برمعتدل هواده اوقور شعر آبدار

سنک محزونک اولمق با که شادان اولمدهن یکدر
غمکله اغلامق ایللرله خندان اولمدهن یکدر
جهانک عزّ وجاهن شویله اذعان ایلهدم بن کیم
ایشیکمکده قول اولمق دهره سلطان اولمدهن یکدر

زده برغم یارسز قالسه بنمله یار اولور
بربلا کیم صاحبن بولماز بکا غمخوار اولور

ییلدیزی یوق نیلهسون راه وصاله کیتیمکه
رهناسی عاشقک تاب چراغ آه اولور

عشق ایله باد جنبش ایدر خاک بی خبر
امواج مضطرب، خس و خاشاک بی خبر

صالنمدی بویمه رسن زلفی خوابده

تعبیر اهلی هربری بریا که چکدیلر

قیزاردی آغلامقدن کوزلرم جای ترحمدر
نظر قیل کل حجاب آلتنده قالمش ایکی مردمدر

کیم اوماردی راز عشق کشفی منصوردن
لیک جلاد قضا ایلر تقاضا سویله تیر

اوجوز بهالی کر کدر متاع دهردنی
بهامنر آغیر انکچون رواجمز یوقدر

تتمدن چکدی تیغن یار زخم خونفشان کیتمز
چکلسه صوی وادینک نشانی برزمان کیتمز

کر قر مادر اولسه شمس پدر
طوغه ماز برسک کبی اختر

چون سرت حق وجوه مظاهرده مستتر
بروجه ناظرز کوره لم حق نه کوستر
اعیان ممکناته نظر ایله دم دلا
قید صورده هربری برکاره منتظر

کاشنده کونه کونه نهدر بوشکوفه لر
 آب وهواسی بر، قامونک باغبانی بر
 سرچشمه بونجه قطره ده چونکیم وجود ایش
 سر ویرمه نیجه اوله مادام آشنای سر
 ماهیت وجوب ایله امکانی فرق ایدوب
 اولدم قصور قدرتمه نوعیا مقرر

کور چشم اوله وراى پرده اشیاى کور
 ناظر اوله صورته معنایى کور معنایى کور
 زیر وبالاده محبت رشته سن موجود بیل
 پرتوندن آفتابى، قطره دن دریایى کور

قدریمز طاق فلکدن نه قدر یوکسک ایسه
 کوکلز آکا کوره بیک طبقه آچاقدر

کلمسه نوله بن شعرا بزمنه آخر
 عادت بودر آخرده کلیر بزمه اکا بر

خاطر شکست ایکن اوله ماز نظم دلپذیر
 کوهرمی حاصل ایده بیلیر برصیدیق صدف

فرهاد دوشر کوهه و یابانه کیدر قیس
برموصل اولور یول بوله ماز قریبگه سالک

ایدر کلدن شکایت بلبیل شیدایی سویلتسه ک
شکریر شکرین ایتمز طوطی کویایی سویلتسه ک

باشی ایرشدی کوکه رفعت ایله هر دونک
حق بودر کیم قاتی آلیچاقلنی وار کردونک

عجبمی کلشن ایچنده قیزارسه چهره کل
چنده هپ آنی سویلردی متصل بلبیل

کیوب اول شوخ سیهچرده قبا ی کلکون
ایله دی ناز ایله کوز مردمنی غرقه خون

جام صفا کر کمز کردون دون الندن
مردانه لر شکاری آماز زیون الندن
دل صفحه سیننه باقدم اطرافی جمله مشروح
بیلم بونسخه چیقمش برذوقنون الندن

پامالک اولدم ایتمه حذر بن غباردن
برکون کلیر یولکه صاقین روزکاردن

کلمکه مانع طوتوب ای دوست باران اولدیغن
باشمک آ کمازمیسک سیل فراوان اولدیغن

ایدوب قطع تعلق تیغ هجرکه کدالردن
نهدن دوشدی کسلمک پادشاهم آشنالردن

کوکل هر جایی، دلبر بی حقیقت نیلهسون نوعی
شکایت بی وفالردن، شکایت بی وفالردن

زاهده محراب مسجد، عارفه ابروی یار
جلوه گردد پرتو نور خدا هر گوشه دن

کولمز ایسهک شیوه دن برغنجه محجوبسک
سویله مزسهک نازدن روح مصورسک هله

غمکه مور صفت ایله یوب تزار بی
نهان ایده کبی خاک ایجره روزکار بی
یولنده لطفن اوموب زارو پامال اولدم

باصوب چکر ینہ نوعی اوشہسوار بنی

مایۂ نقد حیات اولسہ اکر دیداری
اولومدر بنم اغیار ایله کورمک یاری

کورمہدم مثلک مکر اندیشہ ایله خوابده
یوق نظیرک وار ایسه آیینہ ایله آبدہ

خنجر یاری غلافی چکدی تنہا قوینہ
ماہ نو ابر سیاہک کیردی کویا قوینہ

نہدر ای نای سبب نالہ گہ بیمارمیسک
یوقسہ برقامتی شمشادہ هوادارمیسک

طالع بووجه ایله دون، سرکش نکار بویله
بی چاره عاشقی کور بخت او یله یار بویله
دلدار تند و سرکش، اغیار ایسه جفاخو
نیتسون یابلبل دل کل اوینہ خار بویله

چیقدی متاع حسن و ملاحت بہالره
ہپ ناز و شیوہ درصاتیلان مبتالارہ

غریقم بحر شوقکده، حریقم نار عشقکده
مدد بو آشنالق، روشنالق یاد اولماز می ؟

بیلیرلر جوهرندن خنجری، آبدن الماسی
سوزندن سن ده فهم ایت طبع نوعی سخندانی

قاپوم نه کیمسه آچار روزکاردن غیری
نه خانهم ایجره کیرر وار غباردن غیری

قیلماسون آینه کی سنک ملامت منکسر
طعنه طاشن آتسه لر جوش ایله دریالر کی

وصاله وعده ایتمشکن فراموش ایله دک کیتدی
مدد، روح روانم ! اوله دن کل وعده من یتدی

نوله قیامته بکزر دیسه م قدیاری
قیامتک کونیدر آفتاب رخساری

باده یه یاساق اولدیغی، میخانه لر قاپادلیغی مناسبتله سویله مشدره :

قلب عاشق کیبی ویران ایتدی لر میخانه بی
بی وفالر عهدینه دوندر دیلر پیمانه بی
لعل جانان کیبی کوزلردن نهان اولدی شراب

چشم دلبر کبھی بیمار ایتدیلر مستانه‌ی
قورقارم ایلر شکسته داور حکم قضا
ساغر مینا دیو بو کنبد ویرانه‌ی

خاطرندن التفات ایتک کچر بن خاکنه
اول شه‌عالی جنابم نیله‌سون دوشمز یری

شویله مغلوب وضعیف اولدی کروه عقلا
بر کورور اولدی جهان عاقل ایله دانایی

مصراعلر :

کوکلدندر شکایت کیمسه‌دن فریادیمز یوقدر
فرحدن آغلارز ، غمدن کولر براوزکه ابدالز

کوسترمز ایش صنعتی ایللره استاد

یاشادقجه کیشیده آرتار ایش عقل معاش

نه عرض حاله محل وار ، نه دلدله صبره مجال

صبر ایت کوکل که قالماز بو روز کار بویله

آدمه بر آشنا یگدر هزاران یاردن

بنده مقبولی مولاسی آزاد ایله من

هنر اقران ایچنده هر جهته فائق اولمقدر

بو قدر آتسه بر قطره نه تأثیر ایلر

یا کرامت کیتدی یا اهل کرامت قالمادی

قصائدندن :

قدم دعواسن ایتمک طبع جوهر داره لایقدر
که جوهر اسکیمز اکسلمک اولماز خاکه دوشسه زر

بر صبحدم که سورک ایله ابر نوبهار

کوندردی ژاله دن صاچیلق درّ بی شمار

رفتاره کلدی سروالنه شمع سبز آلوب

از هاری سوبسو او قودی [۱] کلشنه هزار

دملندی باد صبح ایله اشجار ارغوان

[۱] او قومی = دعوت ایتمک .

اویدی اصول دورك ايله صوت جویبار
ارباب عیسه یعنی طرب حاصل ایتمه

بر تازہ نقش باغلا دی استاد سازکار

هپ مطربك ترانه و آغازی سنبله

هپ چالنان قولاغنه عودك بنفشه زار

قالدرمادی سماطن او کون آفتاب چرخ

آقشام اولنججه جامنی دوندردی لاله وار

اول کیجه مهره باز فلک قیلدی نا کهان

بر پیکر غراب ايله بیک بیضه آشکار

اوراقنی طقوز فلکک قات قات ایله یوب

آفاقه آتش ایشلری کوستردی روزکار

انجم دکلدی ظاهر اولان کوكده اول کیجه

یاقدی سرور سورايله کردون طقوز حصار

مجلسده زهره فلکه یر بولنمادی

بام سپهره چیقسه تماشا یه وجهی وار

اطفال انجم انجمن چرخه صیغما یوب

بیلدیزلر ایندی لر یره اول کیجه بی شمار

مصاحب جلال بك حقنده
 سرای امن واقامت دكل بوجای غرور
 دوشرمی عاقل اولان آب کلدہ نطع حضور
 براق طریق محبتده جبهٔ تنی کیم
 هواسی حار اووادیلرک منازلی دور
 وجودی مظهر نور شهود ایدم دیرایسهک
 حجاب عزلت ایله کعبه کبی اول مستور
 بودونه دونه کیلمش اباسنه جرخک
 کل اولمه جامهٔ اطلس دیو صاقین مغرور
 غرور و عجب ایله باشک بویوتمه بوم کبی
 دیلرسهک اوشمه یه اعدا سکا مثال طیور
 بساطکه طوته لم کلدی شمع کافوری
 کیشی یاقلدیغن آکازمی خانهٔ زنبور
 نه ایصعی (۱) چنک صفت ظاهرا رکوعکدن
 دلک هوا طولو مانند سینۂ طنبور
 چراغ شام کبی کچمه کبر ایله ایلری
 آک اول صباحی که قالماز بوزکده پرتونور
 رکوعه مائل اولور صانمه نخل قامتکی
 خم ایله دی آنی باد هوای حور و قصور

شهود پرتو دیدار یار ممکن ایکن
 هوای حور و قصور ایله مک دگلی قصور
 § مکرکه گوشه بر صبحدم ترانه ایله
 بو نظم پاکی جنانده او قوردی زمره حور
 دم سحر کف ساقی مثال مطلع نور
 سفال میکده (کاساً مزاجها کافور)
 صدای نعره مست «الصباح یا احباب!»
 ندای وحش و طیور «ان ربنا لغفور»
 بیلیر میسک بو بدایعه مبدع و موجد
 سکا بووجه ایله عرض ایله مش جمال ظهور
 مقام یوسفی کیم قیلدی چاه ظلمانی
 کیم ایتدی دیده یعقوبی کیه دن بی نور
 کیم ایتدی نشو و وحی ایله مست زنبوری
 کیم ایتدی موره سلیمانی نطق ایله مأمور
 نهدر بو ناظر و منظور و شاهد و مشهود
 قو ذات بحتی (۱) شتون صفاته واری شعور؟
 نهدر مراتب اسمایه واقف اولدکمی؟
 نهدر بو نقش تعدد، حروف و لفظ و سطور؟

(۱) ذات بحت = وجود واجب ، الله .

ویرلدی بیلکه برات مسلمی ساگه
 ادیب اوکنده صوچک وار ایسه اولور معذور
 نه کریه سحری وار ، نه آه نیم شی
 دلکده عیش شبانه دم صبح و سحور
 صفای خاطر ایله عیش وافر ایستر ایسهک
 باش اک زمانه یه مانند خوشه انکور
 اکرکه آصماز ایسهک کوش هوشه ای غافل
 بو نظم دلکشی مانند لوء لوء منشور
 اولجئه کرمک دامیننه ایله نثار
 اولاکه ایده سنی عین لطفله منظور
 چیقاردی در صدفی چونکه قعر دریادن
 قوماز کمال سخن صاحبنده نقص وقتور
 کچیردی یوسف کنعان حسن تعیری
 سریر مصره علی زعم حاسدان غیور
 علی الخصوص جییننده هر کره اولمش
 نشان ضابطه حل معضلات امور
 جناب محرم شاه زمانه میر جلال
 کزین زمره موجود وزبده مقدور

(حسب حال) نندن

گوز یوموب نیجه شخص بی همت   غملتک آدینی قومش و حدت
 خوابدر رهزن رحیل کمال   خوابدر مانع شهود جمال
 خائب ایلر کیشی بی کثرت خواب   خوابی ترک ایله دی اولوالالباب
 مجلس انسک اول می آشامی   مرشد راه حضرت جامی
 بو مقاماتی ایله یوب سهیران   بویله ایتمش بو پرده ده الحان

رباعی

در دیده عیان تو بوده من غافل

..... الخ (۱)

بر یایرام ، وزیر سنان پاشایه تبریک عید اچسون کیدوب
 اثنای صحبتده پاشا - قصد تعریض و ایذا ایله « شاعر اهل علم
 اولماز، دیمه سی اوزرینه نوعی شوایله برتذکره یازوب کوندرمشدر:

صورت تذکره

سرورا ! دولتک مزید اولسون   کوکب طالک سعید اولسون
 هر امیدک خدا میسر ایدوب   دشمنک زار و نا امید اولسون
 حق سبحانه و تعالی، نهال وجودک لباس خلق و عطا ایله

[۱] کرک بو رباعی ، کرک ترجمه سی اولان « بن ییلمز ایدم کیزی

عیان هب سن ایشسک « رباعی سی یوقاید ، (مقدمه ده) بالئاسبه عیناً
 و تماماً یازلمش اولدیفندن تکرارینه لزوم کورله دی .

ملبس و مکرّم و جمال بهجت شعارک حلیه بشاشت و بها ایله محلی و محترم قیلسون که ضعفای علمادست رجالین دامن احسانکه دراز و اعناق امیدلین صوب جناب آسمان نشانکه فراز قیلمشدر .

اول زمره دن بو حقیر پر تفصیرکه، اکتساب فضل وادیده نو بهار عمرم سرحد خمیندن متجاوز و شباب شجره وجودم ازهار معارف ثمار ایله (واشتعل الرأس شیباً) مرتبه سنه فائز اولمشدر. چنزار دولته استشمام بوی کل احسان ایچون کلشکن خار زبان ایله مجروح ایدوب نهال آملز پڑمرده قیلمق ابردمن اربعین دکلیدر؟ خصوصاً یوم عید اولوب یوم ترک جزا و وعید، بلکه روز تطیب قلوب شقی و سعید اوله و خصوصاً (اکر موالضیف ولوکان کافراً) منطوقنجه ضیف خانه دیوان و منتظر احسان اولهوز .

« شاعر اهل علم اولماز » مقدمه سی غالباً سعادتلو پاشانک سمع شریفنه علما طائفه سنک عامیلرندن، بلکه امیلرندن (المرء عدو لما جهل) حکمنجه اصل و لمش کبی . یوقسه حاشا که خواص علما، خصوصاً بلغا و فصحا بو مقوله کلام لغوبی معنی سو یله یه . شعر ایله عدم علمک میاننده ملازمت یوغیکن و شعر بحسب اللغة علم ایکن ضدینه که عدم علمدر نیجه علت اولور؟ واحدها آخری نیجه مستلزم اولور؟ بو معنی اهل علم اولانلره معلومدر. جنابکزه

دخی معلوم اولسون که افاده علمده علمانک کستاخلفی شرعاً معذوردر .
 سلك جواهر قرآن عظیمده (الاالذین امنوا) استثناسیله مستثنی
 اولان خواتیم معارفه درر و نکیکن شعرای مؤمنین ، رضوان
 الله علیهم اجمعین و آنلره تابع اولان فرقه اهل حق شاننده
 کلام ناسزا سویلنمز . قال رسول الله تعالی علیه وسلم (ان روح
 القدس لایزال یوئیدک مانافحت عن الله ورسوله) . حدیث مزبور
 اصحابدن حسان بن ثابتک رسول اکرم وصفنده واقع اولان
 اشعارینی ترغیب ایچوندر .

پس ، صحابه و تابعین ، رضوان الله علیهم اجمعین و علماء متقدمین
 و فضلائی متأخرین سیوف السنه لرین (ان الشعر لحکمة) جواهریله
 مرصع و کلام جواهر انتظاملرین (ان من الیان لسحراً) صنایعی
 ایله مصنع ایده کلشردر . لکن شعر زمانده لسان اخسایه
 دوشمکیکن اشراف علما دامن عصمتلرین غبار شعردن معرراً
 طوتارلر .

امام صنعانی (مشارق) ده شریذ بن سؤید (ثقفیدن روایت
 ایدر : بر کون اول خورشید سهای فصاحت و بیان و طوطی
 شکرستان (الرحمن علمه الیان) رسول حضرت سبحان مقام
 بشریته تنزل ایدوب تطیب قلوب اصحاب ایچون شریده خطاب
 یویورورلرکه : هل معک من شعر امیه بن ابی الصلت ؟ — فقال :
 فالشده بیتاً ؛ فقال : هیه ؛ ثم انشده بیتاً . فقال : هیه ؛ حتی

انشدته مائة بیت . (هیه لفظی — کسر ها ایله — کلمه استزاده دز ، یعنی زیاده طلب ایچسوندر) . پس امیه افصح فصحای عرب اولمغین پیغمبریمز حضرتلری انک شعری استماعن طلب ایدوب هر بیت او قوندقجه شکر مکرر اولمه سن امر ایله دی ، حتی شریده یوز بیت او قودوب هر بیتک قافیه سنده بهجت وردیفنده سرور اظهار قیلدی .

انصاف اولنسون ؛ اکر مطلقا شعر هوا اولایدی اول خطیب منبر (وما ینطق عن الهوی) ، انیس مجلس (قاب قوسین او ادنی) ، بلبل نغمه سرای (ان هو الا وحی یوحی) استماع نوای شعر دن بویله اهتزاز و انبساطمی ایدردی ؛ حتی روایت اولنورکه بردفعه استماع شعر دن سر و قامتلری حرکت و سماع ایدوب رداء مبارک لرنی سایه صفت خاکه صالدیلر . اقتاده لر اول ردائی تقسیم ایدوب هر حصه نك نیجه روزکار برکتی مورونه قالدی .

مطلق شعرك نهینده نص یوقدر . مکر شعرای معهوده نك شعرلری اوله و شعر مباح اولدیغنده شبهه یوقدر ، مادام که قلبی ذکر اللهدن و ملاحظه احکام شرعیه دن مشغول قیلمايه .
محصل کلام ، شعرك کمیت مدح و ذمی و تریاق و سمی بیاننده کمیت قلمه میدان صحیفه تنك و طوطی ، ناطقه قفس تنده لال و دنکدر ؛ زیرا فوائد جلیله سی چوقدر . شعر خزانه مکارم

وزینت ملاحم و ولاتمدر. اکثری الهام ربانی و تلقین سبجانیدر،
مادام که فحشیاتی مشتمل اولمایه .

بودخی وارد اولمشدرکه : (علموا اولادکم الشعر ؛ فانه
یفتق الذهن ویورث الشجاعة) یعنی اولادیکزه شعر او کرده دك
که ذهنی کشاده و شجاعت ایراث ایدر و باجمله شعر مجامع حکم
وعرفان و شواهد مشکلات قرأندر .

إذا التزیل اشکل منه حرف

فشاهد ذلك الشعر المقول

و نظم ایچون (قیدالواابد) دیمشدردر؛ زیرا نظم متغیر اولماز،
نثراولور و طباع مردم نثردن نظمه آرتیق مائندر؛ مکرسلیم اولمایه .
کورلمزچی که فارسیده مثنوی مولانا، تورکیده محمدیه و دیوان
عاشق پاشا و سائر اشعار اکا برعلما نفوس خواص و عوامده،
ترغیب و ترهیبه متعلق احکامده تأثیر بلیغ ایتمشدر .

شعر دقیقک محاسنی فوق الحد و سواد وصفی دائرة تحریر
و تعریفدن اوسع و ابعددر؛ مکر نظرده شعر شعیردن متفاوت
اولمایه؛ زیرا نظم متناسب اللفاظدر، نثر دکلدر . مناسب غیر
مناسبدن اولادر؛ خصوصاً تناسب صورت دخی منضم اولوب
خوش الحانلردن صدور ایدیجک مؤثر صدور اولدیغن حیوان
دخی ادراک ایدر. بو جمله دن غرض علمی بودرکه شعرک قائلی

محضا شعر سويله مك ايله عقلاً و شرعاً ملامت و تحقیر اولمغه
مستحق اولماز ، بلکه هنری حسیده توقیر و رعایت اولمق
کر کدر ، والسلام .

خیالی

بو دورک سر آمد شعر اسندن و امر تجددده خیلی مدخلی
اولان بلغاسندندر . اسمی محمددر . واردار یکیجه سندندر .

ای خیالی چارده ساله دخی بر طفل ایکن
طبع موزومله اولدم شیمدی سلمان زمان

بیتنده دخی بیان ایله دیکی وجه ایله هنوز اون درت یاشنده
بر طفل اندک سال ایکن شاعر لکه استعداد اظهار ایتمش
و همشهریلری حیرتی و اصولی به مقارنت و ملازمتی و اونلرک
فیض تربیتی سایه سنده مانده هلال انکشت نمای اشهار اولمشدر .
خیالینک یکر می سنه لک همدم و محر می بونان (مشاعر الشعرا)
صاحبی عاشق چلبینک روایتنه کوره سر حلقه قلندر ان اولان
بابا علی مست عجبی ، بروقت یکیجه به اوغرا دیغنده خیالی اظهار
شوق ایله بابانک درویشانی زمره سنه التحاق ایتمش و حتی بر
ایکی دفعه ده بر لیکده استانبوله کلشدر . اک صوک دفعه کلشند

که بعضی قرائن حالیه دن ۹۱۷ سنه سنه مصادف اولدینی آکلا - شیلیور، امر شرعده صلابت و بین الناس القای مهابتله معروف اولان صاری کُرز (۱) مرحوم استانبول قاضیسی بولمغله خیالی بی قلندر لر آره سنده کورنجه « بویه بر کنجک رافضیلر ایچنده بولمغسی جائز دکدر » دیه بابانک الندن آلدیروب شهرک محتسبنه [ضابطه مأمورینه] تسلیم ایتدرمشدر .

خیالی، بر مدت کندی عالمنده بولنهوق بر طرفدن تحصیل علم، بر طرفدن نظم اشعار ایله اشتغال ایله دی . تقدیم ایله دیکی بر ایکی قصیده اوزرینه پادشاه وقت سلطان سلیمانک التفات واحسانه و کیده رک مصاحبک شرفنه نائل اولدی .

عموم تذکره لر خیالینک بو مظهریتنی دفتر دار اسکندر چلبی ایله صدر اعظم ابراهیم پاشانک تربیت (۲) و دلالته یله وقوع بولمش کی کوستریر لر سه ده عاشق چلبی بونی رد ایله « حق بودر که محضا پادشاه هنر پرورک قدر شناسلغی ایدی که صراف

(۱) زبازدی (صاری کوزل) در . (تضرعات) صاحبی سنان پاشانک شا کردلردن قره سیمی نورالدین افندینک لقبیدر . ایکی دفعه استانبول قاضیسی اولمشدر .

(۲) لسان قدماده (تعریف) بر کیمسه بی دیگر بر کیمسه یه بیلدرمک ، طامق . تقدیم ایتمک معنا سنده قولاندینی کی تربیه و (تربیت) دخی توصیه یرنده استعمال اولنور . بو ایکی کلمه نک او معنارده استعمالی الیوم مهجوردر .

همتی اول کوهر کرانمایه‌ی رهگذار فلاکتده و حل آلوده
 کوروب زیور تاج شعر ایله‌دی « دیر .
 حسن چلبینک، پدری قینالی زاده علی افندیدن نقلاً روایت ایله-
 دیکنه کوره خیالی ایلك حضور پادشاهی‌یه شرفیاب دخول
 اولدینی زمان استیلای مهابتله غنجه مثال ابکم و لال اوله‌رق
 شق شفیه مقتدر اوله‌مامش و بو حالی بر غزلنده شو بیت ایله
 تصویر ایتمشدر :

بر بزم خاصه محرم اولوبدر خیالی کیم
 آچلماز آنده غنجه جنت حجابدن

خیالی، زمانی شعراسنک سرافرازلردن اولدینی قدر حسن
 اخلاق جهتیله‌ده انسانلرک ممتازلردن ایش . ینه عاشق چلبی
 دیرکه : « مرحومک جمله محاسن اخلاقدن بری‌ده بودرکه
 هجو و هزله مائل دکلدی . لکن یحیی بکی هجو ایتک خصو -
 صنده مجبور و معذور ایدی ؛ زیرا خیالینک هیچ آغزی دیلی
 یوقکن یحیی بک وان سفری اناسنده رکاب پادشاهی‌یه صوندینی
 قصیده‌ده :

«بکا اولایدی خیالی‌یه اولان رغبتلر
 حق بیلیر سحر حلال ایلر ایدم شعر تری»

دیمکله‌ده قناعت ایتمه‌یرک :

«نهروادر بوکه سایه م کبی آتمده ایکن
 کون کبی بر ایشینگ اوست یانم اولهیری
 بن شجاعت قیلیجی یم ، او ایشیقلر ناجاغی [۱]
 بن صاواش کونی جری یم او همان جرده جری»
 دیه تحقیر ایتمش، خیالی ایسه :
 جفا طاشن نه غم آتسه خیالی سا که آچاقلر
 بلاغت میوه سن حاصل ایدن نخل هنرسک سن
 دیملکه اکتفا ایله مشدر .

یحیی بکک خیالی حقنده کی هجویه سی یالکز شو بیتلردن
 عبارت دکلدر ؛ دها واردرکه بک غلیظ شیر اولدیغندن نقلی
 مناسب کوروله مه دی .

خیالی صاریشین ، الا کوزلو، یاقیشقلی برذات ایمش . طول
 مدت عمرینی بکارلقده کچیرمش اولدینی ایچون (بکارمی (۲)
 دیرلر ایمش . صوکره تأهل ایتمش و (عمر بک) اسمنده بر
 اوغلی اولمشدرکه اوده باباسی کبی شاعر و مخلصی (حی) در .
 غایت قیدسز و مسیب بر آدم ایمش . امور بیتیه سی کبی
 اشعارینکده تنظیم و ترتیبینه قطعاً التفات ایتهدیکندن پراکنده
 و پریشان قالمش . برکت ویرسون که شیخزاده علی چابی نامنده

[۱] ناجاق = بو بویک بالظه ، تبر .

(۲) می = محمد (محم) محرفی .

بر ذات مراق ایدہ رک بونک الہ کچیرہ بیلدیکی اشعارینی - فقط ناقص بر صورتده - بر مجموعہ یہ قید و ضبط ایتش اولغلہ سوکرہ دیوانی بو مجموعہ دن ترتیب ایدلمشدر .

قدماچہ صاحب خمسہ اولمنک ، یعنی مثنوی طرزنده بر قاچ حکایہ نظم ایتہنک نہ قدر اہمیتی اولدینی بالمناسبہ سویلہ تمش ایدی . عاشق چلبی دیرکہ : « هر چند ابرام و الحاح ایدردم ؛ مثنویده سزہ بر اثر لازمدر . غزل شاعرک حالنہ شاہددر ، اما مثنویده حاکمدر ، دیر ایدم . » بنم مشربمی بیلیرسکمز : بر حکایہ یہ ابتدا ایدوب اتمامیلہ مقید اولق تکلفدر . بن ایسہ تکلفدن آزاده بر حریفم ، بلکہدہ تکلیفدن ! . . . . دیر ایدی . بر کون شوق ایلہ بحر خفیفدن ایکی یوز مقداری بیت مثنوی اوقودی . یازمق ایستہدم . راضی اولمادی . سوکرہ اول ابیاتدن نشان بولمادی .»

تقریباً التمش یاشنده اولدینی خالدہ ۹۶۴دہ وفات ایلہدی . ادرنہدہ سلخ خانہ یولندہ ؛ حیدر خانہ حظیرہ سندنہ موفونددر .

«جهان آرا جهان ایچندہ در آری بیلمز لر
شو ماہیلرکہ دریا ایجرہ در دریایی بیلمز لر»

بیتی مشهوردر . بروسہ لی بلیغ (کلدستہ) دہ شعرای مشایخندن (بحری ددہ) نک ترجمہ حالی صیرہ سندنہ یازارکہ :

« عزیز سالف الیانی، همعصری اولان شاعر ساحر خیالی
چلبی زیارتہ کلوب کلمات درر بارلرندن نوکفته رجا ایدر . اول
دخی :

جهان آرا جهان ایچنده در . . . الخ

یتتی کویا اولوب خیالی یه اهدا ایدر . مزبور دخی مطلع
مذ کوری پنج بیت بر غزل آبدار ایدوب تسدیس ایتمشدره .
والله اعلم .

اشعارندن نمونه

غزلیاتندن :

کوردی مخصوص اولدیغن میدان استغنا بکا
شهرک کوندردی صورغوج قافدن عنقا بکا

رده کرک خیالی یوزک سایهوش سنک
باشک ایررسه کوکلره مانند آفتاب

فقر ایله فخر ایله یین درکاه سلطان ایسته من
دود آهی سایه سنده طاق ایوان ایسته من

شول کدا کیم قیلدی استغنا سریرین تکیه‌گاه
کنج باد آورد (۱) ایله تخت سلیمان ایسته‌من

دلا مجنون صفت عریان عشق اول پیره‌ندن کچ

بلا میداننک کرچک شهیدیه‌ک کفندن کچ

حق بز بولدق دیه لاف ایتمه‌سون ارباب قال
جویلر چون ایردیلر دریاه خاموش اولدیلر

پایمال ایتمه بزی مور کوروب ای غافل
مور ایکن مار اولورز، مار ایکن اژدرهایز

ایتمه‌یز پشه‌یه بز پیلدن اکسیک نظری
ذره‌نی مهر کورور، قطره‌نی دریا بیلیرز

نه مهرندن صفا کسب ایت، نه ماهندن سعادت اوم
صاقین آلدانمه بو دهره ایکی یوزلو منافقدر

---

(۱) کنج باد آورد = حذف دال ایله‌ده مستعملدر . خسرو

پرویزک مالک اولدیفی سکز خزینه‌دن بری .

یارب ! اول دمدہ خیالی یہ انیس ایت فضلك
لحد ایچرہ قالیحق اول یالکنز بر قورو باش

باشلر کوز کوز اولوبدر تن مجروحده
بو جهان ایچرہ بنم کورمه دیکم محنت یوق

تلره روح مقدس عشق پا ککدر سنک
دولت بیدار چشم خوابنا ککدر سنک
کوتورور قویننده بر سنک سیاهن کویکک
وادیء عشق ایچرہ کعبه سینه چا ککدر سنک

آفتابی نیجه تشییه ایلهیم رخساریگه
سن سعادت نوریسک اول خاکه دوشمش بر ذلیل

یار ایله همصحبیت اول جسمگده جانک طویماسون
حالت عشقی حکایت قیل زبانک طویماسون

تجلی ایلهدی سنده جمال صنع یزدانی
ولی آینه کیبی اول صفتدن بی خبرسک سن

تیرك آلدك قالدی بیکانی دل مجروحده

دوستم اینجتمه کیم دیرلر اوغورلار یاره صو

ماه نودر سر علم ، پرواز ایدر آنک شفق
بر لوای آه چکدم برج افلاک اوستنه

کوردی مجنون کیم بنی آدمده یوق رسم وفا
واردی اول دیوانه وحشیلرله الفت باغلا دی

قدیمی آشنالردن کوروب بیکانهک رسمن
وفا امیدینه بیکانهلرله آشنا اولدم

عشق بر شمع آلهیدر بنم پروانه سی
شوق بر زنجیردر کوکلم انک دیوانه سی

آنی خوش طوت غریبکدر افندم ایشته بز کیتدک
کوکلم دیرلر سر کویکده بر دیوانه من قالدی

مصراعلر :

مال دنیادن نه آلدی کیتدی وار قارونه صور

احترام ایتمک مرّ و تدر کیشی مهماننه

خون دل نوش ایدرز باده حمرا یرینه

خیر ایله یاد ایله مک یگدر کیشی استادینی

خیلی مشکلددر کیشی ترک ایله مک معتادینی

تاجده نه یلر شرف دولت سر داراده در

بر شیمی وار جهانده که مخلوق حق دکل

∴

(قلندر) و (قلندرلک) تعیری سائر برچوق الفاظ و تعیرات
کبی اشعار عثمانیه ده کثیر الاستعمالدر . جمله وظائف مزدن بری ده
بوکی لفظلر، تعیرلر حقنده صیره سی کلد کجه معلومات ویرمکدر .
مجموعه ابوالضیانک نسخ اخیره سندن برنده مندرج بر مقاله بو
بابده ایضاحات و معلومات کافیه بی محتوی بولندیغندن بروجه آتی
تلخیصاً اقتباس ایله دک :

قلندر و قلندرک

اصطلاح مزده رندلابالی، مجرد علائق، آزاده قیود و مراسم اولانله اطلاق اولنورکه «یانسه جهان ایچنده حصیری بولنمایه» قولنک ماصدق مشخصی اولان درویش بی نوادر.

«قلندر بر آدمدر» تعیری هیچ بر شیء مالک دکدر .
مفهومی افاده ایدر .

قلندر مشربان رند عالم
شوند ازبی علایق شاد و خرّم

§

قلندرک بر طریق مخصوصدر، که اساسی ظاهراً تخریب عادات و عبادات ایله جلب طعن و دشنام و باطناً اعمال حسنهیه حصر نفس و اهتمام ایتمکدن و بو صورتله طالب جمال حق اولمقدن عبارتدر .

بو جهتله دنیا و مافیها نظر لر نده هیچ اولدینی کی نشئه اخراده کی حالت صفا و زلفی (۱) دخی عندلر نده ملتزم اولمادیغدن کونین و اهل کونین جانبنه میل دروندن کلیاً آزاده بولنمقدر. ذره قدر حبّ دنیا و مافیها و یا آرزوی منزلت عقبا جایکی رضمیرلری اوله حق اولسه اصحاب ضرور و طلبدن معدود و سلسله قلندراندن منفک و مطرود اولورلر.

(۱) تقرب، قربت، درجه، منزلت .

حاصلی، عابد و زاهد در لر؛ لکن زهد و طاعتده قصر اعمال
 اظهار ایدر لر و تجرید و تفرید ایله تخریب رسوم و عادات ایدر لر.
 بونلر ایکی صنفدر : بری هدف ملامت انام اولغنی مقصد ایدنمش
 طاقیمدر که اغیاردن کتم اعمال حسنه ایتدکری حالده صورت
 سینهده صادر اولان فعللرینی ستر و اخفایه لزوم کورمز لر. بونلره
 بین الناس (ملامی) نامی ویرلمکدهدر . لوم لائمی جالب افغانی
 التزام ایتمه لری وجه تسمیهدر . دیگر ی صوفی صنفیدر که نه خلق
 ایله مشغول، نه ده اونلرک قبول وردندن ممنون و منفعل اولور لر.
 الحاصل غایه سلوکری تفرید و تجریده احرار از مرتبه کمال ایله
 واصل الی الله اولمقدر .

§

قلندر لکک واضعی سادات نقشبندیه دن سید جلال بخاریدر .
 بو مسلک اربابنک بیتوتکاهلرینه (قلندر خانه) اطلاق ایدیلر که
 بخاراده واضع مذهب قلندری سید جلاله نسبت اولسان قابو
 جوارنده بر خاتقاه عظیمدر .

بو طریقه سلوک ایدنلر طوبوقلرینه قدر اوزون ، فقط
 قولسز بر خرقه اکتساشنه مجبوردر که بوده کفنه علامت وفوت
 قبل الفوتدن کنایتدر و بللرینه دوه توگندن بوکش (چلتار)
 نامنده قرق ایپلکدن منسوج بر کمر باغلار لر که رجال اربعینه
 اشارتدر .

اقرار ویردکری کون کلاهلرینک تپه سنی بر ایپله باغلار لر که
 بوده ینه کفنه علامتدر و بو باغه (شیدایی) دیر لر که عقل
 وشعور ایله علاقه لری اولمادیغنی اعلام ایدر .

اکمال چله یه قدر بو قیافته کز لر . چله لرینک حدی معین
 دکدر ، استعداد شخصی به کوره تخلف ایدر .

هر کون ایچلرندن بر گروه قلندر خانه دن چیقهرق عجب .
 ریا ، کبر ، تفاخر ، عزت نفس کبی حالات نفسانی تی تحقیر
 و نفسلرینی تذلیل مقصدیله تسأل ایدر لر . بو سؤال هفته ده
 بر کره نوبتله هر شخصی اصابت ایدر و هر کون طویلادقلری
 ارزاق و نقودک مجموعنی او کونکی نفقه لرینه صرف و خرج
 ایله محصول سؤال دن فردایه حبه واحده بر اقلز لر .

غنای قلب قدر نعمت اولماز اهل دله

بو تکیه نك فقراسی سهاط بیلمز لر

قولی معیشت قلندرانه تی معرف قدر .

قلندر خانه ده دخی یکدیگریله مصاحبته بولماز لر ، اشراقیون
 کبی بلاصوت و حرف مفاهمه مرام ایدر لر . بعضاً بر
 او طه ده بر قاچ قلندر بولنور . هر بری بر گوشه یه چکیله رک
 کندی حال و بالیله مشغول اولور . بر فرد بر فرد نه اولدک ؟

نه ایشلیورسک؟ دیمز . بونکله برابر هر فرد یکدیگریسک واقف
آمالیدر .

یحیی بک

خیالیدن سوکره بو دورک اک بویوک، اک بنام برشاعریدر .
طاشلیجه لیدر . دوشیرمه (۱) طائفه سندن اولوب قطع مراتب
ایله (یایا باشی) لقی رتبه سنه ارتقا ایله مشدی . سوکره بعض
اوقاف سلاطینه ، خصوصا سلطان بایزید اوقافنه متولی اولدی .
مشاعرالشعرا مؤلفی دیرکه :

« مفتی عصر کمال باشازاده ، قاضی عسکر محی الدین الفناری ،
قدری چلبی ، دفتر دار اسکندر چلبی کبی زمانه نیک یکانه لری
واسحق چلبی ، نهالی جعفر چلبی ، حافظ عجم امشالی فضلا
وشعرانک فرزانه لری اکثریا جمع اولوب کونا کون مصاحبات
علمیه وادبیه ده بولنورلردی . خیالی بک دخی او مجلسدن
اکسیک اولمازدی . برکونینه برعالی مجلس اولدی . یحیی بک
یایا باشی بۆرک و اوتاغه سیله کپروب ملا مرحوم [ابن کمال]
نامنه برقصیده اوقوددی که مطلعی بودر :

(۱) دوشیرمه = اصولنر نظامسنر اوله رق آلتان عسکر .

فضل ایله رومده بردانه در اول مهر کمال
ماهرولر یا گاعتنده نیته کیم دانه خال

ارباب مجلس اولان فضلا ، خصوصا حضرت ملا پسند
ایدوب تکرار او قوتدیلر . بعده ملا ، اسحق چلبی به خطاب
ایدوب « (مهر) لفظی دخی مستحسن واقع اولمش » دیدی . اسکندر
چلبی ده اول جوابه مسارعتله « اوت اقدم . مخلص شریفکوز
(شمس) در ، (مهر) لفظی شمس لفظیله مراد قدر «
دیدی . حضار اسکندر چلبینک بلارویه سویله دیکی بو سوزی
تحسین ایله دیلر . خیالی بوندن اینجینوب بعض ایاتنه دخل
قصد ایتدکجه اطرافدن جواب و یروب آزرده خاطر ایتدیلر .
یحیی بک سیف و قلمی جمع ایتمش شعر اذندر . صاحب
خمسه در . کندیبی عاشق مشرب و اعل طریقته اولدیغندن
اکثر اشعاری عاشقانه و عارفانه در .

خمسه سندن (یوسف وزلیخا) ایله (شاه و کدا) مطبوعه در .
(شاه و کدا) کندی سرگذشت عاشقانه سنی حا کیدر . بر
آرهلق حجه کیتمش ، بو اثناده شامی ، حلبی زیارت ایتدیکی کبی
حضرت یوسفک وطنی اولان ارض کنعانه دخی اوغرامش
اولدینی مناسبتله (یوسف وزلیخا) قصه سنی اوراده نظمه باشلا -
مشدر . الحق مطالعه یه شایان ، کوزل ، سوزشلی بر کتابدر .
بونلردن باشقه (کلشن راز) ، (کنجینه راز) ، (اصول

نامه (نامنده اوچ مثنویسی واردر که هربری وادیسنده یکتادر .
 (اصول نامه) جابجا لطیف ، خوش آینه فقره لرله مزیندر .
 خیلی مسن اولدینی حالده (۹۹۰) ده وطننده ارتحال
 و (آدم) اسمنده « الولد صو ابیه » سرینه مظهر بر اوغل
 ترك ایله مشدر . مرقدینک بو سنه ملحقا تندن (ایزورنیق)
 سنجاغنده (لوزیچه) قصبه سنده اولدینی مرویدر .

اشعارندن نمونه

غزلیاتندن :

مقصود ذات حضرت حقدر دلا همان
 هپ آلت ملاحظه در جمله کائنات

اشنای حجه سویله مشدر :

کیمه کیم کعبه نصیب اولسه خدا رحمت ایدر
 هر کیشی سودیکنی خانه سنه دعوت ایدر

سنی سودیکنی جانم سکا اظهار ایده من
 دکمه درد ایله کنه من کیشی اقرار ایده من

صبح صادق کبی ای غافل آغاردی صاقلک
خبرک یوق سنی پنبه یله بوغازلار اجلک

صدف کبی نوله چاک اولسه سینهم ای یحیی
اپکی جهانہ دگر بر کهردن آیرلدم

بیمارم ای اجل بو کیجه بکله یانم آل
روز فراق دلبری کوسترمه جانم آل

برر حکایه دیک بزم ایچنده نوبته
ظرافت ایله او عیسی دهانی سویله تلم

امید و صلت ایتمزدم وصاله احتمال اولسه
بکا مقصود اولور هر قانده بر امر محال اولسه

دار دنیا دلی کوکلم کبی ویران اولسه
نه جهان اولسه نه جان اولسه نه هجران اولسه

کاشکی سودیکمی سوسه قامو خلق جهان
سوزیمز جمله همان قصه جانان اولسه

ینه محزون اوله حق خاطریمی شاد ایتمه

ینه ویران اوله جق کولمی آباد اتمه

قو آه وزاری دیمک عاشق دلفسکاره

ایکلدهمه دیمکه بگزه مز می بیمار

بربویوک کیمسه صانیرسک کندیکی کوروب صاقین

آدمی آلداری فلک آینه آهن کی

خلوته نور کورمک ایسه قصدی زاهدک

حمام ایچنده کورسون او ماه منوری

مصراعلر :

دگمه زور ایله کیشی جرمنی اقرار ایتمز

بزمه دوست اولمازسک عداوت ایله مه باری

یرده بولدم کولده آرارکن سنی عیسی کی

جاندر اومار افندی نه دگلو محال ایسه

(شاه و کداسندن)

سواد قلعه قسطنطنیه

اوردی سوز قصرینه بورسمه (۱) بنا	سابقا بر مهندس دانا
قدر و عنوان ایله فرید الدهر	که یوفانی جهانده وار بر شهر
تختیدر شاه آل عثمانک	آدی قسطنطنیه در آنک
مردم عین روی عالمدر	شوکتیه سواد اعظمدر
دیزینه چیقمادی آنک دریا	کیردی بحر ایچنه او شهر، اما
بری بحر سفید ویری سیاه	ایکی بحر ایله مش او شهری پناه
قوشانیر سوردن کوموش خنجر	بر جواندر او شهر مه پیکر
بر کنارنده یدی قله سی وار	بو عجیدر که آسمان کردار
انجم اول قلعه ده حصار اریدر	اکادیزدار اوله کونش یریدر
یوجه لوبدر بر او جی فوق الحد	چکیلیر آسمانده نیجه که مد (۲)
قاپولدر کورور کوزی شهرک	حق بودر آب روییدر دهرک
صوده در چشمی نیته که بیمار	ایله مش بحری نیجه باب کنار
صان که دیوان نظم روشندر	ایچی اییات (۴) ایله مزیندر

(۱) بورسمه = بورسمده، بصورنده

(۲) «آسمان» لفظنده کی الفک مد اولندیفی کبی دیمک مراد

اولنور .

(۳) کنار = قوجا قلامق، در آغوش .

(۴) جناس واردر .

جمله بیتی مصنوع و معمور
قورشون اور تولوقبه لریر
بوله ماز کیمسه بر یرنده قصور
یلکن آچمش کیلره بکزر

§

سویله ای طوطی کشاده مقال
نقطه سی بر کتایدر عشقک
ایله عشق آتشنده قلبگی قال
ذره سی آفتابدر عشقک
غریق اولور قطره سنده کون و مکان
عشق پاک ایله آدم اولور
آدمی مهر ایدر ارنلره باش
عشقدر چون وسیله معبوده
عشقدر نور دیده عشاق
دلده عشقک ضمیری مضمردر
هرکیم اولورسه عشق انده اسیر
عشق دیوانه ایلر انسانی
بو یوله شهه سی اولان کیتمز
قول اولان عشقه شاه عالم اولور
اولدی زیرا تعلق دنیا
عقل انسانی اولیجق موجود
عاشق اولان توکل اهلی اولور
بر کون اولورکه کشف اولور اسرار
فتح اولور آکا جمله اشیا
ایله عشق آتشنده قلبگی قال
ذره سی آفتابدر عشقک
کیزلنور ذره سنده ایکی جهان
مرشد کامل و مکرّم اولور
آفتاب ایله لعل اولور قره طاش
صانمه سن عشق پاکی بیهوده
عشقدر سالک همیشه براق
ذات انسان عشقه مظهردر
غیره راجع کرکندر آنده ضمیر
کسمک ایچون علاقه دن آتی
خوف ایدن خواجه فائده ایتمز
غم عشق ایله شاد و خرم اولور
مانع نور طاعت مولا
دائما ویریر احتماله وجود
واره واره مرآتینی بولور
عشق ایله جان کوزین ایدر بیدار
آچیلیر پرده جناب خدا

آندہ جملہ جهانی سیر ایلر	قیلسہ بر نقطہ یہ ا کر کہ نظر
ذره خورشید دلکشاسی اولور	نقطہ جام جهان نماسی اولور
نقطہ دہ درج اولور علوم جهان	ازلدی بوسر دہ عقل کل حیران
سکا معلوم اولہ می سر ضمیر	نقطہ سیرندن اولما نیچہ خبر
ای جهان ایجرہ راہ عشقہ کیدن	ای بصیرت کوزین کشادہ ایدن
قطرہ بحر محیطہ مخزن اولور	ذره نور بسیطہ روزن اولور
نور حق کورور بوروزندن	عالم روحی سیر ایدر تندن
جانب حقہ یول بولہم دیرسہک	عشق دن بہرہ مند اولہم دیرسہک
اوقی (شاه و کدا) حکایتی	دیگله عاشق کربک روایتی

§

نشان راہ کہبہ استخواندر	دلیل کوی جانان ترک جاندر
تعالی شانہ اللہ اکبر	§ دیر ایدی قد طوباسن کورنلر
ینتہ کیم جامدن خورشید روشن	کورونور نور ذاتی پیر ہندن
آغاردی آغلامقندن چشم یعقوب	§ یرہ سوردی یوزین مانند چاروب
اوبجرہ دوندی کیم اولماز قاراسی	محصل کوزلرینک ماجراسی
ایچندہ قیلمغہ نی کچی فریاد	§ قامیشدن ایلہ دی بر خانہ بنیاد
فغان و نالہ اولدی تاسر و پای	وجود ذات پای کی نیتہ کیم نای
دل بی چارہ سی آگاہ اولوردی	کچردی یوسف آندن گاہ اولوردی

(کلشن راز) ندن :

صبح صادق کبی صافی دل اولور	عشق مولایه شو کیم مائل اولور
اولمه ساغر کبی میخانه نشین	سنی بدنام ای دنه وارمه یاقین
التفات ایله مه بی عار اولانه	آشنا اولمه کنه کار اولانه
سویله مه جهل ایله مالایعی	ایله مه اهل صلاحه طغنی
وارد هر کیشینک بر حالی	صائمه مخلوق جهانی خالی
بو صفت پس بزه نه لایقدر	کبریا چون صفت خالقدر
فرقی یوق جاهل ایله حیوانک	شرفی علم ایله در انسانک
بو عذاب ایله معذب اولمه	صاحب جهل مرکب اولمه
زحمت شغل ایله معتاد ایده کور	علم ایله قلبکی آباد ایده کور
ایلرک ناننه محتاج اولماز	صنعت و علمی اولان آج اولماز
ایله بر صنعتی، بر کاری طلب	فرض و سنت که ادا اولنه هپ
کاهل و مهمل و تنبل اولمه	کی صاقن شو یله معطل اولمه
کیمنی بنده ایدر کیمنی شاه	یری کوکی یار ادا رب آله
آنی طویور مایه دنیای دنی	آدمک اولماز ایسه کوکلی غنی
یدی اقلیمی ییوب طویماز امیر	کچینیر بر دیلم ا کسکه فقیر
کوش جان ایله ایشیت دیکله نه دیر:	بو حدیثی بو یورور پیغمبر
رزقنی ایله یوب اندن مقصود	اهل دنیا یه شو کیم ایده سجود
کیدر اندن ثلثان ایمان	امرو فرمان خدا ایله همان
سنت احمد ایله عامل اولور	بند معقوله او کیم قائل اولور

کتاب اصولندن [۱]

کتاب اصولی بیان ایله کل	کل ای نای خامه ! فغان ایله کل
کوکل لوح محفوظنی پر صفا	نوی صریک ایدر دائما
معانی هاسن قیلا رسهک شکار	کمال اهلی دستنده شهباز وار
طوتار اللر اوستنده ایللسنی	ایدر طوغرواق لطفه مظهر سنی
اولور ساکا هر یازی برطور نور	کلیمک عصاسی کبی قیل ظهور
کوزم نوریدر، جانمک جانیدر	کلامک که الهام ربانیدر
رموز کمنوز (وما یسطرون)	دیدکدن عیان اولدی تفسیر نون
دها نم کبی اولدی کوهر فشان	زبانک سنک ای سریع الیمان !
دیلک اهل دل بیلدی انجق سنک	کلامک محقق، سوزک حق سنک
کورور کوزی عین عدالت کرک	جهاندار اولانده فراست کرک
قوباطلنی حق سوزه مائل اول	نه ایترسهک ایله همان عادل اول
جهانندن کیدر آدم آدی قالیر	اجل بکلرک تخت وتاجن آلیر
اولور امنت ایله آدی آکیلیر	سفاهت ایدر ظلم ایدن یاگیلیر
اویور صانمه عالمده عین عدو	سکا ایله مش خواب غفلت غلو

§

(۱) ارن مقام اوزربنه مرتب وهربری برچوق معارف و حقایق و مواعظ و نصایحی و برخیلی لطائف فقراتی شامل اولان بو اثر یحیی بکک جمله آثارینه فائقدر .

لطیفه

بر اعمی کیشی ناظر مال اولور
 قوشارلر (۱) اکا قاضینک بیرینی
 اینی مال شاهده اهل اولور
 که تفتیش ایده ظلم و تقصیری
 بو قاضی دخی آ کلاماز خیر و شر
 ایکی قولاغی صاغیر ایمش مکر
 ایدر قاضی بو ناظر ایله نزاع
 اوتورانه طورانه ویریر صداع
 صدای بلند ایله بر اهل حال
 دیش قاضی به: هی نه لازم جدال؟
 نزاع ایتمه یك ، امتزاج ایله یك
 بو درد نهانه علاج ایله یك
 قیاس ایله منزلر سزی سـاـئـره
 یاراشیر صاغیر قاضی کور ناظره

فضولی

فضولی ! ... ایشته سزه بر شاعر که نوعی شخصنه منحصر،
 وادیسنده یکتا ، باشلی باشنه بر جهان شعر و ادب ! .. بغدادک
 (حله) قصبه سندن نشأت ایتدیکی ایچون (بغدادی) وصفی
 آلمش اولان بو نادره عرفانک نظم و نثری کندینه مخصوص
 بر لطافتی حائزدر . هله غزلیاتی او قدر لطیف و مؤثر درکه
 تعریف قبول ایتمز . صنعت ایله ساده لکی کمال سوزشله امتزاج
 ایتدر مشدرکه بونک نه بویوک بر مزیت ادبیه اولدیغنی اصحاب

(۱) قوشمق = تعیین ، ترفیق .

ذوق سلیم تقدیر ایدر . بو ساده لکه باقهرق بعضلر ، از جمله
ضیا پاشا :

ایتمز غزلنده فکر صنعت
صنعت اولور آنده بی صنعت

فکر نده ایسه ده کمال بکک دیدیکی کی :

ای اولوب معراج برهان علو^و شان سکا
خاکه اینمش کو کدن استقبال ایدوب قرآن سکا
ماه نومیدر بو، یا ایتدکده عزم آسمان
قالدیروب پارماق کتیرمش آسمان ایمان سکا

هر حباب اشکمه بر عکس صالمش پیکرم
شاه ملک محنتم طوتمش جهانی لشکرم
عشق سر کردانی یم کو کسمده یریر داغدر
بر سپهر سا^ورم ثابت جمیع اخترم

عشق معماری یایان ساعتده کردون مخزن
دود آهم چیقمغه آچمش کوا کب روزن

بیتلری قدر صنعتلی شعر اویله تکلفسزجه سویله نلر .

فضولینک ایاتی ایسه یوزده طقسان اعتباریله صنعتجه

بالاده کوستریلن مثالر فوقنده در . ذاتاً فضولی بی بولندی
موقع انفرادہ اصعاد ایدن اسبابدن بری ده بوکی ساده ک
ایچنده کی صنعتلر در .

واقعا اشعارنده شیوه مزه مخالف ، صورت استعمالزہ
مغایر بر چوق سوزلر واردر . فقط بونلر لسان مادر زادلری
تورکجه اولمیان بعض کیمسه لردن اثنای تکلمده شیوه مزه مخالف
اولقله برابر بر لطافت مخصوصه بی حائر اوله رق ایشیدیلن سوزلر
قیلندن نظر مسامحه ایله باقیله حق ، بلکه خوشه کیده جک شیردر .
فضولینک اسمی (محمد) در . دانشمندلکی مناسبیتله
(ملا) عنوانیله یاد ایدیلر دی . (سلیمان) نامنده برینک
اوغلیدر . علوم عربیہ ده استادی (رحمة الله) ، فنون ادبیہ ده
معلم و مربیسی ملا (حیبی) (۱) درکه فضولی بونک :

کر سنکچون ایتیم چاک ای بت نازک بدن
کورم اولسون بو قبا اگنمکده پیراهن کفن

مطالعی غزلنی تخمیس ایله دیکی کبی :

(۱) « حیبی » اوزون حسن زاده سلطان یعقوبک ندما سندن
عراق عجم اها ایلسندن اولوب سلطان سلیم اول زماننده استانبوله کلش و بنه او
عصرده وفات ایتیش بر شاعر درکه حروفی مذهب ایدی . فضولی وادیسندن
چوق کوزل اشعاری واردر . قبری سودا یچه ده جعفر آباد ترکیه سی
جوارنده در .

دون کوردم اول نكاری اول طربناك وارجمند
 كافور الینه دسته له مش عنبرین كمند
 باقدم شكنج طرّ سه زار و مستمند
 برشخص نانوان اوتورور كردننده بند
 كیمدر بو شخص، اول نه رسندر دیدم دیدی
 زلفم كندی طوتساغی جانكدر سنك

بندی حای مسدسی نظیر اتمشدر (۲) .

سلطان سلیمان بغدادی فتح ایتدیکی زمان فضولی حله دن
 بغداده كله رك :

كلدی برج اولیایه پادشاه نامدار

مصراع تاریخی حای تنظیم ایله دیکی قصیده مشهوره سی
 ركاب هایونه ووزیر اعظم ابراهیم پاشا ایله قاضی عسکر قدری
 و نشانچی جلال زاده صالح افندیلر نامنه اولان قصیده لری نه ده
 کندیلرینه تقدیم ایدره رك طرف پادشاهیدن بعض جهات وقفیه
 توجیه ایلدیکی کی دیگر لری طرفدن دخی عطیه لر ، جائزه لر
 اعطاسیله ا کرام اولندقدن باشقه شاعر ك ظاهر اولان رتبه بلند

(۲) . بو مسدس فضولیدن باشقه قدما و متأخریدن برچوق
 شاعر لر، از جمله سروری، شرق، جامی، بروسوی، قیاسی، عالی، شفیع،
 قریمی، نظم، رمزی، نوری، درویش خلوص، حالت سعید افندی،
 شیخ غالب، ضیا پاشا نظیر اتمشدر .

شاعری نسبتند التفاتلر ، رعایتلر اجرا ایدلمشدر . شاعر خیالی بکده سفرده حاضر بولمغله اونکله بر خیلی مشاعرلری واقع اولمشدر . ناشیجی محمد پاشایه اولان مکتوب معروفنده بیان ایله دیکی اوزره احسان اولنان جهات اوقافدن طولایی مصادف اولدینی موانع و مشکلات الجاسیبه بر آرهلق استانبوله کلدیکی مرویدرکه :

فضولی : ایله دی آهنگ عیشخانه روم
اسیر محنت بغداد کوردیکک کوکلم

ییتی بو روایتی مؤیدر .

همشهریسی و معاصری بولنان عهدی . شاعرک « کچدی فضولی »
ترکیینک کوستردیکی ۹۶۳ ده مرض طاعوندن وفات ایله دیکنی
یازار . قبری آرا مکاهی اولان کربلا ده در .

کندک عهدینک بیانه کوره فضولی شوخ طبع و شیرین
صحبت ، عالم ، فاضل و علم هیأت و ابدانده [طبده] کامل ایمش .
مرتب تورکی ، فارسی دیوانی ، (رندوزاهد) و (صحت و مرض)
اسمنده فارسی ایکی منشور رساله سی و منظوم حدیث اربعینی واردرکه
تورکجه دیوانی مطبوع و رساله لر دخی مترجمدر . (لیلی و مجنون) ی
ایله (حدیقه السعدا) سی مشهوردر .

هر جهتله طالعک غریب تجلیاتنه مظهر اولان بو شاعرک جمله

تجلیاتندن بری ده بالعموم تذکره لوده ترجمه حالنه متعلق ویریلن معلوماتک « بغداد لیدر . نوایی ضرزنده بر شاعر در . وادیسنده یکانه ، گفتاری عاشقانه در » دن فضله اولمامه سی و کندیمی استانبول شعراسی آنارندن النسه کچه ییلنلری تنظیردن کری طورمادینی حالده استانبول شعراسنک — بر ایکیمی مستتی — بونی اصلا نظر اعتباره آلامش اولمه لیدر !

فضولی ، صوکرده دن تقدیر و اشعاری اکثر شعرا طرفندن تقلید و تنظیر اولمغه باشلامش و زمانزده ایسه کوچوک بویوک هر منتسب ادبجه فضولی نامی شاعرک موقع بلند و مستثناسیله منتاسب صورتده لسان حرمت و تعظیم ایله یاد اولمقده بولمشد . فضولی بی اک چوق تقدیر ایدنلردن بری ده متأخرین شعرا دن کاظم پاشا مرحوم ایدی . حتی هپ فضولی به تقلیداً سویله دیکی منظومه لردن عبارت اولمق اوزره بردیوان ترتیب و طبع ایتدر . مشدی . مع هذا تقلید و یا تنظیره یلتنلردن هیچ بری شاعرک بر بیتمه عدیل اوله جق قوت و لطافتده بریت سویله مکّه موفق اوله مامشدر . هله بر طاقیمسککنه — بعض عجمی مقلد لرک سوزلری کبی — « صوغوق نوا » دیمکدن باشقه بر امیر مناسب بولنه ماز .

§

فضولینک . کنجاسکده خواجه سنک قیزینه علاقه ایدرک

بالاخره تزوج ایتدیکي و فضل الله اسمنده کی اوغلی — که فضلی
 تخلص ایدر بر شاعر ایدی — بو ازدواجک محصولی اولدینی
 مرویدر . سنی ایکن بو ازدواج طولانیسیله تشیع ایله دیکي
 حقنده بر روایت وارسهده سختی مشکو کدر . اکر شیعیته
 اهل بیت حقنده کی اقوالیه (حدیقه السعدا) سی دلیل عد اولنیور
 ایسه اهل بیته محب اولان بوتون مسلمانلری ، باخصوص
 طرق علیه سالکیرینی هپ شیعی عد ایتک لازم کلیر !

اذکیای نورسیدکاندن بری طرفندن تاریخ ادبیاتمه متعلق
 اخیراً نشر اولنان بر کتابده فضولیدن ، فضولینک اشعارندن
 بحث اولدینی صیرهده (لیلی و مجنون) حقنده بر خیلی مطالعات
 و تنقیداتده بولنمشدیر .

بو مؤاخذات و مطالعات (لیلی و مجنون) ه عائد اولمایوبده
 شاعرک صرف کندی محصول قریحه سی اولان باشقه بر منظو -
 مهسنه متعلق بولنمش اولسهیدی استماع وقبوله شایان اوله بیلیردی .
 چونکه اوللا بو اثر ترجمه در . ثانیاً — یوقاریده ذکر کی کچدیکی
 و اربابنه معلوم اولدینی اوزره — (لیلی و مجنون) منظومه سی
 (خمسہ) دینیلن (یوسف و زلیخا) ، (خسرو و شیرین)
 و امثالی قصص مشهوره جملهسنه داخل اولهرق بونلر ایسه

اویله موضوعلردر که عنعناته مستند اوله رق ترتیب ایدلمش ،
 تشبیه طریقیله دیهلم که رسملری ، خریطهلری چیزلمش اولدیغندن
 عینیه بر معمارك انشا ایده جکی بر بنایی اولجه قرار لاشدیر یله رق
 یاپلمش اولان رسم و خریطه یه تطبیق ایتمه سی کبی بر شاعر
 بولردن هانکی بر موضوعی یازمق ایسترسه یازدقلرینی اورسم
 و خریطه یه توفیق ایتمک مجبوریتنده بولنوره خمسسه نویسان
 ایچون بو مجبوریت عادتا بر مجبوریت قانونیه حکمنده در . رعایت
 ایتمین بر شاعر موقعی غائب ایتمک ، اثری ده نظر اعتباردن
 ساقط اولمق محکومیتنه دوچار اولور . بناء علیه بر شاعر بوخصو-
 صده موفق و محکومیتدن امین اولمق ایچون هر شیدن اول
 کندینی موضوعک خارجنه حیقماسق وظیفه معنویه سیله مکلف
 بیلیر . ایشته فضولی (لیلی و مجنون) ی بو قانون ادبی یه رعایتکار
 اولدینی حالده یازمشدیر . لیلایی شمع ایله پروانه ایله ، قمر ایله
 مخاطبه ده بولندرمه سی مجنونانه و طفلانه هوساتی الجاسی دکل ،
 حکایه نك موضوعی مقتضاسیدر . عرب و عجمده موضوعلرک
 یکدیگره مخالف اولمه سی بحث آخردر . فقط او اسانلردن بزنده
 و یا خود تور کجده نه قدر (لیلی و مجنون) ، (خسرو و شیرین)
 و امثالی یازلمش ایسه تدقیق اولنسه جزئی فرقلر مستثنی اولدینی
 حالده همان بری برینک ، یعنی عربجه ایسه عربجه سنک ، فرسجه
 ایسه فرسجه سنک ، تور کجه ایسه بوا یکی لساندن هانکی سندن ترجمه

ویا هانکیسی تقلید اولنیور ایسه اونک عینی اولدینی کورولور .
 دیدیکمز فرقلر دخی بر معمارک بعض علاوات و تزینات صناعیه
 ایله بنایی دها مکلف بر حاله قویعه سی ویا قویمق ایسته مه سی
 قیلندن اوله رق ناظمک بعض الحاقات خیالیه و ترصینات کلامیه
 ایله منظومه نی دها رنگین، دها دلنشین بر صورته صوقه سندن
 عبارت قالیرکه بوده او قانونک بخش ایتدیکی بر مساعده در .

***

انسان ، فضولینک :

کرفتار غم عشق اوله لی آزاده دهرم
 غم عشقه نی بوندن بتر یارب کرفتار ایت

عالم اولدی شادسندن بن اسیر غم هنوز
 قیلدی عالم ترک غم بنده غم عالم هنوز

فضولی رند شیدادر ، همیشه خلقه رسوادر
 صورتک کیم بونه سووادر ، بو سووادر اوصانمازمی؟

ستمک طاشیله باشی یاریق ، بدنی شکسته فضولی یم
 بو علامت ایله بولور نی صوران اولسه نام و نشانی

تاب سوز سینه دن ا کسلمه سیدی کوزنمی
کوز یوموب آ-پنجه سیلابه ویریردم علمی

موی ژولیده مدده در جمعیت اصناف غم
ملک سودانک بودر کویا سواد اعظمی

کترین بنده و کینه کدا	بن کیم ! بر فقیر بی سروپا
سالک شاهراه فقر و فنا	سائر کارگاه صبر و سکون
نه خیالده احتمال ریا	نه مزاجده ارتکاب غرور
اولشم اوپله محو کیم مثلا	کنج عزلتده فقر و فاقه ایله
بوله ماز کردمی نسیم صبا	مرکز خاکی ایسه زیر وزبر
چکمزم عزل و نصب ایچون غوغا	قیلمزم کار و بار عالمه میل
منت خضر ایله زلال بقا	فانی مطلقم قبول ایتم
هیتم مور و همتم عنقا	صورتم فقر و سیرتم منع

کبی سوزلرینی اوقود قجه بو عاشق شوریده تی حال و هیئتیه کوزا و کنه
کتیرمکدن، بو صیره ده ایسه ادبای عصریمزدن توفیق فکرت بکک
(فضولی) عنوانلی نشیده دلاراسنی ترتم ایله مکدن کندینی آله میور.

اعتقاد بجه بو شاعر بی مداینک همان هر سوزی بر لطافت
و صنعت و قیمت مخصوصه بی حائر اولدینی ایچون آثارینی سراپا
کورمک، اوقومق لازمدر. اشعارندن برشی انتخاب اولنه ماز؛

چونکه هب منتخبدر. مع هذا اصولمزی بوزمامق ایچون شوپله
کلیشی کوزل بر قاق پارچه شی نقل ایدهلم .

در توحید

زهی ذاتک نهان و اول نهاندن ماسوا پیدا
بحار صنعکه امواج پیدا ، قعر ناپیدا
بلند و پست عالم شاهد فیض وجود کدر
دکل بیهوده اولمق یوغیکن ارض و سما پیدا
کمال قدرتک اظهار حکمت قیلمغه، ایتمش
غبار تیره دن آینه کیتی نما پیدا
دمادم عکس آلیر مرآت عالم قهر و لطفکدن
آنکچون که کدورت ظاهر ایلر که صفا پیدا
کهی طوپراغه ایلر حکمتک بیک مهلقا پنهان
کهی صنعک قیلور طوپراغدن بیک مهلقا پیدا
نثار شفقتکدر کیم قیلور اظهار حمد ککچون
فضولی تیره طبعندن کلام جان فرا پیدا

در نعت

صاچه ای کوز اشکدن کوکلده کی اودلاره صو
کیم بو دگلی طوتوشان اودلاره قیلماز چاره صو

آبکوندر کنبد دوآر رنکی ، بیلمزم
 یا محیط اولمش کوزمدن کنبد دواره صو
 ذوق تیغکدن عجب یوق (۱) اولسه کوکلم چاک چاک
 کیم مرور ایلن (۲) براقور رخنه لر دیواره صو
 و هم ایلن (۳) سویلر دل مجروح پیکانک سوزین
 احتیاط ایلن ایچر هر کیمده اولسه یاره صو
 عارضک یادیله نمناک اولسه مژگانم نوله
 ضایع اولماز کل تمناسیله (۴) ویرمک خاره صو
 دستبوسی آرزوسیه کر اولورسه م دوستلر !
 کوزه (۵) ایله ک (۶) طوپراغم صونک انکله یاره صو
 طینت پاکینی روشن قیلمش اهل عالمه
 اقتدا قیلمش طریق احمد مختاره صو
 سید نوع بشر ، دریای دراصطفا
 کیم سپویدر (۷) معجزاتی آتش اشرا ره صو

-
- (۱) عجب یوق = عجب دکل، تعجب اولتماز .
 (۲) مرور ایلن = مرور زمان ایله .
 (۳) ایلن = ایله .
 (۴) تمنا = آرزو، امید .
 (۵) کوزه = بارداق .
 (۶) ایله ک = ایله یکنز .
 (۷) سپویدر = سرپمشدر .

قیلمق ایچون تازه کلزار نبوت روتفن
 معجزندن ایله مش اظهار سنک خاره (۸) صو
 حیرت ایلن پارماغن دیشلر کیم ایتسه استماع
 پارماغندن ویردیکن شدت کونی انصاره صو
 دوستی کر زهرمار ایچسه اولور آب حیات
 خصمی صو ایچسه دوزر البته زهر ماره صو
 ایله مش هر قطره دن بیک بحر رحمت موج خیز
 ال صونوب اورغیج (۹) وضو ایچون کل رخساره صو
 خاک پایینه یتهم (۱۰) دیر، عمر لردر (۱۱) متصل
 باشنی طاشدن طاشه اوروب کسز آواره صو
 ذره ذره خاک درکاهینه ایستر صاله (۱۲) نور
 دو نمز اول درکاهدن کر اولسه پاره پاره صو
 سنسک اول بحر کرامت کیم شب معراجده
 شبنم فیضک یتورمش (۱۳) ثابت و سیاره صو
 یم دوزخ نار غم صالمش دل سوزاتمه

(۸) خارا

(۹) اورغیج = اورمجه، اوردیغی زمان .

(۱۰) یتهم = یتهم، واره یم .

(۱۱) عمر لردر = ییلرجه، مدده العمر .

(۱۲) صاله = صالسون .

(۱۳) یتورمش = ایرشدرمش .

وار امیدم ابر احسانك سپه اول ناره صو
یمن نعتگدن کهر اولمش فضولی سوزلری
ابر نیساندن دونن تك لؤلؤ شهواره صو
اومدیغ اولدرکه محروم اولمهیم دیداردن
چشمه وصلک ویره بن تشنه دیداره صو

یار جور ایتمز بکا اغیار تعلیم ایتمه دن
بالله اغیار ایتمدیکی احسانی یار ایتمز بکا

اختر بختم وبالن کورکه اول مهدن کلن
مهردرلر اوزکویه، جور و جفالدر بکا

جان و دل قیدینی چکمکدن اوزم قور آردم
جانی جانانه ایلتدم دلی دلداره فدا

بیک جان اولایدی کاش من دلشکسته ده
ناهر بریله برکنز اولایدم فدا سکا

صبح صالوب ماه رخگدن نقاب
چیقکه تماشایه حیته آفتاب
کیجه لر انجم صایارم صبحه دک

ای شب هجرک بکا یوم الحساب

صبا ! اغیاردن پنہان غمم دلداره اظہار ایت
خبرسز یاریمی حال خرابمدن خبردار ایت

پریشان خلق عالم آہ وافغان ایتدیکمدندر
پریشان اولدیغم خلقی پریشان ایتدیکمدندر

مقوس قاشلرک کیم وسمه برله رنک طوتمشدر
قیلیجلر درکه قاندر دوکمک ایله ژنک طوتمشدر

چکمه دامن ناز ایدوب افتاده لردن وهم قیل
کوکله آچلماسون اللرکه دامانکده در

جان کورنمز دیسه لر تنده اینانم نیتہ کیم
لطفدن هر نیجه باقسم تنگہ جان کورونور

صبرم آلوب فلک بکا یوز بیک بلا ویریر
آز اولسه برمتاع آکا ایل چوق بها ویریر

ن. ذکر ایتمز ایل افسانہ مجنونه مائلدر

نه بگزر اول بکا دردی افک تقریره قابلدر

بلا ضمننده راحت اولدیغن اظهار ایدر خلقه
فلک بیهوده خارخشکدن کلبرک تر ویرمز

دور سرمست شراب غفلت ایتمش عالی
بونجه سرمستک تماشا سینه برهشیار یوق!

جانی جانان دیله مش ویرمه مک اولماز ای دل
نه نزاع ایله یه لم اول نه سنکدر نه بنم

وفا هر کیمسه دن کیم ایستهم آندن جفا کوردم
کیمی کیم بی وفا دنیا ده کوردم بی وفا کوردم

سنسز کیجه لر آه و فغانم مه ایشندی
ای مه سکا هم یتدی اوله آه و فغانم

نی کبی هر دم که بزم و صلحی یاد ایلرم
تا نفس واردر قورو جسممه فریاد ایلرم

اله آلور کیدیجک اول کل رعنا اتکن
و هم ایدر کیم طوته بر عاشق شیدا اتکن

دوست بی پروا ، فلک بی رحم ، دوران بی سکون
درد چوق ، همدرد یوق ، دشمن قوی ، طالع زبون

مرهم قویوب اوکارمه سینهمده قانلی داغی
سوندرمه اوز الکله یاندردیغک چراغی

هیج کیم یوقدرکه ناله‌مدن شکایت ایله‌من
شکر کیم عرض ایله‌من چوقدر سکا احوالی

یاقه جانم ناله بی اختیارمدن صاقین
دوکه قانم آب چشم اشکیارمدن صاقین

کرد رهن ای اشک یودک چشم ترمدم
ترک ادب ایتدک نوله دوشسه‌ک نظرمدن

عاشق اولدر کیم قیلار جانن فدا جانانه
میل جانان ایتمه‌سون هر کیم که قیماز جاننه

بی جاندن اوصاندردی جفادن یار اوصانمازی
فلکلر یاندی آهمدن مرادم شمی یانمازی
شب فرقت یاقار جانم ، دوکر قان چشم کریانم

اویاریر خلقی افغانم ، قارا بختم اویانمازمی
غمم پنهان طوتاردم بن ، دیدیلر یاره قیل روشن
دیسهم اول بی وفا بیلمن ، ایانیرمی اینانمازمی

حیرت ای بت صورتک کوردکده لال ایلر بی
صورت حالم کورن صورت خیال ایلرینی

ایدهم ترک فضولی سرکوی یاری
وطنمدر ، وطنمدر ، وطنمدر ، وطنم

یترا ای فلک ! بو جفا ، یتور من زاره سروروانمی
مه طلعتیله منور ایت دل و دیده نکرانمی
رخم اوزره خط سرشکمی دفعات ایله قلم مژده
رقم ایتدیکچیچون ایل او قویوب بیلیر اولدی راز نهانمی
جکرم اودینی نهان ایکن ایله ظاهر ایتدی مرورایله
کورهیم یره کچه آب چشم تر شراره فشانمی
طوتهلم که زلف سیاهکی طوتان اوزره ثابت اولورکنه
نه روا که غمزّه قاتلک کنه ایتمدن دو که قانمی
بو بلایه صالدی بی قدک که طاشیردی یر یوزینی یاشم
بو یره یاتیردی بی غمک که فلک ایشندی فغانمی

نیجه قد و خال و خط رخك غم و درد ورنج و بلا ایله
بوکه قدیمی، دوکه یاشمی، بیقه کوکلی، یاقه جانمی
ستمک طاشیله باشی یاریق، بدنی شکسته فضولییم
بو علامت ایله بولور بی صوران اولسه نام و نشانی

مصراعلر :

اومه آندن دوستلق رسمن که دشمندر سکا

صبر ایله کوکل چوغی کیدوب آزی قالوبدر

هر قانده اولسه قانلی بی البته قان طوتار

بر عجب میدر محبت کیم ایچن هشیار اولور

کیم بیلیر عالمده عنقا آشیانی قاندهدر

ورق مهر و وفایی کیم اوقور کیم دیکلر!

بن عاشقم سوزمده بنم عاشقانهدر

کونش یر اوستنه دوشمکه پایمال اولماز

رنجی آرتار آغیر اولدقجه یوکی حمالک

فراغت اولمایان یرده سفریگدر اقامتدن

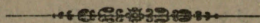
الدکن کلدیکی خیری دریغ ایتمه کدالردن

نه بلادر بزه یارب ، نه قارا کوندر بو !

قطعات وربا عیانتندن :

ایله سهك طوطی یه تعلیم ادای کات
سوزی انسان اولور اما اوزی انسان اولماز

ای کسب کاله اعتقادک ناقص
تحصیل کاله اجتهادک (۱) ناقص
عار ایتمه طلب قیل ، حذر ایت آندن کیم
کاملر ایچنده اوله آدک ناقص

(۱) بوراده (جهد) معناسنده قوللا نلشدیر .

(لیلی و مجنون) دن :

کوه غمن ایتدی ناقه یه بار مطلق اوزین ایله دی فراموش همر اهی اولان کر وهدن دور ظلمتده مثال ماه انور مجنون حزین اولان دیاره بر شخص حزین کورندی ناگاه اول شخص حزینه اولدی مائل «کیمسک؟» دیوبن یتیدی آواز دوندردی جواب آکاکه: مجنون مجنون ایسه ک ایله حالک اظهار رخسارینه آقدی اشک سیلی وحشیلره اهل، باگه باغی درد دله طیب ایمشسک کوکلمده اولان خیال و فکر مستم بن و مست ایشی خطادر بر اوز که نی بیلیمکه نه قابل؟ کوز کوردی شعاع ماه رویک تن قیلدی بیک اضطراب پیدا اغیاردن ایتمه دم سنی فرق	بر محمله کیری لیلی زار ناگاه کیدردی اولدی پهوش پهوشلغنده دوشدی اول نور تنها یورور اولدی اول سمندر دوشدی کذر اول سمن عذاره هریان نکران کزردی اول ماه صورماغه علامت منازل لطف ایله تکلم ایتدی آغاز باش قالدیروب اول اسیر محزون لیلی دیدی: چون سکا شکم وار § چون بیلدی کیم اولدیغنی لیلی کریان دیدی: ای کوزم چراغی! سن بن دیدیکم حبیب ایمشسک سنسک دون و کون دیلمده ذکر کر وجهگی بیلمه دم روادر هر کیم که اوزندن اوله غافل اول دم که دماغه یتدی بویک جان بی خبر اولدی، عقل شیدا دریای تحیره اولوب غرق

معذور طوت ای صنم بو حام
 سنسز بن ایدم شکسته خاطر
 طعن ایله مه ویرمه انفعالم
 یوز شکر سکا یتشدم آخر
 § مجنون دیدی : ای بت پری وش
 زهار کتیرمه ای سمنبر
 بر ذریه کیم وجود یوقدر
 آینه دن آکا سود یوقدر
 کوزدن یوزیکی قاچیردک ای حور
 اول کون که کوزمده وار ایدی نور
 حالا که نظاره ک اولدی مشکل
 طور مق نه ایچون بکا مقابل
 عشق ایتدی بنای وصلی محکم
 معنیده بنی سنسکه همدم
 رفع اولدی بو اعتبار صورت
 حاشا که اوله م شکار صورت
 جسممده کی شیمدی اوز که جاندر
 جانم کیده لی بسی زماندر
 کوزده نورم، جگرده قام
 سنسک حالتمنده جانم
 عرضه کیمه ایله یم سنی بن
 سندن بری ایله دک بنی سن
 بنده من آشکار سنسک
 ورسن سن ایسه که نیم من زار؟
 کربن بن ایسه مه سنک سن ای یار؟
 وحدت روشننده خوش دکل بو
 چون بن اولوبم سنسکه مملو
 براوز که مکان بیلهم مکابک
 کیم طاشره دن ایسته یم نشانک
 هم سن بو سلوکی ایله بنیاد
 رسوالغه چون بن ایتشم آد
 رسوای بنم، سن اول نیگونام
 طوت پرده عصمت ایجره آرام
 آنجق بکادر جنون مسلم
 مجنون بکا دیر لر اهل عالم
 مجنون ایشی لیلیه نه لایق؟
 سن اولمه فسانه خلأق

امری

« خلاق معانی » لکھ موصوفدر . معما گو یلقده عجمک
میر حسیننه معادل طوتولور . طبیی بو جهته میال اولدیغندن
اشعارینک اکثری :

بلنه خنجر زر طاقش اوسرو بالا
آب زر ایله یازلمش صانهسک سروده را

§

اولماز اکرچه ظاهر انجم کونش ایچنده
رفتار پرشتا بک ایبر آنی هویدا

§

محبت آتشی یانار بلا اوجاغیدر باشم
اگلمش باد آهمدن دخانیدر ایکی قاشم

یولنده برطاقیم دقیق ورقیق خیالات و عجیب و غریب تصورات
ایله عادتاً معما نوعندن عد اولتور .

بالعموم تذکره لر پک زیاده ثنا وحتی (ریاضی) شعرای
عجمدن خسرو، حافظ، کمال حقنده کی بیت مشهوری :

سوزنوعی باید و الفاظ باقی درسخن
شد مسلم ذاتی در مضمون و (امری) در خیال

صورتنه تحویل ایتمکله ثناسنده اطرا ایدر .
اسمی امراللهدر . ادرنه لیدر . غنی الطبع ، عزیز النفس بر
ذات اولمغله یومی التی آقچه تولیت وظیفه سیله قناعت ایله دیککی کبی

کوردم ای دل منت ایستر ویرمکه دنیا مراد
آکا منت ایتمدن قورتلدم اولدم نامراد

پیتشه ایما ایله دیککی وجه ایله کیمسه یه قصیده فلان تقدیمیله عرض
عبودیت وجرّ منفعتنه تنزل ایتمه مشدر .

بر زمانلر جانب اوقافدن رؤیت محاسبه بهانه سیله بی چاره بی
حبس و تضییق ایستدکلر نده شوپیت ایله حالندن شکایت ایتمشدر :

بی شش آقچه جهته فلک اینجندی قتی

ترک ایدم کبی حضور ایتمک ایچون شش جهتی

صاحب تذکره (حسن - ن چلبی) دیرکه : والد مرحوم

[قینالی زاده علی افندی (*)] ادرنه قاضیمی اولدقده منصب

تولیت ییلدیریم خان ایله دل محزون شادان و غنجه خاطرین

کل کبی خندان ایتمشدی ، سرو کبی استقامتده علم ایکن بعض

(*) زمانک علامه سی برذات فاضلدر . فارسیدن ترجمه و اخلاق

علائق (تسمیه ایله دیککی کتاب مشهوردر . فضائل اخلاقه ، اداره بیتیه ،

آداب معاشرته دائر برچوق قواعد و فوائدی حاوی اولان بوتالیف امثالی

میانشده یکانه ایسهده نه چاره که غایت مصطلح یازلمش اولدیغندن فائده سی

خواصه منحصر قالمشدر .

اصحاب ظلم و عدوان مزبور بی جرم و جنایت معزول ایتمه که
امری مختل اولوب دل هنروران کبی دمبسته و حیران اولدی.
کندیسی دخی بومعنائی بعض اشعاریه اشراب ایتدی :

صوفی مجاز آکلادی یاره محبتم
عالمده کیمسه بیلمه دی کیتدی حقیقتم
برکوهرم که خاک سیاه ایجره قالمشم
صراف دهر بیلمز ایسه نوله قیمتم

آخر، هزار فقر و فلاکت و بی شمار محنت و کربت ایله باغری
خون و انواع آلام و اسقام ایله حالی دیگر کون اولمشدی . بو
حاله ایکن سنه اثنین و ثمانین و تسعمائه [۹۸۲] ده ارتحال
ایله دی . تاریخ ساعی نقاش :

« کچدی های امری ایدی میر حسینی رومک »

کندی خانه سی وصفنده کی شویت پک خوشدر :

صیغماپه اوز خانه سینه ذوق و شادیدن ا کر

کورسه محنت خانه من امری ابوالدردا بزم

§

فن معماده اولدی قدر تاریخکویلقده دخی زمانک استادی
ایدی . بر طاقیم مصنع تاریخلر که بر قاج وجه ایله تاریخ استخراج

اولنور و منقوطة سی باشقه، غیر منقوطة سی باشقه بر تاریخ اولور
بوفک اختراع خاصیدر .

معشوقیه کندی بیننده کدران اولان احوالی مصور اوله رق
(خسرو و شیرین) بخرنده برمتو سی واردر . دیوانی مرتبدر .

نمونه اشعاری

غزلیاتندن :

دهانکده زبانه کیی اولماز آشیان ایتسه
شکر تنکنده طوطی، غنجه ایجره بلبل کویا

بردکلدر رخک ایله کونش ای غیرت حور
او، کوزک نورینی آلیر بو باغشلار کوزه نور

سنی قویوب دل و جان غیری به مائلمی اولور
کوکده خورشیده ایرن ذریه قائلمی اولور

مرادیمز اومهک دله داغی قالمقدر
غرض صوکنده کیشینک چراغی قالمقدر

تیره دلسك ای شب غم دود آهمسك مكر
باگه كون كوسترمه دك بخت سیاهمسك مكر

قلم درد درون یازمه ده کریان اولدی
حرفلر کله دی بریره پریشان اولدی

غبار اولسه م ره کوینده قویماز توزیدر آهم
الهی نیله میم بوروزکار زورکارمله!

یارسز بوجهانده نیلرسك؟
کلی یوق بوستانده نیلرسك؟

پایمال ایله مه کیسوی عییر افشانك
قویروغن باصمه نکارا اویور اژدرهانك

نوله ای سیم بدن کولککه اشك ایتسه اثر
که کوموش آقچه درر طاشه اورورسه کده کچر

بکنزه من رخسار زیبا گه یوزین کوردم کلک
ناله مه اویکنمز ایشتم هزارین بلبلك

مصراع‌ها :

آلمازمیسک عقیده‌نی مسکی بهاسنه
آقچه دوکر مرادی اولان ارچاناغنه

هدایء مؤذن

بودورک ارباب نظمی میاننده اک چوق تقدیر ایتک ایسته-
دکلمدن بری ده هدائیء مؤذندر . دیوانی اله آنوبده شویله
برکوز کز دیراسه اکثر اشعارینک :

مثال کعبه ایا نور دیده عشاق
کورن جمالکی مشتاق، کورمه‌ین مشتاق

§

ایرشمز اول مهه فریاد وناله سحرم
بلند مرتبه‌در خیلی مطمح نظرم

بیتلری کبی دقیق ورقیق خیالاتی متضمن والفاظ و عباراتنک
— زمانه کوره — سلیمس ومنقح اولدینی کورولور .
سلطان سلیمان وسلیم ثانی مادخلرندن اوله رقیب بویکی پادشاهک
احسان والتفاتلرینه مظهر اولمشدر . او عصرک وزرای بنامندن
پیاله وشمس پاشالرده شاعرک ممدوحی ایدیلر .

اسمی مصطفی، مولدی استانبولدر. اشراف امتدن اولان
 حمله قرآندن ایدی. علم ادوارده دخی ماهر، صدای داودیسی
 غایت مؤثر ایدی. خاصکی جامعنده مؤذن و محافل کبراده مطرب محزن
 ایدی. بومز یاتنه نیکخولنی، خوشکولنی، ظرافتی، نکته پرورلکی ده
 منضم اولدیغندن رونق افزای مجالس اولوردی.

حج شریفه کیدوب عودتنده ضیق صدره مبتلی اولمش
 وتمام ۱۲ سنه بوخسته لقله زار وزبون اولدقدن سوکره ۷۹۱ده
 ارتحال ایله مشدر. تاریخ وقائی:

هدای رهبرك اوله هدایت یزدان

ضیا پاشانك:

ترکیب عجیبز ایکی خاصیتمز وار
 احبابمزك دولتی بز، خصمه بلایز

روحینك:

مار ایسه عدو بز یدییضای کلیمز
 طوفان ایسه دنیاغمی بز کشتی نوحر

کاظم پاشانك:

غم خنجر دلدوز ایسه بز گردن اسحاق
 ظلم آتش جانسوز ایسه بز جسم خلیلز

بیتلری هداینک :

احبابمژك مور صفت راهنه خا كز
 اما كه عدو چشمه بز شیرزیانز
 باشینه بلایز هله نمرود عنودك
 اول فیل ایسه بز پشه بی تاب وتوانز

بیتلرندن مستفاددر.

اشعارندن نمونه

قصائدندن : (بر مسجد و صفنده)

عرصه سی بحر شرع و قلزم دین
 قبه لر فی البحار کالاعلام
 علم قبه سی چو قطب فلک
 برج رفعتده بولدی استحکام
 علم زر اوقبه اوستنده
 برق اورور نور کبه کیبی مدام
 بلبل خوشنوا مؤذنلر
 حافظان طوطی فصیح کلام

بیاله پاشا حقننده کی قصیده سندن :

صفای قلبی عیاندر جمال پاکنده

مثال نور نبی کعبه معلا دن
 دلی که معرفه الله ایله لبالبدر
 پیاله درکه طولو باده مصفادن

غزلیاتندن :

امیدم بو وفادن اوله کوکلکده اثر پیدا
 خدا قادردر ایله سنک خارادن کهر پیدا
 کوکلر تنده فکر گنده لسانلر سرده ذکر گنده
 سنک یاد گنده دردلار اکر مخفی اکر پیدا [۱]

دکل اوراق لاله پیله وارن روزکار ایله
 نیجه کیخسرو لک برباد اولان کلکون اوتاغیدر

جامه مائی ایله کوکده مسیحاسک سن
 آسمان ایجره ویا مهر مجلاسک سن
 آبگون جامه ده ای غنجه دهانم کویا
 تازه قویمش، صویه قونمش کل رعناسک سن

پندی بند ایله مه زاهد دل شیدا طوتماز
 عشق دیوانه لرین سلسله زیرا طوتماز

(۱) « اکر » لفظنی قدما — بوراده اولدینی کبی — (کرک)

معناسنده دخی استعمال ایدرلردی .

مرد آزاده گلستان جهان بند اولماز
جای سفلیده هما منزل وماوی طوتماز

شبتاب مثالز بوشبانگاه فناده
بردمده نمایان ایسهک اول آنده نهانز
یوسف اوله لم مصر بلاغنده هدایی
لایقمی ستمدیده اخوان زمانز

داغلا شوقی باشمده کورونور آه ایجره
طاغلا ده نیته کیم کیجه لر آذر کورونور
جان کبی باگه کورنمز دیمه جانانه صاقین
سکا برکون کلیر اول روح مصوّر کورونور
سنی سیر ایتمک ایچون صورته کیرمشلر در
یازیلی صانمه که دیواره پریلر کورونور

قیل نظر حالنه اشکینی روان ایلیه نک
دم کلیر عفو اولنور صوچلری قان ایلیه نک

نوله رشک ایله سه طوبی او قد بالایه
بومشلر حسد ادندان اولور اعلایه

بن ثابتم قابوگده کونش شهری سیر ایدر
بر کورمه بندهك ايله شها آنده ساری

دنیاده خوان راحت اومان خون عم یه دی
زیرا قونوق نصیبینی یراومدیغن یه منز

بزمز جنت، صراحی چشمه آب حیات
ساقیا آنک اوکنده حوضدر پیمانه منز

کیتدی عقم کبی اول روح روانم کلز
ینه حشر اولما یجق سینه یه جانم کلز

حشر اولالم کل بو کون دیرسه م سالارسک یارینه
ای سهی قامت قیامتدر سنک فردالرك

جمالکی نیجه یوزدن کورم دین دللر
شکسته آینه لر کبی پاره پاره کرک

مصراعلر :

بربری پیکردر اول عالمده کوزلر کورمه دک

غربته کر کدر کیشی به یار موافق

ویرمز کیشی به دواتی حق لایق اولماسه

فغانی

فضولینک مطبوع دیواننده ابراهیم پاشا نامنه اولان :

بردم که چند شام ایله جنک ایتدی آسمان

اولدی بروج قاعه کر دونده چوق قران

مطلعی قصیده نك ناظمی اولان شاعر ساحر در . بو قصیده یی مطالعه ایله دیکم یوزلرجه قدیم و معتبر مجموعه لرده فغانی نامنه مقید بولدم . فضولینک یازمه دیوانندن اله کچن نسخه لرنده ایسه هیسج کورمه دم . بوندن باشقه قصیده سراپا مطالعه اولتورسه ایچنده فضولی شیوه سی آ گدیریر برسوزنه تصادف ایدیله مز .

اسمی رمضاندر . طربزونلودر . سلیم اول زمانده استانبوله کلش . بعض کبرانک وبالخاصه دفتر دار اسکندر چلمینک مظهر التفات و احسانی اولمشدر . بر زمان مدرسه نشین اولمشدی . بعده ترک طریق تحصیل ایله مقاطعات کاتبی اولدی .

ادبیات ایله اشتغال ایله دیکمی کبی طب ایله دخی توغل

ایدردی . اعظمك بونجه احسانلرینه نائل اولمشکن عمرینی
فقر وسفالت ایچنده کچیرمشدر .

ریاضی ، تذکره سنده مشارالیه ایچون « قصادده طمطراق
الفاظ و تعبیّرات ابتدا بونده کورلمش و مقالی وامثالی شعرا بوکا
پیرولك ایتمشدر » دیر . عاشق چلبی ده :

« سالان غلغل قباب چرخه اشعار فغانیدر »

دیه ثنا ایدر .

مرتب دیوانی واردر .

او عصرک صدراعظمی ابراهیم پاشا ، آت میداننه ناظر
اولان قوناغنک اوکنه تونجیدن معمول بر صنم [ستاتو] رکز
ایتدرمش ، یاخود — دها عقله قریبی — قوناغنک قارشیسنه
آت میداننده دیکیلی اولان معهود تونج هیکل تصادف ایتمش ؛
بو حال بین الناس خیل کفت و کویه سبب اولمش . برکون
فغانینک ده حاضر بولندی بی بر مجلس ظرفاده بوکاد ارسوز سویله نلدیکی
صیره ده حضاردن بری — شاهان عجمدن سلطان ابراهیم حقنده
سویله نلمش اولان — :

دو ابراهیم آمد بدیر جهان

یکی بت شکن شد ، یکی بت نشان

بیتننده کی (بدیر جهان) ی (بدار جهان) صورتنده

او قود یغنده فغانی :

— خیر ، (بدارجهان) دکل (بدیرجهان) اوله جق ؛
 زیرا (بت) لفظنه مناسب اولان (دیر) در . دیمش .

فغانینک رقبا و حسودانندن بعضری بونی اجرای
 غرضه آلت اتخاذ ایله ابراهیم پاشایه کیده رک « افندم ! فغانی ،
 حق دولتکزده ش—ویله بر بیت سویله مش . هر کیتدیکی یرده
 او قویور » دیه پاشایی درجه نهاییده اغضاب ایتمه لریله بی چاره بی
 صلباً اعدام ایتردیلر که وقعه (۹۳۸) سنه سنده وقوع بولمشدر .

فغانینک همدم ومصاحبلرندن برندن تقلاً عاشق چلبینک
 یازدیغنه کوره وقعه دن بر کیجه اول فغانی اوزاتده مسافر
 ایمش . صاحب خانه صباحه یاقین صفه یه چیقدیغنده مسافرینی
 غایت مضطرب و پریشان بر حالدله صفه ده کز نمکده کورمه سی
 اوزرینه سینی سؤال ایتردیکنده ایکی کیجه در رؤیاسنده کندیسینی
 اسکله باشنده کی جامعک مناره سنده اذان او قور ایکن کورمکده
 اولدیغنی و بو حالک خیره علامت اولمادیغنی سویله مش . صاحب
 خانه تسلی و یرمک ایسته مش ایسته ده کار کر تأثیر اولماش .
 آرهدن چوق کچمه مش ، عسکسار کلوب بی چاره بی چال یاقه
 ایتمش ، کوتوروب رؤیاسنده کوردیکی مسجده کور بنده منصور
 وار بردار ایتمش .

اشعار نندن نمونه

غزلیات نندن :

آغزك حدیثنه آچهماز ذرهجه دهان
اسرار غیبیه واقف اولان طبع خردهدان (۱)

ویردم دهان دلبره دل غائبانه بن
مقدار ذره کورمه دم اندن نشانه بن
بزم بلاده شمعك اوزی کوینور (۲) بکا
سوز درونم آغلار ایسه م (۳) یانه یانه بن
صاچدم امید خاکینه تخم سرشکمی
خال عذار یاری کوروب دانه دانه بن

بو خارستان عالمده آچلمازسه کل مقصود
نه غم ای بلبل جان چونکه کلزار عدم موجود
تجلائی صفای صیقل مرآت خاوردن
اوماهك عکس حسنیدر فغانی ماهوالمقصود

حدت اودینه تیغی نکارک زبانه در
جوهر لری یوزنده شرردن نشانه در

- (۱) ذکر اولتان قصیده دن .
(۲) کویتمک = یانمق . کوینور = یاتار .
(۳) آغلماق = حالندن شکایت ایتمک ، دردینی سوز و کداز
ایله آ کلاتمق .

بر بجز در کفنده کی شمشیر آبدار
 بر بر ایچنده جوهری در یکانه در
 تیغ نکاره نوله دیسه م نخل ارغوان
 جوهر نری شکوفه کبی دانه دانه در

چشممک قصرینی ایلسه خیالک نوله جای
 شه عالمدر ایدنسه یریدر صیرچه سرای

مشاهی

وزیر رستم پاشانک کهیاسی مصطفی چلبینک اوغایدرد. قونیه ده
 وجوده گلشدر. زعمادن ایکن ترک جاه و جلال ایله مولانا
 جلالدین رومی درویشانی سلکنه منسلک اولدی. (۹۹۳) ده
 مسقط رأسی اولان قونیه ده ارتحال ایله دی.
 عارفانه و عاشقانه سوزلری واردر. بو بر قاچ بیت زاده
 طبع عارفانه سیدر :

بو شاله کیسه کان . کاسه عثمان توکنه
 نه غم دل ، نه نم دیده کریان توکنه
 دیده دن خون جگر اولمایه بر دم خالی
 بحر لر بر اوله . دریای فراوان توکنه
 شول قدر آرمه یم شاهد مقصودیمی کیم

جست وجوده طلبم رخشنه میدان توکنه
چکمزم غم ، چکرم دیده مه خاک قدمک
اکرای نخل روان کحل صفاهان توکنه
کیده می یادلب لعلی مشامی دلدن
کاندن هیچ اوله می لعل بدخشان توکنه

بو دهر بزم تکیه محتکده مزدر
ابدالرز حضرت آدم دده مزدر

بو مسبع مشهور دخی اونکدر (۱)
شولدم که روح طائر قدس آشیان ایدی
جان بلبینه کلشن وحدت مکان ایدی
کان خفاده جوهر جان بی نشان ایدی
کتم عدمده عالم و آدم نهان ایدی
خلوتسرای سرده کوکل کامران ایدی
برجان ایدی همان و بر اول یارجان ایدی
دملر اودملر ایدی ، زمان اول زمان ایدی

§

(۱) بو مسبعی (معرفتنامه) صاحبی ابراهیم حقی حضرتلری عینا
آلوب کتابته درج ایتمش اولدیفنندن اصلنی بیلمه یئر بونی مشارالیهک
ظن ایدرلر .

داخی قورلماش ایدی طلسمات کائنات
 یکسان ایدی هنوز بو افراد ممکنات
 کتم عدمه ایدی شئون مکونات
 اولماش ایدی موج فکن قلم صفت
 حیقمامش ایدی ساحل امکانه فلک ذات
 داخی طهوره کلمه مش ایدی تعنیات
 دملر اودملر ایدی . . .

§

قانی اودم که ساقی خمخانه ازل
 صوناردی روح پاکزه جام لم یزل
 مابینمزده اولماز ایدی جنک ایله جدل
 بی کفت و کو اولوردی قامو مشکلات حل
 یوغ ایدی آفت اجل و عمر بی بدل
 راحتده ایدی زمره ارواح ، ماحصل
 دملر اودملر . . .

§

ناکاه کلک کاتب دیوان امرهو
 چکدی برات آدمه طغرای (اهبطو)
 آیری دوشوب اوکلشن لاهوتدن قامو
 ایتدک ضروری کلخن ناسوته سرفرو
 طوتدق اکر چه سخن سرای وجوده رو

دلده هنوز باقیدر اول شوق و آرزو
دملر اودملر . . .

§

ارواح قدس باصدی قدم چون سیاحته
کلدک ضروری عالم کون صباوته
تبدیل اولوب بودکلو لطافت کشفته
دست قضا براقدی فلکدن فلاکته
دوشدک مشامی رنج و غنا وسقامته
برخاندانه کلدک اکرچه اقامته
دملر اودملر ایدی ، زمان اول زمان ایدی

روحي

اسمی (عثمان) در . سلطان سلیمان قانونی زماننده بغداد
والیسی ایاس پاشانک منسوبلرندن اولوب بغدادک «کوکلو بولوکی» نه
کیره رک بالاخره بغدادده توطن و تأهل ایتمش اولان بر ذاتک
اوغلیدر . شو تقدیرچه روحی مولدا بغدادی، اصلاً رومیدر .
شعره پک کنج ایکن هوس ایتمش، بوکاده - مسلك تصوفه
وسیاخته اولان میلی کبی - دیار رومدن بغداده کلن شعرا
ودرویشان ایله اختلاطی سبب اولدینی کبی شیوه بیانک
همشهریلرندن مثلاً حییبی، فضولی، سروری لهجه سندن فرقلی
اوله سنه رومی نژاد اوله سنک خیلیدن خیلی دخلی اولمشدر .

هر دورده استانبولدن بلاد عثمانیه نك هر طرفه كیدن زوار ،
تجار ، مأمور ، عسکرله برابر پای تحت شعراسی آناری ده برر
تحفه ادب شكندنه كیدر مش که بونلر اورالرك شبان ونوهوسانی
طرفلرندن مشق سخن اتخاذ ایدلدیکی ، بونك ده پای تحت لسانك
هر طرفه تعمیم وانتشارینه تأثیر بلینی اولدینی جاه اشتباه دکلدر .
فی الحقیقه . هر عصرده مختلف یرلرده کی مؤلفین وادبانك
آناری تدقیق ومقایسه اولنسه آشکار اولور که - بعض بلاد
شرقیه مستثنی اولدینی حالده - پای تحت ایله بالجمله بلدانده
لسان شعر وادب ، جزئی فرقلردن قطع نظر ، همان يك شیوه
ویك ادا در .

روحي ، شاعرلكه عائدهوساتی الجآئنه تابع اولدقندن
صوكره سیاحت حقمده کی تمایلاتنه ده منقاد اولور .

« ویردك دل وجان ایله رضا حکم قضایه
غم چکمه یز اوغراسه ق اکر درد وبلایه
قویدق وطنی غربته بو فکر ایله چیققدق
کیم رنج سفر باعث اولور عزت وعلایه »
ترانه لر ایله غربته چیقار .

« دور ایله مه دك یر قومادق بر نیجه ییلدر
اویدق دل دیوانه یه ، دل اویدی هوایه »

ییتنده کوستردیکی اوزره « سیر ممالک وبلدان و تماشای

عجائب دوران « ایدرک، یعنی — مولویلر کی — دونه رك طولاشه رق دارالخلافة یه کلیر .

روحی بی شعرای مولویه دن تعداد ایدن اسرار دده نك قولنججه بر مدت غلغله مولویخانه سنده بسط بوربای اقامت و شعرای اخوان و ظرفای دوران ایله مشاعره و مصاحبت ایتدکن صوکره زیارت تربه حضرت مولانا قصدیه قونیه یه، اورادن جانب حجازه، ده صوکره ده شامه کیتمشدر . نیته کیم بو بپتنده مصر حدر :

«حالا که بزافتاده خوبان دمشقز
سر حلقه رندان ملامت کش عشقز»

اوتاریخده شام والیدی بولنان فراغی عثمان پاشا، حد ذاتنده عالم ودانا و محب علما، دائره سی جمع فضلا اولمغله روحی ده — بالطبع — اوراده جای قبول بولور .

روحینک بوشاعر لرله، باخصوص عثمان پاشایله خیلی مشاعره سی و پاشا حقنده مدایحی حاوی قصائدی واردر . رندلابالی مشرب، خوش صحبت، وجیه و صبیح ایمش . فضولی یه یتشمش ، ملاقی و مستفیض اولمشدر .

عثمان پاشانک ایران سفر نده وقوع شهادتدن ایکی سنه صوکره، یعنی ۱۰۱۴ تاریخنده وفات ایتمشدر . شعرای عصر دن عطری ارتحانه شو تاریخنی سویله مشدر :

« کندی [۱] روحی عدم اقلیمه آه »

شامده مدفوندر .

ضیا پاشانک :

« اوغراسه صبا راهک اکر سمت عراقه

بغداد ایله طوغرو دخی عزم خرام ایت

آداب ایله کیت روضه روحی به سلام ایت »

دیمه سی روحینک مدفننی بیلمه دیکنه، یاخود روحینک بغدادیلکنی
تأیید قصد ایله مش اولدیغنه دلالت ایدر .

غزلیاتندن بر چوغنی شعرای عصرینه، بالخاصه فضولی به نظیره

یولنده سویله نمشدر . دیوانی مطبوعدر . فقط تأسف اولنورکه

هم ناقص همده ترتیب سهویاتیه طولودر .

بعض ابیات منتخبه سی

غزلیاتندن :

عمر بر جوی آدر کویا

خانه تن جابدر کویا

کهنه دنیا کیمینک تازه ککستانیدر

کیمینک محنت ایام ایله زندانیدر

دریای محیطز در وحدتله لباب

کونین ایکی جانبده ایکی ساحلمزدر

معرفت اولما یحقی بر کیشیده ای روحی
 بخت ایله باشی کوکه ایرسه ینه جاهلدر
قلمایز ایتدیکنه اغیارک
 یاردندر بزم شکایتمز

المک کیمه دیسهک دیر سکا بختکدر. بیل
 بر بلادر باشکه بخت سیاهکده سنک

فقر یگدر او غنادنکه آنی بولمق ایچون
 اهل دنیایه تردد ایده بر اهل کمال

قانده وارسهق بولورز آنده رقیب شومی
 یا اینر کوکدن او ابلیس ، چیقار یا یردن

رندلر میکدهده ، اهل ورع مسجدهده
 های و هوی ایتدهده بیلیم که نه غوغادر بو !

مصراعلر :

همتی عالی کرک انسانک ای دل کوکلی پست

ای کوکل غم چکمه کیم احوال دنیا بویلهدر

صفا عالمده طبع دلکشاه مالک اولمقدر

یوق کیمسهیه عداوتمز حق علیمدر

ترکیب بندندن :

بو عالم فانیده نه میرز ، نه کدایز

- اعلا لره اعلا لانیرز ، پست ایله پستر
 § خاك اول كه خدا مرتبه گئی ایله یه عالی
 تاج سر عالمدر او کیم خاك قدمدر
 § خوش گوشه ذوق ایدی صفا اهلنه عالم
 بر حال ایله سورسه یدی ا کر عمرینی آدم
 صحت صوکی درد اولماسه ، وصلت صوکی هجران
 نوش آخری نیش اولماسه ، سور آخری ماتم
 بو عالم قانیده صفایی اول ایدر کیم
 یکسان اوله یاننده ا کر یش و ا کر کم
 § کور زاهدی کیم صاحب ارشاد اوله یم دیر
 دون مکتبه واردی بو کون استاد اوله یم دیر!
 § چون حصه ایمش قصه دن اهل دله مقصود
 مقصود نه در آ کلا بیل ای عارف دانا
 § دنیاده دنیاردن ایدرسک طلب کام
 ای خام طمع ! نجه یه دک بو طمع خام ؟
 ات لقمه سی لازمی ، طویورمازمی سنی نان ؟
 زهر اولسون او لقمه که اوله پسمانده دونان
 § ابنای زمانک طباي نام و نشاندر
 هریری تصویرده فلان ابن فلاندر
 کفتاره کلوب سویله سهل جهل مرتکب
 زعمنجه ولی هر بری بر قطب زماندر

- § بر دورده كلدك بو فنا عالمه بز كيم
 آثار كرم وار نه بشرده نه ملكده
 اوج فلسكه باصدي قدم جاه ايله جاهل
 ارباب كلك یری يوق زیر فلکده
- § حالك كيمه آجسهك سكا دير حكمتی واردر
 اولدردی بزى آه بيلمزى بو حكمت !
- § اکننده کوروب غيريلرك اطلس و ديبا
 غم چکمه که اکننده بنم کهنه عبا وار
 جهد ايله همان غير انه باقهيه کور کيم
 بندن نه سکا فائده ، سندن نه بکا وار

يحيى افندى

ابلق الشعرا شيخ الاسلام يحيى افندير . اكر چه زمانى
 اعتباريله يدنحى دور شعراسى مياننده كوسترملك لازم كليردى .
 آنجق مسلك قدمايى اختيار و التزام ايله عصرينك تجدداتنه
 ميل ائتمه مش و كند بيسندن صوكره ايسه او مسلكى تعقيب
 ايدن بولنماش اولديغندن مشارالهي باقى دوريله نفى دورى ،
 يعنى اوائل ايله اواسط آره سنده خط وصل عد ايتمك . بناء عليه
 قسم اوله يحيى افندى ايله خاتمه ويرمك مناسبدر .

مشاراليه ، (۱۰۰۱) ده وفات ايدن شيخ الاسلام زكريا

افندینک فرزند نجیب و ادیب در (۹۶۰) ده استانبولده دنیا به کمشدر .
فضلاى عصر دن معلول زاده افندیدن ملازم و قطع مراتب
علمیه ایله سلطان احمد اول زماننده ایکی دفعه روم ایلی قاضی
عسکری ، ۱۰۳۱ ده برنجی دفعه اوله رقی شیخ الاسلام اولمش و اوچ
دفعه ده اون طقوز ، یکر می سنه قدر او مسند عالیده بولنشدر .
طبیعتک پک نادر یتشدر دیکی ذواتنددر . زماننده هر جهته
نی نظیر عد اولنوردی . شرعیاتده ، ادبیاتده ، سیاسیاتده
قازاندینی برنجیلک شرفی ارتحاله قدر محافظه ایتشدر . ابوالسعود دن
صوکره کلن مشایخ اسلامک اکمل اولدینی متفق علیهدر .

کرک علم و فضلیتندن کرک اداره امور حکومتده کوستردیکی
قدرت و مهارتندن طولایی سلطان مراد رابع یحیی افندی به
زیاده متوجه ایدی ؛ حتی بغداد و روان سفر لینه برلکده
کوتورمش و رأی و تدبیرندن استفاده ایتشدر .
علما و شعرا دخی کندیسنه فوق الحد حرمت ایدر لر و مقام
استاذیتده طایر لر ایدی . نیته کیم نفی :

ای پادشه سریر دانش !

وی خسرو بارگاه معنی !

بیتیه مصدر قطع ایله افندی حقنده کی تعظیبات و تقدیر اتی
اظهار ایتشدر .

نفی معاصر لرندن شریف صبری ده افندینک مادح لر ننددر .
مرتب دیوانی ایله (فرائض منظومه سی شرحی) و (نکارستان

ترجمه‌سی) کبی بعضی تألیفاتی و قصیده برده‌یه تخمبسی واردر .
سنی سکسانی متجاوز اولدینی حالده (۱۰۵۳) ذی‌الحجه سنک
اون سکزنجی کیجه‌سی ارتحال ایتمشدر . سلطان سلیمده پدرینک
یاننه دفن ایدلدی . خانه‌سی جوارنده بر مدرسه بنا ایتمشدر .

ذیل شقایق صاحبی شیخی دیرکه : « مولانای مشارالیه
محاسن اخلاق ایله متصف ، ملک نهاد ، کلام حقی تکلمده
سیف صارم ، تواضع پیشه ، خیر اندیشه ، کشاده‌رو ، لطیفه‌کو ،
متدین ، متشرع ، خاطر نواز ضعفا ، حقوق عباده مراعی
ایدی . » اوآن حالنده صدراعظم محمدپاشایه ؛ خواجه سعدالدین
افندی‌یه قصیده‌لر سویله مشایسه‌ده صوکرده‌یوانندن طی ایتمش
اولدیغندن اکثر نسخهلرنده یوقدر .

ناجی مرحوم دیرکه :

« یحیانک اشعاری ندیمک اشعارنده کی لطافتی حائر اولمقله
برابر متاتجه اونندن ده اعلادر ؛ بونک ایچون بعض ارباب
ذوق یحیائی ندیمه ترجیح ایدرلر . اشعاری بزه اوقدر لطیف
کورونورکه بلاغت پروران اسلافدن هیچ برینی کندینه معادل
طومتغه کولمز راضی اولماز . ندیم بیله :

« نفعی وادی قصائنده سخن پردازدر

اوله‌ماز اما غزلده باقی و یحیی کبی »

بیتله رتبه امتیازینی اعتراف ایتمشدر .

ناجینک بوفکر و ملاحظه‌سنه بزده اشتراک ایدرز . آثارمیدانده .

اشعار منتخبه سی

غزلیاتندن :

هوای عشق و نارشوق و آب اشک او ناسه

کیم آدم دیر سنک کیمی آباق طور اغنه یحیا

سخن کیم آتش دلدن قویه لابد اولور پرسوز

آنکچون سوزلری بچیانک آتشاره در کویا

غنجه نی ، سروی سکا تشبیه ایدر هر بی ادب

هپ سکوتکله سکونکدر بوکا جانا سبب

کوکل مرآتی کیم صد پاره دست جلالکدر

ینه هر پاره سندن جلوه کر باقسه ک جمالکدر

کل ومل بزمنه میل ایتمه سوزم طوت یحی

نه جفا دیده خار اول، نه غم آلود خمار

بر دله یحی طوقنسه پر توفیض خدا

ذره ناچیز ایکن خورشید عالمتاب اولور

اوراق بهاری کوره لم سخن چنده

کل موسمیدر دفتر و دیوانه باقلماز

شویله ایلر لطفی کیم آدم حجابندن اریر

آقاسونمی صو کبی یاره دل میلمز
 آقیدیر جوی سرشکینی رقیب ناکس
 کویکه اوغراماسون دیرسهک اکر باشنی کس
 بیکانه لکله یاد ایدر اولمش رقیبی یار
 شکر ایت جناب حقه که یاد اولمادک کوکل
 اکا کوچوک بویوک بر جامه زیبایی حاضرلار
 عجب مقبول عالمدر ، عجب مرغوبدر بایرام
 خدا کریمدر البته ایله من محروم
 مرادینه ایریشیر هر کیشی خدا دیرهک
 هم آه ایدرم قاچدیغنه بدنن اوماهک
 هم خوف ایدرم کیم آنی یحیی طوته اول آه
 واعظ بورتبه ثقلت تاج و قبا ایله
 اوچق امیدین ایتمز ایدی ایله اولماسه
 صحن زمینی سنبل بکمزندی آسمانه
 بر نقش دلکش اولدی ، اویدی زمین زمانه
 کیجه پروانه لرله بزمی کرما کرم ایدی شمعک
 سحر باقدن نه شمع مجلس آرا وار ، نه پروانه!
 سوزم نسیم سحر در بهار وصفنده

آقار صودر سخم جویبار و صفنده
 عشق بر کنجینه در کوکم آنک ویرانه سی
 شوق بر میدر نشاط افزا بنم مستانه سی
 جان بخش صداک ایله بزه فیض حیات ایت
 بلبل ! نه غمک وار ، نه طورورسک نغمات ایت

یحیی متاع فضل دریغا کسادده
 کالای جهل بولمه ده کوندن کونه رواج
 ایشککده کوزی یاشلی عاشقک بیک وار ایکن
 نوجوانم ! بیک یاشا ، یحییایی ایتدک اختیار
 آشیان محفلیدر وار ایسه کل جامعنک
 همزبان بر نیجه طفل آنده اولور نغمه گذار

عجب بیلسم نیچون ویران ایدر دل شهرینی دلدار
 همیشه شاهلر خودملکی معمور اولدیغن ایستر
 زوالی غصه سن چکسون دیه نعمت ویریر بوقسه
 فلک اهل دلاک صائمه ککه مسرور اولدیغن ایستر

نیچلر وار بر نظرله جوهر ایلر طوپراغی
 کیمیای دولت ای افتاده خاک اولمقده در

چشم حسوده کیرمه مکه چاره وار میدر
 اول کیم کوزه طوقونیم دبو خاک اولور

عاقل جهانندن ال یوسه ای دل عجبمیدر
 آیش زمانه دن اول وقت پاك اولور
 سوز کیم زیامه کله کویا زبانه در
 بن عاشقم سوزمده بنم عاشقانه در
 مصراعلر :

فکر بی حاصل دنیا ایله کجدی اوقات
 نه لر چکر بو کوکل سویله سهم شکایت اولور
 اونودور لر سنی بی چاره همان اولمه بی کور
 هانی اول شوقلر ، اول انس و حالتلر ، او عالملر !
 عاق اولان کیشی هیچ دشمنه فرصتی ویریر
 هانکی کوندرکه آنک آخری آقشام اولماز
 سویله ینلر کنزینی بیلمز ، بیانلر سویله مز
 حال مشکدر اکر او یمازسه حاله قالمز
 مرادینه ایریشیر هر کیشی خدا دیهرک
 عنایت حضرت اللهدن ، بزدن دعا ایتمک
 جمعیت خاطر می قور افکار پریشان ؟
 بر بن بیلیم چکدیکمی بر دخی الله !
 تحمل ایله مز هشیار اولان اوضاع مستانه

اولدردی بزى دفع ایدہ بیلسهك غم دهرى
 مشکل بودرکه دشمن نادانى کولدورور
 تقلید زاغ کبک خرامانى کولدورور
 فغان بخت سیاهمدن ، شکایت روزکارمدن
 لایقمی بو کیم کعبه به بختانه دیسونلر
 کنج استغنا کبی بر گوشهٔ راحتمی وار
 آدمه جبه و دستار کرامتمی ویریر
 سیاح بی قرارک اولور آشناسی چوق
 مائل آرایش دنیا دکلسهك مردسک
 قاجوب صحرازه قورتلدی مجنون خانه قیدندن
 بر جای آسایشمی وار، آواره کوکلم نیلهسون؟
 سعادت صبحی ایرمزى ، شب غم زائل اولمازى ؟
 همتم شهبازی آچاقلرده پرواز ایتهدی
 بر آشنالق ایتهدک ، بیکنه می صاندک بنی ؟
 خلق عالم دائماً بی غم اولایدی کاشکی

افاده مخصوصه

تاریخ ادبیاتمژک و اوائل قسمی بو برنجی جلده بیتمشدر. نفعیدن شناسی به قدر اولان واسط قسمی، که یدنجی دوردن باشلایوب دور جدیدده نهایت بولور، ایکنجی جلدی تشکیل ایده جک و بوده بمنه الکریم جزء جزء نشر اولنه جقدر .

ادبیاتمژک ای فیضناک دوری اولان النعمی دوره منسوب اوله رق تاریخ ادبیاتجه موقع مخصوصی حائر بلغای ابدان دها بر جوق ذوات وار ایسه ده جمله سی صاحب دورک معقبرندن بولندقلری و بناء علیه اهمیتلری ایکنجی درجه ده قالدینی جهتله یازیلانلره اکتفا ایلدی. بر قاچ یرده بعض ترتیب سهویاتی وقوع بولدینی صوکره دن کوزه ایلشدی . انجق بونر سیاق و سباق ایله آکلاشیله بیله جک شیردن اولمغله خطاصواب جدولی تنظیمنه حاجت کوروله مه یوب شو قدر که ۸۵ نجی صحیفه ده کی قیصده نک :

کرم اهلن بو کیجه عالم معناده کوروب

الح . . . . .

یتمندن صوکره کلن بر بیت نصلسه اونودلمش و بوده سوزک ربطسز و معناسز قالمه سنی موجب اولمش اولدیغندن بیت مذکورک علاوه سنه و برده ۸۶ نجی صحیفه نک ایلك سطر نده کی (نقدک) لفظی (نفسک) اوله جفندن اونکده بو صورتله تصحیحنه لزوم کورلدی . اونودولان بیت شودر :

دیدیلر کل بری ای طالب ا کسیر حیات

کوزله شول ایشیکی کیم طوبراغیدر کان کرم

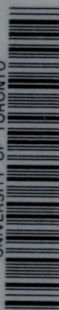

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 01649056 7